

T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
FRANSIZCA MÜTERCİM TERCÜMANLIK PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PIERRE CHARRAS'IN ON ETAIT HEUREUX, LES
DIMANCHES ADLI ROMANININ ÇEVİRİSİ VE
ÇEVİRİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

HÜSEYİN CAN AKYILDIZ
04703002

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SÜNDÜZ KASAR

İSTANBUL
2007

ÖZ

PIERRE CHARRAS'IN *ON ÉTAIT HEUREUX, LES DIMANCHES* ADLI ROMANININ ÇEVİRİSİ ve ÇEVİRİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hüseyin Can Akyıldız

Temmuz 2000

Çalışmamız son dönemin ödüllü Fransız yazarlarından Pierre Charras'ın *Pazarları mutluyduk* adlı kitabının çevirisini ve bu çevirinin incelenmesini kapsamaktadır. Çalışmamızın önsöz bölümünde Pierre Charras ve kitapları tanıtılmaktadır. Bunu yazarın *Comédien, Dix-neuf secondes* ve *On était heureux, les dimanches* isimli kitaplarının birbiriyle karşılaştırılması ve yazarın anlatım biçimini belirleyen temel özelliklerin saptanması izlemiştir. Çalışmamızın giriş bölümünde bizi yazınsal çeviri yapmaya iten etmenler üzerinde durduk. Kimi yazar ve kuramcıların konuyla ilgili düşüncelerine de yine bu bölümde yer verilmiş, her bir yazarın savunduğu farklı çeviri anlayışları üzerinde durulmuştur. Yazarların düşünceleri yapılan alıntılarla desteklenmiştir. Giriş bölümünü romanın çevirisi takip etmektedir. Çeviri metinden sonra çeviri boyunca karşılaştığımız güçlüklerin incelendiği “çeviri sürecinin değerlendirilmesi” başlıklı bölüm gelmiştir. Bu bölüm ise yazarın üslubundan ve dillerin farklılığından doğan sorunlar ve dilsel-kültürel olmak üzere iki ayrı bölüme ayrılmıştır. Dilsel-kültürel sorunlar kendi içinde dipnotlar ve dile özgü kullanım biçimleri olmak üzere ikiye ayrılır. Bu bölümlerde hem kültür hem de dil yapısındaki farklılıkların çevirmen için yaratabileceği sorunlar üzerinde durulmakta, sorunlar örneklerle açıklanarak bu sorunların nasıl çözümlendiği gösterilmektedir. Aynı türden sorunlara çeviri süreci boyunca birçok kez rastlandığından her tip sorun için sadece bir örnek verilmiştir. Çalışmamızı çeviri edimi üstüne olan düşüncelerimizle ve çeviri deneyiminin ilerde profesyonelleşmek isteyen çevirmen adaylarına getirişi üzerinde durduk.

Anahtar kelimeler: Yazınsal çeviri, Çeviri sorunları, Pierre Charras

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE TRANSLATION OF *ON ETAIT HEUREUX,* *LES DIMANCHES* BY PIERRE CHARRAS AND ITS TRANSLATION PROCESS

Hüseyin Can Akyıldız

July 2007

In our study we chose to work on a book by Pierre Charras, one of the foremost contemporary french authors and the winner of several literary prizes. In the preface, we introduced the author by mentioning his other works such as *Comédien, Dix neuf secondes* and *On était heureux, les dimanches*, in order for the reader to have a clear point of view with regards to author's work. Thus, the reader could be more familiarized with his style. In the part that followed we gave an account of the facts that incited us to do literary translation, and we mentioned some of the thinkers and their point of view concerning translation by quoting them. We focused on what they think about translation. We mentioned different thoughts that conflicted with each other. We often made use of deepnotes in this part of our work. This part is followed by the translation of the book called *On était heureux, les dimanches*. After the translation we focused on some of the difficulties that we had during the process of translation. These difficulties are divided into several groups such as cultural difficulties and linguistic difficulties. And we ended the study by alluding to the benefits we derived from this work.

Keywords: Literary translation, Translation problems, Pierre Charras

ÖNSÖZ

Pierre Charras benim için çok yeni bir yazar. Onunla bu sene okuduğum *Pazarları Mutluyduk* romanı sayesinde tanıştım. Çevireceğim yazarı daha iyi tanıyabilmek için elime geçirebildiğim iki romanını daha okudum. “Elime geçirebildiğim” diyorum çünkü yazarın kitaplarına ulaşmak bile büyük bir güçtü. Çevireceğim *Pazarları Mutluyduk* romanını şans eseri konsolosluğun kütüphanesinde buldum. Yazarı tanımak amacıyla okuduğum diğer iki kitabı ise hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Sündüz Kasar sayesinde okuma fırsatım oldu. Çünkü son dönem Fransız edebiyatının birden çok ödüle layık görülmüş yazarlarından olan Pierre Charras’ın konsolosluk kütüphanesinde sadece *On était heureux, les dimanches* adlı romanı vardı. Çeviriyi yapmadaki esas amaçlarımdan biri onu yayınlamak olduğuna göre yazarın iki bin yılından bu yana yazdığı ve hepsi de ödüle layık görülmüş *Comédien*, *Monsieur Henri* ya da en son romanı *Bonne nuit doux prince* isimli kitaplarından birini seçmem çok daha mantıklı olabilirdi. Fakat kitaplara ulaşmakta yaşadığım güçlükten dolayı bulduğum kitapla yetinmek zorunda kaldım.

Charras’ın tanınmış bir yazar olduktan sonra yazdığı kitapların konu ve düşünce sisteminin daha ikinci romanı olan *On était heureux, les dimanches* da da kendini kuvvetli bir biçimde hissettirdiğini görüyoruz. *Comédien* ve *On était heureux, les dimanches* kitaplarındaki Tanrı yazar (l’énonciateur omniscient) bize baş karakterlerin bakış açısından neler olup bittiğini anlatır. Öyle ki çoğu zaman baş karakter ve onun da durumunu dışardan betimleyen Tanrı yazarın sesleri birbirine karışır, hangisinin hangisi olduğunu söylemek güçleşir. Yine de bu iki kitapta da birey odaklı anlatım ağır basmaktadır. Yazarın 2003 yılında yayımlanan ve Türkçe’ye *On Dokuz Saniye* başlığıyla çevrilen *Dix neuf secondes*’unda ise yer yer hem Tanrı yazarın hem de roman kahramanı Gabriel’in söz aldığı, ancak bu iki anlatıcı arasındaki farkın oldukça net bir biçimde vurgulandığı açıktır.

Hikayenin bir baş karakter etrafında döndüğü roman geleneğine dahil edilebilecek olan Pierre Charras’ın karakterleri bir kitaptan diğerine birbirini yankılar. Bu sadece baş karakterler için değil, romanda adeta figüran görevi gören kahramanlar için de böyledir. Aynı monoton yaşama hapsolmuş insanların öyküsünü okuruz her seferinde. Nasıl *On était heureux, les dimanches*’ın Manuel’i karşımıza *Comédien*’de Romain olarak çıkıyorsa, Charras’ın romanlarında önemli bir yeri olan baba figürü de aynı karakteri somutlaştırır. Manuel ve Romain’in babalarıyla olan ilişkileri temelde aynıdır. Temelde diyorum, çünkü ufak tefek de olsa bazı farklılıklar gözlemlemek mümkün. İki kitapta da baba kendisiyle bir türlü sağlıklı ilişkiler kurulamamış, oğul tarafından kendisine bir türlü ne kadar sevildiği söylenememiş, soğuk ve mesafeli duran bir babadır. Bu soğukluğun acısını da hep oğullar çeker. Fakat Romain, Manuel’den farklı olarak babasının kendisini sevmediğini, hatta öldürmek istediğini sanacak kadar ileri gider. Yine de hikayenin sonuna bakılacak olursa *On était heureux, les dimanches* dan daha başka bir yerde durur *Comédien*. Çünkü Manuel roman sonunda kişiliğini tamamen kaybetmiş bir şekilde “ölümüne doğarken” Romain canlandırdığı her karakter sayesinde hayata yeniden gelir. İki karakterin çevreleriyle kurduğu ilişkilerde de göze batan bir farklılık olduğunu

görüyoruz. Romaine'in etrafındakilerle olan ilişkileri daha sağlıklıdır. Arkadaş diyebileceği insanların varlığından bahseder, sevdiği kadınları kaybetmişse de hayatında birileri olmuştur. Manuel içinse bunlardan hiçbirini söyleyemeyiz. Tamamen boşluğa asılı kalmış bir biçimde yaşar o. Fakat bütün bu zıtlıklar *Comédien*' de de anlatımı bir burukluk ve hüznün duygusunun kuşattığı gerçeğini göz ardı etmemize yetmez.

Yazarın *Dix neuf secondes* adlı 2003 tarihli yapıtı ise gerek metin kuruluşu gerek içerik bakımından bu iki kitabından ayrılır. Çünkü yazar bu kitabında tek bir kişiyi hikayenin merkezine oturtup, anlatımı onun algıları çerçevesinde geliştirmez. Daha dışa dönük bir anlatım yolu izlenmiştir burda. Bu konuda daha önce bir çalışma yapıldığı için *Dix neuf secondes* adlı kitap üzerinde daha fazla durmayacağım¹. Fakat yazarın 1987 tarihli *On était heureux, les dimanches*' ında önemli bir yer tutan delilik temasının *Dix neuf secondes* da da geliştirildiğini ve romanın aklını kaçıran karakterin çılginca edimleriyle son bulduğunu görüyoruz.

Pazarları Mutluyduk Manuel Blanc adlı bir öğretmenin hayatından kesitler sunmaktadır bize. Manuel başta olmak üzere üç kişinin etrafında döner hikaye. Aslında ortada bir hikaye de yoktur. Sıradanlığı içinde hayatından bunalmış, içinde bulunduğu bunalımdan bir çıkış yolu arayıp durmakta olan Manuel'in başarısızlıkla sonuçlanan arayışının öyküsüdür kitap. On bölümlük kitabın ilk dokuz bölümünde birkaç aylık bir zaman diliminde Manuel'in uzak bir kasabadaki yatılı bir okulda öğretmen olarak çalışmaya başladığından beri başından geçen olaylar konu edilmiştir. Aslında olaylardan ziyade bu olayların Manuel'in üstünde bıraktığı izlenimlerdir önemli olan. Çünkü her olay akabinde Manuel'in geçmişe yolculuk yaptığını, bu yaptığı yolculuktan da içinde her zaman bir burukluk duygusuyla döndüğünü görüyoruz. *Pazarları Mutluyduk* başlığı da bizde Manuel'in geçmişte mutlu bir yaşam sürdüğü izlenimini uyandırıyor da sadece bir yanılısamdan ibarettir bu. Çünkü bu mutluluk bugün hayatta olmayan insanların, kendisine karşı hala büyük bir özlem duyduğu ölümlerin süslediği bir mutluluktur.

Romanda önemli bir yer tutan diğer iki karakter Madame Argaud ve kendisi gibi öğrenci gözetmeni olan Bézieux'dür. Madame Argaud Manuel'in ev sahibidir. Bir alt katta oturur. Yıllar önce kocası ölmüş, tam yaşını öğrenemediğimiz, Manuel'e göre aşağı yukarı altmış yaşlarında bir kadındır. Manuel'in daha ilk bölümünden kadına duyduğu belli belirsiz ilgi, kitabın ilerleyen bölümlerinde aşka dönüşecektir. Fakat hem fiziksel hem ruhsal diyebileceğimiz, ruhsal yanı pek de sağlıklı olmayan bir aşktır bu. Öyle ya, Manuel kırkında ama hala kişilik bunalımı çeken, Madame Argaud ise kocasının ardından boşlukta asılı kalmış, yaşadığı hayata bir rüya gözüyle bakan, hayata küsmüş biridir. Zaten romanın hayata küsme teması üzerine kurulmuş olduğu söylenebilir. Ölüm, ya da daha doğrusu ölümler, önemli bir yer tutar romanda. Manuel de, Madame Argaud da, Bézieux de sevdikleri ölümlerin ardında elleri bögürlerinde kalakalmış, her biri bir suni hayatı çeşitli şekillerde çekilir kılmaya çalışan karakterlerdir. Bézieux çareyi alkole başvurmakta bulur. Zaten romanda boy gösterdiği sahnelerin çoğunda sarhoş görürüz Bézieux'yü. Tekinsiz bir kişiliktir Bézieux. Manuel'i etkiler. İlk görüşmelerinde Bézieux'nün sarhoş olduğunu anlaması Manuel'in epey zamanını alır. Sonra bunun Bézieux için bir yaşama biçimi olduğunu farkeder. Bézieux de yıllar önce karısını kaybetmiş, etrafına alkolden bir

¹ Bu roman hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZTÜRK KASAR, Sündüz "Contribution Sémiotique à la quête de sensen traduction littéraire", *Le sens en traduction*, Marianne LEDERER, ed. Lettres Modern Minard, Paris, 2006, 225-233

yalnızlık duvarı örmüştür. Üç karakterin her biri Manuel'in zaman zaman andığı, geçmişini oluşturan kişiler gibi dış dünyadan soyutlanmış bir hayat yaşarlar. Bézieux ve Manuel aralarında geçen tüm konuşmalara rağmen birbirlerini anlamak şöyle dursun birbirleriyle iletişim bile kuramazlar. Manuel gözleri önünde ağzında sarhoş lakırdıları yuvarlayıp duran Bézieux'ü gördükçe başka zamanlara dalıp gider. Ne var ki kendini Bézieux'nün etkisine kaptırmadan da edemez. Onun bu kendini alkole boğma eylemi hayat karşısında benimsenmiş cesurca bir tutumdur Manuel'e göre. Manuel'de hayranlık uyandıran bir iradeye sahiptir bu adam. Yazık ki aralarında hiçbir zaman gerçek bir arkadaşlığın kurulduğunu söyleyemeyiz. Bu hayranlık böyle bir arkadaşlığın gelişmesinden ziyade, Manuel'in eleştiri oklarını kendine yöneltip kendi şahsiyetsizliğinden, başkaları karşısında tutunamayan zayıf karakterliliğinden yakınmasına neden olur.

Roman Manuel ile Madame Argaud arasında geçen bir aşk sahnesiyle noktalanır. Aslında bildiğimiz anlamda aşkla uzaktan yakından ilgisi yoktur aralarındaki ilişkinin. Kocasının ölümüyle kendi deyişiyile sürekli bir düşüş halinde yaşayan Madame Argaud'nun tutunduğu bir daldır Manuel. Birbirleriyle sevişirken birbirlerinin yüzünü bile görmezler. Madame Argaud Manuel'i ölen kocası Paul'ün yerine koyar, onunla özdeşleştirir. Öyle ki romanın sonunda Manuel'e kendisini Paul diye çağırıp çağıramayacağını sorar. Manuel ise garip bir biçimde kendisine dayatılan bu yeni kimliği hiçbir direnç göstermeden benimser. Tıpkı Madame Argaud'nun eski kocası Paul gibi oturup kalkmaya başlar. Böylece Manuel'in zaten silik olan kişiliği bu yeni Paul kimliği karşısında hepten etkisini yitirir. Roman, Manuel'in durumunda en ufak bir değişiklik olmaksızın biter.

Romanda hemen hemen her bölümde baş karakterin geçmişe dönüş yaptığı ve hikayenin geçmişle şimdiki zaman arasında bir diyalog biçiminde geliştiğini görüyoruz. Anlatı tekniği olarak her ne kadar üçüncü tekil şahıs üzerinden anlatım seçilmiş olsa da okuyucu bunun sanki sadece birinci tekil şahsın kullanılmaması için seçilmiş bir yol olduğu düşüncesine kapılıyor. Kitap kendisi de bir öğretmen ve tiyatrocü olan Pierre Charras'ın deneyimlerinden izlerle dolu.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
1.GİRİŞ.....	1
2.ÇEVİRİ METİN: Pazarları Mutluyduk	6
3.SONUÇ: ÇEVİRİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	85
3.1 Dilsel Kültürel Sorunlar	86
3.1.1 Dipnotlar.....	86
3.1.2 Dile Özgü Kullanım Biçimleri	87
3.2 Dillerin Farklılığından ve Yazarın Üslubundan doğan sorunlar	89
3.3 Çevirinin Çevirmene Kazandırdıkları	90
KAYNAKÇA	93
EK 1 Giriş Bölümünde Yabancı Eserlerden Yapılmış Alıntılar	94
EK 2 Özgün Metin, <i>On était heureux, les dimanches</i>	95
ÖZGEÇMİŞ.....	196

1.GİRİŞ

Yazınsal çeviri konusunda bir çalışma yapmamın başlıca nedeni hiç şüphesiz yazına duyduğum ilgi ve bir de yazın çevirisinin anlamlı ve derinliği olan bir eylem olduğunu düşünmem. Daha doğrusu çeviri sözcüğünün bana çağrıştırdığı şey doğrudan doğruya yazın çevirisi.

Yazın metnini karmaşık bir hale getiren şey hiç şüphesiz biçemin da metnin ayrılmaz bir parçası, hedef dilde hissettirilmesi gereken bir öge oluşudur. Bu alanda da çeviriyle aynı anda ortaya çıkmış ve çeviri varoldukça varolmuş kaynak dil/hedef dil odaklı, serbest/sadık çeviri ikilemelerinin bulunduğunu görüyoruz. Benim çeviri yaparken ön planda tuttuğum dil Türkçe oldu. Hedef dili ön plana alıp, metni hedef dilin sunduğu imkanlarla çevirdim. Ama bunu yaparken metnin ne Türkçe yazılmış bir metin, ne de bir çeviri olduğu izlenimini uyandırmak için fazladan bir çaba sarfettim. Bu iki anlayışın da çeviri anlayışının uç noktaları olduğu ve çevirinin gerçeğini yansıtmadığını düşünüyorum. Çünkü çeviri olan bir metnin ne kadar kaynak dil odaklı yapılırsa yapılsın asla çevrildiği dilde yazılmış izlenimi veremeyeceği, çeviri özelliği taşıdığı görülür görülmez anlaşılır (uyarlamalar ve türkçe söylemeler hariç). Çünkü çevirinin doğasından kaynaklanan yabancılık ona önüne geçilemeyecek bir biçimde nüfuz eder. Öte yandan bu yabancılığın Antoine Berman'ın da savunduğu gibi kaynak metnin biçiminin mufahaza edilmeye çalışarak yapılması da çevirinin doğasına aykırı gibi geliyor bana. Çünkü çeviri son çözümlemede bir amaç olduğu kadar bir araçtır da. Oysa Walter Benjamin ve Antoine Berman gibi kuramcıların onu bir araç değil bir amaç olarak algıladıklarını görüyoruz. Böylece çevirinin ilk ve en önemli görevi olan iletişimi sağlama arka plana itilmiş oluyor. Benjamin'e göre çevirinin amacı, bütün dillerin çıkış noktası olan üst dile kavuşmak, insanlığa bu dilin varlığını sezdirmektir. O da bu yüzden kaynak dildeki biçimin başka bir dilde tekrar hayat bulması taraftarıdır. Bu fazlasıyla şairane anlayışın çevirinin iletilmesi gereken bir mesajın taşıyıcısı olduğu ve kendisini okuyacak okur için yapıldığı gerçeğini hiçe saydığı görüşündeyim. Oysa

okur çeviride anahtar bir kavramdır. Çevirinin diller arası bir iletişimden ziyade okura yönelik bir edim olarak anlaşılması gerekmektedir. Aksi takdirde her yazın metninin varoluş nedeni olan “iletişim” ögesini göz ardı etmiş oluruz. Bu bakımdan çeviri işlevsel olması gereken, tamamen uygulamaya dayalı bir edimdir. Bir ürün, bir sonuç, hedef dilde yaratılmış bir metin olmaktan ziyade bir süreçtir. Yani çevirmen’in çeviriyi yaparken kafasında cereyan edenlerdir. Bu sürecin ise açık seçik bir biçimde gözler önüne serilemeyeceği görüşündeyim. Benjamin’in sözünü ettiği üst dilin de bir sonuç olarak çeviri metne yansımaktan ziyade mükemmel çeviri, ya da üst-dil olarak çevirmen tarafından bu çeviri sürecinde yaşantılandığı, fakat dile gelmediği, dile geldiği zamansa hedef dildeki çeviri metne dönüştüğünü düşünüyorum. Paul Ricoeur de bu duruma çeviri üzerine yazdığı “Défi et bonheur de la Traduction” adlı makalesinde değinir. İdeal çeviriden üçüncü metin diye bahseder. Fakat bu üçüncü metin çeviri metin gibi göze görünüp kendini kağıt üstünde ele vermez. Ancak sezgi yoluyla duyulabilir. Benjamin’in üst-dil dediği şey için de aynı şeyi düşünüyorum: Üst-dil çevirmenin çeviri sırasında varlığını sezindiği bir dildir. Fakat bir ürün olan hedef dildeki yazılı metnin ortaya çıkmasıyla silinir gider.

Çağımız düşünürlerinden Umberto Eco’nun çeviri yaklaşımı bana daha akla yatkın ve kabul edilebilir gibi gözüküyor. Umberto Eco çeviri üzerine yazdığı *Fare mi Sıçan mı? Bir uzlaşım olarak çeviri* isimli kitabında şöyle diyor:

“Uzlaşım ilgili tarafların bir sonuca varmak için (iki tarafında) bir takım şeylerden vazgeçmelerini gerektiren bir süreçtir. Böyle bir uzlaşım sürecinde rol oynayan çeşitli faktörler vardır: Burda bir tarafta çeviri sürecini yakından takip etmek isteyebilecek yazarla metnin içinde hayat bulduğu ekinel ortam, diğer tarafta metnin içinde yorumlandırılacağı hedef ekinle, farklı çeviri taleplerine göre farklı çeviriler yapılmasını şart koşacak yayıncılık piyasasıdır. Çevirmen bu taraflar arasında, kendi rızası olsun olmasın, uzlaşımı gerçekleştiren kişidir”¹.

Ines Oseki Dépré’nin *Théories et Pratiques de la Traduction Littéraire* adlı kitabında da Eco’nun çeviri görüşüne detaylı ve açık bir şekilde yer verilmiştir: “Eco için çeviri hedef dilde çözülmesi gereken bir sorundur. Kaynak dildeki biçimsel ve semantik özellikler hedef dilin sunduğu imkanlarla karşılanır. Tabii ki kaynak dildeki iletişimin anlaşılması gerekmektedir, ama esas önemli olan hedef dilde üretilmiş olan

¹ Umberto Eco, *Mouse or Rat? Translation as Negotiation* (London, Weidenfeld & Nicolson, 2003),6

metnin mükemmelliğidir”.² Özellikle bu son tümce üzerine dikkat çekmeli. Eksiksiz anlaşılmiş içeriğin hedef dilin doğal akışıyla verilmesidir söz konusu olan.

Bu bağlamda çevrilecek metnin biçiminin yazar için çok özel bir amaca hizmet ettiği ölçüde korumak gerektiği görüşündeyim (ses ve sözcük oyunları gibi). Çünkü bir yazın metninde biçim ve anlam birbirinden ayrılmaz. İletilecek mesaj ya da içerik bu noktada yazarın biçemi da diyebileceğimiz biçimle birleşir ve bu söz konusu metnin bütünlüğünü oluşturur. İşte her çevirmenin de çevirdiği şey bu bütünlüktür, yazarın söylemidir. Çevirmenin bunu algılamada birincil olarak kullandığı şey ise anlamdır. Yani çeviri edimini yönlendirmede anlam baş rolü oynar. Fakat bu anlam çevirmen tarafından biçimle beraber ve aynı anda özümser. Böylece yazarın söylemi çevirmenin zihnine kazanmış olur. İşte ancak bu nüfuz etme olayından sonra çevirmen hedef dilde bir daha kaynak dile dönmemesine çevirisini yapmaya başlar. Yani çevirmen anlamla birlikte ister istemez biçimi de çevirmiş olur. Bu biçim çevirisini illa yazarın iki tümcede dediğini hedef dilde de iki tümcede demek olarak anlamamalı. Çevirmen bunları tek tümce halinde de çevirebilir. Kısacası ana metnin biçimi çevirmeni salt biçimden kopmaya, belli bir serbestlik içinde hareket etmeye iter.

Çeviri tamamıyla edebi bir işlemdir. Sanatsal özelliklere sahip kaynak bir metinden yeni bir metnin yaratılmasıdır. Kaynak metnin özündeki sanatsallığın kendi bünyesinde muhafaza eden, ama artık kaynak metinden de bağımsız olarak var olan yeni bir metin vardır karşımızda. Bundan dolayı çevirinin de tıpkı roman, öykü ve deneme gibi özerk bir anlatım biçimi olduğu görüşü bana pek de abartılı gelmiyor. Ortega y Gasset, çevirinin bu kendine has durumunu şöyle açıklar: “Çeviri özgün metnin tıpkısı değildir. Aynı yapının başka bir sözcük dağarcığıyla oluşması değildir; böyle olmayı da amaçlayamaz. Şunu özellikle belirtip vurgulamamız gerekir ki çeviri kendine özgü ölçütleriyle, bütün öbür yazın türlerinden başka, özel bir yazın türüdür”.³

Yeni bir yaratı olarak çeviriye verebileceğimiz en güzel örnek olarak şair-çevirmenlerin yaptıkları şiir çevirileridir. Bunların en tanınmışları arasında Amerikan

² Ines Oseki Depré, *Théories et pratiques de la traduction littéraire*, (Paris, Armand Colin, 1999), 43

³ Y Gasset, Ortega, *Miseria y Esplendor de la Traducción*, Elend und Glanz der Übersetzung, Katherina Reiss, (1983), s.5'den aktaran Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili* (İstanbul, YKY yayınları, İstanbul,2000), 42

şairi Edgar Allan Poe'dan yaptığı çevirilerle bu şairin Fransa'da tanınmasını sağlayan Baudelaire vardır. Baudelaire Poe'nun şiirin biçimsel özelliklerini dikkate alarak dize ve kıta esasına dayalı bir biçimde kaleme aldığı "Kuzgun" şiirini düz yazıya dökerek çevirir. Aynı şiiri kendisinden yıllar sonra çeviren Mallarmé de düz yazı biçiminde çevirmiştir. Fakat Baudelaire'in ana metnin biçiminden böylesine bağımsızca yaptığı çeviri Fransız yazınında büyük bir ilgi uyandırmış, Poe Fransızca'da da hayranlıkla okunan bir yazar haline gelmiştir. Baudelaire'in çevirisinin bu başarısı biçim bakımından ne kadar bağımsız gözüktürse gözüksün Poe'nun şiirinin özünü yakalamış ve bunu Fransızca'da ifade etmeyi başarmış olmasından kaynaklanır. İnes Oseki Dépré Baudelaire çevirisinin bu özelliğine şu şekilde değinir: "Çevirmenin becerisi sayesinde Poe çok büyük, hatta kendi ülkesinde kabul edildiğinden bile daha büyük bir şair olarak kabul edilmiştir. Baudelaire'in biçime sadık kalmaksızın metni özüne bağlı kalarak dönüştürmesi ise ayrıca dikkat çekici. Dizelere dökülmemiş olmasına rağmen Baudelaire'in metni daha sonra düz şiirlerinde de göreceğimiz o şiirsel bütünlüğe sahip".⁴ Bu açıklamanın da bize gösterdiği gibi iyi ve hatta sadık çeviri kaynak metnin biçimine körü körüne sadık kalınarak yapılan çeviri değildir.

Çevirileri adeta yeni bir yazın eserine dönüşen şairler arasında Ezra Pound'u da sayabiliriz. Bu şairin çevirilerinin Oseki Dépré'nin kitabında edebi üst yaratı olarak tanımlandığını görüyoruz. Gerçekten de Ezra Pound çevireceği şiiri alır ve onu kendi "make it new" anlayışına göre çevirir. Pound'un çevirmen olarak kazandığı bu üne Çince'den yaptığı çeviriler sayesinde ulaştığını biliyoruz. Öte yandan aynı kaynaklarda şairin mükemmel bir Çince bilgisi olmadığı da belirtilmektedir. Bu noktada "çevrilecek dil üstünde mükemmel bir hakimiyet olmadıkça çeviri yapılabilir mi?" sorusu sorulabilir pekala. Bu soruya Pound'un gelmiş geçmiş en büyük çevirmen olduğunu düşünen George Steiner şöyle bir cevap verir: "Çeviri tarihinin en mükemmel örneklerinden bir kaçını çevirdikleri dili bilmeyen yazarlara aittir".⁵ Burda kuramcının çevirmen yerine yazar sözcüğünü kullanması ise ayrıca dikkat çekici. Demek ki çeviri Steiner tarafından da kendi biçimsel özelliklerine sahip bir sanat dalı olarak anlaşılıyor.

⁴ Oseki Dépré, *age*,13

⁵ *age*,119

Bu son iki örneğin de bize gösterdiği gibi iyi bir çeviriye ulaşmak için derin bir kaynak dil bilgisine sahip olmak ve bunun sonucunda ana metni eksiksiz yorumlayabilmek kadar, çevirinin kendi özerkliğiyle ayakta durabilmesini sağlayacak edebi yaratı gücüne de sahip olmak gerekiyor.

2.ÇEVİRİ METİN: PAZARLARI MUTLUYDUK

BÖLÜM 1

-İşte burdan da gölü görebilirsiniz, dedi pencereyi açmakta olan Madame Argaud.

Şimdiye kadar bir ev sahibinden çok bir rehber gibi davranmıştı. Kimi ev sahiplerinin kusurları bir avantajlar yumağı içinde boğma yeteneği yoktu onda. Gölden de alelade bir şeyden bahseder gibi, bir coğrafyacı kayıtsızlığıyla bahsetmişti.

Sonra ağzını bir daha açmadı. Manuel onun rüyalar aleminde yitip gittiğinin farkındaydı. Kadından yana kaçamak bakışlar attı. Deminkinden daha yaşlı, daha solgun gözüküyordu şimdi gözüne. Karar verememişti. Daire tam istediği gibiydi. Ama otel hayatından ev hayatına da öyle bir çırpıda geçilmezdi ki. Yeni bir yere yerleşiyordu sonuçta.

Birilerinin kendisini ikna etmesini, ne yapıp edip bu daireyi kendisine tutturmasını ne kadar isterdi. Oysa pencere pervazına dayalı kalmış Madame Argaud'nun ruhu bedeninden uçup gitmişti sanki.

Akşam çökmek üzereydi. Göl kurşuni renklere bürünmüştü. Manuel isterse hala kapanından kurtulabileceği bir tehlikenin varlığını yanibaşında hissetti. Sanki bu ev, bu serin küçük şehir ve etrafındaki koca dağlar kendisini göğün altında açılmış bu kül rengi kuyunun derinliklerine itecekti. Kaçmalıydı. Hala kurtulabilirdi. Okula gidip herhangi bir bahane uydurmak yeterdi bunun için. Sözleşmeyi iptal edebilirlerdi. Zaten gözetmen öğretmenlik dedikleri de ne menem bir şeydi? Bir nevi on başı. Okul on başısı. Gözetmen kaynıyordu ortalık. Üstelik çoğu kendisinininkinden daha iyi referanslara sahipti.

Manuel Paris'i, başkasının yerine çalıştığı her gün sonrasında döndüğü otel odasını, tehlikeli diye nam salmış, kendisininse ılık bir banyoya girercesine girdiği metroyu düşündü. Sadece gelip geçilen, durulmayan yerleri seviyordu Manuel. Yaşadığı hayatı şekillendirme lüksüne sahip değildi. Kendisinde kariyer yapacak beceriden

eser olmadığını düşünmüştü her zaman. Mali plan ve bütçe tasarlama alanında da durum pek farklı değildi. Her zaman gölgede, geri planda kalmayı istemişti. Kısacası artistliğe soyunsa dublörük, parlamenter olmaya kalksa vekaleten görev yapmak düşerdi payına. Farkında olmadan kendini Fransızca öğretirken bulduğunda vekil öğretmenliğin kendisi için biçilmiş kaftan olduğunu düşündü. Hiç değilse işinden zevk almasını beceriyor, ve masanın arkasına çekilip hamile bir kadının, bir sinir hastasının, yeni ameliyat olmuş birinin, ya da geçici bir süreliğine çalışmayacak bir başkasının kendisine verdiği talimatları korkakça bir memnuniyet duygusuyla kabul ediyordu. Bir ikinci plan adamıydı kendisi. Maceralara atılmaktan çekinir, önüne çıkan fırsatları değerlendirmeye bakardı.

Hal böyleyken kırkına doğru içindeki bu adam sendeciliğin verdiği sevincin sönmekte olduğunu farketti. Milli Eğitimin de öğretmenlerin içindeki gizli arzularından ziyade işe alma sırasında yapılacak sınav sonuçlarını dikkate aldığını bildiğinden özel sektörde çalışma olasılığı üstünde düşünmeye başladı. Gazetede ilanlara bakıyordu. Öyle iş bulmak için yapmıyordu bunu. Sadece olur da bir gün iş araması icab ederse -pek muhtemel gözüküyordu bu da- bir şeyler bulabileceğini kendine kanıtlamak istiyordu.

Başlarda bu yeni alışkanlığın pek de sağlıklı bir şey olmadığını düşündü. Gözünü yeni bir yaşam vaat eden ilan kutucuklarına her dikişinde belli belirsiz bir korkuyla doluyordu içi. Duruma alışması biraz zaman aldı. Bu süre içinde kafasına göre hiçbir şey bulamamış olmaktan duyduğu memnuniyet yerini kaderinin hiçbir zaman değişmeyeceği düşüncesinin verdiği öfkeye bırakmıştı. Sonra kendine duyduğu güven geri geldi ve adeta en önemli makalelerden en basit reklam ilanlarına kadar her şeyi aynı dikkatle sökmeye çalışan otodidaktlar gibi önüne ne çıktıysa en ince ayrıntısına kadar okudu. Bilgisayar uzmanlarının ve önemli okulların eski mezunlarının bu kadar revaçta olacağı aklının ucundan bile geçmezdi. Şaşkınlığını hayal kırıklığı izliyordu. Hastalık yayılmaya başlamıştı bir kez. Artık gazeteyi her açışında böğründe bir ağrı duyuyordu. İşsizlere özgü o dayanılmaz üzüntü, bir hiç olmaktan duydukları ağır utanç çöküyordu içine.

Ard arda uğranmış birkaç hayal kırıklığı, cevapsız bırakılmış bir düzine mektup, bir yere varmayan görüşmelerden sonra kendini bu dağların ortasında, gündüzcü öğrencilere göz kulak olacağına dair iki yıl süreli bir anlaşma imzalarken bulmuştu. Şimdi de tamamen kendi isteği dışında, bu güzel ahşap evde, gözlerini kararmakta

olan gölün sularına dikmiş, adeta taş kesilmiş bu kadının yanında dikiliyordu. Evet, kesinlikle geri dönmeliydi. İçinde her şeyi ters yüzü bırakıp tekrar o gürültü ve kirlilik dolu yaşama, o hastalıklı kalabalığa kavuşma arzusunun uyandığını duyuyordu. Gerçek evine, mahallesine, oteline geri dönecekti. Başkalarının tembelliği yüzünden her gün farklı bir işle meşgul oluyordu zaten. Ne diye hiç değişmeyecek, devamlı bir işi olsundu ki? Bir anlığına kurduğu hayalin büyüüne kapılmış olsa da şimdi aklını başına toplamıştı. Bitmek üzereydi bu macera. Bu durumu daha fazla uzatmaya niyeti yoktu. Hayır diyecekti.

-Biraz düşünmek istiyorsanız size yarına kadar zaman verebilirim, dedi Madame Argaud.

-Buna gerek yok. Daireyi tutuyorum. Çok hoşuma gitti, dedi birden Manuel. Kendini savunma içgüdüleriyle, bir anda çıkıvermişti bu sözler ağzından. Basireti bağlanmıştı adeta.

Madame Argaud belli belirsiz kımıldadı. Ya da form değiştirdi demeli. Demin ki granit yerini nefes alıp veren daha yumuşak bir maddeye bırakmıştı. Manuel bu nesnede başka canlılık belirtileri görmeye çalışıyordu. Kadın ondan yana dönünce kendinde bakışlarına bakışlarıyla karşılık verecek cesareti buldu.

Kadında kendisine teşekkür etmek istermiş gibi bir hal vardı. Birden Manuel'e çok savunmasız ve narin göründü. Birkaç saniyeliğine tek söz etmeden, karşılıklı durdular. Manuel aşılması imkansız bir üzünlük duvarının ardında ömrünün baharında, saf, tertemiz ve neşeli bir kadının saklı olduğu izlenimine kapıldı. Sonra bu nerden sızdığı belirsiz parıltı söndü ve güzel ama sert anlatımlı suratının üstüne tekrar kayıtsızlık dolu bir ifade çöktü. Kadın özenle giyinmiş, mücevherler takınmıştı. Manuel onun altmışını geçip geçmediğine dair kesin bir şey söyleyemezdi. "Taş gibi kadın" dedi her erkekte az çok rastlanan hödüklükten payına düşeni almış biri olarak.

Aceleyle mutfak masasının üstünde bekleyen kağıtları imzaladılar. Manuel üç aylık kira karşılığı yerine geçecek bir çek imzaladı. Madame Argaud zemin katta oturduğunu, taşınma sırasında herhangi bir şeye ihtiyacı olursa, ya da bir şey sorması gerekirse kendisine başvurabileceğini hatırlattı. Bir an önce evine dönmek ister gibi bir hali vardı kadının. Manuel konuşmayı kibarlıkla noktalamasını sağlayacak sözcükleri henüz bulmuştu ki kapının çoktan kapanmış olduğunu gördü.

Madame Argaud'nun ahşap merdivende uzaklaşan ayak sesleri geliyordu kulağına. Göz açıp kapayınca kadar daire sahibi olmuştu Manuel. Neler olup bittiğini anlamamıştı.

Koca odanın ortasında ne yapacağını bilemeden dikildi bir süre. Evin etrafında dönmeye başladığı hissine kapıldı. Bu baş dönmesi geçene kadar yere oturmak, hatta boylu boyunca uzanmak istedi. Fakat bir yere kıpırdamadı. Pek iyi biliyordu ki kendi kuruntusundan ibaret bir şeydi bu başdönmesi. Çocukluk döneminden kalma bu korku geçer geçmez her şey normale dönecekti.

Bu baş dönmesi tüm hayatı boyunca ne zaman beklenmedik bir olay gerçekleşse gelip yakasına yapıştırdı. Onun değişikliğin neden olduğu bu baş dönmesinden duyduğu korku tek düze bir yaşama duyduğu sevgiyi güçlendirmişti. Zaten şu ana kadar kendisini ordan oraya sürüklüyen yaşamında da tıpkı denizin yükselip alçalışı gibi önceden tahmin edilebilir değişiklikler olmuştu. Çocukluğunda bile gündüz oldu mu ayı söndürüp yerine güneşin fişinin takıldığını düşünürdü. Ona göre bir ucunda sabah bir ucunda akşam olan demir bir çubuk üstünde gidip gelen bir lambaydı güneş. Gerçekten de güneş gözden yiter yitmez Manuel her yerin ışıklarını yaktı. Oturma odası, açık renk ahşap döşemeli mutfak, kimi konaklarda olduğu gibi yerleri siyah beyaz kare kaplı banyo ve evin önceki sakinlerinin çocuk odası olarak kullandığı, Manuel'inse bir gün orda çalışıp çalışmayacağını bilmeksizin çalışma odası dediği oda, hepsi apaydınlık oldu.

Hayatında ilk defa kirasıyla kıyaslanamayacak oranda büyük bir mekana sahipti. Yeni bir endişe doğdu içinde. Bunların hepsi bir tuzaktı belki. Şeytani bir güç Madame Argaud'nun vücuduna girmişti. Biraz sonra, gece çöker çökmez, kapı açılacak ve içeri ateş saçan gözleri, sipsivri dişleriyle korkunç bir yaratık girecekti. Sonra birden buranın kendine okul sekreterliği tarafından tavsiye edildiğini, kendisinden önce burda üç yıl karısı ve çocuğuyla beraber başka bir meslektaşının oturmuş olduğunu hatırladı. Yine sekretere göre bu meslektaşı bu evden tek parça halinde ayrılmış, bir damla kan kaybetmemişti. Hatta boş zamanlarında çalışarak yetkin öğretmenlik sınavını bile iyi bir dereceyle kazanmıştı. Manuel'in böyle bir beklentisi yoktu. Sınavlara girip başına böyle işler almak istemiyordu. Hayır, dipteki küçük odaya çalışma odası derken aklından onu böyle amaçlar için kullanmak değil, yazmayı düşündüğü kitap geçmişti. O hiç başlayamamış olduğu ve babasının ölümünden beri de en az on kere yazıp yazıp bitirdiği kitap. Kağıtsız, mürekkepsiz

beş yıllık bir yazma uğraşı. Bu başyapıtı girişmesi için hala bir şeyler eksikti sanki; ve orda, hayatını kazanacağı yerden birkaç yüz metre uzaktaki bu dağ evinin tavanı hafifçe eğimli dip odasının eşiğinde durmuş düşünürken zihninde bir şimşek çaktı. Evet, artık her şeyin mümkün olmasını sağlayan o iksirin sırrına malikti ve kişiyi birbirinin aynı tekdüze günlerin üst üste yığılarak oluşturduğu, basmakalıp yaşantılardan oluşmuş o enkazın altından çekip çıkarabilecek olağanüstü gizemlerle dolu bir mekana ayak basmıştı.

Bir an sonra bu düşüncelerden geriye eser kalmamıştı. Aklına yapılacak işler üşüşmüştü şimdiden. Mobilyaları yerleştirmek, masayı pencerenin önüne itmek, dar yatağa kanape görünümü vermek, sağda, duvardaki küçük girintiye birkaç kitap koymak gerekecekti. Her şeyden önce burda eskiden bir çocuğun uyuduğunu unutmalıydı. Burda yalnızca kitabında şekillenip hayat bulacak anılara yer vardı. Bu kadar işe şimdi girişmeyi gözü yemedi. Işıkları söndürüp, kapıyı kapadı. Daha sonra gerçekleştirecekti bu tasarladıklarını.

Koyu gölgeler halini almış eşyalarla dolu olan büyük odanın tam ortasına gelmişti ki tekrar aklı karıştı. Fakat akşamı, dün indiği garın hemen yanındaki otelde geçireceği düşüncesi onu sakinleştirmeye yetti. Yarın her şey daha iyi gidecekti. Şehre inip alışveriş yapacak, eve öteberiyle dönecekti. Evde neyi nereye koyacağına karar verecek, yalnızca kendisine ait yeni bir mekan yaratacaktı. Geçen her dakikayla beraber kendini akşamın beraberinde getireceği sıkıntılara hazırlayacaktı. Bugün hiçbir şeye dokunmamak en iyisi olurdu. Akşam yemeği için dışarı çıktı.

Tam sahanlığa çıkmıştı ki dar merdiveni tırmanmakta olan şişman bir kadınla burun buruna geldi. Taşdığı erzak dolu sepetin ağırlığıyla yana kaykılmış kadın düze çıktıktan sonra soluklanmak için durdu. Manuel'e dikti gözlerini. Manuel'e göre kendisini kınayan bakışlardı bunlar. Manuel bir merhabayla paçayı kurtarmak istediysede yolu tamamen tıkamakta olan kadının onu bu kadar çabuk salıvermeye hiç niyeti yoktu.

-Siz yeni kiracı olmalısınız, dedi kadın. Manuel'in kendisine "hayır" cevabını vermesi için içinden dua ediyordu muhakkak.

Kadının görünüşüne hiç uymayan incecik bir sesi vardı. Paris ve orda oynayan dublajsız filmler geldi hatırına birden Manuel'in. Sonra kadının karşısında durduğunu, kendisinden bir cevap beklediğini hatırladı.

-Evet, yeni taşındım.

Kadın kendisine “ne hakla?” der gibi baktığından çabucak ve genelde meslektaşlarında bulunmayan bir gururla,

-Ben gölün ordaki okulda çalışacak yeni gözetmen öğretmenim.

-Monsieur Gaillard gibi yani?

-Evet, Monsieur Gaillard gibi. Onun yerine ben geçtim, dedi adeta uzlaşmaya çalışan biri gibi ihtiyatlı davranarak.

Kadın kuşku ve saygı duyguları arasında bir süre daha tereddüt ettikten sonra hafifçe yana çekilerek yolu açtı. Fakat Manuel kadının bakışlarıyla olduğu yere çivilenmişti sanki. Manuel’i azat etmeye daha karar vermemişti anlaşılın. Kadının tekrar ağzını açmasıyla Manuel tehdit ediliyormuş hissine kapıldı.

-Monsieur Gaillard çok efendi, ağırbaşlı bir insandı. İşine dört elle sarılırdı. Karısı da çok inceydi.

Onları özlediğini anlatmaya çalışıyordu. Manuel yeterince gecikmiş olduğu için meslektaşı hakkında bilmediği hiçbir şey olmadığını belli edip bu konuşmaya bir an önce son vermek istiyordu.

-Küçük bir kızları vardı...

-Hayır, bir oğlan. Hep hastaydı çocuk. Kanla ilgili bir şeymiş. Düşmemesi gerekiyormuş? Ya sizin?

Manuel kadının ne demek istediğini anlamadı önce. Neyse ki kadın çok geçmeden imdadına yetişti.

-Çocuğunuz var mı?

-Hayır, bekarım.

Manuel bu cevabıyla olayların akışını lehine çevirmişti sanki. Şaşırıldı. Gözetmen yumuşamış, hatta belli belirsiz gülümsemişti bu cevap üstüne. Çocuğu yoktu demek! Yani bağırış çağırış, kapı önüne bisiklet bırakmak, merdivende itiş kakış yoktu. Öyle ya insan üst üste iki kez hiç oyun oynamayan bir çocuğa rasgelemezdi . Olmayacak bir şeydi bu. Kadın buzları tamamen eritmeye ikna oldu.

-Ben tam sizin karşı dairenizde oturuyorum. Alt kattaki hanımın temizliğiyle ilgileniyorum. Doktor Argaud hayattayken de burdaydık biz. Eşim doktorun muayenehanesinde getir götür işlerine bakardı.

Bu kadın da dağ insanlarına özgü o az lafla çok şey anlatma hünerine sahipti. Manuel gayet doğal bir havayla söylenmiş bu sözlerin ne manaya geldiğini hemen anlamıştı. Ev sahibinin güvenini kazanmış eski bir kiracıydı kendisi. Hatta eşinin yanında çalıştığı saygıdeğer Doktor bile eğer gerekirse mezarından kalkıp bu sözlerini doğrulayabilirdi.

-Eğer bir şeye ihtiyacınız olursa eşim de ben de burdayız. Eşim emekli oldu ama aletleri hala yanında.

Bakışlarıyla “Madame Argaud’yu yok yere rahatsız etmeyin. Bize başvurun. Biz bunun için burdayız. Her büyük apartmanda olduğu gibi bu evde de kapıcılar vardır, ama girişte değil üst katta otururlar.” der gibiydi.

Sonra ayaklarını sürüyerek kapısının önüne, eziyetli yolculuğunun bittiği yere vardı.

-Adımız Vassille’dir.

-Ben de Manuel Blanc, dedi daha baştan işe adını söyleyerek başlaması gerektiğini düşünerek. Ve kaçışına umursamaz bir hava vermeye çalışarak çıkıp gitti.

BÖLÜM 2

İşteki ilk gününden bitap bir halde döndü. Oysa sadece gereksiz söylevlerle geçmişti bu ilk gün. Öğretmenler ancak bir hafta sonra geleceklerdi. Öğrencilerin dönmeseyse daha iki hafta vardı. Fakat öğle sonu yeşil kapıları ardında bir saray gibi yükselmekte olan okulu kendiyile başbaşa bırakıp da sokağa çıktığı vakit kafasının uğuldamakta farketti.

Esasen bu yorgunluk daha sabah olur olmaz çökmüştü üstüne. Çalar saati susturmak için elini sola doğru uzatmış fakat orda boşluktan başka bir şeyle karşılaşmamıştı. Geceleyin başucundaki ufak sehpanın ayaklanıp kayıplara mı karıştığını, ya da kendisinin dalgınlıkla otelin başka bir odasına mı girmiş olduğunu anlamak için gözlerini açtı. Hemen akabinde artık otel sakinliğinden kiracılığa terfi ettiğini ve bugünden itibaren hizmetini esirgemeyerek ihya edeceği yeni bir okulda çalıştığını

hatırladı. Çalar saat solda olmasına soldaydı ama yerde duruyordu. Çalar saatin sesinin onunla daha biteremedi uyandığı rüya arasındaki tek bağ olduğunu ancak alarmı susturduktan sonra anladı. Gördüğü rüyayı çoktan unutmuştu fakat gerçekliğe bin kere yeğ tutulacak bir şey olduğunu biliyordu. Odaya sessizlik çöker çökmez bir an sürgünde olduğu düşüncesiyle ürperdi Manuel. Korktu.

Her şey karman çormandı zihninde. Bir süredir, gelişigüzel olayların akıntısında sürüklenip gitmekteydi. Sanki her davranışı arkadaşlar arasında zevkine oynanan bir zar atma oyunuyla belirleniyordu. Fakat hiç hazır olmadığı bu işten şans eseri kurtulabilmesinin imkanı yoktu. Yöneticiyle yaptığı görüşme sırasında takındığı kendinden emin tavra, ettiği güven verici sözlere rağmen aslında hiçbir şeyden haberi yoktu. Sınav sabahları duyduğu heyecanın bir benzerini duydu. Birden bire çok fazla konudan sorumlu olduğunuz ve sorunun biraz olsun bildiğiniz üç-dört konudan çıkmasının da mucize kabilinden bir şey olduğu düşüncesine kapılırsınız ya hani. Bu üç- dört konu da dün akşam, pijamalar içinde, tek ayağımız sizi bu işkencenin olduğu yere götürmek üzere yataktan dışarı çıkmış, diğeri de bir yere gitmek istemediğinden yorgana çarşafa dolanmış bir halde yatakta kaykılmış dururken, anneniz mutfakta harıl harıl çalışırken ezberinizdeydi zaten. Şimdiyse kafanızın içi bomboştu. Çünkü bütün bir ailenin namına giriyordunuz bu sınava. Başarısız olursanız bu onların da başarısızlığı olacaktı. Canını dişine takarak ekmek kazanmaya çalışan babanızın, bu sınavdan iki sene evvel geçmiş ama siz de geçmeden kendini düze çıkmış hissetmeyecek abinizin ve en çok da daha gün doğmadan kalkıp savaş zırhınızı hazırlamakta olan annenizin başarısızlığı olacaktı bu. Bir saati aşkın bir süredir didinip durmaktaydı anneniz. Ne kadar ütülse ütölesin yine de dizleri ve kalçaları parlayacak olan pantolonla uğraşmıştı (iki pantolon arasından daha iyi durumda olanını seçmişti üstelik, gri renk olduğundan cekete bir tek o uyuyordu). Aynalı dolaptan çıkardığı beyaz gömleğin düğmeleri etrafında ütünün ucu oralara girecek kadar ince olmadığından hafif kırışıklıklar kalmıştı. Ama o kadar önemli değildi bu. Kişiye ciddi bir hava verdiğinden mavi de bir kravat çıkarmıştı. Tabii adeta cenke gidecek biri için hazırlanmış, üç kişinin ancak biterebileceği kahvaltıyı da unutmamalı. Her şey silinip süpürülecekti üstelik. Boş karınla sınava girmek söz konusu bile olamazdı. Özellikle günün bu saati pek hassas olan mide ağzına kadar dolu olmalıydı. İçinizde yükselmekte olan sıkıntı dalgası yine de gerçek sınavı geçici bir sürelik de olsa unutturan, önünüze böyle zor bir uğraş çıkaran bu anneye karşı

duyduğunuz minnettarlığı bastıramazdı. Her şey yutulacak ve sonra gülle gibi bir mideyle sınav mahaline doğru yol alınacaktı. Sınav kağıdı orda, sıranın üstünde üzerinde adınızı saklayacak siyah bir şeritle sizi bekliyordu. Evet, ne kadar cahil olduğunuzu birazdan yüzünüze vuracak bir ayna gibi yolunuzu gözlemekteydi.

Manuel'de şimdi işe gitmeden önce bunları hissediyordu. Korkaklara özgü bir tutukluktan bu. Üstelik kendisini bu zor güne hazırlayacak kimse de yoktu yanında. Babasının işgücü de gelemezdi şimdi yardımına. Babası onu da her şeyi gibi plastik bir kılıfın içinde, sedyenin üzerinde bir hastanenin bodrum katındaki penceresiz, küçük odasına itilirken beraberinde götürmüştü. Annesi bunu izleyen beş yıl boyunca etrafına ördüğü üzüntü duvarlarının bir an olsun aşılmaya çalışılacağını aklının ucundan bile geçirmemiş, kendini dipsiz bir üzüntü kuyusunun içine bırakmıştı. Annesinin şimdi burda olup boynuna ucunda koruyucu azizlerden birinin bulunduğu o gülünç kolyeyi takmasını ne kadar da çok isterdi.

Kafası kazan gibi, kalktı. Banyoya gitti. Orda kendisini lavobonun hemen üstünde karşılayan oval ayna, yerdeki siyah beyaz kareler, banyonun sarı ışığında parıldamakta olan nerdeyse sıcak fayansların her biri kendisine birer koruyucu melek gibi göründü. Bu yersiz korkulardan arınacak cesareti buldu kendinde. Burası eviydi onun. Otele o gece için ödeme yapmış olduğu halde oraya gitmeyip de burda yatmakla çok iyi etmişti. Daha fazla beklemeden yerleşti evine. Burası onun evi olduğuna göre etrafı istediği kadar dağıtabilecek, üstünü başını dört bir yana saçabilecekti. Çünkü insanın evi dağınıkken başına kötü bir şey gelemeyeceğine inanıyordu. Açık bırakılmış bir yatak, kurulanmamış banyo ve sofrada ekmek kırıntıları içinde öylece bırakılmış bulaşık... Bunların hepsi yüzleşmesi gereken şeyle yüzleştikten sonra gelip yaşama kaldığı yerden devam edeceğinin birer kanıtı gibiydi. Ona yaşama gücü verip, dış dünyanın talihsiz olaylarını göz ardı etmesini sağlayan da bu inançtı. Akşam kendini ana kucağı gibi bağrına basacak, çocuk başı gibi kokulu, ılık bir yaşam.

Yeşil kapının kapalı olduğunu gördü. Yuvarlak kapı ziline bastı. Zilden ses çıkmadı. Birkaç saniye sonra belli belirsiz bir tıkırtı duyuldu ve kapının sol kanadı açıldı. Manuel kapıyı itip yerleri çakıl kaplı avludan içeri girdi. Çok geçmeden sağdaki bekçi kulübesinden çıkan bir adam karşıladı kendisini.

-Merhaba, dedi adam. Siz yeni gözetmen Monsieur Blanc olmalısınız.

Hayatında ne zaman beklenmedik bir olayla karşılaşsa eli ayağına karışan Manuel yine ne deyeceğini şaşırırdı. Sadece beceriksizce gülümsemeye çalıştı. Yine de ateş gibi olduğunu sandığı bu biraz kızarmış eli sıkmaya karar verdi. Ancak bu el avucunun içini buz gibi dondurdu.

- Ben Bezieux'yüm diye canlılıkla devam etti adam. Ben de gözetmenim, fakat ben yatılılarla meşgul olacağım. Burda üç sekiz değil iki-on iki vardiyaları yapıyoruz. İlk siz geldiniz, Jabaud henüz burda değil.

-Jabaud?

-Müdürdür kendisi. Daha onunla tanışmadınız mı?

-Tanıştım. Fakat adının Billon olduğunu sanıyordum.

Bezieux Manuel'i tekrar ne yapacağını bilemez duruma düşüren bir kahkaha attı.

-Billon patronun adı. Kendisi buraya ancak karısıyla – ki okulun sekreteri olurlar kendileri- birlikte ödeme fişlerini düzenlemeye gelir. Onu da görmüş olmalısınız. Güzel kalçalı, buna karşılık kartal gözlü bir hatun. Gözünden hiçbir şey kaçmaz.

Tüketimi zorunlu ürünler satan bir tüccarın sözcüsü gibi rahat, davetsizdi hal ve davranışları. Bakışlarında da zorlama bir alaycılık var gibiydi. Sanki gizlemeye çalıştığı bir sıkıntısı vardı. Karşısındakinin kafasını karıştırmak istercesine durmadan ellerini sallayıp duruyor, gözlerinin bir o yana bir bu yana deviriyor ve adeta silah patlamadan önce yerinde ısınmakta olan bir koşucu gibi sürekli bir sol bir sağ ayağı üstünde yalpalayıp duruyordu. Manuel adamın görünüşünü ya da onu karakterize edebilecek herhangi bir özelliğini net bir biçimde aklına kazıyabilmek için onun bu yerinde durmadan bir o yana bir bu yana oynamalarının bir son bulmasını istiyordu. Fakat adam onun koluna girmiş, okula doğru sürüklemeye başlamıştı bile.

-Gelin biraz yürüyelim de size her şeyi anlatayım. İnsanlar müdürlük taslamaya ne kadar meraklıdır bilirsiniz. Haliniz vaktiniz yerindeyse, bir de üstüne okul müdürüyseniz, oh ne ala! Fakat işin aslı şu ki ben ne kadar dindarsam Billon da o kadar eğitmen. Ünvan meraklısının teki. Yine de kibrinin bir sınırı var. Anlamadığı işlere girmez. Burayı alalı bir on yıl kadar oluyor. O zamanlar insanların dinlenmeye geldikleri bir nevi klinikti burası. Estetik ameliyattan, istenmeyen çocukların alınmasına kadar türlü cerrahi işlemlerin gerçekleştirildiği bir yerdi. Zengin insanların rağbet ettiği bir yerdi kısacası. Sonra Billon burayı yine zengin

çocuklarına hizmet edecek bir okul haline getirdi. İstese bir ekmek fırını, ya da ne bileyim, yalnızlık çeken bekarların kaçıp sığınacağı bir otel haline de getirebilirdi burayı. Sonra birden binanın idaresini bir başkasına bıraktı. Fakat Billon işletme işlerinden falan hiç çakmadığından Jabaud adındaki bu işletmeci onu bir güzel kazıkladı. Çavuşluk ve direksiyon şöförlüğü gibi işler yapmış olan Jabaud en sonunda müdürlük makamına kuruldu. Kurulmak da ne kelime, adeta kazık kaktı hergele.

İki adam bomboş okulun avlusunda yan yana gelmiş bir aşağı bir yukarı yürüyorlardı.

-Zaten burda herkes bulunduğu yere kazık kakma temayülü gösterir. İklimden midir nedir anlamadım ki...

Başını Manuel'den yana çevirmiş onun bakışlarını yakalamaya çalışıyordu. Belki de onun da aynı şeyi yapıp yapmayacağını öğrenmek niyetindeydi. Sonra uzaklara, parkın ağaçları ardında yükselmekte olan dağlara yöneldi bakışları. Artlarında devlerin yattığı muazzam duvarlar gibi yükseliyordu bu dağlar. Bu sefer gülmeden,

-Belki de tabiattır onları bu hale getiren. Teriyerlerden kaçan yabani hayvanlar gibi davranıyoruz belki. Burdan bir yere kımlıdayamayacağımızı bildiğimizden herkes hiç olmazsa kendi inine sahip çıkmaya, onu düşmanlarının istilasından mümkün olduğunca korumaya çalışıyor, dedi.

Manuel birden bu adamın kendi hakkında her şeyi bildiği kuruntusuna kapıldı. Yoksa daha az konuşurdu. Ona bu kadar açık vermezdi. Sonra da adamın deli olabileceği ihtimali geldi aklına. Fakat adam suratında tam bir işbirlikçi ifadesiyle kulağının dibine eğilip de "İsterseniz sizi burdaki herkesin ne mal olduğunu en ince ayrıntısına kadar anlatabilirim" deyince durumu anladı.

Bézieux sarhoştu. Ama ayılmanın eşiğinde olan bir sarhoş. Birazdan tamamıyla kendine gelecekti. Manuel çok erken gelmişti. Başkalarının bekletmekten duyduğu korkudan ötürü her yerde, her zaman bekleyen kendisi oluyordu. Keşke bugün de bu korkuyla hareket edip erkenden bu adamın karşısına dikilmeseydi. Adama rastladığından beri sarhoş olduğunu anlayamamıştı. Adamın bu sonu gelmez gevezeliğinin bir nedeni olmalıydı elbet. Bu sadece denizin üstündeki bir dalga, bir kabartıydı. Denizin aslı, fersah fersah derinlikler vardı bir de. İnsanı tek başına evine kapanıp, alkol sıkıntısı çekmemek için önceden bir kenara yığılmış şişeler karşısında

içmeye zorlayan o kaygı, her şeyin acı verdiği, bazen tek çıkış yolunun intihar gibi gözük­tüğü hayattan kaçıp kurtulma kaygısı... Manuel şimdi barlarda tabureye oturup da gözlerini aynaya, yanındaki adamın aksine diktiğinde gördüğü şeyleri görüyordu. Aynı mimikler, aynı jestler... Yine o konuşma, hiç durmamacasına her şeyi anlatma ihtiyacı. Zıt davranışların aynı insanda aynı anda gözlemlenmesi durumu. Bu insanlar hem huzur ve dinginlik içindedirler, hem de tedirgin ve aceleci. Hakikatin sırrına ermiş büyük hastalarda da aynı ruh haline rastlanır.

Manuel her zaman birçizgisi olan insanları sevmişti. Bu insanlar kendilerine belirledikleri yolda ilerler, onun gibi hayatın kendilerini ordan oraya atmalarına izin vermezlerdi. Bézieux de onlardan biriydi anlaşılın. Şöyle bir süzdü onu. Nasıl olmuştu da bu kırık saçların, kiremit rengi ensenin, eller hareketsizleşir hareketsizleşmez parmaklarda görülen bu titremenin daha önce farkına varmamıştı? Hele gözlerindeki o köpeksi bakış. Evet, ne pahasına olursa olsun koşarak ölmek isteyen ve bunun için zincirine asılıp duran köpeğin gözlerindeki yalvaran bakış nasıl da dikkatinden kaçmıştı? Bezieux kendi kuyusunu kendi kazanlardandı.

Manuel bu adama baktıkça onda insanda hayranlık uyandıran bir cesaret örneği görüyor ve günün birinde tamamen bu kişiliğin boyunduruğu altına girmekten korkuyordu. Çünkü biliyordu ki ilk başlarda duyduğu hoşlanma ve sevgi duyguları yerini çok geçmeden tapınma duygusuna bırakırdı. Bundan böyle bu dişleri sararmış adamın ağzından çıkacak her söz kendisi için bir düstur olabilirdi. Hoş başına ilk defa gelmiyordu böyle bir şey. Ne laf ebelerine, ne hatiplere, sadece varlıklarıyla doğanın kendisine bahsetmiş olduğu azıcık kişiliği de hiçe indirgeyen ne etkileyici insanlara rastlamıştı şimdiye kadar. Hatta bir dönem üniversite yurdunda aynı odada kaldıkları o parlak öğrenci yüzünden ağzını bile açamaz hale gelmişti. Önceleri sadece onun çenebazlığından rahatsız olmuştu. Sonra kendi kelime hazinesinin ne kadar dar olduğunu gördü. Bu söz cambazı karşısında ancak neler söyleyeceğini önceden hazırladığı zaman konuşabiliyordu. Sonunda tek söz edemez hale geldi.

-Söylediklerim pek ilginizi çekmiyor galiba, dedi Bézieux.

-Nasıl?

-Burdakiler diyorum.

Manuel sessizliğin adamı ayıltacağı gibi saçma sapan bir düşünceyle bu gevezeliğe bir son vermek istedi.

-Canım ben nasılsa öğrencilerle uğraşmayacak mıyım, dedi sesiyle hiç telaş etmediğini göstermeye çalışarak.

Fakat beklediği etkiyi yapmadı bu kayıtsızlık dolu açıklama. Bézieux tekrar dirseğini tutup ona bir sır vermek istermiş gibi ağzını kulağına yaklaştırdı.

-Burda öğrenci diye bir şey yoktur, diye fısıldadı dudağında hınzırca bir gülüşle. Yalnızca zengin aileler bu fiyatlara görüp de çocuklarını buraya yollamaya razı olabilirler. Siz de pek iyi bilirsiniz ki önemli aileler önemsiz çocuklara sahiptir. Başlarından savarlar bu çocukları. Tüm duyguları cüzdanlarındaki banknot destelerinden ibarettir. Para ödemek sevginin yerini tutar onlar için. Ayrıca çocuklarını bu ergenler yurduna yollamakta kendilerine ayrıca bir prestij kazandırır. Hal böyle olunca da, çocukların hepsi birbirinin kopyası olarak dolaşır ortada. Göreceksiniz, çok geçmeden hiçbiri umurunuzda olmayacak. Ama ya öğretmenler öyle mi ya. ..Yengeç onlar, inanın bana.

Hava sıcaktı. Manuel üstüne ceket giydiğine pişman oldu. Her adım atışında terden ııslak gömleğinin sırtından ayrılıp sonra tekrar buz gibi yapıştığını duyuyordu. Üç katlı binayı destekleyen “t” biçimindeki kollara baktı. Avlunun yan taraflarını kapamıştı bu kollar.

-Önceden şato muymuş burası, diye bir soru sordu Manuel. Muhabbeti insanlar dünyasından nesnelere dünyasına taşımak istiyordu.

-Devrime kadar öyleymiş. On dördüncü ya da on beşinci Louis döneminde yapılmış. Bir ara “sefahathane” diye geçerdi bu yerin adı. Kaderin cilvesine bakın siz. Bir zamanların sefahathanesi şimdi işkencehaneye dönüştü.

Bunu der demez de kahkahayı koyuverdi. Manuel de onun bu neşesine iştirak etmiş, onunla birlikte gülmüştü. Bu gülüşün ilerde nasıl bir salgına dönüşeceğinden habersizdi.

BÖLÜM 3

Adeta bir şölen havasıyla başlamış olan yemek büyük ziyafetlerin güç bela kurulmuş samimiyeti içinde biteceğe benziyordu. Manuel burada toplanmış insanların aralarında konuşacak çok konu olmadığını düşünüyordu. Yemeğe çağrılan herkes

ordaydı. Başka başka yerlerden gelmiş davetlilerin çoğu birbirini önceki senelerden tanıyordu. Hemen hemen hepsi civardaki liselerde hocalık yapıyor, burda da maaşlarının üstüne fazladan para kazanmak üzere çalışıyorlardı. Bütün bu çabalara rağmen ay sonunda ellerine geçen paraya bakıp da utanmamak elde değildi. Hepsinin arasına kara kedi girmişti görünüşe bakılırsa. Bu yeni öğretim yılının eşiğinde herkesin birbirinin kuyusunu kazar gibi bir hali vardı. Herkes köşesine çekilmiş içlerindeki hainin kim olduğunu bulmaya çalışıyordu.

Manuel Bezieux'ye yakın olmayı yeğlerdi. Fakat masa üzerine kimin nereye oturacağını belirlemek amacıyla dağıtılmış kartlara bakılırsa Bézieux'den bir süreliğine ayrı düşecekti. Birinci sınıfların ince parmakları yüzük dolu, elmacık kemikleri çıkık, güzel, esmer yüzlü öğretmeniyle gayet ağırbaşlı bir matematikçi olan savaş pilotu arasında yerini alacaktı.

Aperatifi ayakta tüketttiler. Anlaşılan kimsenin canı yemekhanenin ortasında boylu boyunca uzanan o koca masaya ilişmek istememişti. Burda yapılan konuşmalar boş koltuklar önünde oynanan tiyatro oyunlarındaki diyaloglarının sinir bozucu yankısına sahipti. Fakat eninde sonunda masaya geçilecekti ve Manuel kendini birden kağıtla gösterilen yerde oturuyor buldu. Bézieux'nün patron dediği okul yöneticisi yeni eğitim yılı şerefine kadeh kaldırmaya hazırlanıyordu. "Eğitim timi" deyişini kullanır kullanmaz Bézieux kendini göz yaşına boğan kuvvetli bir öksürük krizine tutulmuştu. Bu krizin kimilerini neşelendirdiği kimileriniyse öfkeliendirdiği Manuel'in gözünden kaçmadı. Demek iki düşman kamp vardı burda. Manuel bu bu kamplardan ikisine de dahil olmadığı için korkakça bir mutluluk duydu.

Konuşma mevzuları çabucak tükendi. Kahve içerlerken, yemek bittiğinden şimdi ağızları da boş olduğundan, daha zengin bir konu bulmaları gerektiği yolunda hemfikir oldular. Söz dönüp dolaşp tatilin nasıl geçtiğine geldi. Manuel "Eyvah, tatil resimlerini ortaya dökmeseler bari" diye geçirdi içinden. Neyseki havaların ne kadar güzel olduğundan, denizden, kumsaldan bahsetmekle yetindiler.

Manuel onları duymuyordu bile. Kaybettiğini sandığı hayallerin orda, kırıntılar, şarap ve sos lekeleri arasında yeniden doğduğunu görüyordu o şimdi. Beyaz masa örtüsü ıslık ıslık bir ağustos göğüne dönüşmüştü. Otuz yıl öncesinin Nice'i düşütlü aklına. Her yaz sonu hayal kırıklığı içinde dönerdi ordan. Günlerini hiç kavuşamayacağı bir şeyin bekleyişi içinde nasıl boş yere geçirdiği geldi aklına. Serin

sabahları, her zaman sessiz ve ağırbaşlı babasıyla beraber kumsala indiği sabahları hatırladı. Babası o kadar kendinden emindi ki Manuel sırf onun elini tutup bu sene de arkasında sürüklenircesine yürümek için daha küçük olmuş olmayı dilerdi. Çünkü tatil demek babası demekti onun için. Her günü babasıyla beraber geçecek otuz tane Pazar günü. Pazarları o kadar mutluydular ki üstelik. Sabahları annesi öğle yemeği için balık ya da et satın almaya gider, babası ve Manuel soluğu kumsalda alırdı. Alışverişin geri kalanını eve dönerken kendileri yaparlardı. Bunun için pazarın kapanış saatini beklerlerdi. Çünkü esnaf o zaman ellerinde kalacak korkusuyla her şeyi daha ucuza satıyordu. Kemerlerin oraya çıkan geniş bulvarı yürürlerken yanlarında bir üçüncü kişi daha vardı sanki. Manuel'in bir türlü açık seçik anımsayamadığı erkek kardeşi olmalıydı bu üçüncü kişi. Onun tek gördüğü bulvarı tırmanmakta olan biri adam biri de çocuk olmak üzere iki kişiydi. Belediye sulama sisteminin bir eseri olan kaldırımlardaki su birikintilerinin bulvarda yürüdükçe ufaldığını, arasının açıldığını, tepeye çıktıklarında da büsbütün gözden yittiklerini hatırlıyordu. Jacquot'da su birikintileri gibi buharlaşıp gitmiş olacaktı. O dönem aralarında olmasına rağmen Manuel onu bir türlü sisler arasından çekip çıkaramıyordu. Hayatta kalanların acı çekmekten kurtulmak için aralarında yaptıkları anlaşma ölümlerin hatırdan silinmesini kolaylaştırıyordu sanki. Adlarını ağızlarına almayarak onların hiçlik içinde eriyip gitmelerine gözyummuş oluyorlardı. Yirmi yıldır onlarda aynı tehlikeyle yüzleşmekteydi. Jacquot öldüğünden beri kimse adını ağzına almamıştı. Yalnızca mezarlığa gidiyorlardı. Mezarlığın başında birbirlerinin ağladığını görmemezlikten geliyorlardı. Akşam olup da yataklarına yattıklarında içlerinde boy atmakta olan acı ağacının dallarını budamaya koyuluyorlardı. Yirmi yıl boyunca böyle yaşamışlardı. Bugün bile Manuel ne zaman annesini ziyarete gitse aynı duygu ikisinin de sesini boğuyordu. Manuel bu sessizliği bir tek annesi karşısında korumak zorundaydı artık. Babası da kayıplara karışmıştı çünkü.

Manuel sonunda kemerlere doğru yürüdüğünü gördüğü çocuğun Jacquot olabileceğine kani oldu. Çünkü kendisi bu kafilenin kah gerisinde kalıyor kah birkaç adım önünden gidiyor, böylece de resmin dışında kalıyordu hep. Ama yine de pek gönülsüzce duruyordu böyle bir ihtimal üstünde. Çünkü babasıyla her zaman başbaşa olduğuna inanmak istiyordu.

Kumaşçı dükkanının önünden geçerken Manuel vitrindeki küçük mankenlere göz atmayı ihmal etmiyordu. Giysiler üzerlerine öyle güzel oturmuştu ki, sanki onları

diken hünerli terzi onları düşünerek hazırlamıştı bu giysileri. Tek ayakları y r rcesine hafif  ne atılmış, yay gibi belleri, hafif kalkık başları, bazen biri bazen de ikisi de çıplak olan omuzlarıyla her gün yeni bir giysi taşıyorlardı. O alçıdan göğüsler Manuel'e bazen nefes alıp verircesine belli belirsiz inip kalkıyormuş gibi görünüyordu. Sanki elleri birazdan kendisine doğru uzanacak ve kendilerini onun kollarına atacaklardı. Burda bir esaret hayatı sürdükleri her hallerinden belliydi. Bir gün annesiyle birlikte dükkana girerken gözleri vitrindeki arkadaşlarından yana kaydı. İkisi de arkalarına takılı bir kuşakla paravana bağlanmışlardı. Kuşak bir düzine pırlıtlı iğneyle zalimce bellerine tutturulmuştu. Daha güzel olan soldaki esmer mankenin boynunda biraz kir birikmiş olduğunu gördü. Saçlarında da – alçıdan bulaşmış olacak- gri bir leke vardı. Bundan sonra elinden oyuncağı alınmış bir çocuğun hayalkırlıklııyla gözlerini başka yana çevirdi. Bu makenlere burdan geçen diğer insanlar gibi, yani yetişkinler gibi bakamazdı. Boyu boyuna denkti bu mankenlerin, onla evlenebilirlerdi. Onlar sıradan nesnelere değillerdi kendisi için. Bir anda aşk acıları çekmeye başlamış ve kendini sonsuza dek bekar hayatı yaşamaya mahkum biri gibi görmüştü. Acı  ekiyordu. Birden kahramanca bir Şeyler yapmaya karar verdi. Onları burdan kaçıracaktı. Nasıl davranacağını çoktan planlamıştı. Aniden mağazanın içine dalacak ve tezgahların Şaşkın bakışları altında masanın üstünden koca makası kaptığı gibi mankenleri paravana bağlayan ipleri kesecek, sonra da onları sırtladığı gibi dükkandan dışarı çıkacaktı. Kulağına fısıldayacakları minnettarlık dolu sözler, saçlarında dolanacak sıcak solukları ve nihayet omuzlarında hissedeceği  ırlı ıplak göğüsler canlanıyordu gözlerinin önünde. O göğüsleri görmek en büyük hayaliydi. Ömrünün o çağında kadınlığa ait bütün gizlerin göğüslerde saklı olduğunu düşünürdü. Fakat bu girişimi hep başka bir güne erteliyor, o başka bir gün de gelmek bilmiyordu bir türlü. Kemerlerin altında apaydınlık bir hava vardı. Güneşin kasıp kavurduğu alandan kokular bile elini eteğini çekmişti adeta. Bu meydandan geçip Nice'in kendine has kokusu içinde soluklanmak üzere kemerlerin altına atarlardı kendilerini. Bu kokuyu da beraberlerinde evlerine, kül rengi bir tozun bütün düzlemleri kapladığı, etrafa virane kokusunun yayıldığı o yere götüreceklerdi. Orda devamlı bir temizlik, her Şeyleri beyaz tutmak kaygısıyla yaşanırdı.

Manuel bu kemerlerin altından her geçişinde içinde bir ürperti duyardı. İşkence çekerek ölmüş adamların adını taşıyordu bu kemerler  nk . Burda iki genç adam, her biri caddenin bir tarafında olmak üzere can çekişerek ölmüştü. İşgalciler

tarafından asılmışlar, cesetleri günlerce teşhir edilmişti. O zaman bu korkunç olayın üstünden hepsi hepsi on iki yıl geçmişti. İnsanlar, içlerinde kopan öfke fırtınası kendisini gözlerinde açığa vurmasın diye cesetlerin önünden geçerken başlarını öne eğiyorlardı. Bir tek şeye izin vardı: Korku içinde yaşamak. Hala konuşuluyordu bu olay. Gelip geçenler gözlerini duvara çakılmış tabelalar üzerine diyor, bu isimleri utanarak selamlıyorlardı.

Manuel'in içinde bir gün bu metal plaka yerine asılmış adamın cesediyle karşılaşmak gibi anlaşılmaz bir korku vardı. Bu adamın cesedinin klisedeki aziz heykelleri gibi asil ve güzel olduğunu canlandırmıştı hayalinde. Birinin adının "Melek" anlamına gelmesi tesadüf değildi. Aklından bu düşünceler geçerken kadınların bacaklarını dikizlemekte olan babasına biraz daha yaklaşırdı. Sonunda kemerlerin altından tekrar cayır cayır yanmakta olan meydana çıktıklarında Manuel, sinemada film bitip de salonun aydınlanmış olmasına rağmen filmin etkisinden kurtulamamış insanlarınkine benzer bir sersemlik yaşırdı.

Manuel'in sabah cehennemi dediği şey de bu düzlüğe çıktıktan sonra başlıyordu. Ortasındaki bahçeye rağmen bu kiremit rengi meydan ona dikine uzanmakta olan tenis kortlarıyla çevrili koca bir düzlük gibi gözüküyordu. Burayı geçtikten sonra bulvar boyunca yürüyecekler, sonra da nihayet plaja kavuşacaklardı. Ancak öğleye doğru, eski şehrin pazara çıkan dar sokaklarına girdiklerinde bu yakıcı güneşten kurtulacaklardı. Evde bekleyen anneye bir balıkçı gururuyla götürecekleri kavunları almadan fiyatın yirmiden on beşe hatta ona düşmesini bekleyeceklerdi.

Kemerlerden pazara kadar olan yolu kör edici bir aydınlık içinde, yakıcı çakıl taşları ve enselerinde boza pişiren güneşle cebelleşerek geçiyorlardı. Manuel'in beyaz teni bu yürüyüşler yüzünden kıpkırmızı oluyor, plajlarda neşe içinde top sektiren o seçkin insanların göz alıcı bronzluğuna kavuşmadan uzun şeritler halinde soyulmaya başlıyordu. Eziyet dolu bekleyişler içinde geçen bir zaman dilimiydi bu. Babasıyla arasında gelişi güzel edilmiş birkaç laftan başka hiçbir şeyin doldurmadığı silik bir zaman.

Manuel'in gözleri üzerinde hala envai çeşit kırıntı ve artığın gezinmekte olduğu masadaydı. Etrafindakiler arasında geçen konuşmalar da masanın pisliğine pislik katıyordu sanki. Bir anda biri kendisine soru yöneltecek korkusuyla suçüstü yakalanmış bir çocuk gibi korkuyla gözlerini masanın üzerinden kaldırdı. Fakat

kimsenin ondan yana baktığı yoktu. Metrodaki reklam panolarında gördüğü plaj isimleri uçuşup duruyordu havada. Durmamacasına konuşup, tatil boyunca yaşadıkları bir iki ufak tefek aksaklığa değiniyor, böylece tatilin kusursuz geçmiş geri kalan kısmının daha bir ön plana çıkmasını sağlıyorlardı.

- Tatiliniz epey hareketli geçmiş olmalı, dedi bakışlarını kendisine yöneltmiş biri.

Manuel bir an paniklediyse de hemen kendini toparladı. Soru kendine değil komşusuna sorulmuştu çünkü. Jean Paul Sartre'ın o kanadalı hanımla* tanışmadan önceki tuhaf halini takınmaya çalıştığına bakılırsa şaşılığının daha da ileri olmamasına esef ediyor olması gereken, giyim kuşamıyla hala ellili yıllarda yaşıyormuş izlenimi veren Monsieur Dublot adındaki bu adamın şaşılığından sakınmak lazımdı.

-Öyle. Pek memnun kaldım, dedi Madame Beauvais.

Manuel yanında oturan bu genç bayandan yana çevirdi başını ve onun tatilini ne şekilde geçirmiş olabileceği yönünde çeşitli varsayımlarda bulunmaya çalıştı. Acaba azgın bir nehirde sal içinde ordan oraya mı sürüklenmişti? Yoksa oturup da çoktan geçmiş olduğu bir sınava mı hazırlanmıştı? Belki de hayatını değiştirip onu bu yemekhaneden kurtaracak bir filmde boy göstermişti. Öyle ya, birazdan olduğu yerde yükselecek, tavanın hizasına gelip sadece gınahtan arınmış kalplerin duyabileceği ilahi bir müzik eşliğinde gözden kaybolacaktı.

-Küçük hanfendi nasıllar, dedi bir başkası insanların bebeklerden konuşurken kullandıkları bir tonla.

Madame Beauvais heyecanlandı birden. Yanakları al al oldu. Erkeklerin asla elde edemeyecekleri güzel kadınların yanında duydukları acıyla burkuldu Manuel'in içi.

-Ay parçası gibi. Üç aylık oldu bile.

Bunu derdemez sandalyenin arkasına dayalı duran çantasını aldı. Bir pianist zarafetiyle açtı çantayı. Kırmızı ojeli parmaklarının onunda on marifet vardı sanki.

On kadar fotoğraf çıkardı bir zarfın içinden. "Bunlar doğumundan birkaç gün sonra çekilmiş fotoğrafları" dedi. Manuel içinden bütün gücüyle kadının resimleri öbür

*Bahsi geçen kişi Jean Paul Sartre ve Simone de Beauvoir'ın Kanadalı bir gazeteci olan arkadaşları Madelaine-Gobeil-Noël'dir. Gazeteci, çift üzerine çektiği belgesel bir filmle de tanınır.

yanında oturan adama uzatmasını dilediyse de göz açıp kapayıncaya fotoğrafları burnunun dibinde buldu. Kadın tırnağıyla resimlerden birine vurarak;

-Bu resmi doğumunun hemen ertesi günü çektik. Yirmi dört saat ya var ya yok. Buna rağmen sanki gülümsüyor gibi.

Manuel'in kadınla aynı fikirde olduğu söylenemezdi. Önüne uzatılmış resme baktığında kadının gülümseme dediği şey acı dolu bir kasılma gibi gözükte kendine.

-Şuna bakın hele, diyebildi ancak.

Sanki içlerinden birini kendine ayırmak istiyormuş gibi bir resimden diğerine geçiyordu. Bir yandan da resimleri yanındaki konuğa devretmek için ne kadar beklemesi gerektiğini soruyordu kendine.

Sonunda resimler elden ele dolaşmaya başladı. Resmi eline alan şaşır kalıyordu. Manuel diğerlerine kıyasla kendi duygu gösterisinin pek yavan kaldığını gördü. Adını öğrenmek için can attığı Madame Beauvais'nin namına biraz üzüntü duydu.

-Adı ne? diye sordu hatasını biraz olsun düzeltebilmek için.

Madame Beauvais ona dönüp içini ısıtan bir gülüşle güldü.

-Marie, dedi. Sonunda kendisine yeni bir soru sorulmuş olmasına sevinir gibi bir hali vardı.

-Doğumdan sonra bu kadar sakin durdukları az görülür, dedi masanın öbür yanındaki belge amiri. Mükemmel bir bebek.

-Sezaryanla aldılar. Çocuklar öyle daha az acı çekiyormuş, dedi Madame Beauvais. Sesinde belli belirsiz bir pişmanlık vardı.

Manuel'in gözleri önünde canlı, kıpır kıpır etlerin yarılması sonra bu yaranın siyah ipliklerle dikilişi canlandı. İçi tiksintiyle doldu birden, baştan aşağı şöyle bir ürperdi. Bayan öğretmene bir daha baktı ve onun bir anne olduğunu anladı. Böylece ona karşı duyduğu arzu da sönüp gitti.

-Doğum esnasında eşiniz yanınızda mıydı? Diye sordu biri.

-Elbette. Fakat doğumdan sonra yarayı dikmek gerektiğinden odadan çıkardılar, dedi yüzünde buruk bir gülümsemeyle.

Manuel o zaman kadının ne kadar mutlu olursa olsun içten içe bir şeylerden hoşnutsuzluk duyduğunu anladı. Sanki son anda, tam çocuğu dünyaya getirmek

üzereyken müdahale etmişler, onun bu hazzı tatmasına mani olmuşlardı. Kadın çok geçmeden tekrar çocuk yapmak isteyecekti Manuel'e göre. Bu sefer bunun hakiki bir doğum olacağı gibi saçma sapan bir düşünce geldi Manuel'in aklına.

Hal böyleyken çiçeği burnunda annelerin yüzünden eksik olmayan o huzur dolu ifade belirmişti genç öğretmenin suratında. Resme bakmakta olan diğerleri ise yapmacık şaşkınlıkları ardına saklanıp ne diyeceklerini bilemiyor, hepsi dönüp dolaşıp aynı şeyi söylüyorlardı.

Sonunda resimler Bézieux'nün ellerine ulaştı. Başını sağa sola sallayarak bakıyordu resimlere. Ciddi bir ifadeyle uzun süre baktı. Resimdeki küçük kızla konuşuyordu adeta. Manuel Bézieux'nün ellerinin titrediğini, dudaklarının bir şeyler söylemek ister gibi açılıp kapandığının farkına vardı. Sanki gönlünün derinliklerinden acı dolu bir şeyler yükseliyordu. Fakat sadece birkaç saniye sürdü bu. Çok geçmeden başını kaldırdı. Fotoğrafları kibarca komşusuna uzattı. Şuurunu kaybetmiş gibiydi. Hiçbir şey söyleyeceğe benzemiyordu.

-Çok güzel, diyebildi ancak.

Sonra göz açıp kapayıncaya kadar sigara paketinin içinden bir sigara kapmış, yakıp içine bir nefes çekmişti. O kadar hızlı yapmıştı ki bunları hareketlerini birbirinden ayırmanın imkanı olmamıştı. İçlerine duman kaçmış gibi gözlerini kırdı birkaç kez.

-Analar neler doğuruyor, dedi sonra. Bu sözün üstüne etrafa hüznün dolu bir sessizlik çöktü.

BÖLÜM 4

Dışardaki havanın bunaltıcı sıcağına rağmen penceresini açmamıştı. Yüzü cama dönük, Pazar günlerinin üzerinde in cin top oynayan avlusunu seyrediyordu. Çıt çıkmıyordu. Giriş kapısının zili ise yarın sabaha kadar çalmayacaktı. Bir türlü bitmek bilmeyen yaz, dallarda gagası yakında güneşi gizleyecek olan gri bulutlara dönük bekleyen kuşları bile serseme çevirmişti. Işığın altında bembeyaz gözükken mıcır dökülü avluda en ufak bir hayat belirtisi yoktu. Daha yüzlerce yıl boyunca böyle bir başına yalazlanıp duracak olan, üzerine tek bir insanın ayak basmadığı tarih öncesi bir kumsalın yalnızlığı hüküm sürüyordu avluda.

Bir anda kapıdan girmekte olduğunu gördü. İlk önce geçen günkü yemekte giydiği sarı tayyörü çarptı gözüne. Sonra da sırasıyla saçlarının, güneş gözlüklerinin ve gıcır gıcır iskarpinlerinin siyahı.... Çöl gibi kurak avluyu ölçülü, kendinden emin adımlarla geçti. O güzel ayakkabılar taşları yerinden oynatmak şöyle dursun, toz bile kaldırmadan ilerliyordu. Kadın yürümüyor, adeta süzülüyordu. Binanın içinde gözden kaybolmadan önce son bir kez parladı kadının saçları. Şimdiyse kadının ayakkabılarının mermer merdivenlerde çıkardığı sesler geliyordu kulağına. Hep o aynı istikrarlı, huzur verici, inatçı ses. Takırtılar kapının önünde son buldu. Kapının önündeki halı boğmuş olmalıydı ayak seslerini. Kadın odanın kapısını itti ve içeri girdi. Ardından yavaşça kapadı kapıyı. Odanın içinde bir iki adım daha ilerledikten sonra durdu. Manuel'de ancak o zaman gözlerini kadına dikecek cesareti buldu kendinde. İkisi de uzun süre sessiz kaldılar. Kadın gözlüklerini çıkardı. Sanki başı hafifçe dönüyormuşçasına olduğu yerde kalakaldı bir süre. Manuel kadının gözlerine baktı. Ama ondaki bakışların sevinç mi yoksa korku mu yüklü olduğunu anlayamadı bir türlü. Ne olursa olsun kadınların önemli olaylar karşısında takındığı o kararlılık dolu ifadeye sahip olduğu muhakkaktı. Kendiyse bocalıyor, ne yapacağını bilemiyordu. Gözlerini kadından kaçırmaya başlamıştı. Yere eğdiği gözleri kadının jilet gibi parlayan iskarpinlerine takılmıştı.

Kadın çantasını açmış -sene başı toplantısında içinden fotoğrafları çıkardığı çantaydı bu- tıpkı o günkü gibi zarafet dolu hareketlerle gözlüğünü yerleştiriyordu. Çantanın ağzı tıkırdatarak kapandı. Hava daha da bulutlanmış, dışarısının karanlığı koyulmuştu. İkisinin de ağzını bıçak açmıyordu. Manuel kadından yana döndüğünden beri kılını kıpırdatmamıştı. Sanki odanın içinden silinip gitmişti varlığı. Sırları dökülmüş bir aynanın ardında hapsolmuş, olanı biteni izliyordu sanki. Zaten kadın da başını kaldırıp gözlerini gözlerinin içine diktiğinde onu görmüyor, bakışları kendisini delip geçiyordu. Koyu maviydi kadının gözleri. Neredeyse mora çalan bir koyu mavi.

Kadın Manuel'in önünden geçti. Üzerine çantasını koyduğu masanın önünde durdu. Manuel'e arkası dönüktü şimdi. O siyah saçlar, vücudunu boydan boya sarmış sarı tayyör, upuzun topuklar üzerinde kıvrılmış narin ayaklar bir kez daha serildi Manuel'in gözleri önüne. Bunlara bir de ışığın altında çorap pütürcüklerinin ince ter damlaları gibi parladığı bacaklar eklenmişti. Sarı tayyör bir anda ikiye bölündü. Üst yanı uçup gitti ve yerini bembeyaz bir gömlek aldı. Kadın çıkardığı ceketini koltuğun

üzerine koymak üzere eğildi. Manuel'in gözleri kadın eğilince ortaya çıkan kalçalara ilişti. Manuel şiddetle kadını arzulamaya başlamış olmasına rağmen olduğu yerde duruyordu hala.

Kadın kendisine döndüğünde Manuel onun önü işlemeli gömleğini çoktan açmış olduğunu gördü. Kadının halen gömlek kumaşı altında saklanmakta olan göğüslerini seçebiliyordu Manuel artık. Masaya yaslanmış, gözlerini tekrar Manuel'e dikmişti. Yüzü biraz solmuş, gözlerinin altına gözlerinin rengine renk katan belli belirsiz bir morluk çökmüştü. Sanki kadının yüzündeki bütün canlılığı kendinde hapsedmişti bu gözler. Manuel tehlikede olduğunu anlamıştı. Fakat artık çok geçti. Geceleyin yolun ortasında kendisine giderek yaklaşmakta olan bir çift far karşısında şaşkınlıktan donakalmış vahşi bir hayvan gibi hissediyordu kendini.

Derken kadın eteğini kalçalarına doğru yükseltmeye başladı. Sonu gelmeyecek, ağır çekim bir film gibi uzayıp gidiyordu bu hareket. Çorap kalçaların başladığı yerde bitiyordu. Beyaz lastiklerin ucunda metalik gri dişler parlıyordu. Çıplak tenin görüntüsü içini dağladı Manuel'in. Sonunda kalçalar hizasında durmuş olan etek kıvrımlarının altındaki üçgen biçimindeki beyaz dantel bir karartının üzerini örtüyordu. Donun kasıkla birleştiği yerden bir tutam siyah kıl çıkmıştı dışarıya. Birdenbire ivme kazandı her şey. Kadın donu bacaklarından aşağı kaydırmaya başlamıştı bile. Bunu yaparken bacağının tekini yükseltmişti. Çok geçmeden yerinde oynaya oynaya iskarpinlere kadar indirdiği don orda bir kedi gibi kıvrılıp kaldı.

Kadın soyunmuş, Manuel'e bakıyordu. O ise kadını ancak parça parça görüyor, hem kadını kolları arasında tutmak için yaklaşmak hem de baştan aşağı bütünüyle seyrine dalmak için gerilemek istiyordu. Kendini Manuel'e veriyordu kadın. Demin yukarı doğru kaldırmış olduğu bacağını hala eski konumuna getirmemişti. Tek ayağı havadaydı kadının. Manuel yaklaştığının, hatta soyunduğunun bile farkında olmadan kendisini davet eden bu hafifçe bükük bacağı kavradı. Manuel kadının söylediği şeyleri tam olarak anlayamasa da bunların kendisini aşka davet eden sözler olduğunu adı gibi biliyordu. Arkasındaki pencere gök gürültüsüyle titredi. Pencereleme iri damlalar düşmeye başladı. Gökyüzü kolları arasındaki kadın gibi açılıp saçılıyor, Manuel'de gökyüzü gibi boşalıyordu.

Kendisine bir başına olduğunu hatırlatan sıvı önceden hazırlamış olduğu kağıt mendilin içine aktı. Gözlerini açtıktan sonra bakışları tavanın silmelerinde gezindi

durdu bir süre. Rüyası silinip gidiyor, yerini bir başına aşk düşleri kuranların çektiği gönül sıkıntısı alıyordu. Daha kendine gelmesini bile beklemeden bütün hoyratlığıyla içine çekmekteydi onu zaman. Deminki ofis gitmiş yerine içinde bulunduğu bu ıssız oda gelmişti. Kendisinden başka kimseler yoktu ortada. Burdaydı işte. Sırtı duvarla arasına aldığı yastığa dayalı, dağınık yatağının içinde, eli sönmekte olan erkeklik organının üstünde kalmış, duruyordu öylece. Tanımadığı, ilk defa gördüğü bir şeymiş gibi baktı organına. Şans eseri sokakta bulup da ne yapacağını bilemediği için yanına aldığı bir eşyaydı sanki. Birden solmuş bir demet çiçek geldi gözlerinin önüne. Bunu eski evlilik törenlerinde giyilen özel bir çift eldiven takip etti. Onu utandıran da bu görüntü oldu. Elini ordan çekip üzerine yorganı örttü.

Pazarları geç uyanırdı. Tavandaki güneş oyunlarına bakardı bir süre. Ardından akşamı beklemekten başka yapacak bir şeyin olmadığı günlerin sıkıntısı çökerdi içine. Karabasan gibi gelirdi akşam. Yorganı dudakları hizasına çekerek gözlerini kapardı. Sırtüstü yatar, üzerindeki yorganın yumuşacık ağırlığını hissederdi. Vücudunda gezinecek bir kadın eli düşlerdi böyle zamanlarda. Sıcak, uyku halinde bir vücut kendisine sokulsun isterdi. Fakat hayalgücü böyle basmakalıp şeylerle yetinmezdi. Daha parıltılı, mucizevi şeyler süslemeliydi düşlerini. Bambaşka bir yerde, bambaşka elbiseler, yeni bir iklim içinde olağanüstü bir karşılaşma kurgulamak gerekirdi. Her şey tamam oldu mu son hazırlıklarını da yapar, dikleştirip duvara dayadığı yastığına yaslanır, yanındaki çekmecedен içinde hayallerinin çözülmeye uğrayacağı kağıt mendili alırdı.

Ne yaparsa yapsın baskın çıkan içindeki açlık duygusu oluyordu. Gecenin ya da gündüzün ortasında şiddetle yakasına yapışan değişik bir açlıktı bu. Bazen kan ter içinde uyanıyor, neye duyduğunu bilmediği bir özlem, bir ihtiyaç duygusuyla yanıp tutuşuyordu. Yemeğe içmeye çalışıyor, eli bilinçsizce karnına gidiyordu. Fakat bir türlü huzur bulamıyordu. Sonra pencereye yürüyor, ayın kayıtsızca kendi aksini seyrettiği göle bakıyordu uzun uzun. Ve nedendir bilinmez, gözleri yaşla doluyordu.

Hareket etmeden olduğu yerde yatmaya devam etti. Biraz daha böyle yatsa belki tekrar uykuya dalacak ve nasıl geçireceğini kara kara düşündüğü bu Pazar gününün bir iki saatini daha uyuyarak geçirebilecekti. Ama uyanmıştı bir kez, tekrar uykuya dalmak için fazlasıyla ayılmıştı. Dışarıda çıt çıksa duyuyordu. Bu gürültülerin her birinin kaynağını biliyordu. Hiçbir şeyi zihninde imgeleştirmeden düşünemezdi. Konuşurken bile ağzından çıkan kelimelerin görüntüsü canlanıyordu gözünün

önünde. Bu kelimeleri her zaman ilkokulda kenarı kırmızı çizgili harita metod defterine mor mürekkeple yazdığı haliyle görürdü. Üzerinden gelmiş geçmiş bütün çocukların tozlu oyuklar içinde bıraktığı bu sıranın beyaz tablasına dökülüp kurduğunda eskimiş altın rengini alırdı bu mürekkep.

Manuel imgeleri hayatı boyunca sevmiştir. Daha çocukken resimli kitaplar içinde benliğini yitirirdi. Bütün vücuduyla kaybolurdu bu imgeler dünyasında. Renklere, çizgilere karışıyor, kendine bu renklere örülmüş yepyeni bir dünya yaratıyor, sonra da bu dünyanın baş köşesine kuruluyordu. Nesnelere başkalarına gözükmeyen yüzünü görüyor, kendini öyküdeki karakterlerin hayatına hükmedecek, olayların akışını değiştirip bambaşka bir yöne sürüklüyecek güçte hissediyordu. Fakat hiçbir şey yapmıyordu. Başkalarının gördüğü bir rüyada hapsolmuş, ama bu halinden de hiç de şikayetçi olmayan alık bir figüran gibiydi.

Benzeri duyguları daha önce Nice'deyken, babası ona bir stereoskop aldığında da yaşamıştı. Ufak, siyah camları kare biçiminde denizci dürbünü gibi bir şeydi bu. Gerisinde resimleri yerleştirdiği şeffaf bir bölme vardı. Turistik yerlerde kutuyla satıyorlardı bu aletten. Resimler en güzel kartpostallara taş çıkaracak nitelikteydi. Manuel keşif ateşiyle yanıp tutuşan bakışlarını aletin içine dikerdi. Sahici yapıtlar birkaç adım ötesinde dikilmesine rağmen Manuel onlarla ilgilenmezdi. Nesnelere ruhu makinasının yuvarlak mercekleri ardına gizlenmişti çünkü. Bütün bu saydam mercekler ardında akıp gitmekte olan zamanın kalp atışlarını duyardı sanki.

Manuel uyuşuk uyuşuk yatarken evin içinde birinin düzenli aralıklarla bir yerlere vurduğunu duydu. İnce bir bölmeye çivi çakarcasına hafifçe vurulsa da Manuel gayet net bir biçimde duyuyordu bu vuruşları. O zaman Manuel'in aklına Monsieur Vazille'in bu Pazar gününü evde yapılacak ufak tefek tamiratlara ayırmış olabileceği geldi. Sonra da zaten emekli olmuş insanların bu gibi işler için Pazar gününü beklemeleri gerekmediğini düşündü. Tamirat bir yana, şu anda sabah duası için hazırlanıyor olmalıydı. Sabah dualarının hiç kaçırmazlardı. Kolkola girmiş kliseden dönerlerken yolda o sırada okul kapalı olduğu için yemeğini garın ordaki küçük restoranda yiyecek olan Manuel'e rastlıyorlardı. Bunun üzerine birbirlerini Viyana'nın gezi alanında selamlaşan güneş şemsiyeli bayanlar, redingotlu beyefendiler gibi başlarını hafif yana çevirip, suratlarında sessiz bir gülümsemeyle selamlıyorlardı.

Vuruş sesleri kesilmemişti. O kadar yakından geliyordu ki bu sesler, Manuel bir an fırlamanın tekinin kendisine sürpriz yapmak için ne zamandır çalışma odasında duvara asılmak üzere yerde dikey pozisyonda bekleyen kitaplık raflarını yerlerine çaktığını sandı.

Sonra birden daire kapısına vurduklarını farketti. Yattığı yerden heyecanla kalktı. Böyle bir şey ilk kez başına geliyordu. Daha önce kimseler kendisini ziyarete gelmemişti. Hayallerini süsleyen kadını rüyalarda olsun bir kez ağırlamamıştı burda. Aslında ev deyebileceği bir hale gelmemişti daha burası. Dağınık eşyaların etrafında dönüyor, bir dokunduğunu sanki antikacı dükkanındaymış gibi tekrar yerine koyuyordu. Belki de bu yüzden mutfak işlerine girişmemişti bir türlü. Üzerini giyinir giyinmez kaçak bir yolcu gibi alelacele yatağını yapıyor, girdiği bu mağazayı hiçbir şey satın almadan terk ediyordu. Akşam olup da tekrar evine döndüğünde bilinçsizce eşyalar arasında dolaşüyor, sanki bir an hareket etmese bulunduğu yere kök salacakmış korkusuyla deli gibi dönüp duruyordu. Bu şekilde kendine özgür olduğunu ispatlamaya çalışıyor, fakat bir türlü varamıyordu bu özgürlüğün tadına.

Çabucak robdöşambrını giydikten sonra gidip kapıyı açtı. Karşısında başında şapkası sabah ayinine hazırlanmış Madame Vazille duruyordu. Kadının gözlerinde dehşetli bir ifade vardı.

-Düştü, dedi.

Manuel bir an suç üstü yakalanmış gibi hissetti kendini. Neler olup bittiğinden haberi yoktu halbuki. Fakat ne olursa olsun bunun sorumlusunun muhakkak kendisi olduğunu düşündüğünden, öfkeden ziyade merak içinde, korka korka sordu:

-Ne dediniz?

-Çabuk gelin, düştü diyorum size, dedi tekrar şişman kadın. Sesindeki çatlaklık çocuksu bir hava veriyordu söylediklerine. Manuel ilkin öfke zannettiği şeyin aslında korkudan başka bir şey olmadığını gördü o zaman. Kadının içindeki çocuğun bu şekilde ortaya çıkması kendisinin de pedagog yönünü canlandırdı bir anda.

- Kim düştü? dedi Manuel, sesine yatıştırıcı bir hava vermeye çalışarak.

-Eşim. Düştü...

Madame Vazille'in sabrı kalmamıştı artık. Ağladı ağlayacaktı. Fakat Manuel kadını görmüyordu artık. Boşluğa düşen, iğrenç bir vücut imgesi doldurmuştu kafasının içini. Bir an önce kurtulmak istedi bu görüntüden.

-Olamaz.

-Oldu diyorum. Çabuk olun lütfen. Onu oturur pozisyona getirmeye çalıştım. Ama kaldıramadım. Çok ağır. Manuel pervasızca içinin rahatladığını hissetti. Bu rahatlık kendine getirdi onu.

Madame Vazille'in bir cesaret belirtisi sandığı ve bu yüzden de içini rahatlatarak bir kaygısızlıkla "Mutfakta mı?" diye sordu. Kadın Manuel'in eline yapışmış, onu sahanlıkta, kendi dairesinin kapısına doğru sürüklemeye başlamıştı bile. En çekingen çocuk bile şekerçi dükkanının önüne geldiklerinde anne babasının eline nasıl yapışırsa o da öyle yapışmıştı Manuel'in eline.

Pazar günlerine has olan, pasta hamuru ve kolanya kokusu basmıştı dairenin girişini. Manuel burda kucağında demet demet çiçekler, yaldızlı çerçevesinin içinden vecd ile tavandaki ışığın seyrine dalmış Lizieux'lü Azize Theresa'yla karşı karşıya geldi. Tavandaki lambanın, yani üzeri yeşil-pembe geometrik desenlerle kaplı bu ters çevrilmiş çanağın böyle huşu dolu bakışları ilham edemeyeceği açıktı.

Masanın ayakları dibinde yere yüzükoyun uzanmış şu adam karartısı da olmasa mutfakın oldukça iç açıcı bir yer olduğu söylenebilirdi. Tıkış tıkış olmasına rağmen insana bir ferahlık hissi veren, hem bir laboratuvar hem de eski gravürlerde tasvir edilen ambarların havasını taşıyan bir yerdi. Bir de şöminesi olsaydı içindeki tabak çanak kalabalığına rağmen insan burda saatler geçirebilirdi.

Manuel Monsieur Vazille'in yanına diz çöktüğü gibi onu omuzlarından tutarak sırt üstü çevirdi. Sonra ellerini koltuk altından geçirerek kavradı onu, sırtını masanın ayaklarından tekine dayadı. Bunları yaparken sarfettiği çaba sersemletmişti kendini. Birkaç saniye kendine gelemedi. Böyle bir şeyi başarmış olduğuna inanmamış gibiydi. Soluklandı biraz. Sonra kafası tekrar öne düşmekte olan yaşlı adam için bir şeyler yapmak istedi.

-Doktor çağırırsanız iyi olur, dedi.

-Gerek yok. Daha önce de başına geldi bu. Şimdi oturdu ya, birazdan kendine gelir, dedi Madame Vazille. Sakinleşmiş gibiydi. Manuel yine de adam daha rahat nefes

alıp versin diye kravatı gevşetmeyi uygun gördü. Sonra adamın kafasını iki eli arasına alıp mümkün olduğunca nazik bir şekilde geriye dayadı. Dayandığı yerde kılını kıpırdatmadan duruyordu adam.

-Hay allah, alnını vurmuş, dedi karısı. Şimdi oraya soğuk bir şeyler koymak lazım. Bunu derdemez koca vücudu mutfak bezini ıslatmak üzere lavobaya doğru harekete geçti. Manuel hala adamın başını elleri arasında tutuyordu. Sol kaşın üzerinde bir karartı çarptı gözüne. Fakat başka bir şey vardı kendisini tasalandıran. Olanı biteni münasip bir biçimde dile getirmenin yollarını düşünüyordu. Aklına bir şey gelmeyince tekrar

-Doktor çağırırsanız iyi olur, dedi.

Madame Vazille elinde ıslak bez, ondan yana döndü.

-Gerek yok diyorum size. Birazdan kendine gelecek.

Kadın laftan anlamayan geri zekalılar karşısında takınılan o yapmacık sabırla konuşmuştu kendisiyle. Manuel bu kadının kendisini aptal yerine koymasına dayanamazdı. Ne yapmalı nasıl etmeli diye düşünmeden doğrudan söyledi söyleyeceğini.

-Kocanız ölmüş hanfendi.

Ellerini adamın suratından çekti sonunda. Bunu yapar yapmaz da son birkaç saniyeye kadar elleri arasında bir ölüyü tuttuğu düşüncesiyle ürperdi. Manuel'in sözlerini doğrular gibi tekrar öne düştü adamın serbest kalan başı.

Madame Vazille elinde bezle olduğu yerde donakaldı. Bir an Manuel ve Madame Vazille'de ölüye katılmış, üç ölü başbaşa kalmışlardı. Üstlerine göze görünmez bir musibetin gölgesi düşmüş, öylece ayakta ölüvermişlerdi sanki. Tıpkı Hiroşima'ya atılan atom bombasına yolda yürürken yakalanan insanların duvarlara kazınmış silüetleri gibi.

Derken kadın ardarda gözlerini kırıştırmaya başladı. Ağzı açıldı. Manuel kendinin de yavaş yavaş hayata dönmekte olduğunu farketti. Çok geçmeden de yeni bir korkuyla doldu içi. Kendisinden her şey beklenebilecek bu kadın onu kocasını öldürmekle suçlayabilirdi. Kaçıp kurtulmak istedi. O kadar hızlı kalktı ki yerinden, hafifçe başı döndü. Kapının yanına gidip duvara dayanması gerekti. O zaman kadının kendini kolları arasına atacağı geldi aklına.

Fakat çok sakin davranıyordu kadın. Manuel'in orda olduğunu bile unutmuştu. Bunlar karı koca arasında kalması gereken şeylerdi. Manuel şimdi çok uzaklarda, mahremiyetin öbür yakasında kalmıştı.

Önce ağır hareketlerle yaklaşıp kocasının hala oturur durumdaki cesedinin yanbaşında diz çöktü. Ağlamıyordu. Hiçbir şey söylemiyordu. Hala elindeki ıslak bezi sıkıyor, kocasının alnını siliyordu. Yitip gitmiş yaşamın geride bıraktığı cesede pansuman yapıyor gibiydi. Sonra ölünün ellerini nazik çiçekler gibi ellerine almış, kucağında birbirine kavuşturmuştu. Başı öne düşük ölü şimdiden korkunç bir duaya başlamış gibiydi.

Sonra masanın kenarından aldığı güçle doğrulmuş, sandalyelerden birini çekmiş ve yorgunluktan bitap bir halde kendini sandalyenin üstüne bırakıvermişti.

Hala kapının yanında kıpırdamadan duvara dayalı bekleyen Manuel'in orda olduğunu hatırlıyabilmesi için epey zaman geçti. Manuel sanki bir şeyler biliyormuş gibi uzun süre ona baktı kadın. Kimseye sitem eder gibi bir hali yoktu. Hiçbir şeye isyan etmiyordu. Sadece şaşırılmış gibiydi.

-O zaman her şey bitti, diyebildi ancak.

İlkin sadece ufak bir engele takıldıklarını, her şeyin tekrar yoluna girip, karı koca hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam edeceklerini sanmıştı. Şimdiyse uçurumun kenarında bulunuyorlardı. Daha ilerisi, ya da bir başka zaman söz konusu olamazdı artık. Kadın için düşüş başlamıştı. Hayatının geri kalan kısmı bu düşüşten ibaret olacaktı. Öbür yarısını yitirmişti kadın. Artık yaşamak denemezdi onunkine. Bundan sonra sadece düşüş vardı. Evet, bitmişti her şey. Manuel kadının bunu söylerken kendi yaşamından bahsettiğinden bir an olsun şüphe etmedi.

BÖLÜM 5

Bu olayı takip eden birkaç saat içinde Madame Argaud'nun evi büyük bir değişikliğe uğradı. Normalde her apartmanda olduğu gibi birbirinden kesin bir biçimde ayrılmış üç daire içinden çıkanların kapılarını kapatmayı unutmasıyla sanki bir evin katlarıymışçasına bir araya gelmişlerdi. Sahanlık koridora dönüşmüştü. Merdiven boşluğu insanları katlara çıkararak güzel bir marangozluk işi haline gelmişti. Apartman villaya dönüşmüştü kısacası.

Ölünün ardında bıraktığı bu üç kişi ne yaptıklarını bilmeden şuursuzca bir odadan diğerine geçmişler, kimselerin bilmediği bir yerde bırakılmış, zavallı çocuklar gibi dönüp durmuşlardı bir süre. Kimse onların halinden anlayamazdı. Gelip geçenler olmuştu. Ama bu gelip geçenlerin hiçbirini orda tutamamışlardı. Bunlar arasında bir papaz, bir doktor, bir de kibarlığıyla dikkat çeken, siyahlar içinde, elinde deri ciltli, içi ipek ayraçlarla dolu, kişide merak uyandıran bir kitap taşıyan bir başka adam sayılabilirdi. Bu kaçamak ziyaretler rüyalar kadar olsun iz bırakmamıştı zihinlerinde. Üçü de gözlerini birbirine dikmiş, birbirlerinin gerçekliğinden emin olmaya çalışıyorlardı. Belki de kendilerini tutamayıp da tamamıyla içlerindeki korkunun boyunduruğu altına girseler, birbirlerine yapışıp bir duvar dibine çökeceklerdi. İçlerindeki sıcaklığı, canlı tutmaya çalıştıkları hayat ateşini korumanın bir yolu olurdu bu. Bu hayat enerjisini etraflarına yaymaya ne kadar uğraşırsa uğraşsınlar, bu çaba onları hiçbir yere götürmüyor, dönüp dolaşıp birbirlerinin seslerine, bakışlarına takılıyor, yürürken bile birbirlerine teğet geçiyorlardı.

Ama ölüm aralık bırakılmış kapılardan içeri sızmasını bilirdi. Akşam olup da üçü de zemin kattaki geniş salona sığındıkları zaman her şeyin üstüne acı bir matem havası çöktü.

Madame Vazille birdenbire inanılmaz bir şekilde yaşlanmış gibi gözüküyordu. Ağlamıyordu. Fakat bundan böyle hiçbir şey duymamaya ve görmemeye ant içmiş gibi bir hali vardı. Zaten pek konuştukları söylenemezdi. Üçü de koltukların ucuna, diken üstünde oturur gibi rahatsız bir biçimde ilişmişlerdi. Bir bekleyiş, umuttan yoksun bir sabırsızlık içinde oldukları söylenebilirdi. Hastanelerin ücra bir köşesinde, durumundan ümit kesilmiş hastaların yattığı odanın kapısında bekleyen hasta yakınlarının duyduğu sabırsızlıktı bu. Ölüm o kadar yakınınızdadır ki farkına bile varmazsınız. Hatta yeşil elbiseli adam gelip de meslektaşlarının bu gibi durumlarda başarısız olmanın da verdiği üzüntüyle ellerinden geleni yaptıklarını ama artık çok geç olduğunu, makinaları durdurmak gerektiğini söylediği zaman bile olup bitene inanamazsınız. Her şeyi gözlerinizle görmek istersiniz. Pompanın durduğunu, ekrandaki yaşamı simgeleyen yeşil çizginin dümdüz uzanıp gittiğini, sarılıp sarmalanmış bu koca insanın bir daha asla hayata dönemeyeceğini bildiren hareketin gözleriniz önünde yapılmasını istersiniz. Fakat hiçbir şey göremezsiniz. Artık gitmeniz gerektir çünkü. Bütün bunlar siz gittikten sonra yapılacaktır. Sonra size telefon ederler. Duygularınızı anladığını hissettiren bir ses olanca içtenliğiyle

konuşur sizle. Her şeyin bitmiş olduğunu söyler. Ama bu bile rahatlatmaz içinizi. Gidip cesedin karşısına dikilmedikçe tatmin olmayacaksınız. İşte o zaman sanki gözleriniz önünde biri intihar etmiş ya da cinayet işlenmiş gibi neye uğradığınızı şaşırırsınız. Zavallının can çekişerek ölmesine engel olduğunuz için vicdan azabı duymaya başlarsınız.

Madame Vazille de içinde buna benzer bir pişmanlık duyuyor olmalıydı. Zaten “bir Allahısmarladık demeden çekip gitti” dememiş miydi? Belki de üçü de bu “Allahısmarladık”ı bekliyorlardı şimdi. Merhum yerinden kalkıp da karısına veda öpücüğü kondurmak üzere takım elbiseler içinde kapıdan içeri girse, sonra da geldiği gibi üst kata, başucundaki haçın, yanan mumun ve içine şimşir dalı dikilmiş, üstünde renk renk kuş desenleri olan su dolu hardal kavanozunun arasına dönse Manuel ve Madame Argaud için hiç de yadırganacak bir şey olmazdı bu.

-Bu onun bardağıydı. Ne içerse bunla içerdi, dedi Madame Vazille. Manuel bu değerlendirmenin kuş meraklısı bir adama mı yoksa sıkı bir alkoliğe istinaden mi yapıldığını anlayamadı.

Ölünün odasındaki bu renkli eşya durumun bütün vahametini hafifletiyor gibiydi. Kimsenin de bundan rahatsız olduğu yoktu.

Manuel birazdan Vazille`lerin evinde dinle eğlenenin içiçe geçmiş kavramlar olduğunu anlayacaktı. Adamın ölümü karşısında duyduğu şaşkınlıktan kurtulur kurtulmaz, kadını avutacak tek bir söz söylemeksizin, Madame Argaud`yu durumdan haberdar etmek üzere daireden çıkarken görecekti bunu.

Apartmandan çıkmak üzereyken gözleri girişteki Azize Terasa tablosunu aradı. Olanları engelleyemediği için ona sitem dolu bakışlar atacaktı. Ne var ki vecd içindeki genç kıızı bulamadı orda. O gitmiş, yerine mavi-beyaz elbisesi içinde, açık kolları, yine yeşil-pembe lambaya kilitlenmiş gözleriyle Meryem Ana gelmişti. Manuel ancak bir iki adım attıktan sonra tablodaki bu değişikliğin farkına vardı. Hayal görüp görmediğini anlamak için dönüp tekrar tabloya baktı. Lizeux`lü Azize Therese`i gördü tekrar. Huşu içindeki, ıslıl ıslıl gözleriyle duruyordu karşısında. Manuel kararlı bir biçimde yaldızlı çereçevenin tam karşısında durdu. Ayaklarını yere sıkı sıkı basmış, her türlü hinoğlunliğe hazırlamıştı kendini. Sonra bir şeytan kovucusu gibi, yakıcı bakışlar attı tabloya. Böyle temkinli davranmakta da haklıydı. Çünkü aynı tabloda bu sefer sırtında haçı, kendisine acı dolu gözlerle bakan,

başındaki yer yer altın pulu serpilmiş dikenli taçtan kanlar damlayan İsa duruyordu. Manuel neler olup bittiğini anlamak için tablonun önünde soldan sağa sağdan sola geçti bir iki kez. Sonra bu görüntü değişimlerinin dekoratörlerin de kullandığı dikey lameller yardımıyla sağlandığını gördü. Bir an ibadethanelerde gördüğü dini aksesuar satıcıları geldi aklına. Kızgın güneş altında çıkılan çakıl döşeli yokuşlar sonunda vardıkları, tırmanırken sarfettikleri çabaya değmeyecek gülünç bir yapının ya da altın yaldızlı camekanlar ardında korunan kutsal bir eşyanın huzurunda bulurlardı kendilerini. Bu gibi süs eşyalarıyla dolu dükkanlar canlandı gözlerinin önünde. Aziz büstleri ve dini eşyalar ardında göze görünmez olurdu duvarlar. Böyle yerlerin kapılarında satıcılar avaz avaz bağıarak mum satarlardı gelene geçene. Elllerinde tuttıkları içi su dolu yarım küreleri ters yüz ettikçe kürenin içindeki mikadan minyatür kaya kardan görünmez olurdu.

Bayan Argaud kalkıp maun sehphanın üzerindeki porselen lambayı yaktı. İnsanın içini ısıtan bir ışıkla aydınlandı ortalık. Manuel'in aklına bir an içinde buldukları durumda bile huzur bulmanın mümkün olabileceği geldi. Fakat çok geçmeden suya düştü bu hayali.

-Ben kalkayım artık, dedi Madame Vazille.

Fakat yerinden kıınıldamadı. Hatta Madame Argaud kalkmasını engellemek bir tarafa, onu kovsa bile hiçbir yere gitmeyecekmiş gibi bir hali vardı.

Salondaki iki büyük koltuktan birine, Madame Vazille'in tam karşısına oturmuş olan Manuel kadının bunca zamandır kılını bile kıpırdatmadığını görünce belki de bundan böyle, böyle taş kesilmiş olarak hayatına devam edeceğini düşündü. Öte yandan içinin geçmiş olduğu da söylenemezdi kadının. Dikkat kesilmiş, bir şeylerin pususuna yatmıştı sanki. Manuel kadının çoktan kendi iç dünyasına dönmüş, orda boy atmakta olan acı ağacını budamaya koyulduğunu anlamıştı.

Sonra birden ayağa kalktı kadın. Göz açıp kapayınca kadar olmuştu bu. Manuel kadının hangi ara yerinden doğrulduğunu görememişti bile. Sanki marifetli bir film montajcısı araya girip kadının oturur gözüktüğü kareleri takip eden, olanca gücüyle ayağa kalkmaya çalıştığı, içinde bulunduğu sersemlikten kurtulmak için dizlerinden güç alarak tavana sıçrayacakmış gibi doğrulduğı kareleri kesmiş, doğrudan kadın kalktıktan sonraki, ayakta durduğı kareye geçmişti. Böylece doğrudan bir görüntüden diğerine atlamışlardı.

-Benim çıkmam gerek, dedi kadın. Kadın bunları kendi kendine fısıldarcasına, gözlerinde suçüstü yakalanmış bir çocuğun çekingen bakışlarıyla söylemişti. Sanki yukardaki dairesinden yalnız lendisinin duyduğu sessiz bir çağrı, sitem dolu bir inilti gelmişti kulaklarına.

Manuel olayların bu şekilde noktalanmasından rahatlık duyacağı yerde endişe duydu. Çünkü üzgünlüğün kişinin üstüne ağırlık çöktürdüğü öylesine kabul görmüş bir gerçektir ki kişinin böyle zamanlarda ani hareketler yapması onun yavaş yavaş delirdiğinin bir göstergesi olabilirdi. Eğer yanbaşında biri delirecek olsa Manuel'de ona katılmakta gecikmezdi şüphesiz. Akli rahatsızlıklara karşı pek dirençsizdi.

Daha çocukken sinir krizleri geçirmişti. Bütün bunları iyileştikten sonra şakalaşırçasına anlatmışlardı kendisine. Bunu yaparken anlaşılmaz terimlerle dolu bu hikayelerin onu sonsuza dek ruhen sakatlayacağı akıllarının ucundan bile geçmemişti. Titremelerden bahsetmeleri epileptik olduğu kuruntusuna kapılmasına yetmişti. Ya o omur bölgesinden su alma hikayesi? Alınan sularla beraber aklından bir şeyler kaybetmiş olmasındı sakın. Ortaçağda adama soluğu yanan odunlar üzerinde aldırın bu gibi rahatsızlıklardan tamamen kurtulabilir miydi insan? Manuel'in hayatı uzun süreli bir tedavi dönemi gibi geçmişti. Nereye giderse gitsin hastalığının nüksetme ihtimalini de yanında götürüyordu. Bu yüzden her türlü aşırılıktan ödün kopar olmuştu.

Ailesi geçmişteki sinir krizi vakalarından gayet rahat bir şekilde söz ediyordu. Sanki bir musibetin adını ne kadar ağızlarına alsalar onu o kadar uzağa kovalıyorlardı.

Fırıncı kuzeni Jacques vardı mesela. Fırında boğulmuş olarak bulmuşlardı onu. Kafasını un çuvalının içine sokmuştu. Ocak ayında bir Pazar günü galette hazırlamak için her zamankinden daha erken kalkmış, karısı Martha uyuklarken onun bağıra çağıra, şarkı söyleyerek işe koyulduğunu duymuştu. Bir saatten fazla sürmüştü bu durum. Aradan epey zaman geçmesine rağmen kocası yukarı çıkmayınca kadın endişelenmişti. Ateşi beslenmeyen fırın bir süre sonra söndü. Sonra fırından yarısı çiğ galeta hamurunu çıkardıklarında üzerinde "Üzgünüm, Yeter artık, Paydos" yazmakta olduğunu gördüler. Bıçak ucuyla yazılmış, okunaklı bir yazıydı bu.

Manuel bu adamı şahsen tanımamıştı gerçi. Ama Mariette Hala'nın gece çöker çökmez nasıl aklını kaçırdığına bizzat şahit olmuştu. Haftada bir Mariette Hala'ya ziyarete gidilirdi. Eski mahallelerden birinde, sokağın kıyısında, zemin katta bir

dairde oturuyordu. Penceresinden ayrılmazdı hiç. Kapısını çalmadan önce önünden geçerlerdi. Kendisine gülümser, el kol işaretleriyle selam verirlerdi. Fakat ne bu gülüşlere ne de selamlamalara hiçbir karşılık vermezdi o. K r sanırdınız kadını. Kapısını istmeden açıyor, karşısındaki insanı tanıyabilmesi için epey zaman geçiyordu. Neden sonra aslında bir yatak odası uzantısından başka bir Şey olmayan odaya girebiliyorlardı. Burda her daim yanan bir ocak vardı. Dolap ve konsol bu ocağın ışığıyla aydınlanıyor, duvarlar kahverengiye boyanıp gerilmiş bir deri görünümü alıyordu.

Manuel ve kardeşi anne babaları ardından korka korka bu mağaranın içine giriyorlar, olurda yer yanılıp da oda da içinde kaybolacak gibi olursa camı kırıp dışarı fırlarız düşüncesiyle pencere kenarına oturuyorlardı. Çünkü bu mahzenimsi yerin hareketsizliği bir aldatmacadan başka bir Şey olamazdı. İnsan burda her türlü musibete karşı hazırlıklı olmalıydı.

Tam bir sanat eseri olan ve oraya da odaya hiç uymadığı için herhalde yanlışlıkla konan kakma kutulu dikiş makinasıyla dolap arasındaki sandalyeye çoktan yerleşmiş olan babası iki elini ensesinde birleştirir, gözleri açık uyumaya başlardı. Sadece annesi konuşurdu. Durumu ağır hastaların başucundaki gibi neşeli bir sesle konuşuyor, hiç cevap beklemeksizin başından geçen sıkıcı olayları anlatıyordu bir bir. Mariette Hala dinliyormuşçasına hem kafasını sallıyor, hem de masaya altlıkları olmayan fincanlar koymaya devam ediyordu. Masanın üstünde bir de içinde bayat Őekerlerin bulunduğu o koca demir kutu vardı.

Kadının aklından geçenleri okumanın imkanı yoktu. Durmadan hareket ediyor kah masanın üstündeki fincanlar ve Çeker dolu kutuyla kah ocak üstündeki kahve dolu cezveyle oynuyordu. Yerinde durmuyor bir sürü anlaşılmaz hareket yapıyordu. Acaba öldükten sonra ziyaretçileri tarafından bu Şekilde hatırlanmak için mi böyle davranıyordu? Yoksa hareket etmeyi bırakır bırakmaz ölüm, delilik ya da benzeri bir düşmanın ağına düşeceğini mi sanıyordu? Belki de huysuzluktan başka bir açıklaması yoktu bu hareketlerin. Kalkıp gitmelerini dört gözle beklediği Manuel'in gözünden kaçmamıştı. Belki de kadın iten içe misafirlerin kendisine vermek amacıyla geldikleri Şeyi veremeyecek kadar güçsüz olduklarını biliyor, buna üzülüyordu. Kimilerini hayata d nd recekđi yerde daha da k st ren amacına ulaşmamış ziyaretlerden, yakınlaşma çabalarından biriydi bu da. Belki de bir rüyalar alemi olan pencere kenarına dönmek istiyordu bir an önce. Ondan başka kim

ordaki gönlünü okşayan, sessiz fısıltıları duyabilirdi? Manuel gri camekandan dışarı, kimselerin geçmediği, kaldırımına güneş vurmeyen, karanlık sokağa baktı. Karanlık maranlık, sokak sokaktır diye düşündü sonra da. Türlü maceralara atılabilirdi insan burdan. Burda başlayıp da Çin'de bitecek bir hikaye yazılabilirdi. Çin bile eninde sonunda buraya varacak ölümden daha yakın, daha tanımlanabilir bir şeydi. Mariette Hala başı pencereye dayalı kendine çizdiği kaderi yaşıyor, beden eninde olmasına rağmen ruhu başka yerlerde geziyordu. Günün birinde beyazlar giymiş adamlar gelip götürceklerdi kendisini. O zamana kadar aile ziyaretleri çoktan tarihe karışmış olacaktı. Zaten özürler dilenmiş, bu ziyaretler topluca değil de tek tek ve daha seyrek yapılmaya başlanmıştı. Manuel için daha kötü olmuştu bu. Çünkü kadınla başbaşa kalmak vardı işin ucunda.

Manuel, kadının gözleri önünde silikleştiğini, gittikçe yokluğa karıştığını görüyordu. Her seferinde daha telaşlı, Manuel'i bir an önce yola koymaya daha meraklıydı sanki. Öte yandan hareketleri daha da ağırlaşmış, yok olup gitmeye yüz tutmuştu sanki. Sonra korkudan ödünü kopardığı o gün vardı. Heyecandan dili tutulmuş bir biçimde, deli gibi koşmuştu yoldan aşağı. Çılgınlık gelip boğazına düğümlenmiş, yolun yuvarlak taşları üzerinde ayakları burkulmuştu. Eve geldiğinde kimseye tek söz etmemişti. Ama duyduğu korku onu terketmemiş, bilincinin derinliklerinde bir yerlere çöreklenmişti. O günün anısı zaman zaman hala içinde canlanıyor, yaşadıkları kare kare gözünün önüne gelmesin diye ayrıca çaba sarfetmesi gerekiyordu.

Manuel uzun süre bu ziyaretlerden nasıl yakayı kurtarabileceğini düşündü. Hiçbir çare gelmedi aklına. Fakat talih yüzüne güldü. Ziyaret sırası tekrar kendine gelmeden kadını hastaneye kaldırdılar. Kendisine her gün erzak getiren komşusuna bir öğle üzeri kapıyı açmamıştı. Her zamanki gibi penceresinde, bakışları karşı evin duvarına çakılı, dimdik oturuyordu. Fakat kendisine yönelik hiçbir işarete karşılık vermiyordu. Sabaha karşı bağırp çağırıldığını duymuşlardı oysa. Sonunda pencereyi kırmaya karar verdiler. Kucağına düşen cam parçaları da yerinden kıpırdatmadı onu. O zaman ölmüş olabileceğini düşündüler. Fakat kalbi çarpıyordu, göğsü hafif hafif inip kalkıyordu. Ambulansa kadar taşıdılar.

Manuel ile kardeşinin hastane ziyaretine gitmeleri gerek görülmemişti. Manuel'in pek hoşuna gitti bu. Çünkü hastane koridorlarında adamın yakasına yapışan muşamba kokusuna dayanamıyordu. Bu koku sizi hastaların acısı karşısında diz

çökmeye zorluyordu adeta. Mariette Hala'nın orda kaldığı altı ay boyunca ağzını bıçak açmamıştı. Hemşirelerin söylediklerine bakılırsa bir kez olsun kırpmamıştı gözlerini. Uyurken bile açık kalmıştı gözleri. Zaten bu yüzden öldüğünün de geç farkına varmışlardı. Görevliler "günaydın"larının karşılıksız bırakılmasını kanıksamışlardı artık. Kadının odanın içindeki herhangi bir eşyadan farkı yoktu onlar için. Neler olup bittiği ancak temizlikten sorumlu hemşire onun soğuk vücuduyla karşılaşınca anlaşıldı. Geceleyin ölmüş olmalıydı. Anne babaları Manuel ve kardeşinin cenaze törenine katılıp da okuldaki derslerden geri kalmasını istemedi. Zaten çok geçmeden herkes bu cenaze törenini unuttu. Her kasım adetten olduğu için mezarına gidip çiçek bırakmaları saymazsak, Mariette Hala onlar için hiç yaşamamış gibi olmuştu. Manuel'de tamamıyla unutmuştu onu. Fakat günün birinde onun deliliğinin kendi içinde hortlayacağı korkusuyla yaşadı durdu.

Bu olayların üstünden otuz yıl geçmiş olmasına rağmen halen, özellikle ruhunun yorgunluk ve kesmekeş dolu olduğu anlarda çocukluk dönemine ait sinir nöbetleri tekrar yakasına yapışır gibi oluyordu. Demin de, Madame Vazille oturduğu yerden öyle aniden fırlayınca kendini bu nöbetlerden birinin eşiğinde buldu.

Böyle zamanlarda en korktuğu şey vücudunun kontrolünü kaybetmek oluyordu. Şiddetli bir panik dalgası bir anda basiretini bağlıyor ve intihar gözüne gayet cazip, hatta baştan çıkarıcı bir şey olarak gözüküyordu. İntihar fikri korkunun yerini almıyor, sadece bir çözüm yolu, huzura kavuşturacak bir ilaç gibi doğuyordu insanın içine. Birdenbire boşluğa atlayıp bir düşüşten başka bir şey olmayan yaşamına son verebilirdi insan. İntihar etmiş biri şöyle dememiş miydi: "Ölmektense ölmeyi tercih ederim". Manuel şimdilik ufak tefek sinir krizleriyle idare ediyordu işi. Bunların ne sıklıkta olduğu tehlikenin boyutları hakkında bilgi veriyordu. Birkaç gün önce göl kenarında çok fena olmuştu mesela.

Uzaktan ufak tefek bir deniz gibi görünüyordu bu göl. Yaklaşınca otun bittiği yerde daracık da olsa daha koyu renk bir şeridin küçücük bir kumsal gibi uzandığı görülüyordu. Buraya gelmiş, gözlerini kıyıdaki balçığın üzerine dikmişti. Nehrin karşı tarafındaki teknenin belli belirsiz dalgalandırdığı su ayakları dibine kadar yükseliyor, toprağın rengini biraz daha karartıp onu çürütüyordu adeta. Açılmış bir mezar kokusu geliyordu bu ıslak yerden burnuna. Manuel'in bütün gücü vücudundan çekilmiş olduğundan düşmemek için çömelmek zorunda kaldı. Şimdi kendini yutmak istermiş gibi duran bu balçık tabakasının iyice dibine girmişti artık. Bataklıktaydı

sanki. Bütün korkuları gibi bu korkusu da yine çocukluğuna döndürdü onu. Kendini bir anda kırmızı sinema koltuklarında, çok kısa olduğu için bacaklarının koltuğa sürüne sürüne kızarmasına yol açan şortlara söverken gördü. Perdede iki gaddar şövalye tuzağa düşürdükleri bir haberciyi içi çamur dolu bir hendeğe atmakla meşguldü. Bir defa hendeğin içine düşmüş olan adam miğferlerinin de ağırlığıyla gittikçe -ama yavaşça- çamura gömülüyordu. Avazı çıktığı kadar bağıırıyordu zavallı. Ağzına dolmakta olan çamuru sanki vücudunun içinden çıkıyormuşçasına dışarı tükürüyordu. Çok geçmeden adamın gözlerinden başka bir yeri görünmez olmuştu.

Manuel kıyıda iki büklüm, hareketsiz dururken aklında birden buraya ölmek için geldiği düşüncesi doğdu. Hiçbir şey onu bu karanlık suda boğulana kadar ilerlemekten alıkoyamazdı. Çığlık çığlığa bağırılmaya başlayacaktı ki kıyı boyunca yaklaşmakta olan çocukların sesini duydu. Elleri arasında tuttıkları hayal ürünü dizginleriyle, Manuel'in üstüne çöken kabusu da terklerine alarak dört nala geçip gittiler arkasından.

Manuel onlar sahilin öbür ucuna varana kadar uzun süre arkalarından baktı. Dillerini damaklarına ustaca vurarak çıkardıkları toynak sesleri içinde uzaklaşırken daha demin bir hayat kurtardıklarından son derece bihaberdiler.

BÖLÜM 6

Yaşlı kadın sonunda evine çıkmak üzere harekete geçti. Dairesine varana kadar teker teker basamakları çıkışını duydular. Sonra kapanan bir kapı sesi, bir yerden bir yere çekilen eşyanın gürültüsü geldi kulaklarına. Kadın koltuklardan birini yatağın yanına çekiyor olmalıydı. İkisi de yakında ancak şafağın ilk ışıklarının ya da yorgunluğun son verebileceği bir monoloğun başlayacağını biliyorlardı.

Sonra kendi sessizlikleri üstüne yöneldi dikkatleri. Yaşadıkları onca şeyden sonra karşı karşıya geçmiş iki yabancından farkları yoktu. Manuel artık kendisinin de müsaade istemesi gerektiğini düşünüyordu ki Madame Argaud ondan daha çabuk davrandı.

-Rica ederim, biraz daha kalın, dedi koluna yapışan kadın. Sonra da aceleyle elini çekip sözlerine özür dilercesine devam etti: O kadar korkuyorum ki.

Manuel şaşkın şaşkın kadına baktı. Kadın gözlerini eğmiş, hareketsiz duruyordu. Ellerini sımsıkı birbirine bitiştiirdiği dizleri üzerine kavuşturmuş, kafasını hafifçe yana eğmişti. Manuel'in gözleri kadının narin ve soluk boynuna takıldı. Pırıl pırıl bir altın kolye asılıydı bu boyunda. Birden bütün canlılığıyla annesi geldi gözleri önüne. Gözlerine yaşlar doldu. Kendini tutamayıp tek söz söylemeden odayı terk etmek kabalığını yapmak üzereydi ki kadın başını kaldırıp konuşmaya başladı.

-On yıldır güç bela dayandığım bir acım var benim de. Sanki bir damın ucuna ilişmişim de her an aşağı düşecekmişim gibime geliyor. İlk başlarda gözüme uyku girmiyordu bu rahatsızlık yüzünden. Gözlerimi kapar kapamaz düştüğümü hissediyordum. Sonra da deliler gibi karanlığın içinde gözlerim açık beklemeye başladım.Nasıl anlatsam... Demin, siz kalkmak üzereyken, eğer yalnız kalırsam tekrar kendimi bu düşüş hayaline kaptıracakmışım gibi geldi. Bu yüzden kalmanızı istedim. Ama şimdi düşünüyorum da, çok saçma bir şey bu yaptığım. Tabii ki gidebilirsiniz, sizi zorla tutamam.

Sonra sustu. Manuel tekrar kadının karşısına oturdu. Bir dakika kadar sonra kadın hiçbir telaş belirtisi göstermeyen, rahat ve huzur dolu bir sesle tekrar konuşmaya başladı.

-Ciddi ciddi mücadele etmeye çalıştım bu acıyla. Eşimi, daha doğrusu onun ölümünü unutmaya çalıştım. Beni başka bir kadın için terketmiş olduğuna inandırmaya çalıştım kendimi. Anlıyor musunuz? Başka bir yerlerde gayet mutlu, yaşıyor olmalıdır dedim kendi kendime. Hayatıma devam etmek istiyordum çünkü. Başka bir erkekle değil, asla. Hem artık bunun için çok geç. Devam etmekten kastım, tek başıma yaşamaya devam etmek. Başka bir yaşam neden mümkün olmasın? Fakat unutmam, kurtulmam gereken o görüntüler, hayaller var. Bir türlü kaldırıp atamadığım eşyalar... Ölümünün üstünden on yıl geçmesine rağmen eşimin bütün eşyalarını saklıyorum. Düşünebiliyor musunuz? Bir de her gece gördüğüm o rüya var. Doğru söylüyorum, her Allahın gecesi aynı rüyayı görüyorum. Uyanır uyanmaz unuttuğum o rüyanın bir önceki gecekiyle aynı olduğunu adım gibi biliyorum. Düşüş korkumla ilgili bir rüya bu da. Bir sabah olur da rüyamda neler gördüğümü hatırlayabilirsem o zaman bu rüyanın etkisinden kurtulur, onu karanlığa gömerim diye düşünüyordum. Ama ne gördüğümü hiçbir zaman hatırlayamıyordum. Fakat bir akşam tam karşımda gördüm onu. Orda.

Bunu söylerken eliyle duvarı, duvara asılı tablonun ve de televizyonun olduğu yeri işaret ediyordu kadın. Manuel'in kendisine alık alık bakmakta olduğunu görünce daha net bir açıklamada bulunması gerektiğini anladı.

-Orda, televizyonda. Bir filmde gördüm aynı sahneyi. Filmin sonuydu. Filmi baştan sona aynı dikkatle izlediğim söylenemezdi. Oldukça şehvetli bir aşk hikayesini de içeren polisiye bir filmi. Kesin olarak hatırladığım bir şey varsa o da kadın kahramanın benim gibi yapayalnız bir hayat sürdürüyordu. Ama o zaman bu benzerlik fazla dikkatimi çekmedi. Hayır, aklımın ucundan bile geçmedi bu. Sadece kadının üzgün, ağlamaklı suratına baktım o kadar. Kadına ne kardeş ne de kendimin bir yansıması gözüyle bakıyordum. Bir film sonuydu izlediğim. Özel bir şey hissettiğim söylenemezdi. Salondaki beyaz kanapeye gömülmüş, iki büklüm duran bu karaktere karşı en ufak bir sempati duymuyordum içimde. Hani filmlerde türlü felaketlere uğrayıp da yine de asaletinden ve ağırbaşlılığından hiçbir şey kaybetmeyen karakterler vardır ya, işte onlardan biriydi bu kadın da. Her şey bitmiş gibiydi. Sonra birden ayağa kalktı kadın. Gergin bir hali vardı. Birinin yaklaşmakta olduğunu duymuştu sanki. Terkedilmiş bir evde ahşap döşemenin gıcırdağını duyunca nasıl hem şaşırır hem de korkar insan, işte kadın da öyle bir ruh hali içindeydi sanki. Sonra filmin sonu geldi çattı. Sanki film çoktan bitmiş de her şey boşlukta asılı kalmış gibiydi. Kadının neyin önünde durduğunu gösteriyordu kamera. Geceye açılmış yarım daire biçiminde, büyük bir camlı kapı. Evet, bundan başka bir şey yoktu kadının önünde. Ortasında yarım daire biçimindeki bu karartıyla bej renkli bir duvar... Karanlığın ortasında kapının sağ üst tarafına doğru belli belirsiz yanıp sönmekte olan beyaz bir ışık seçiliyordu. Uzaktan bakınca insana bir far ya da irice bir kuşun açılıp kapanmakta olan gözüymüş gibi gözüküyordu. Bense orda bir kalbin atmakta olduğunu düşünüp kendimi tamamen ışığın cazibesine kaptırdım. Kadının yavaşça olduğu yerden kalkıp salonun altın rengi ışığı içinde dışardaki geceye doğru yürüyüşünü de şaşmadım bu yüzden. Bir amber kalıbından yontulmuş vücudu camekanlı kapıya doğru süzülüyordu. Bense onu takip ediyordum sanki. Dahası onun yerini almış, onla bir olmuş gibiydim. Sonra tamamıyla gözden kayboldu kadın. Dışardaki o ışık hiçbir şeyi aydınlatmıyordu. Etrafa zifiri karanlık çökmüştü. Duvardan, duvarın ortasındaki o yarım daire biçimindeki koca karartıdan ve o karartının bir köşesinde yanıp sönen, çok geçmeden de bu yanıp sönmelere bir son verip ölü bir yıldız gibi olduğu yerde asılı kalan o ışıktan başka hiçbir şey yoktu

görünürde. Şimdi siz de herkes gibi bu sahnede bu kadar şaşılacak ne var diyeceksiniz. Ama filmin bu son saniyeleri o kadar içime işledi ki adeta bilincimi kaybettim. Çünkü her gece gördüğüm rüya oynamıştı gözlerim önünde.

Manuel kadının sözünü kesmeden dinlemiş, daha doğrusu sözünü kesmeye cesaret edememişti. Sözleri bitince kadın tekrar hareketsizleşti. Tekrar boş boş bakmaya başladı.Sonra ürpertiyle kendine geldi ve çabucak,

-Ben o kadının geceleyin terasa çıktığını falan değil, düştüğünü görüyordum. Dışarıdaki karanlık da gecenin karanlığı değildi aslında. Boşluğun karanlığıydı. Kadının düştüğünü görüyor, ben de onunla düşüyordum. Eminim saçmaladığımı düşünüyorsunuz.

-Hayır, sizi anlıyorum, dedi Manuel. Bunu elinden geldiğince yatıştırıcı bir tonla söylemek için epey çaba sarfetmişti.

-Belki siz de görmüşsünüzdür o filmi ?

Manuel filmi bu kadar kötü izlemiş olmanın verdiği utançla “Sanmıyorum” diye alelacele bir yalan söyledi.

-Her neyse... Sorun şu ki ben televizyonda rüyamı gördüm, inanabiliyor musunuz? O günden sonra da bir daha hiç görmedim aynı rüyayı.

Boş bakışlarını Manuel’e yöneltmeden önce üzgün üzgün başını salladı.

-Üstelik böyle olduğuna da üzülüyorum. Rüveyı görürken ondan yakamı kurtarmak istediğim halde şimdi de göremediğime yanıyorum. Bu rüyayla birlikte içimden bir şey daha kopup gitti sanki. Yaram biraz daha derinleşti. O sağ üst köşedeki ışığın yanıp sönmeye devam etmesini ne çok isterdim. Yaşayan bir ölüyüm ben artık.

Kadın o kadar çaresiz görünüyordu ki Manuel öne eğilip elinden tuttu. Tek yapmak istediği üzgün bir çocuğun yanağını okşar gibi elini onun elinin tersinde gezdirmektir biraz. Ama kadın yakaladı elini. Bir anda parmakları birbirine geçmiş, birbirlerine doğru eğilmişlerdi. Suratları nerdeyse birbirine değişiyordu. İkisi de ne yaptıklarını bilmeden gözgöze bakıyorlardı. Birbiri içine geçmiş daireler halinde mavinin birçok tonunu seçmek mümkündü kadının gözlerinde. Aynı zamanda kadının kulak hizasından sarkan, yanağı boyunca uzanan bir tutam saç da giriyordu Manuel’in görüş alanı içine. Sonra kadının kokusunu içine çekti. Salona, hatta içinde buldukları dairenin tamamına yayılmış, nesnelere güzelliğine güzellik katıp

burayı baştan çıkarıcı bir yer haline getiren de bu kokuydu. Birkaç saniyeliğine de olsa Manuel daha biraz önce kendisine annesini hatırlatan bu kadına aşık oldu. İçinde bir arzu duymaya başladı bu kadına karşı. Bir anda kendini dudaklarıyla karşındaki narin ve aralık dudakların köşesine öpücükler kondururken buldu. Gözlerini kapayıp ikisinin beraberliğinden ortaya çıkmış o romantik tablonun güzelliğini düşlemeye bıraktı kendini. Fakat bir an sürdü bu mutlu düş. Madame Argaud öpücüğüne karşılık vermeye başlamıştı bile. Manuel bu öpücükler karşısında uzun süre dayanamadı.

-Tanrım, kendisiyle yatmamı isteyecek, diye korku dolu bir düşünce geçti içinden.

Sonra bütün vücuduna bir ağrı girdi. Ne zaman kadınlarla cinsel münasebet kuracak gibi olsa üzerine çöken o korkunç telaş ve tutukluk hali tekrar pençesine aldı Manuel'i. Bu korku yüzünden iç dünyasının starları olan hayali kadınlarla hayali ilişkiler yaşıyor ya da buz gibi soğuk hayat kadınlarıyla düşüp kalkıyordu devamlı. Kırk yaşını geçmiş olmasına rağmen kadınlarla sağlıklı bir ilişki kuramamıştı hiçbir zaman. İşte şimdi kendinden yirmi küsur yaş büyük, kendisinininkinden bambaşka bir çevrenin insanı olan ev sahibiyle başlıyordu işe.

Bu duruma öyle şaşırıldı ki birden durup Madame Argaud'nun binayı neden kendisine kiraladığını düşünmeye başladı. Etrafa şöyle bir göz atmak kadının paraya ihtiyacı olmadığını anlamak için yeterdi çünkü. Tam tersi bolluk içinde yüzdüğü bile söylenebilirdi. Ayrıca çok daha yüksek bir fiyat biçebilirdi kira için. Vazille'lerin binadaki varlığını izah etmek kolaydı. Monsieur Vazille bahçe bakımı, tamirat gibi işlerle ilgileniyor, karısı alışveriş yapıp Madame Argaud'nun misafirleri olduğunda ona yardım ediyordu. Bir nevi hizmetçydiler aslında. Fakat kendisi ne işe yarıyordu burda? Belki de Madame Argaud erkekleri bu şekilde kendine çekiyor, erkekler baştan çıkıp onun aşığı olunca da garip bir biçimde ortadan kayboluyorlardı. Mağaraya ya da bahçeye gömüyor olmalıydı onları. Ya da sisli sabahlarda ayaklarında kurumuş çimento kalıpları nehrin dibinde alıyorlardı soluğu. Nesle kulesi* gibi bir yerd burası. Manuel birden Bourgogne'lu Marguerite'in yirminci yüzyıl versiyonuyla karşı karşıya olduğu düşüncesiyle ürperdi. Bir gün gazeteler bu kadının yaptığı kötülükleri birinci sayfa haberi olarak vereceklerdi. Polis her yerde aramalar yapıp kurbanların cesetlerini bulacaktı. Kendisinin resmi de bu kadının

* On dördüncü yüzyıl Fransa krallarından dördüncü Philippe Le Bel'in gelinlerine hediye ettiği, vaktiyle Seine kıyısında bulunan şatonun adı. Şato gelinlerin iki genç şövalyeyle işlediği zina suçundan sonra isim yapmıştır. Gelinlerden Marguerite de Bourgogne ceza olarak kapatıldığı bir şato odasında Tüberküloz hastalığına yakalanarak hayatını kaybetmiştir.

ağına düşmüş diğerlerinin resimleri yanında basılacaktı. Annesiyle röportaj yapacaklardı. Vazille Baba'nın ölümü de kendisini bu cadının kolları arasına atmak için planlanmış bir oyundan başka bir şey değildi. Şu anda yukarda karısıyla beraber kıs kıs gülüyor olmalıydı muhakkak. Evet, her şey danışıklı döğüşüklüydü. Manuel şimdiden bu korkunç kadının elinden kurtulmayı başaracak tek insan, cingözlülüğüyle bu alçak katillerin maskesini düşürecek bir kahraman olarak görüyordu kendini.

Sonra tekrar burda kendisinden önce oturmuş meslektaşının evli, çoluk çocuk sahibi, burdan tek parça halinde ayrılmayı başarmış bir adam olduğunu, şu anda bir üniversitede öğretim görevlisi olarak hayatına gayet sağlıklı bir biçimde devam etmekte olduğunu hatırladı. Bunun üzerine biraz önce kurduğu şeyler inanırlıklarını yitirmeye başladı gözünde. Sonra da büsbütün saçmalamış olduğunun farkına vardı. Üzöldü buna. Gerçekliğiyle birlikte korkutuculuğunu da yitirmişti hikayesi. Fakat daire meselesi hala kafasını kurcalıyor, hemen oracıkta bu soruyu sormamak için zor tutuyordu kendini.

Sonra bu kararsızlık dolu duruma bir şekilde son vermek gerektiğini düşündü. Çünkü öpüşmeyi bırakmışlardı artık. Fakat suratları hala birbirine çok yakın duruyordu. O anda Madame Argaud'nun gözlerinde heyecan şöyle dursun, sükunet dolu, insanın içini ısıtan bir bakışla karşılaşıncı çok şaşırđı. İçindeki azıcık şehveti de öldüren şefkat dolu bir bakıştı bu. Yine de elini kadının beline atabildi ve elinin altında kadının belini saran kalın, deri kemeri hissetmekten büyük mutluluk duydu. Tehlikeli yakınlaşmalardan önceki son duraktı sanki bu deri kemer. Fakat her şey muallaktaydı hala. Kadının belini tutan elini biraz daha sıkılaştıracaktı ki kadın elini alıp dudaklarına götürdü. Yumuşacık bir öpücük kondurdu Manuel'in eline. Çocuklar dertlerini anlatamayacak kadar hıçkırıklara boğulduklarında onları yatıştırmak için kondurulan türden bir öpücük. Huzur veren, ilaç gibi bir öpücük. Sonra karşı konulamayacak bir kibarlıkla, fısıldarcasına;

-Şimdilik daha ileri gitmeyelim, dedi.

Bir çapkının hamlelerini dizginlemek için söylenmiş bu sözler Manuel'in içini neşeye boğdu.

-Anlıyorum, dedi Manuel'de kadının bu ricasına karşılık. Kadının parmaklarının ucuna minnettarlık dolu bir öpücük kondurdu. Kadının bu öpücüğü görgöülü bir

adamın içinde buldukları durumda duyduğu burukluğun bir ifadesi olarak algıladığı muhakkaktı. İkisi de birbirinden ayrılmış sırtlarını tekrar koltuklarına dayadılar. Madame Argaud hafif kızarmıştı. Manuel'in çok hoşuna gitmişti bu kızarıklık.

-Adım Juliette, dedi gülümsüyerek.

-Ben de....

-Ben sizin adınızı biliyorum Manuel. Pek yaygın bir isim değil.

Aralarındaki konuşma eski seyrinde akıp gitmeye başlamıştı yine. Manuel'in daha önce tatmadığı bir yakınlık duygusu kendisini bu odada daha rahat hissetmesini sağlamıştı. Eğer kadına verebileceği sırları olsa hiç durmaz, ne var ne yok dökerdi içini. Ama anlatılacak ne yanı vardı ki yaşadığı hayatın? En ufak bir hayat belirtisi göstermeyen, ıpsız bir çöl nasıl tasvir edilebilirdi ki? Sadece "Annem İspanyoldur" cevabı döküldü dudaklarından.

Sonra vermiş olduğu bu bilgiyle çok ilgisi varmış gibi "Niçin apartmanı bana kiralamız?" diye sordu.

Kadının komiğine gitmişti bu soru.

-Kendisine ev verilebilecek aklı başında bir insan izlenimi uyandırmış olmalısınız bende.

Sonra da hınzır hınzır "Yoksa yanıldım mı?" diye ekledi.

-Onu demek istemedim. Merak ettiğim apartmanı niçin kiraya verdiğiniz. Belki de haddimi aşan sorular bunlar. Kadın tekrar ciddileşmiş, kendisini pek seyrek terkeden o hüzün ve hülya dolu anlatıma kavuşmuştu yine.

-Size ne kadar saçma gelecek olsa da gerçeği söyleyeceğim. Eşimle aramdaki bağı korumak için kiralyorum evi. Her ne kadar şimdi okula dönüşmüş olsa da o binalar benim için hala eşimin çalıştığı hastane. Kulağa aptalca gelebilir fakat ben eşimin bir zamanlar içinde bulunduğu yapılardan kopmayı göze almıyorum. Ayrıca ondan sonra hastane çalışmaya devam edip de onun yerine başka biri geçsin istemedim. Burayı tamamen başka bir hale soksun diye binayı Monsieur Billon'a kiralamıştım. Çok önemli bir kliniği önceden orası. Dünyanın dört bir yanından doktorlar gelip eşimin çalışma metodlarını incelerlerdi. Gelen doktorları da şu an sizin oturduğunuz dairede ağırlardık... İşte size neden.

Kadın sustu. Belki de Manuel'in bir şeyler söylemesini bekliyordu. Ama onun ağzını açmadığını görünce biraz daha açıklama yapması gerektiğini düşündü.

-Oldum olası orda çalışan insanlara kiralamışım'dır binayı...Nasıl desem.. Yine tuhafınıza gidecek... Birinin sabahları bu apartmandan çıkıp oraya çalışmaya gitmesi ve sonra akşam olunca tekrar buraya dönmesi bana sanki her şeyin tamamıyla bitmediği hissini veriyor. Anlıyor musunuz?

Kadın heyecanlanmıştı. Kadındaki bu canlılık Manuel'in hoşuna gitmişti. Sessiz ama kuşkusuz şefkat dolu bakışlarla cesaretlendiriyordu kadını. Manuel şu an içine işlemekte olan bu acıma duygusunun bir benzerini daha önce duymuş muydu? Emin değildi. Kadın konuşmaya devam ediyordu.

-Bazen başımın üstünde ayak sesleri duyduğum zaman Paul'ün bir misafiri olduğunu, bir iş yüzünden birkaç dakika klinikte oyalanıp, çok geçmeden eve geleceğini düşünüyorum. İşte on yıldır böyle bir hayal aleminde yaşamaktayım. Bazense sanki hayatta değilmişim izlenimine kapılıyor, delirmek imkanının bile elimden alınmış olduğunu görüyorum. Yaşamla delilik arasında gidip geliyorum. Yaşamıyor, düş görüyorum. Evet, bunların hepsi gördüğüm düşten ibaret.

Kadın tekrar durakladı ve Manuel'in gözlerinin içine baktı.

-Bir musibet halini aldı hayatım, dedi. Kaçınılmaz bir musibet. Bu musibetin ne ağırlığından ne de hafifliğinden bahsedilebilir. Ne de bir iyileşme umudundan. Sonu gelmez bir dert bu. Sanki kocam her saniye yeniden ölüyor.

İçten içe duyulan bir öfkenin kızarttığı bu yanakları öpmek istiyordu Manuel. Kadın Manuel'in bu arzusunu hissetmiş olacak ki öne eğilip onun elini okşadı. Tekrar doğrulurken sesinin olanca yumuşaklığıyla;

-Size bunları anlatmak beni ne kadar rahatlattı bilemezsiniz. Bu öyle olağanüstü bir gece ki. Ölüm yanbaşımızda çünkü. Siz burda olamasaydınız intihar etmek işten bile sayılmazdı benim için. Oysa Paul böyle bir şey olsun istemezdi.

Ağlıyordu kadın. Fakat bir damla yaş yoktu suratında. Gözleri de kuruydu üstelik. Hatta deminkine nazaran daha da kurumuştü bu gözler. Bütün bunlara rağmen Manuel kadının ağladığını adı gibi biliyordu.

-Öyle sanıyorum ki hastalığın onu yeyip bitirişine adım adım tanıklık etmeyeyim diye öldürdü kendini. Çünkü böyle olursa peşinden kendimi de öldüreceğimi

düşünüyordu. Ben hayatta kalayım diye canına kıydı. Eğer benim de ölmemi isteseydi bunu söylerdi. Birbirimizden hiçbir şeyi saklamazdık çünkü. Fakat ardında bir mektup bile bırakmadan yaptı o işi. Sanki çok kısa süreliğine dışarı çıkmış da birazdan dönecekmiş gibi bir “Allahaismarladık” bile demeden çekti gitti. Ben de sık sık onun geri geleceğini düşünüyorum o yüzden. Onu bekliyorum.

Manuel bu kadını tanıdığı gün onun dış görünüşüne verdiği önem karşısında nasıl şaşırıp kaldığını hatırladı. O zaman bunun hala erkeklerin ilgisini çekmek isteyen kadınlara özgü bir tutum olduğunu, Madame Argaud'nun da para kaygısı olmayan, ellili yaşlarında birdenbire artık daha yaşlanmamaya karar verip, bazen ileri bir yaşa kadar oldukları gibi kalıp sonra aniden pes edince hızla yaşlanıp birkaç ay içinde çehre değiştiren, bu yüzden de kendilerini uzun sürmüş bir komadan çıkmış gibi sersemlemiş ve boşlukta hissedilen yaşlı kadınlardan biri olduğunu düşünmüştü. Oysa Madame Argaud'nun yaşına da dış görünüşüne de aldıracağı yoktu. Sadece kocasının yarım bıraktığı aşk hikayesine günün birinde kaldığı yerden devam etmek için hazır tutuyordu kendini.

Epey konuştu kadın. Aşığı olduğu, kendisine aşık adamdan bahsetti uzun süre. Hiç görmediği bu adam bütün ayrıntılarıyla gözleri önünde canlandı Manuel'in. Daha demin çalışma odasından mutfığa geçmek üzere salonu boydan boya geçmemiş miydi? Şimdi hep beraber bu ahşap döşemeli mutfakta oturmuş, ince dilimlenmiş kuru et ve iri kırıntıları masanın üzerini kaplamış gri köy ekmeğinden iştahsızca yiyorlardı.

Kadın aşkı bahsediyordu. Bir dekor gibi etrafını sarmış, içinde hayatını yaşadığı bir aşkı bu. Manuel elinden geldiğince az kımıldıyor, mümkün olduğunca sessiz nefes alıp veriyordu. Kadının bir karşılıklı konuşma arayışı içinde olduğu söylenemezdi. Sanki sadece Manuel söylediklerini aklında tutsun, sonra da hatırlasın istiyordu. Manuel bu sessiz sırdaş rolünü severek kabul etmiş, yılların kadınlara hediyesi olan, kulağına bir ninni gibi gelen bu karanlık sesin kucağına bırakmıştı kendini. Kadının sesi yaşayan bir varlık haline geliyor, esneyip yumuşayarak, bir sünger gibi Manuel'in aklını silip süpürüyordu. Madame Argaud konuştuğunda aşkı neredeyse güler durumdaki dudakları arasından uçuyor, ufak odanın çığ aydınlığı içinde bir an havada dalgalanıyor, ahşap ve deri döşemeler üzerine konmadan önce Manuel'i şöyle bir sarıp sarmalıyor, sonra da otuz yıllık karı koca hayatına tanıklık etmiş bu sevimli eşyalar arasında yok olup gidiyordu.

Kadın artık konuşmuyor, başını her zamanki gibi hafif yana eğmiş susuyordu. Parmağının ucuyla masadaki ekmeğin kırıntıları arasında bir yol çizmeye başlamıştı kendine. Manuel artık gitmesi gerektiğini anladı. Kadın sanki yürüyüşteymişler gibi Manuel'in koluna girerek onu kapıya kadar geçirdi.

Ayrılık vakti gelip de kadın kendisine bir elveda öpücüğü kondurması için yanağını uzattığında kadının kokusu Manuel'i tekrar alt üst etti. Sonra kararsızlık çinde omuzlarından tuttu kadının. Kadının ince, narin ve adeta kassız vücudu bir tül hafifliğiyle değişiyordu Manuel'e. Kadının yumuşak dudaklarını bir kez daha teninde hissetti. Şiddetli bir arzuyla titremeye başlamıştı.

Manuel'e çok kısa gelen bu yaklaşma anından sonra kadın geri çekilip gözlerinde bilmiş bir ifadeyle şöyle bir süzdü Manuel'i. Sonra Manuel'in kafası tamamen bomboş, hiçbir şey düşünmüyor durumdayken kadın aklından geçenleri okuduğundan emin kulağına fısıldadı:

-Eğer isterseniz...Şimdi...

Manuel bu sözleri işitir işitmez hem üstünden büyük bir ağırlık kalktığını hem de aklının bir zihiri karanlık içinde yitip gittiğini hissetti. Sonra bu karanlığın yerini sığındıkları yatak odasının karanlığı aldı. Burda zihninin üzerindeki sis perdesi biraz aralanır gibi oldu. İki de çırılçıplak yatağa uzanmış, körler gibi elleriyle birbirlerini yokluyordu. Manuel giysilerini hangi ara çıkardığını hatırlamıyordu bile. Birdenbire karşısındaki kadını ilk defa gördüğü hissine kapıldı ve ne yapacağını bilemez oldu. Aklını başına toplamak için kadından biraz olsun uzaklaşmaya ihtiyacı vardı. Sırt üstü yattı. Fakat Madame Argaud'nun tül gibi hafif vücudu çok geçmeden yine kendisini bulmuş, vücudu üstüne boydan boya serilmişti. Bu durumda uzanmış, bekliyorlardı. Kadın belli belirsiz hareket eder gibiydi. Öpüşmüyorlardı artık. Kadın başını Manuel'in boynuna gömmüştü. Manuel kadının soluğunu ensesinde hissediyordu. Böyle huzur içinde uyuyabilirlerdi. Kadının belli belirsiz bir ağırlığı vardı üstünde. Manuel'in organı bu ağırlığın altında tatlı tatlı eziliyordu. Manuel ellerini kadının cılız sırtında dolaştırmanın kendisini tatmin etmeye yeteceğini düşünüyordu. Kafasında şimdiden işini kolaylaştıracak görüntüler canlanmıştı bile. Zihninin arzulan kadınlar katoloğunu şöyle bir karıştırdı. Sokaklarda, filmlerde görüp de beğendiği kadınlardan oluşuyordu bu katalog. Okuldaki sarı tayyörlü öğretmeni de bu katalogun içinde yer alıyordu. Ama dikkatini onun üstüne

yoğunlaştırmadı Manuel. Daha bu sabah onu düşlemişti ve görmüştü ki karşılıksız aşkı Don Juan'ca duygularla doldurmuştu içini. Çok gerilere, ergenlik döneminin porno dergilerindeki pembe-mavi giysiler içinde striptiz yapan kızlarına kadar gitti aklı. Kızlar donlarını indirir, bir bebek poposu gibi tüysüz, ama selülitli, ve bu yüzden de fotoğrafçılarca rütuşlanan ve rütuşlanınca da mükemmel olan o kalçalar çıkardı ortaya. Fotoğraf uzmanlarının artlarından bıraktığı birer şahaserdi bu resimler. Bu mükemmel vücutlarla dolu dergilerle uzaktan yakından bir ilişkisi olamazdı Juliette'in. Manuel eğer bu aşk oyununda kılını bile kıpırdatmadan öylece olduğu yerde boşalacak olursa Madame Argaud'nun bunu nasıl karşılayacağını soruyordu kendi kendine.

Madame Argaud soluk alıp verircesine düzenli bir şekilde Manuel'e masaj yapmaya devam ediyordu. Bu arada Manuel'in ensesinde dolanan soluk da bir an olsun kesintiye uğramamıştı. Sanki bu soluk bir insana ait bir şey değil, kendi başına varolan, irade sahibi bir canlıydı.

Manuel Madame Argaud'nun uyumuş olabileceğini düşündü. Zaman mefhumu silindi kafasından. Her şey böyle çok güzeldi. Sonra kadın kollarını oynattı. Kadının elini vücudundan aşağı, erkeklik organına doğru götürdüğünü hissediyordu Manuel. Sonunda kadın organı yavaşça eline alıp kendine doğru çekmeye başladı.

İşte o anda olan oldu ve Manuel'in eli ayağı çözüldü. Şimdi Madame Argaud'dan başkası yoktu gözleri önünde. Dergilerdeki, kayıtsız gözlerle bakan ve böyle baktıkça da kendisini daha çok tahrik eden çıplak kızları düşledi bir bir. Sonunda buz gibi, kendisine cansızmış izlenimi veren hayat kadınları ve onların, içinde kaybolup gittiği tüylü, toprak gibi rutubetli, sır dolu organları düştü aklına. Bu çağrışımlar doğrudan Mariette Hala'nın evinden çığlık çığlığa kaçtığı o akşama döndürdü onu. Mariette Hala o akşam deliliğin eşiğine gelmiş, kömür ateşiyle yanan ocağın aydınlattığı odada eteklerini kaldırıp kahkahalarla Manuel'e buruş buruş olmuş karnını, takır takır, kupkuru olmuş kalçalarını, ve pembe-gri renkli şişkin bir yaraya benzeyen orasını göstermiş, bu görüntü Manuel'in zihninde, dergilerde gördüğü rütuşlu kadın resimlerinin bütün cazibe ve esrarına tarifi mümkün olmayan bir darbe indirmişti. Manuel'in kadınlar karşısında duyduğu korkunun temeli de işte o zaman atılmıştı. Zaman zaman, yalnız kaldığında kendini tatmin etmeye çalışarak aşmaya çalışıyordu bu korkuyu.

Manuel verdiği mücadeleden tikenmiş, kan ter içinde kalmişken aklına birden Madame Argaud'nun bu başarsızlığı kendi ilerlemiş yaşına yoracağı geldi. İçi önce bir acıma duygusuyla sonra da utançla doldu. Keşke ışık açık olsaydı da Madame Argaud, Manuel'in gözlerinde duyduğu sıkıntıyı görebilse, yanında onun yerine yirmisinde bir cıtır olsa bile durumun şimdikinden farklı olmayacağını bilebilseydi. Çok hafifçe, belli belirsiz dokunuyordu Manuel kadına. Vücudu tamamen hissizleşmişti sanki. Çekili perdelerin ay ışığına bile geçit vermediği bu odada zar zor seçiyordu Manuel kadının suratını. Odanın aydınlık olması hiçbir şeyi değiştirmez, olsa olsa Manuel'i daha zor bir durumda bırakırdı. Çünkü o zaman Manuel kadının gözlerini, gözlerindeki beklenti, masumiyet, ve erkeğin harekete geçip kendisini almasını bekleyen teslimiyet dolu ifadeyi görecekti. Manuel ise bu gibi durumlarda hiçbir zaman kendisinden beklenen bu hamleyi gerçekleştirememişti.

Fakat korktuğu başına gelmedi. Aklından geçen kötü senaryoların hiçbiri gerçekleşmedi. Her şey biraz önceki gibiydi aslında. Madame Argaud'nun kucaklayışı ne gevşemiş ne de daha sıkılaşmıştı. Onu kolları arasında, sanki böyle sonsuza kadar birbirlerine okşayışlar yağdırırcasına tutuyordu. Kadının Manuel'den tek istediği şey yattığı yerden hiçbir yere ayrılmaması, elleri arasında yoğrulmayı bekleyen bir sünger gibi kalmasıydı.

Sabırla, tedbirle kucaklamıştı kadın Manuel'i. Bir demet çiçeğin içinden birini talarından tutup çekercesine nazikçe.... Hiç de biraz önce hayalinde canlandırığı gibi canavara falan benzemiyordu kadın. Manuel tekrar tahrik olduğunun farkına vardı ve bu durum şaşırttı onu. Kadının okşamalarında ise en ufak bir değişiklik yoktu. Her şey yolunda gidiyordu. Kadının ne acele eder ne de ağırdan alır gibi bir hali vardı. Zaman tekrar akmaya başladı. İçindeki arzu tekrar alevlendi. Bu kadından başkasında söndürmek istemediği bir arzuydu bu. Yalnız başına kurduğu hayalleri süsleyen fanteziler çok renksiz gözüküyordu kendisine şimdi.

Kadının vücuduna dokunuyordu Manuel. Kadının beli üstünde kavuşturdu ellerini. Kadının eli Manuel'in organından çekilmiş, Manuel kadının içine kayarcasına girmişti. Manuel'in hafızasına tebelleş olmuş bütün hayal artıkları bir anda silinip gitti. Juliette'den başkasını görmüyordu şimdi. Juliette'in vücudu, Juliette'in o hiç tanımadığı vücudu sarıp sarmalıyordu kendisini. Parmak uçlarıyla bir eskizini çıkartıyordu bu vücudun. Hayatında ilk defa beraber olduğu kadından başkasını düşünmeden sevişiyordu. Ağlayacaktı sevinçten. Onun da bir sevgilisi vardı artık!

Doyuma her ne kadar çabuk ulaşırlarsa da bütün vücutlarına yayılan, uzun süreli bir zevk anı oldu bu. Erkeklik dergilerini süsleyen kadınlara özgü, ergenlik çağının ilk sevişmesini noktlayan türden şaşkınlık ve teslimiyet dolu bir orgazm...

Fakat çok geçmeden hazzın doruğuna tek kişi çıkmış olduğunu anladı. Kadın kendisine hiçbir şey demeden sadece göz kapaklarını öperek karşılık verdi.

BÖLÜM 7

Daha o gece bir daha ki Pazar için akşam yemeğine çağırdı Manuel'i. Böylece onu o akşam o kadar çabuk yollamanın acısını çıkarmak istiyordu sanki. Manuel başı kadının göğsünde daha saatlerce uyuyabilirdi orda. Manuel'in tattığı mutlulukla başı dönmüş, üstüne bir ev sahibi rahatlığı ve teklifsizliği çökmüş, ayrılma vaktinin geldiğini akıl edememişti bir türlü. Kadının gösterdiği sabırsızlık işaretleri de kaçmıştı gözünden. O zaman Juliette dizginleri ele alıp ona yine o şefkatli sesiyle öyle manalı laflar etmişti ki Manuel suçüstü yakalanmış bir çocuk gibi yaka paça yataktan çıkmış, karanlıkta "tabii", "afedersiniz" gibi şeyler kekeleyerek giyinmeye başlamıştı. Hayatında ilk defa sahip olduğu sevgili imajı görünmez dalgaların saldırısı altında silinip gitmişti işte. Kadın kapıyı açarken o da kravatını bağlıyordu. Açılan kapıyla beraber bütün bu süre boyunca salonun açık unutulan ışığı yağdı kadının üstüne. Kadın bu ışık içinde Manuel'in kendisini tanıdığı karanlık mağaradan kilometrelerce uzaktaymış gibi görünüyordu. Kadın orda, sonradan defalarca göreceği yeşil -ama nedense o akşam kendisine pembe gözükken- robdöşambır içinde, en ufak bir sitem ifadesi barındırmayan suratında bir tebessümle bekliyordu. Sonra onu yatak odasına nasıl davet etmişse öyle, sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi, tek söz etmeden geçirdi kapıya kadar. Kapıya vardıklarında Manuel'in kendisini öpmesine izin verdi. Ona yanağını uzatır gibi uzattı dudaklarını. Hemen akabinde de gelecek Pazar için akşam yemeğine davet etti. Bir adet halini alacak ziyaretlerin, dolayısıyla da yeni bir hayatın temeli atılmıştı o an. Fakat Manuel içinde bulunduğu durumdan haz alamayacak kadar aptallaşmıştı.

Evine döner dönmez elbiselerini söküp atarcasına çıkardı üstünden, yatağına sığındı. Bütün ışıklar kapalıydı. Suratını kollarıyla örtüp, kendini içinde duyduğu acıya bıraktı. Biliyordu bu acının ne manaya geldiğini: Aşk acısıydı bu.

O günden sonra ikiye bölündü Manuel'in yaşamı. Artık onun için bir hafta içi vardı bir de Pazar günleri. O zamana kadar boş bekleyişler içinde geçen yedinci gün, artık yeni maceralara yelken açacağı bir gün haline gelmişti. Bundan böyle pazarları Madame Argaud'ya ayrılacaktı. Haftanın geri kalan günleri ise daha da bayağı bir hal almıştı. Çocukken okulda hafta boyunca hissettiği bulantı ve uyuşukluk ve Cumartesi günleri son ders çıkışında bu bulantının yerini alan sevinç ve heyecan tekrar doldurdu içini. Sırt çantası bir tarafa atar Pazartesi hiç gelmesin isterdi.

Tavanı eğimli çalışma odasına kapanmış, günün birinde yazmaya başlayacağını umarak kitap okuduğu boş zamanlarında peşinden koştuğu mutluluktan bu. Bu tip zamanlara boş zamanlar denmesinise anlayamıyordu bir türlü. Çünkü kişinin kendine ait, dolayısıyla da dolu dolu yaşanan zamanlardı bunlar.

Babası hakkında yazmayı istiyordu en çok. Bu adama duyduğu sevgiyi anlatacak bir kitap yazmak, bir mezar, bir anıt gibi somut, elle tutulur bir şey yaratmak istiyordu. O adam ki öfkelerinden ve vardığı yargılardan ölesiye korkardı ve -çok geç farkına varmıştı bunun- aralarında nerdeyse hiçbir zaman gerçek bir konuşma geçmemişti. Fakat bunun matem ve pişmanlık dolu bir hikaye olmasını istemiyordu. İsteddiği şey, tersine, bir mutluluğu, Pazar günleri hep beraber olmanın verdiği mutluluğu tekrar canlandırmaktı. Haftanın öbür günleri çok az görürdü babasını. Bazen sabahları, yarı uyur durumdayken, onun mutfakta öksürdüğünü duyardı. Bunu ocaktaki kömür közleri üstünde gezinen maşanın sesi izler, çok geçmeden de küllüğün birazdan buruşturulup atılacak gazeteler üzerine boşaltılışını duyarlardı. Babası bütün bunları yaparken öksürürdü. Manuel tekrar uykuya dalar. Uyandığında sıcak basmış olurdu her yanını.

Babaları işten geç dönerdi akşamları. Kışları çoktan elektrikli lambayı yakmış olurlardı bu saatlerde. Babalarını kapıda karşılayıp öpmek için oynadıkları oyuna ara verirlerdi. Eğilip yanağını uzatırdı onlara. Gözlerinde dalgın, kendi halinde bakışlar olurdu en fazla. O zamanlar yetişkinlerin de yorulabileceği gelmezdi akıllarına. Babaları ayakkabılarını, paltosunu çıkarıp üzerine çöken kış havasından soyunduktan sonra annelerini kucaklardı. Annelerinin kulağına onların anlamadığı şeyler fısıldar, onu güldürürdü. Manuel ve Jacquot onların bacakları hizasında kalmış, bu merasimin bitmesinin beklerlerdi. Selamlaşma bitince de babalarını elini yüzünü yıkadığı lavobaya kadar takip ederlerdi. Dünyada hiçbir şeye değişmeyecekleri uzun bir gösteriydi bu el yüz yıkayış. Sabun babalarının elleri arasında döner durur, derken

önce koyu gri sonra gittikçe daha da beyazlaşan bir köpük tabakası altında gözden kaybolurdu. Gözleri önünde bir bale gösterisi yapıyordu sanki. Babalarının bilekleri etrafından kıvrılıp yuvarlanan, ahenkle dans eden elleri gençleşmiş, ikinci kahvaltısı öncesi musluk altında hünersizce birbirine sürtünen kendi sakar elleri gibi pespembe oluvermişti sanki. Bu kıvraklık onlara mucizevi bir şeymiş gibi gözüküp hayrete düşürüyor, içlerinden babalarını alkışlamak geliyordu. Sonra babası kurulandır bütün günü geçirdikleri yer olan mutfağa gider, masaya kurulurdu. İşte o zaman babaları onları bir daha kucaklayıp, bir daha öpsün diye içleri giderdi. Ama o yapamazdı bunu Annelerinin yanından geçerken ona kondurduğu gibi ufacık bir öpücüğü bile esirgerdi onlardan. Sadece başlarını okşardı şöyle bir. Bu da saçlarının şeklini bozmaktan başka bir işe yaramazdı.

Yemek sessizlik içinde yenir, akşamın geri kalanı da aynı sessizlik içinde geçerdi. Çocuklar babaları gazetesini rahatça okusun diye gürültü yapmadan yerde oynarlardı. Mutfak lavabosuna yığılmakta olan tabaklar ve bazen de alçak sesle şarkı söyleyen annelerinkinden başka bir ses duyulmazdı. Erken yatarlardı. Babalarının yanağıyla yetinmek zorundaydılar. Onun annelerinin dudakları üstüne konan ve anlaşılabilir öpmesini de bilen dudakları üstüne en ufak bir bilgileri yoktu.

Manuel ne kadar düşünse babasına dair başka hafta içi izlenimleri gelmiyordu aklına. Ama Pazar günleri için aynı şey söylenemezdi. Pazarları çok mutluydular. Daha Cumartesi akşamı yemek masasında sorardı annesi: Yarın ne yapıyoruz?

Bu soru bile diğer günler hiçbir şey yapmadıklarının bir ifadesi değil miydi? Babası önceden aldığı bir kararı sanki onların fikrini almak istiyormuşçasına ilk defa gündeme getiriyormuş gibi yapıyor, oğlanlar bu şekilde fikirlerinin alınmış olmasından böbürleniyorlar ve hep birlikte yarın saat iki seansında oynayacak filmi görmeye karar veriyorlardı. Mahallenin her zaman gittikleri ufak sinema salonunda oynayacak bu filmin konusu yüksek sesle okunur, ertesi sabah, anneleri evde öğlen yemeğini hazırlarken baba ve oğullar üç kişi sinemaya önceden gidip biletleri satın alırlardı. Böyle erken davranmış olmakla çocukların katlanmış koltuklar üstünde oturup da perdeyi bütün kafaların üzerinden rahatlıkla görebileceği son sıranın tam ortasındaki yerleri kapıyorlardı.

Tabi bir de yazları ormanda yaptıkları yürüyüş vardı. Şelalenin yanına, kağıt örtüler üzerine oturup kızartma yerlerdi. Manuel piknik dönüşünde yalandan yorgunluktan

sızlanmaya başlar, babasının çevresinde dört dönerek kollarını uzatıp kucağa alınmak isterdi.

Ölgün, ağlamaklı bir sesle “Kucak” diye mızdırdı. Babası iç geçirerek Manuel’i kollarına almak üzere eğildi. Manuel babası kendini rahat kaldırsın diye kuş tüyü gibi hafifledi. Renkli balonlar gibi havalanıp, gökyüzünde kaybolabilirdi kuvvetli bir kaldırışla. Sonra babasının sırtında yerini alır, kollarını onun boynuna dolar, yüzü ensesi dibinde, sıcacık, atıp durmakta olan bir damarın yanbaşında yollarına devam ederlerdi. Bazen bu durumda uyuyakalırdı. Pazar günlerinin mutluluğu buydu işte.

Manuel Argaud’ların evinin birinci katındaki küçük çalışma odasına kapanmış babasının vücudundan çıktığını bildiği o sıcaklığın sevgi dolu bir söz ya da davranış yerine geçip geçemeyeceğini, onun kendisini sevdiğinin kanıtı olup olamayacağını soruyordu kendine. Fakat kendini harekete geçirip, yazmaya başlamasını sağlayacak o kıvılcım bir türlü parlamıyordu içinde. Ayrıca olayları mantıklı bir biçimde değerlendirme isteği de kendine ardı arkası gelmez bir yığın soru sormasına neden oluyordu. “Şelale anıları sinema anılarından yıllar öncesine uzanıyor. Daha okula bile gitmiyordum o zamanlar. Her şeyi birbirine karıştırmamak için önce bir plan yapmak lazım.” Bölük pörçük hatıraları önce bir düzene sokmaya çalışıyor, olayların nasıl gelişmiş olabileceğini çıkarmaya çalışıyordu. Düşünmeye biraz ara verip sonra tekrar kaldığı yerden devam etmeye kalkınca da zihni allak bullak oluyor, ipin ucunu kaçıırıyordu. Bölük pörçük aldığı notları imha etti. Bir kedinin önünde kovaladığı yün yumağı gibi geçmiş hayatını önüne katmış kovalıyor, ne var ne yok açıklığa kavuşturmak istiyordu. Yeteneğinin kendisini yarı yolda bıraktığı noktada dehasına güvenerek bir okul defteri satın alıp, yaratıcılık ateşiyle yanıp tutuşan dahi çocuklar gibi kalemimi sayfalar üzerinde dolu dizgin koşturmayı denedi. Çok geçmeden ilk cümle döküldü kalemin ucundan: “Pazarları mutluyduk”. Sonra duruverdi. Yazmaya başlamadan önce orda olmadığına yemin edebileceği devasa bir duvar dikiliyordu şimdi karşısında. O zaman daha fazla ilerleyemeyeceğini anladı. Defteri bir tarafa kaldırdı ve bundan sonra odaya girip çıkarken onun bulunduğu yerden özellikle kaçırıldı gözlerini. Çok geçmeden hiçbir şey hissetmeksizin bakar oldu bu deftere. Bu defter Manuel’in başarısızlık zincirine eklenen yeni bir halka olmanın yanı sıra onu geçmişe dönük düşüncelere dalmaktan da caydırmaya başladı.

Oysa şimdi yaşlı bir adamın ölümüyle doğmuş olan, ne kendinin ne de Madame Argaud'nun payına düşmeyen bir matem havası içinde, yeniden doğmak ister gibiydi o eski Pazar mutlulukları.

Manuel uyuyup uyandıktan sonra duyduğu aşkın yerinde yeller esdiğini gördü. Fakat Juliette'i görüp onunla konuşma isteği, tekrar kendisinin olup olmayacağı konusunda duyduğu merak, bir hafta boyunca tatlı bir heyecana boğdu içini. Duyduğu bu heyecan da aşktan başka bir şey değildi belki.

Kış aylarının ilk soğuk günlerinde evine yaklaşırken gözleri Madame Argaud'nun penceresini arıyor, orda yanan ışığı bir hediye, bir lütuf gibi karşılıyordu. Günde birkaç kez aklına geldikçe huzurunu kaçıran bir düşünce vardı. Ya Madame Argaud birden ortadan kaybolur, başka bir yere taşınırsa, ya bütün bu olanların hepsi aslında kendi kurduğu hayallerden ibaretse, ya Madame Argaud diye biri gerçekte hiç yaşamamışsa? Bazen akşamları kulağına aşağıdan, Madame Argaud'nun dairesinden belli belirsiz sesler geliyordu. Kapamakta olduğu bir kapı, henüz açtığı televizyonun kısımaya zaman bulamadığı için çok yüksek çıkan sesi... Kadının orda olduğunu gösteren bu sesler Manuel'in içini ısıtıyordu. Onu hemen yanbaşında hissediyordu. Pazar günü görüşeceklerdi. Fakat artık içi sızlamıyordu. Bu da duyduğu aşktan şüphe etmesine neden oluyordu.

Pazarlar birbirini izledi. Manuel yavaş yavaş nasıl konuşması gerektiğini öğreniyordu. Bazen kadını güldürmeyi bile beceriyor, böyle zamanlarda ikisi de şaşırıyor, ormanın içinde yol alırken birdenbire bir düzlüğe, kulübeye ya da yakılmış ateş izine rastlamış insanların hissettiğini hissediyorlardı.

Her seferinde de peşinden odasına girmesine izin veriyor, Manuel onun sevgilisi olmaksızın o Manuel'in metresi oluyordu. Çekildikleri bu inin karanlığında Manuel'i zevkin doruğuna çıkarıyor, kendi hiçbir zevk almaksızın onu şefkatle içine çekiyordu.

Daha ilk seferinde "Sizin suçunuz değil bu olanlar" demişti kendisine. "Eşimin ölümünden beri böyle her şey. Elbette başka erkekler de tanıdım. Biraz önce yaptıklarımız da hoşuma giden şeyler. Ancak Paul ölümüyle beraber, benim birkaç saniyeliğine de olsa başkalarının peşinden onu untabileceğim diyarlara yelken açma olanağımı da elimden aldı."

Hayatı boyunca kocasından başka biriyle sevişmemişti. Uyku, bu uyku boyunca birbirine sürten ve böylece düşler doğuran vücutlar, şafaktaki çocuksu kucaklaşmalar, bunların hepsi kendisinde zina yaptığı hissini uyandıracak denli müstehcen şeylerdi. Bilincin bittiği yerden öteye Paul'den başkasıyla adım atmak istemiyordu adeta. Bu yüzden de vücudu ruhuyla gizli bir anlaşma yaparak kendini hazza götürecek yollardan yüz çevirmişti.

-Geriye kalan kısımca hayatın ufak tefek zevklerinden ibaret. Şaraplar, pastalar, çörekler gibi. Umarım beni anlıyorsunuzdur. Sizi gücendirmek istemem çünkü.

Yine de Manuel'in kalbini kırdığını biliyor olmalıydı kadın. Çünkü Manuel bu sözler üzerine ordan ayrılmıştı. Artık kadını ne zaman yalnız bırakması gerektiğini biliyordu. İlk akşam ki gibi kadın onu kapıya kadar geçiriyor, o koşarak merdivenleri çıkıyor ve içindeki karşılık görmeyen aşk ateşini uykunun serin sularında söndürüyordu.

Öbür günleri nasıl geçireceği konusunda en ufak bir fikri yoktu. Kendisini zar zor oyalamakta olan işi gözüne iyice gülünç gözükmeye başlamıştı. Neydi bu yaptığı iş gerçekte? Doldurulması gereken birkaç kağıttan, gözetmenlerden biri öğrencilerle takıştığında onu destekleyecek uydurma bir söylevden, üzerine hiç de oturmayan, tenefüslerde takındığı otoriter tavırdan başka ne vardı ortada? Buna bir de Bezieux ve Jabaud'yla işlerin yolunda gittiğini teyit etmek için yapılan sıkıcı görüşmeleri eklemek gerekti.

Bezieux 'nün ilk görüşmelerinde de dediği gibi müdürün yetersiz biri olduğunu görmek büyük keyif vermişti Manuel'e. Fakat gariptir ki büyük patron Billon'la ayda bir yapılan görüşmeler sırasında meslektaşının, üstleri olan Jabaud'nun ayağını kaydırmak için giriştiği oyunlardan pek haz etmemişti. Kurban durumunda olmasına rağmen hiç sesi çıkmıyordu Jabaud'nun. Üstüne üstlük karşısındakinin zekice hainlik girişimlerine yüzünde korkakça bir gülümsemeyle cevap vermesi onu olduğundan daha da aşağı, büsbütün sefil biri olarak gösteriyordu. Manuel kendisinin bu dalaverelerle uzaktan yakından ilgisi olmadığını düşünür, öğrencilerin sorunlarından ziyade velilerin memnuniyetiyle ilgili olan Monsieur Billon'un gayet iyi bir konumda boy gösterdiği bölgedeki yönetim kurulu toplantılarından birine yetişmek üzere görüşmeye son vermesini beklerdi.

Pazar günleri şimdiki halini almadan önce rahatlıkla geçen boş saatlar şimdi kendisini yeyip bitiriyor, gittikçe daha derinlere batan bir çıban gibi rahatsız ediyordu. Penceresinin önünde ayakta dikilirken bakışları ıssız avluya, ordan da mevsimlerin ağır ağır birbirini kovaladığı ilerdeki parka dikiyordu. Noel de gelip geçmiş, Manuel birkaç günlük kış tatilini annesini ziyaret etmek üzere kullanmıştı. Birbirleriyle çok konuştukları söylenemezdi. Annesi bir akşam Manuel'e hiçbir şey sormadan yatak odasındaki dolaptan fotoğraf dolu kutuyu çıkardı. İki de oturup acılarıyla yüz yüze geldiler. İki ölüde geriye neler kaldığını bu fotoğraflara bakarak anımsamaya çalışacaklardı. Jacquot'un Monaco'da nöbet değişimi sırasında çekilmiş bir resmi vardı. Bunu, yanında pamuklu cins bir entari giymiş genç bir kızla çekilmiş fotoğrafı takip etti. Kızın entarisi altına giydiği kat kat etekler yüzünden şişip şemsiye gibi açılmıştı. Yepyeni bir arabaya dayanmış neşe dolu gülücükler saçıyorlardı. Akıllarından bir hınzırlık geçiyordu sanki. İtfaiyeciler yağmurlu bir akşamı, yangın söndürme araçlarıyla saatlerce uğraştıktan sonra cesetlerini çıkarmışlardı bu arabadan. Bu olaydan sonra araya fotoğrafsız yıllar girmişti. Sonra tekrar başlıyordu fotoğraflar, annesinin babası tarafından bankta otururken çekilmiş resmi, sonra annesinin babasını gülerken çektiği resim. Belki babası bu resimde gülmüyordu da güneşten rahatsız olmuş burnunu bir o yana bir bu yana kıvrıyordu. Sonuncusuna kadar bütün resimlere sessizlik içinde baktılar. Bu babasının kimlik kartındaki resminin annesinin büyüttüğü bir kopyasıydı. Bütün rütuşlamalara rağmen belediye mühürünün babasının alınına bastığı "Fransız Cumhuriyeti"nin "yeti" si gayet açık bir biçimde belli oluyordu. Ama bambaşka bir şey olduğu da hayal edilebilirdi bu lekenin. Mesela bir camın ardında çekilmiş olamaz mıydı bu resim? Bir uzun yol otobüsünün camı... Ya da bir barda. Yani insanın kendini iyi hissettiği her hangi bir yerin penceresinde. Bir deri bir kemik kalmış gülümsüyordu. Biraz aşağıda incecik boynunu örten beyaz gömleğinin biraz fazla büyük yakası görünüyordu. Yine de yakışıklı adamdı. Hala da öyleydi. Ellerindeki resim soluk alıp veriyordu adeta. Bakışları hayat doluydu. Annesi Manuel'e babasının sadece bu resimdeki haliyle hatırladığını söylemişti. Sesini ve kimi mimiklerini hatırlıyordu hala. Fakat kocasının yüz hatlarına ilişkin bundan başka bir belge yoktu elinde.. Bazen kocasının suratını unutuyor, böyle zamanlardan yerinden sıçrayarak uyanıyordu. Çabucak kalkıp resim kutusunu çıkarmak için dolaba koşuyordu. Derken şu tuhaf sözler döküldü dudaklarından:

-İşte bu resmi de kaybedersem babanın neye benzediğini büsbütün unuturum.

Manuel hiçbir şey söylemedi buna karşılık. Kadın gidip yerine koydu hazinesini. Sonra Manuel'in yanına dönüp masanın ortasındaki meyva kasesindeki meyvalarla oynamaya başladı. Her birinin yerini tekrar tekrar değiştirdi. Sonu gelmeyecekmiş gibi uzayıp gidiyordu bu hareket. Görüntüye bakılırsa kadın da büyük önem veriyordu bu düzeltme işine. Manuel annesinin kontrolü kaybetmeye başladığını, işte bu yüzden bu gibi hareketlerle kendine gelmeye çalıştığını düşünüyordu. Annesi meyvalarla oynamayı kesmiş hareket etmeden duruyordu.

Sonra hiç beklemediği bir anda aniden, şiddetle kolunu sıktı Manuel'in.

-Sen oralarda dikkat ediyor musun kendine?

Manuel bu anne bakışına dayanamamış, istemeden, sertçe kurtarmıştı kolunu annesinin elinden.

-Tabii ki.

Annesi gara kadar geçirdi Manuel'i . Trenin kalkış saati gelmek bilmiyordu bir türlü. İkisi de bir an önce fotoğraflara baktıkları akşamdan beri kendilerini rahat bırakmayan hatıralardan kurtulmak istiyorlardı.

Manuel Ocak ayında işbaşı yapacak oluşuna seviniyordu bu yüzden. Şimdi yaprak yaprak ilerliyordu ilkbahar. Günlerin uzamasıyla akşamlar biraz daha çekilir hale gelmişti. Fakat saniye saniye tüketilmesi gereken gündüz vakitleri olduğu yerde duruyordu.

BÖLÜM 8

Bézieux Manuel'e niçin artık Pazarları şehir merkezinde gözükmeyeceğini sorunca Manuel ne diyeceğini şaşırılmış, aceleyle "yazıyorum" cevabını vermişti. Karşısındakinin merakını daha da fazla celbetmişti bu cevap.

Bézieux bir süre hiçbir şey söylemeden kendisine baktı. Manuel ona ölümcül bir hastalığa yakalandığını söylemişti sanki. Sonra başka bir konudan konuşmaya başladılar. Manuel Pazar günleri yaşadığı aşka bir hallel gelmesin diye aklına ilk gelen bahaneyi öne sürmüştü, böyle yapmakla da köksüz bir ağacın dallanıp budaklanmasına meydan verdiğini düşünememişti.

Bu konuşmadan kısa süre sonra Manuel etrafındaki havanın değişmeye başlamış olduğunu hissetti. Artık insanlar koridorda kendisine rastlayınca yanından geçip gitmekle kalmıyor, aralarında bir konuşmanın doğması için ayak sürüyüp oyalanıyorlardı. Sonra da gözlerinde Manuel'in zihnini kurcalayan, bir şeyler bildiklerine dair bir ifadeyle istemeye istemeye yollarına devam ediyorlardı.

Bir bahar günü, öğleden sonra bürosuna gelen tayyörlü bayan öğretmenın ağzından duydukları görünüşe göre tam bir dedikoducu olan Bezieux'yle konuşurken ağzını sıkı tutmakla ne kadar iyi etmiş olduğunu kendine kanıtlamıştı.

Kadın söylediklerini desteklemek için "Madem siz de yazı yazan birisiniz" demişti.

Manuel'in gözünde ilk başlardaki cazibesinden çok şey yitirmişti bu kadın. Sarı tayyörlü imkansız aşkı için duyduğu aşkın ilk birkaç ayının en harareti anında Bezieux'yle avluda gezinirken, bayan öğretmeni uzaktan, öğretmenler odasını zemin kattaki sınıftan ayıran birkaç metrelik alanı geçerken görmüş, Bezieux'nün önünde dayanamamış.

-Öğretmenimiz de pek güzelmiş, deyivermişti.

-Öyle mi dersin? Kocaman burnu var ama...

Bezieux'nün bu yorumundan sonra Manuel bir daha gözlerini alamadı bu burundan. Gerçekten de mızrak gibi uzun, sivri uçlu, sonu gelmezcesine uzayıp duran bir burundu bu. Kocaman burun delikleri lombozlar gibi burun kemiğine yapışırcaasına dikine uzanıyordu. Bundan sonrası da kendiliğinden gelişmişti. Bir defa alaşağı edilmeye görsün, bir zamanların tapılası heykeli işportalı malı kuklalara dönmüştü. Manuel kadının davranışlarını kaba, yapmacıklı buluyor, hal ve tavırları ona aptalca geliyordu.

Nasıl olup da vaktiyle bunları göremeyecek kadar körleştiğine hayret ediyordu. Sanki bir an boş bulunup bu kadınla beraber olmuştu da şimdi de bundan utanç duyuyordu. Çapkınların kendini çabucak koyveren kadınlar karşısında, içlerindeki arzunun kesintiye uğramasıyla duydukları tiksintiye benzer bir şeyler duyuyordu. Birbirlerine seviştikleri kadınların yataktaki numaralarından, teslimiyetlerinden, vücutların her türlü fazlalıktan soyunup da birbirine açtığı gizlerden aşağılayarak bahseden adamların içindeki horgörü duygusuydu şimdi onun da duyduğu. Ötekinin duyduğu zevki, hain bakışlarına teşhir edilmiş vücudun müstehcen noktalarını alaya alan, varlıkların en mukaddes sırrını barlarda ağza alınmaz laflarla herkesin önünde

sırtarak iki paralık eden o insanların horgörüsüydü bu. Manuel’de şimdi bayan öğretmeni gördükçe içinden onu aynı şekilde aşağılamak geliyor, kadın onun midesini bulandırıyor.

Yine de kadını dinlemeye başladı ve çok geçmeden kitap okumaktan ve öğrencilerden bahsettiğini anladı. Okulda pek sık konuşulan bir konu değildi bu. Manuel’den şimdiye kadar kimsenin başaramadığı bir şeyi başarmasını bekliyordu: Büyük patron Billon’u okulda bir kütüphanenin kurulması için gerekli menbayı sağlamaya ikna etmek.

-Çocuklar okumaya ne kadar önem verdiğimizizi görmeliler. Olmazsa olmaz bir şey bu. Önerilerimizi vakit geçirmeden uygulamaya koyma imkanları olmalı. Evlerine gittikten sonra çok geç oluyor onlar için. Televizyondan, aile ortamı hırgüründen bir türlü vakit bulamıyorlar. Oysa daha okuldayken okumaya başlarsa bu onlar için devamlı bir uğraş haline gelebilir. En azından içlerinden birkaçı için geçerli bu durum. Hem bir tanesini bile kazansak bize yeter. Zaten günümüzde kitapları temelli bir tarafa atmak gibi bir eğilim var. Eğer biz de eli kolu bağlı oturursak kim bir şeyler yapacak?

Manuel’i ikna etmek için harcadığı çaba hafifçe pembeleştirmişti kadının tenini. Şu burnu olmasaydı çok güzel olacaktı kadın. İçinden kadını kovalamak, onunla birlikte epey zamandır kendisine yaşatmadığı bu dayanılmaz sıkıntıdan da kurtulmak istiyordu. Masanın öbür tarafında, bacak bacak üstüne atmıştı kadın. Biraz öne eğilse ya da yerinden doğrulacak gibi olsa kadının dizlerini, topuklarını, iskarpin içindeki kıvrımlı ayaklarını görebilirdi.

-Fakat bu gibi konularda Monsieur Billon’u ikna etmenin Jabaud’nun işi olduğunu düşünmüyor musunuz, dedi Manuel.

Kadın gülümsedi. Hoşgörülü bayan öğretmenler eksikliklerini asla telafi edemeyecek öğrencilerden konuşurken suratlarında benzeri bir gülüş belirirdi.

-Monsieur Jabaud mu? diye iç geçirdi.

Sonra Manuel’e dine dönmüş birinin bir rahibe baktığı gibi dirayet dolu gözlerle baktı .

-Siz yazar olduğunuz için bu konuda ağzımız Jabaud’nunkinden çok daha iyi laf yapacaktır.

Bu sözleri kararsızlık dolu, çalkantılı bir an izledi. Manuel'in zihni birkaç saniyeliğine, kaskatı kesildi. Ne diyeceğini bilemedi. Sonra bu yanlış anlamının neden kaynaklanmış olabileceğini anladı ve bu saatten sonra kadının söylediklerini yalanlamanın bir faydası olmadığını gördü. Mırıldanırcasına,

-Peki, denerim, dedi.

Kadının yüzü bir anda aydınlandı. Öyle ki, Manuel burnunun bile düzgünleştiğini, kabul edilebilir ölçüler aldığını görür gibi oldu. Kadın kalkıp Manuel'e elini uzattı. Manuel bu ılık vücudun bu kadarını olsun nazikçe sıktı. Manuel kadına yalan söylemekle kalmıyor iyi niyetini de istismar ediyordu. Kadının üzerindeki etkiyi söylediği yalana borçluydu çünkü. Kadını pekala kapıya kadar geçirebilirdi ama oturduğu yerden bir aşağı bir yukarı oynayan kalçaları pek rahat görebildiği için bir yere oynamadı. Sertleşmişti.

Kütüphane operasyonu o gün başladı. Herkes sanki Manuel'in üzerine aldığı sorumluluktan haberdar gibiydi. O ise bürosunda kendisine gösterdiği sıcaklıktan dolayı Madame Beauvais'ye karşı mahçup olduğunu düşünüyordu. Bir anda hırsıla doldu içi. Patronla yapacağı görüşmenin başarısızlıkla sonuçlanacağından emin, görüşme gününe kadar alternatif çözüm yolları aradı durdu. Bir süre sonra ne yapacağını buldu, bulunca da bütün alternatif çözümler gibi çok basit gözüktü gözüne yapacağı şey. Sonrası tamamen insan psikolojisine kalıyordu. Zaten kendini inceleme konusu yapmaktan hiç hoşlanmayan Manuel'de bir ömür boyu başkalarını gözlemlemiş ve insan doğası söz konusu oldu mu işin erbabı kesilmişti. Kendisine bu değerli hazineyi kullanmaktan alıkoyan şeyse her zaman ki gibi arzu ve fırsat eksikliği olmuştu. İşte şimdi arzuyla fırsat kolkola girmişti. Şahlar şahının huzuruna çıkmadan önce geçilmesi gereken son kale olan Madame Billon'u selamlarken birazdan kapının öbür yarısında söylenecekleri adı gibi biliyordu.

Sonunda girdi içeri. Söyleyeceğini söyledikten sonra yöneticinin gerekliliğine inandığı itirazları dinlemeye başladı. İdealistliği hakkında yapılan eleştirileri ses çıkarmadan dinledi. Bütçe dengeleme alanında da en ufak bir bilgisi olmadığını aynı sessizlikle kabul etti. Adam kendisine nereye ne kadar harcama yapıldığını sayıp dökerken o sabırla önceden planlamış olduğu çıkış sahnesinin gelmesini bekliyordu.

Manuel kapıya varduktan sonra döndü. Öteki zaferinden emin Manuel'in uşaklar gibi huzurundan geri geri yürüyerek ayrılacağını sandı bunun üzerine. Sonra Manuel'in bir şey söylemeyi unutmuş gibi yerinde dikildiğini görünce tek kaşını yukarda,

-Başka bir şey daha mı vardı Monsieur Blanc? diye sordu.

-Evet, yine kütüphane projesiyle ilgili.

-Böyle bir projenin gerçekleşmeyeceğini yeterince açık bir dille ifade ettim sanıyordum.

Adam taviz vermez bir tavır takınmak istiyordu. Fakat Manuel onu gafil avladığını, huzurunun kaçtığını ve önceden hazırlamaya vakit bulamadığı uzun açıklamalar yapmak zorunda kalacağını anlamıştı bir kez. Bir an parası var diye şişinen, teni Cerbe'de ya da benzeri bir yerde yaptığı tatillerle koyulmuş, tüccarlıkla kazandığı paranın büyük bir kısmını kendine yüksek memur izlenimini verme yolunda harcayan bu gülünç adamı tepeden tırnağa şöyle bir süzdü.

-O konuda sıkıntınız olmasın. Okulun kütüphanenin inşası için gerekli parayı veremeyeceğini anlamış bulunmaktayım. Fakat kitapları bir araya getirme işini üzerime alırsam siz de onları içine koyabileceğimiz bir oda ayarlayabilirsiniz herhalde. Üç kuruş paraya hallolabilir bu.

Olanca küçümserliğiyle söylemişti ağzından çıkan her bir sözü. Bu konuda çok hassas olan Billon'un mesajı almaması imkansızdı. Yüzüne atılan çamuru bir hediye paketi gibi karşıladı Billon . Sonunda dudaklarında beliren diplomat gülüşüyle,

-Sanırım bu konuda bir şeyler yapabiliriz. Tabii giriştiğiniz iş başınıza becerebileceğinizden daha büyük işler açmazsa.

Akılca Manuel'i aşağılamak istiyordu. Fakat Manuel'e vız gelip tırıs giderdi bu tip hareketler. Tahammül sınırları öylesine geniş, hiyerarşik düzene öylesine yabancıydı.

Billon Manuel'i oturması için tekrar içeri davet etti. Yine konuşmaya başladılar. Her şey Manuel'in de önceden tahmin ettiği gibi gerçekleşti. Yapılması gereken iki şey vardı: Tek kuruş harcamadan kitapları tedarik etmek ve bütün bunları yöneticinin forsundan hiçbir şey kaybetmemesini sağlayacak bir kurnazlıkla yapmak.

Manuel operasyona başlamak üzere bürosuna döndüğünde, Billon'un onu kapıya kadar geçirdiğinde yüzünde beliren yapmacık memnuniyetin kendisi için bir zafer

işareti olduğunu düşünmüştü. Yine de iki madrabaz tam kapının önünde el sıkışırken Billon neredeyse göz kırparak kendisine “Bu işi başarıyla sonuçlandıracağımıza eminim” deme cüretini göstermişti.

Hakikaten de Manuel işi tamamına erdirdi. Profeyonellerin yapmaya yanaşmadığı işleri üzerine alan, ve işi başarmak için canla başla çalışan amatörler gibi çalıştı. Bütün günü yazacağı mektubu hazırlamakla geçti. Edebiyat alanında başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerini süsleyen o duyarlılıkla süsledi yazdıklarını. Böyle yirmi kadar mektup yazmış, her birini sanki ayrı bir özenle yazılmış gibi farklı başlıklar ve kibarlık gösterileriyle süslemiş, okuyanın aklında mektubu yazan kişinin samimiyetine karşın en ufak bir şüphe kalsın istememişti. Böylece mektupların alelade birer kopya gözüyle karşılanıp daha okunmadan çöpü boylamasının önüne geçmek istiyordu. İşin aslı, okunmak istiyordu Manuel. Hatta en ufak bir yorumun yapılmadığı bir kabul mektubu yerine, yazdığı mektubun güzelliğine “Ne kadar güzel yazmışsınız” diye dikkat çeken bir red mektubu almayı tercih ederdi. Mektuplarda herkesin gururunu okşuyor, özellikle Billon’un ne kadar anlayışlı olduğu, bir an önce kütüphaneyi meydana getirmek istediği, fakat bunu bir çırpıda yapamadığı için üzüldüğü üzerinde duruyordu. Böylece bu koşullarda kütüphanenin öyle hemen açılmayacağını anlıyordu herkes. Sonra da sadede geliyordu. “Böyle bir durumda eli kolu bağlı bekleyecek miyiz yani? İçimizden hangisinin evinde kapağını bile açmadığı, ihtiyaç durumunda rahatlıkla elden çıkarabileceği, istediği zaman aynı zamanda kendisinin de kütüphanesi olacak kütüphanemize gelip tekrar karıştırabileceği birkaç – ya da bir tane de olabilir- kitabı yok ki. Bir tüccar, bir fedai ağzıyla konuşup insanların sağduyularına sesleniyor, kah “bağışlayın”, kah “fazlalardan kurtulun” diyordu. Eli açık insanlara olduğu kadar adam sen de’cilere de sesleniyor, durmadan okuma eyleminden, başkalarının ruhuna yapılan bu mucizevi yolculuktan, böylece kişinin iliklerine nüfuz eden insanlık duygusundan, insanın kendi sıkıntılarının tıpatıp benzerinin bir öykü kahramanı tarafından yaşanıp anlatıldığını görünce düştüğü o tatlı yanılgıdan, bütün bu sıkıntılara bir çözüm bulunabileceği yanılgısından bahsediyordu uzun uzun. Mektuplarını kitapların sayı ve türüne ilişkin açıklamalarla bitiriyordu. İçinde buldukları durumda bir türün diğerine üstün olduğundan bahsedilemezdi. Esas derdi kitapları bir araya getirmek olduğundan, “Henüz pişmekte olan okuyucu eline ne geçerse ondan zevk alacaktır” diyordu. Okuma odasının kapıları ardına kadar açıldığında göze çarpacak şeyin

gerçek bir kütüphane olmasını istiyordu. Yan yana, birbirine bitişik olarak dizilmiş, kendilerine dair sırtlarındaki başlıktan başka hiçbir şeyi ele vermeyen kitapların uyandırdığı merakı uyandırmak, okuma iştahını kabarmaktı önemli olan. Manuel için burası içinde yeni yeteneklerin kendini bulacağı, büyüdü bir yazın mabedi olacaktı. Hayatında ilk defa kendi isteğiyle her babayiğidin harcı olmayan bir işe girişmişti. Kendini ciddiye alıyordu artık.

Fakat mektupları her öğretmenin kendine ait evrak kutusuna attıktan sonra aklına bir şey takıldı. Billon'un kendine verdiği izne rağmen yaptıkları Jabaud'nun sorumluluk kapsamında bulunan işlerdi. Manuel bu ne kokar ne bulaşır adamın durumdan rahatsızlık duymayacağını, bütün bu hırgürden uzak kalmanın canına minnet olduğunu biliyordu. Peki ya diğer öğretmenler ne diyecekti bu işe? Çünkü Madame Beauvais oy birliğiyle varılan bir karar sonucu değil, sadece kendi isteğiyle görüşmüştü onla bu konuyu. Belki de ondan başka hiç kimse bir kütüphanenin kurulmasını bu kadar çok istemiyordu. Her şey yolunda gidip kütüphane kurulsa bile onun gözetlenmesi, gözetmenlerin ayarlanması gibi düşünülmeleri gereken şeyler vardı. Hırsızlık da olacaktı kesinlikle. Sonra yırtılmış, kaybolmuş ve zarar gören kitaplar... Nasıl geçilirdi bunların önüne? Bu koca burunlu yalancı güzel adamın başına iş açmaktan başka bir şeye yaramıyordu. Bu da Manuel'in ondan nefret etmesi için yeter de artardı bile.

O gün bozuk bir moralle döndü eve, geç saate kadar ayakta kaldı. Bu arada hayret verici bir şeyin farkına vardı. Bu işe girişeli beri Juliette bir kez olsun gelmemiştii aklına. Madem iş güç ondan uzakta geçirdiği günlerin bu kadar çabuk geçmesini sağlıyordu, o halde o da çalışacaktı.

Ertesi gün tıka basa kitap dolu büyük bir çantayla geldi okula. Kitap bağışi konusunda kendini ikna etmekte en ufak bir güçlük çekmediğini herkese göstermek istiyordu. Her şeyden biraz vardı çantasının içinde. Çünkü kendisi eline ne geçerse okur, okuduklarının hiçbiri de aklında kalmazdı. Okuduğu metinler üzerinde bir türlü konsantre olamaması öğrenciyken de başına işler açmıştı. Okuduğu eserler hakkında bir fikir edinemediğinden sınavlardan geçmek için basmakalıp düşüncelerden ibaret önsözleri ezberliyordu. Çünkü okurken kendini okuduğu cümlelerin derinliklerinde kaybediyor, bir kelimenin seçimine, üsluptaki değişikliğe takılıp kalıyordu. Mesela eline bir tiyatro oyunu alsa bir süre sonra karakterlerin adını okumayı bırakıp, kimin konuştuğundan habersiz, sadece cümleleri okuyordu. Eğer roman okuyorsa ortada

olay örgüsü falan kalmıyor, okudukları birbirinden kopuk sahneler halinde birbiri peşisıra akıp gidiyordu. Kolyedeki incileri tek tek incelemekten kolyenin tamamını görmeye vakti kalmıyordu bir türlü. Kötü bir senarist olurdu Manuel'den.

Bu yüzden Manuel'in sadece edebiyat eleştirmenleri ya da reklam panolarının öve öve bitiremediği için aldığı onca kitaptan ayrılması hiç de zor olmadı. Yine de ne kadar değerli olduklarını adı gibi bildiği birkaç cilti kendine sakladı.

Öğretmenlerin çoğu suratlarında Manuel'in davasını desteklediklerini dair bir anlatımla bürosunun önünde dikiliyordu. Onların da yanında büyük çantalar vardı. Manuel kütüphane savaşını zaferle sonuçlandırmak için ikinci bir hamleye gerek kalmadığından emindi artık. Gün boyu gelip gidenler oldu bürosuna. Kimse Manuel'in çağrısını yanıtızsız bırakmamıştı. Bürosunda duvarın önünde üst üste dizdiği ve sayıları giderek artmakta olan kitaplar o kadar iyi durumdaydı ki Manuel kimi bağışçıların bu iş için yeni kitaplar almış olabileceğini düşündü. Kitaplarının beş para etmediği izlenimini uyandırmak istemiyorlardı şüphesiz. O an Manuel'in aklına çocukluğunda tanıdığı insanlardan biri olan avukatın karısı geldi. Pencereye geçip biraz eğildi mi karşı apartmanın bir alt katında neler olup bittiğini görebilirdi. Etrafta bir sürü işe yaramaz nesnenin kol gezdiği, koyu renk mobilyalarla döşenmiş tipik bir burjuva dairesiydi burası. Haftada birkaç kez komşu kadınlardan biri gelip burayı temizlerdi. Fakat o gelmeden önce avukatın karısı çıkardı sahneye. Komşu kadın gelmeden yarım saat önce kafasına sarılı bir bezle etrafı temizlemeye başlardı. Bugünkü kitap kampanyasında da aynı şey söz konusuydu. Herkes mükemmel kitaplar getirip ellerindekinin en kötüsünü getirdiklerini söylüyordu.

Kitapları masaya değerli taşlar koyan bir kuyumcu edasıyla koyduklarını gördükçe Manuel'in içinden gülmek geliyordu. Demin bu işi ne kadar rahat yaptıklarını belirten kayıtsızlık dolu sözleri yalanlıyordu bu hareketleri.

Bézieux kitap bağışı işinde sona kalan adam olmayı bir onur meselesi haline getirmişti. Zafer kesinleşmeden ortaya çıkmak istememişti.

-Size en iyi kitaplarımı getirdim. Zaten bu binada oturuyorum. Eğer birini okumak istersem koridoru geçmem yeterli. Yine de kitap vermek pek hoş bir şey değil. Siz ne dersiniz? Bazıları eşime aitti. Üstelik onları saklayacağıma dair yemin de etmiştim. Oysa hepsi burdalar...

Sonra susmuş, suratını asmıştı. Manuel bir an adamın cayıp kitaplardan bir kaçını kendine saklayacağı hissine kapıldı. Ayrıca şimdiye kadar Bézieux kendisine böyle bir kadının varlığından hiç bahsetmemişti. İnsanın onun evli olabileceğine inanası gelmiyordu bir türlü. Belki de kadın çok içip kendisine hayatı çekilmez kıldığı için terketmişti bu adamı. Ayrıca genelde insan birini terkecek olursa yanında kitaplarını da götürür diye düşündü Manuel. Belki de kadın ölmüştü, kim bilir? Bézieux'de hayata tek başına devam edecek gücü bulabilmek için içmeye vermişti kendini. Adama karısıyla ilgili sorular sormamak için zor tutuyordu kendini. Neyse ki Bézieux kendine gelmiş, ona her zamanki çekiciliğini veren, dudağının kenarına kondurduğu gülümseyişi bulmuştu.

-Aman, dedi. Sakla sakla nereye kadar. Saçınızın sakalınızın kıllarını, elinizin ayağınızın tırnaklarını atmayıp biriktirdiğinizi düşünsenize bir. Kullanılmış prezaratifler, şişeler dolusu çiş... Ve üst üste yığılarak yükselmiş, koskoca bir bok dağı...

Ardından gürültülü bir kahkaha patlattı. Manuel onun bugün her zamankinden bir bardak fazla içmiş olabileceğini düşündü. Akşam olmaya başlamıştı. Bürodaki elektrikli lambayı yakmanın vakti gelmişti. Fakat Manuel hareket edecek gücü bulamıyordu kendinde. Bugünkü zaferi kazanana kadar sinirleri o kadar yıpranmıştı ki o da içmek istiyordu şimdi. O zaman Bézieux'nün yüzündeki bu gülüş uğursuz bir gülüş olmaktan çıkar, bir deli, bir sarhoş gülüşü gibi gözükürdü gözüne. Günün birinde, çatının ucuna ilişmiş aşağı atlamak üzere olan bir kadının yüzünde de aynı gülüşle karşılaşmıştı. Kimselerin tanımadığı, kalabalığın olağanüstü bir şey görmek amacıyla izleyip durduğu bir kadındı bu. Yüzünde tıpkı Bézieux'nünküne benzer bir gülüş belirmişti. Atlamadan hemen önce olmuştu bu.

Bézieux ise kendini öldürmek için herhangi bir girişimde bulunmaksızın Manuel'in karşısına, masanın öbür yanındaki ziyaretçi sandalyesine oturmuştu. Sonra da gayet rahat bir şekilde devam etti konuşmaya:

-İyi iş başardınız. Billon'u da kütüphaneye için cüzi miktarda da olsa harcama yapmak zorunda bıraktınız. Cilt yenileme falan gibi işlerden bahsediyorum. Yoksa vicdanı pek rahat etmez. Evet, okulun kahramanıdır artık. Yaşasın Komutan Manuel!

Manuel Bézieux'nün bu övgülerle kendisiyle alttan alta alay ediyor olabileceği düşüncesine kapıldı bir an. Çünkü Bézieux'nün doğrudan kendisini ilgilendirmeyen

olaylar karşısında heyecan duyduğu baki değildi. Ama yersizdi bu kuruntusu, adam kendisine sevinçten gülen gözlerle bakıyordu.

Yine de emin olmak için “Bu operasyonun başarıyla sonuçlanmış olmasına sevinmiş gibisiniz” dedi.

-Hem de sizin sandığımızdan da çok. Sonra Manuel’in kulağına gizli bir şey fısıldar gibi eğildi.

-Sizin başardığımız bu işten sonra eminim ki...

Masanın üzerinden biraz daha yaklaştı Manuel’e. Gece biraz daha koyulmuş, etrafa kömür gibi bir karanlık çökmüştü. Sessizlik karanlık bir su gibiydi. Manuel’in içi o ana kadar duymadığı, arkadaşlık, dostluk dolu bir söz duyacağı umuduyla kıpır kıpır oldu. O da yaklaştı Bézieux’ye. Tam o sırada Bézieux’nün ağzından şu sözler döküldü:

-Jabaud bu sefer hapi yuttu.

BÖLÜM 9

Daha renkli bir hal aldı Manuel’in yaşamı. Ne zaman gözlerini etrafındaki nesnelere üzerine dikse bir akşam metroda kapıldığı o birkaç saniyelik izlenime kapılıyordu tekrar. O akşam vagona girdiğinde karşı perona bakan pencerenin kenarına oturmuştu. Hemen akabinde de etrafında bir değişiklik olduğu çarpmıştı gözüne. Halbuki daha o sabah ters yönde kattettiği her günkü güzelgahtı kullandığı. İlk tünelden çıkar çıkmaz daha bir şiddetli parlamıştı ışık. Sonra gittikçe yavaşlayarak, sonunda oldukları yerde duran reklam panoları daha çarpıcı, daha renkli gözüküyor gözüne. Kare desenli tavanın altında bekleyen yolcuların da yüzünden sağlık fişkırıyor, elbiseleri gıcır gıcır parlıyordu. Manuel bütün bunlara neler olup bittiğini anlamadan uzun süre baktı. Ayaküstü kapıldığı, gelip geçici ruh hallerinden biri olsa gerekti bu da. Onu akşamları üzerine çöken o uyuşukluktan, oteline dönerken duyduğu yorgunluktan ve yaklaşmakta olan akşamı soğukkanlıkla karşılaşmasını sağlayan sersemlik duygusundan kurtarmak için başından birçok badireler geçmesi lazımdı. Yine de bakışlarını camdan ayırıp içeriye, kendisini çevreleyen insanlara yöneltebildi sonunda. O zaman onların her zamanki gibi sönük, bıkkın ve cansız olduğunu gördü. Günün külleri serpilmişti üzerlerine. Fakat içinde buldukları

vagonun duvarları, demir boruları ve oturdukları yer dışarıyı gibi pırıl pırıl parlıyordu. Sonunda vagonun yeni temizlenmiş olduğunu farketti. Daha demin dışarıyı hayran hayran seyrettiği pencere her zamankinden biraz daha temizdi o kadar.

Gözünün kendisine nasıl bir oyun oynamış olabileceğini düşündü durdu uzun süre. Sonra da bu aydınlanışın kendiliğinden olduğu, pastel renklere büründüğü sonucuna vardı. Bézieux olsa “yine de grinin ağır bastığı bir renklenme bu” derdi. Zaten o, şeylerin değişebileceğini düşünmenin bir yanılsamadan ibaret olduğunu, değişen şeyin bizim kafamızda onlara dair oluşan fikirler, hem de çoğu zaman bir yanılgıdan başka bir şey olmayan fikirler olduğunu söyler dururdu hep. Bu söylediklerini örnek vererek desteklemeye de mecbur görürdü kendini.

-Sıcak, bej renk bir palto alın elinize ve onun en belirleyici özelliğinin ne olduğu üzerine şöyle bir düşünün. Fakirseniz, paltonun sıcaklığı üstüne yoğunlaşacaktır düşünceleriniz, yok eğer lotoda milyarlar kazanmış biriyseniz, hepsi hepsi bej renk bir palto gördüğünüzü söylersiniz. Halbuki rengiyle de kumaşıyla da palto paltodur.

Bézieux susmak bilmiyordu. Sanki bir an ağzını kapayacak olsa bir daha hiçbir zaman açamamaktan korkuyordu. Ve en alelade şakaları bile Manuel’i eskiden olduğu kadar çok eğlendiriyordu. Çok kez Manuel’de onunla birlikte kahkahayı basıyor, sonra da bu zayıflığı yüzünden kendinden tiksiniyordu. Belki de böyle sırnaşarak Bézieux’nün başkalarına yaptığı gibi kendisini de arkasını döner dönmez sırtından bıçaklamasını engellemek istiyordu.

Mesela aynı gün öğleden sonra, ikisi avluda çene çalarken doğa bilimleri öğretmeni Mademoiselle Richaud’yla selamlaşmışlardı. Mademoiselle Richaud aynı zamanda gönüllü olarak din derslerine de giren şişman ve tutucu bir kadındı. Yanlarından geçer geçmez, bu devasa, bir o yana bir bu yana sallanan jölemsi kütlelerin ardından bakakaldılar.

Bézieux sıkılı dişleri arasından “Manastırlarda da dedikleri gibi “Mens sana in corpore sano” deyivermişti.

Manuel’in kendisine şapşal şapşal baktığını görünce de,

-Yani aziz ruhlar korsesiyle dolaşmalı demişler, diye eklemişti.

Bu söz üzerine ikisi de kahkahayı koyvermişti avlunun orta yerinde. Ne kadar da tuhaf diye düşünmüştü o zaman Manuel, insan bayağılaştığını gördüğü halde yine de o bayağılığın içinde daha diplere batıp kahkahalarla gülebiliyor. Mademoiselle Rigaud kıpkırmızı olmuş dönüp onlara bakmıştı. Her ne kadar kulağına söylenenlerin tek kelimesi gitmemiş olsa da kendisiyle dalga geçildiğinden adı gibi emindi. Onlara gülümsemeye çalışmış, fakat becerememişti. Bunun üzerine de çiçeği burnunda tiyatrocular kendilerini dekorun dördüncü duvarı olan seyircilerin delici bakışları karşısında bulduklarında nasıl elleri ayakları tutulur, beceriksizce hareket ederlerse o da aynı beceriksizlikle, sakarlık dolu bir yürüyüşle yoluna devam etti.

Bézieux zaman zaman Manuel'e de takılıyordu. Fakat bunu Manuel'i gerçekten zor bir durumda bırakmak için yaptığı söylenemezdi. Lafı durmadan Manuel'in sözde şu an yazmakta olduğu kitaba getirişine bakılacak olursa pazarları yazma hikayesini yutmuş gibiydi. Manuel'e büyük bir ciddiyetle ama safça sorular soruyordu: Kitabında kaç bölüm olacaktı? Şu ana kadar kaç sayfa yazmıştı? Kitabın ana kahramanının adı neydi? Manuel bu konunun Bézieux'yü niçin bu kadar ilgilendirdiğini Bézieux kendisine -Manuel'in ondan hiç de beklemediği bir ihtiyatlılıkla- yazmaya başladığını söylediğinde anladı.

-İsterseniz size konusunu anlatırım, diyordu.

Manuel kendine kurulmuş tuzağı hissetti hemen. Anlatma sırası ona da gelecekti.

-Hayır, lütfen. Gerek yok buna.

-Olmaz olur mu? Ben istiyorum. Fikrinizi almam gerek. Fransa'ya göç eden bir afrikalının hikayesi. Adı Mada'Mbo. Ne yapacağını bilmediğinden önüne ne iş çıkarsa ona giriyor. Sürekli iş değiştiriyor.

-Anlıyorum, dedi Manuel. Zihni birazdan anlatmak zorunda kalacağı hikayeyi uydurmakla meşguldü.

-Şu ana kadar ancak başlık hakkında tam bir karara varabildim. Sanırım güzel de oldu. Kitabın adı "Mada'Mbo Daldan Dala"....

Bunun üzerine bir kahkaha daha patlattı. Ya yaptığı şaka çok hoşuna gitmişti, ya da birkaç dakikalığına da olsa Manuel'in zor bir durumda kaldığını görmüş, buna sevinmişti. Zaten vasat söz oyunları ile yüklü bütün bu laf kalabalığını da Manuel'e aptal omadığını göstermek için yapmamış mıydı? Sonunda pes eden yine Manuel

oldu. Gülmüştü. Patlayan bir çıban gibi, kendini hem utandıran hem de rahatlatan bir gülüş olmuştu bu.

Kaba alaycılığı Manuel'in iradesini tuz buz edip onu adeta zehirleyen Bézieux ancak bir kez bu madrabaz maskesinin düşmesine meydan vermişti. Bir cumartesi günü okulun kapısı önünden çocukları almaya gelen araçların giderek seyrekleştiği saatlere rast geldi bu olay. Son kalan öğrenciler de ailelerinin ya da haftasonunu yanında geçirecekleri ev sahiplerinin (hafta sonu okulda kimseler kalmazdı çünkü) arabalarına binmekteydi. Her hafta olduğu gibi mesaisi daha sabahtan derslerin başlamasıyla biten Bézieux bu ayrılış merasiminde hazır bulunmak için kulübesinden çıkmıştı. Bu sefer her zamankinden fazla içmiş olduğu her halinden anlaşılıyordu. Kapının hemen yanında, duvarın kaba sıvalarına sırtını dayamış, kan çanağına dönmüş gözleriyle boşlukta tutunabileceği bir nokta arıyordu sanki.

-Bizim zavallı dulun evinde mi kalıyorsunuz hala?

Manuel adamın Juliette'ten bahsettiğini anlamadı önce. Çünkü o güne kadar aralarında Juliette'le ilgili bir konuşma olmamıştı.

-A evet, Argaud'ların evinde.

-Hala yasta mı?

Böyle bir soruya ne cevap verilirdi ki? Bézieux'nün sinirli olduğu sesinden anlaşılıyordu. Bu konu üzerine konuşmaya devam etmek tehlikeli olabilirdi. Fakat öbürünün cevap beklediği falan yoktu. Ağzına ne gelirse söylüyordu.

-Onlar gibi insanların kafasında ne dolaplar döner. Millete de hava atarlar. Ayıp şey doğrusu. Yeni dullardan Madame Vazille dul karıları hep bir araya toplamış, evi dullar karargahına çevirmiştir şimdi. Bahse girerim her gece duvarların ardından yükselen hıçkırık sesleri eşliğinde uykuya dalıyorsunuzdur.

Hınzırca güldükten sonra tekrear sessizliğe gömüldü. Belki de yumruk yaptığı elleri cebine sokuluydu. Hareketsizleşmişti. Manuel adamın sarhoşluk kayığına binmiş gittikçe daha da uzaklara açıldığını, öylece ayakta, anılar aleminde kaybolup gittiğini görüyordu.

-Öldüğü zaman otuz beş kilo bile yoktu.

Manuel yerkürenin ayakları altında sarsıldığını, olanca hızıyla dönmeye başladığını sandı. Bézieux'nün kendisine Madame Argaud'nun ölüm haberini verdiğini sanmıştı

çünkü. Adamı oracıkta bırakıp eve gitmek, kapıyı çalıp Juliette’i kucaklamak istemişti hemen. Hatta şu ana kadar ona söylememiş olduğu şeyi söyleyebilirdi belki de.

Kendine gelip de “Kim öldü?” diye sorabildi nihayet.

-Karım...On yıl oldu bile. Öldüğünde en fazla otuz beş kilo çekiyordu. Halbuki boylu poslu bir kadındı. O kadar güzeldi ki.. Ölüm döşeginde hafifçe inildemeye başlamıştı. O zaman ne söylediğini tam olarak anlayamıyordum. Ancak zaman zaman, sakın ol, iyileşeceksin, yakında geçecek gibi şeyler söylüyordum. Bana bakıp olanca umutla “Öyle mi dersin?” diyordu. Hatta arasına günün birinde yapacağımıza dair birbirimize söz verdiğimiz o çocuğa getiriyordu sözü. Beni o konuda ikna etmişti. Ona benzeyecek küçük bir kız düşlemeye başlamıştım bile. Hep çocuk sahibi olmak istemişti. “Otuz yaşına doğru, hiç olmazsa bir tane” diyordu. İsteği yerine gelmedi. Zaten otuzuna da varamadı. Sonun iyice yaklaştığı o dakikalarda bile çocuktan bahsediyordu.Sonra inildemeye başlıyor, öfkeyle “Bırakın öleyim” diyordu, “Bırakın öleyim”. Daha yirmi altı yaşında olmasına rağmen içeri kaçmış gözlerini ve sapsarı tenini görenler onun yaşlı bir kadın olduğunu sanırdı.. Ben onun yanibaşında, put gibi duruyordum... Bazen ben uyuyakalıyordum... O ise konuşmaya devam ediyordu...

Manuel adamın kendini kaybettiği bu çok uzaklardaki hayal ülkesinden dönmesini bekledi. Adam yavaş yavaş kendine geliyordu. Önce bir gözlerini kırptı, yaslandığı duvardan güç alıp ayakları üstünde durmaya başladı, sonra şaşkın şaşkın bakışlarını yerden kaldırdı. Tekrar ordaydı işte.

Manuel adama tutsun diye elini uzatırcasına “Onu tanıyor musunuz?” diye sordu.

-Kimi? Diye sordu hala biraz dalgın olan Bézieux.

-Madame Argaud’yu.

-Burda herkes onu tanır. Mal sahibidir kendisi. Ödül dağıtımına her yıl maiyetindekilerle gelir.

-Manuel’in daha demin ölü ölü bakarken gördüğü gözler şimdi alaycılık ateşiyle aydınlanmıştı.

-Doğru ya, sizin daha o işlerden haberiniz yok. Ödül dağıtımı töreni ortadan kalkalı yüzyıllar oluyor. Fakat burası Cro-Magnon. Burda hala yapılır bu tip şeyler.

Herkesin cicilerini giyip de katıldığı bir törendir. Veliler, öğretmenler, siz, ben ve tabii ki de o acılı dul. O büyük “T” ile Tarih’i temsilen bulunur bu gösterilerde. Derebeyliğin kalesidir kendisi, bir nevi toprak ağasıdır. Ya da biz onu öyle görürüz. Her neyse, zaten göreceksiniz. Burda o hüküm sürüyor. Tek eksiği ilk gece hakkı...

Manuel’in henüz kurtulmuş olduğu kuruntu bu laf üzerine tam bir u dönüşüyle tekrar zihninin derinliklerine saplandı. Bu adam bir şeyler ima etmek istiyordu besbelli. Birazdan herkesin Manuel ile Madame Argaud arasındaki ilişkiden haberdar olduğunu söyleyecekti muhakkak.

-Böyle ilk gece hakkına can kurban diyeceksiniz. Fena kadın değil ne dersiniz? Manuel Bézieux’nün suratında çirkef bir gülümseme seçer gibi oldu.

İçinde tekrar bir an önce burdan kaçmak, sıvışıp gitmek arzusu uyandı. Fakat buna gerek kalmadı. Çünkü okul kapısını kapamakta olan Bézieux, ağzından çıkan laflara aldırılmıyormuşçasına ona elini uzatmış, Manuel de o zaman onun aklında tek bir şeyin olduğunu anlamıştı: Daha fazla içmek. Bézieux’nün bütün vücudu bu arzuyla yanıp tutuşuyor, onu içinde bulunduğu zayıf duruma düşürüyordu. Manuel bir an sadece zevkine, böyle gözleri önünde yalpalayıp, gevezelik etmesini izlemek için Bézieux’yu biraz daha oyalamayı istedi. Öyle ya, bu adamdan kendisi üzerinde sahip olduğu etkinin ve içinde kendisinin olmayan, fakat içinde yalnız onunla birlikteyken uyanan nefret duygusunun acısını çıkarmalıydı.

Belki o da bu aşağılanmadan zevk alıyordu. Çünkü Juliette’le geçirdiği saatlere, kütüphane zaferi sayesinde yaşadığı kurumlanmaya rağmen pek bayağı bir hali vardı hayatının. Bu kütüphane olayının tantanası da hala sürüyordu üstelik. Jabaud sene sonunda işten ayrılacağını söylemiş, Billon da onun yerine kimseyi atamamayı düşündüğünü açıklamıştı. Kendi gülünç deyişle “kadroyu yeniden yapılandırmak”tan bahsediyordu. İşin esası Manuel ve Bézieux’nün maaşlarına zam yapıp üç kişinin yapacağı işi onların üstüne yıkacaktı. Tabii bu arada onlara ikisinin de komiğine giden “yönetici” lakabını vermeyi de ihmal etmeyecekti.

Bézieux’ye acıdı ve fitne fesat dolu lakırdılarına devam etmesine izin verdi. Yarın Juliette’i görecek olmasına rağmen kendini gergin hissediyordu. Bunu da kendisine Bézieux hatırlattı.

-Size şöyle bir öneride bulunayım. Umutlarınızı o dula bağlamayın. Güzel olduğu bir gerçek. Eli yüzü düzgün. Aptal da sayılmaz. Olsaydı da farketmezdi zaten. Ama gözü bir türlü doymaz.

Bunu derdemez duvarın köşesini döndüğü gibi gözden kayboldu. Manuel'in gözleri duvarın sıvasına ordan da avluya ve parkı çevreleyen ağaçlara bakakaldı. Kapının öbür yanından geçen arabaların, yürüyüş yapan insanların sesleri geliyordu kulağına. Göğsünün içinde atmakta olan kalbini duyuyordu. Dimdik dikiliyordu olduğu yerde. Kılı kıpırdamıyordu. Hal böyleyken ölmüş olduğuna yemin edebilirdi. Gerçekliğin yürekler paralayan heykeli olarak yüzyıllar boyunca bulunduğu yerde çakılı kalacaktı. Bir süre sonra insanlar onun farkına bile varmayacaklardı. Aşıklar ona yaslanıp öpüşecekler, o güneşin altında kavrulacaktı. Fırtınalar kopacaktı üstünde. Sürü sürü güvercinler kafasına pisleyecekti.

Sonra yürümeye başladı. Ölümün derinliklerinden kurtulan eli kapının tokmağına yapıştı. Bir adım attı öne doğru. Kapının demir çubuğunun üstünden aştı. Sokak boyunca yürüdü. Onu evine götürecek yolu buldu. Merdivenleri çıktı ve kendini yatağa uzanmış olarak buldu. Ve orda çekik perdelerin yarı karanlığı içinde, çocuk gibi ağlamaya başladığı zaman hayatının bağışlanmış olduğunu anladı.

Sonra gözleri kıpkırmızı kalktı. Küçük odaya kapandı. Defteri çıkardı. Üzerine daha hiçbir şey yazılmamıştı. Tek bir cümle okunuyordu yalnız. "Pazarları Mutluyduk". Uzun süre gözlerini dikti bu yazıya, aklından kısa kısa görüntüler geçti. Yazamadı bunları. Bir saniye bile sürmüyordu gördüğü şeyler çünkü. Filmlerde olduğu gibi bir anda gözden yiten görüntülerdi bunlar. Sinemanın ilk dönemlerinde insanların ümitsizce hafızalarına kazımaya çalıştıkları kareler gibi. O zaman projeksiyon durdurulur, insanlar tam o kareyi görüp hafızalarına kazımak üzereyken ekranın ortasında kahverengi bir nokta belirir, sonra bu nokta büyüyüp genişleyerek ekranın tamamını yutardı. Her şey karanlığa gömülür, göz gözü görmez olurdu. Manuel'in babasına dair anıları da böyle yanmış kopyalar üzerine kaydedilmişti sanki. Bazen bir gülüş, bazen bir bakış, bazen de omuz üzerine konmuş bir el ve tabii bitip tükenmek bilmeyen sessizlik... Söze çok az yer vardı bu tabloda. Sadece hareketler. Sonunda bile.

İşte o gün yazmaya başladı Manuel. Kelimeler kolaylıkla birbirine bağlanıp cümle haline geliyordu. Her şey tekrar gözlerinin önüne geldi. Yine bir Pazar günüydü.

Annesi ona telefon etmişti. Hemen gelmesi gerekiyordu. Bir hafta daha gecikecek olursa çok geç olabilirdi. Annesi onu hastanenin önünde bekliyordu. Ufalmiş görmüştü annesini. Aceleyle öpüştüler.

-Gördüklerin sana tesir edebilir, hatta korkutabilir, diyordu annesi. Bunu söylerken kendi duyduğu korkudan bahsettiği gün gibi ortadaydı.

Kışla gibi büyük binaların arasından, geniş düzlüklerden geçtiler. Çiçekler, çimenlerle bezeliydi ortalık. Sonunda binalardan birine girdiler ve annesi Manuel'i bodrum katına doğru götürdü.

-Gören de onları saklamak istediklerine inanır, dedi annesi fısıldarcasına. Rengarenk boruların baştan başa uzandığı bir koridordan geçtiler.

Etraf buz gibiydi. Ama aynı zamanda temiz ve duruydu da. Güzel olduğu bile söylenebilirdi. Manuel bir an bir Kültür evinde'de olduklarını sandı. Bu arada annesi on numaralı kapıyı kulisine girmekte olan bir oyuncu rahatlığıyla itiyordu. Zaten pek de farklı bir durum yoktu ortada. Odada iki sandalyeyle, içinde giymeleri gereken yeşil bluzlerin sarktığı kapısız, tahta bir dolaptan başka bir şey yoktu. Duvardaki yuvarlak sarkaçlı saat birazdan saat üçü vuracaktı. Yakınlarda bir yerden pompa sesi geliyordu kulaklarına.

Annesi "Biraz daha beklemeliyiz" dedi ve oturdu.

Dimdik duruyordu oturduğu yerde. Onlar için zaman geçmiyordu artık. Yakında çekeceği yalnızlık düştü kadının aklına. Belki de hala inanmıyordu yalnız kalacağına. Stajyer doktorla konuşmuştu:

-Hiç umut yok mu yani?

Bunun üzerine stajyer de istem dışı bir kabalıkla:

-Umut olmasa burda olmazdı hanfendi, dedi.

Üç gün daha yanacak bu zayıf ateşin önünde dikkat kesilmişti kadın. Derken dolabın hemen yanında bulunan, o zamana kadar Manuel'in farkına varmadığı ikinci bir kapı açıldı ve bir hemşire kendilerini başka bir odaya aldı. Sonra da gözden kayboldu. Manuel ilk önce girdikleri odanın boş olduğunu sandı. Kadranlar, tüpler ve akordeon biçiminde inip kalktıkça patlamış lastik sesi çıkaran siyah plastikler gördü. Odanın orta yerindeki daracık yatağın üzerindeki çarşaf öyle düzgündü ki orda can çekişmekte olan birinin yattığı insanın aklının ucundan geçmezdi.

Babası yan yatmış uyuyordu. Dinginlik içindeki suratı Manuel'i rahatlattı. Durumu iyi gibiydi. Her zaman çok solgun buldukları bu adamın yanaklarına bir pembelik gelmişti sanki. Yine de Manuel onu çok kötü traş ettiklerini gördü. Üzüldü buna. Pazarları babasının üstüne başına ne kadar özen gösterdiğini bilirdi çünkü. Bugünse biri kulağına doğru biri de çenesinin ucunda olmak üzere iki gri sakal öbeği vardı suratında. Kurumakta olan çok sayıda kesik de cabası. Beyaz saçları ensesine doğru iyice uzamış, ona bir sanatçı görünümü vermişti. Yakıyla burnuna şeffaf bir boru tutturmuşlardı. Bir başka boru da ağızından çıkıyordu. Daha büyükçe bir üçüncüsü hemen göğsünün üstündeki pansuman yerinden çıkıyordu. Vücudunun bu kısmı da traş edilmiş, çocuk vücudu gibi tüysüz bir hal almıştı. Çarşafın bittiği yerde başlayan o bembeyaz, cılız omza takıldı Manuel'in gözleri.

-Tüpler yüzünden konuşamaz, fakat duyuyor, dedi annesi.

Bunu derdemez de babasının kulağına eğilip Manuel'e neşeli gibi gelen ve bu yüzden de onu allak bullak eden bir tonlamayla,

-Bak, Manuel seni görmeye geldi. Burda olduğunu biliyorsun değil mi?

Babası gözlerini açmadı ama yumdu. Sonra iç çekti. Manuel bu iç çekişi bir sabırsızlık işareti olarak aldı. Annesi sesinde aynı neşeli ifadeyle başını kaldırıp, gözleri yaş içinde "Bak işte duyuyor seni" demişti.

Manuel babasının üzerine eğilmiş, öylece duruyordu. Birazdan aralarında geçecek konuşmanın hayatlarında gerçek anlamda yapmış olacakları ilk ve tek baba-oğul konuşması olacağını belli belirsiz kestiriyordu. Bu gibi durumlarda kelimelerin nedenli kifayetsiz kaldığını görüyordu şimdi. Tek laf edecek cesareti bulamıyordu kendinde. İki eliyle nerdeyse sedye darlığındaki yatağın kenarından güç alıyordu.

-Baba, ben...

Aklına hiçbir şey gelmiyordu. Utandı.

-İyileşmen gerek, biliyorsun. Hem kendin hem de annem için. Ama benim için de...

Bu bayağı sözlerden daha iyisini bulamayacak mıydı? Boğucu bir öfkeyle doldu içi. İçini kemirip durmakta olan sıkıntıdan kurtulabilmesi için tek bir sözcük yeterdi oysa. Ama hangi sözcükle ifade edilebilirdi bu şey? Kafası bomboştı. Bütün bunlara bir de bu penceresiz odanın içine verdiği boğuntu eklenmişti. Demek ölmek üzere olanları böyle tavanında ufacak bir pencereden başka bir şey olmayan bir odaya

kapıyorlardı. Ordan da gece ve gündüzün devri daiminden, gökyüzünden başka bir şey görünmüyordu. Hastaların ruhları da belki bu pencereden uçup gidiyordu.

Derken bir şey oldu: Babası hafifçe kıınıldadı. Titreme gibi bir şey olmuştu bu. Çarşaf belli belirsiz yükseldi. Manuel babasının yüz hatlarının inanılmaz bir çabayla kasıldığını gördü. Sonra çarşaf büsbütün kaydı. Babası kolunu oynatmış, eli vücudu boyunca yukarı tırmanmaya başlamıştı. Sonunda çarşaftan kurtuldu el. Küçükken kendi elinin içinde kaybolduğu o koca el çıkmıştı ortaya. Tırnakları o zaman olduğu gibi temiz ve muntazamdı yine. Yavaşça yükselerek yoluna devam ediyordu el. Sonunda Manuel'in elini bulunca durdu. Kuvvetle sıkmaya başladı onu.

Manuel'in kalbinin derinliklerinden kopup gelen o söz dudakları üstünde dans etmeye başladı:

-Seni seviyorum baba, seni seviyorum...

Babası belli belirsiz gülümsemişti sanki.

Saatler süren bir sessizlik içinde, Argaud'ların evinin dip odası gözünden silinip gitmişti Manuel'in. Bütün defteri kargacık burgacık harflerle doldurmuştu. Lambanın ışığı altında titreşen yazılara baktı. Kalemı bıraktı.

Odasına döndü. Gece iyice ilerlemişti. Yatağının ortasına yerleşip yazdığı şeyleri okumaya başladı. Sona gelince tekrar durdu. Sonra sayfaları bir bir, itinayla parça parça etti. Hissettiği şeyler yazdıklarıyla kıyaslanamayacak kadar güçlüydü çünkü.

BÖLÜM 10

Tamamen bir başkası haline gelmek iki yılını aldı Manuel'in. Kendi kişiliğinden soyunması bir saniyelik işti; fakat üzerine aldığı rolü hakkıyla oynamak ve Madame Argaud'nun çılgınlığa varan düşlerini gerçekleştirmek için cesur ve sabırlı olması gerekti. Nihayet bir gece bu dönüşümün tamamlandığına dair net bir işaret aldı.

Tensel temasta bulunduktan sonra olmuştu bu. Her Pazar akşamı yavaşça katettikleri yolun, o sessiz vals sonuna varmadan hemen önce, o karanlık yatakta Juliette'in titrediğini ve kulağının dibinde belli belirsiz inildiğini duydu. Kadınların zevk anlayışına dair en ufak bir bilgisi olmayan Manuel, o an orda istemeden de olsa

karşısındakine o bilmediği zevki yaşattığını sandı. Kadın kendini Manuel'e verirken ona sınımsız yapışmıştı çünkü.

Sonra karanlığın içinde ondan ayrılmış, Manuel'in birlikte geçirdikleri yüz Pazar günü boyunca nasıl bir yer olduğunu göremediği odanın ışıklarını ilk kez yakmıştı. Sonra ona o çılgınca şeyi teklif etmiş, o da hiç düşünmeden "Evet" demişti. Juliette'in yarı doğrulmuş vücudu lambadan gelen ışığı kesiyor, suratı arka planın aydınlığında zar zor seçiliyordu. Üzerine ışık vuran saçları bir hale gibi sarıyordu başını. Yuvarlak bir karartıdan çıkan ses biraz boğuktu. Fakat Manuel kadının gülümsemekte olduğunu anlamıştı.

-İsterseniz bu gece kalabilirsiniz, dedi tekrar.

Sonra ışıkları söndürdü ve bütün vücuduyla gelip Manuel'in vücuduna yaslandı. Titriyordu kadın. Yine de birkaç saniye içinde uyuyakaldı. Manuel kadının boynunda hissettiği soluğunu dinledi bir süre. Sonra da uykuya çok benzeyen ve bu yüzden de yerini kolay kolay ona bırakmayacak olan bir ağırlık çöktü üstüne. Yorgunluktan taş kesilmişti her yanı. Bu ağırlı yorgunluk bedenini de ele geçirip kendini yaşamın son bulunduğu öbür kıyıya bıraksın isterdi. Ama işte, yavaş yavaş üzerinden atmaya başlamıştı bu yorgunluğu. Juliette uyanmaksızın Manuel'e sırtını dönerek içini çekti. İlk bakışta yorgunluktan kaynaklanan bir iç çekişmiş gibiydi bu. Oysa büyüklerin gece gündüz rüyalar alemine bile kaçsalar peşlerini bırakmayan bin türlü vesvese ve sıkıntıdan uzak, tek korkusu canavarlar olan çocukların, mutlağın hakimiyetindeki uykuları sırasındaki iç çekişlerine benzer, varlığın olanca tasasızlığıyla dolu bir iç çekişti bu.

Ancak şafak vakti uyanınca uyumuş olduğunu anladı. Doğmakta olan gün odanın perdelerinden içeriye nüfuz etmeye başlamıştı. Tavanın silmelerine baktı. Orda on iki yıl önce her sabah bakışlarını gezdirmiş olan Paul Argaud'nun bakışlarını aradı.

Juliette o gece kendisine "Onu o kadar andırıyorsunuz ki" demişti. "Başbaşa kaldığımızda sizi Paul diye çağırmak isterdim. Siz de ister misiniz?" Manuel, eski hikayelerde kendini veren kadınlar gibi, bu soruya "evet" cevabını vermişti. Kadının açtığı lambanın ışığında yıkandı Manuel'in suratı. Sorguya çekiliyordu sanki. Orda çınlıplak, teninin altında duyduğu zevk kırıntılarıyla pek korunmasız hissediyordu kendini. Yaşadığı ve yaşattığı zevkten serseme dönmüştü sanki. Halbuki epey zamandır böyle bir şeyin gelip çatacağını biliyordu. Tereddüt bile etmemişti cevap

verirken. Kendinde kendine tutunacak gücü bulamamıştı bir türlü. Zaten kendi dediği şey de neydi? Juliette Manuel'in ağzından çıkan evet cevabının içtenliğinden emin olabilirdi. Öyleydi çünkü. Işığı söndürmeden önce şöyle bir gülmekle yetinmişti Juliette.

O günden itibaren Juliette'in gözünde Paul'dü Manuel. Kendi içinse hiçbir şeydi. Manuel odada şöyle bir gezdirdi gözlerini. Kadın gizleriyle dolu, cilalı tahtadan tuvalet masasına, daha iyi satmak için süsledikleri, iğrenç bir hayvanın adını taşıyan, küçük, yuvarlak koltuklara baktı. Sonra da bir daha kesinlikle burdan ayrılmayacağı düşüncesiyle doldu içi. Kendisi için bu gördüğü dekordan ibaret olacaktı artık hayatı. Bilinmeyen tek şey bu dönüşümün nasıl bir şekilde gerçekleşecekti. Ya her şey birdenbire duracak ya da kişinin gözleri önünde uzayıp giden kendi cenaze törenini izlediği uzunca bir hastalık dönemine girilecekti. Ne olursa olsun intihar söz konusu olamazdı. Çünkü annesinin de dediği gibi onların ailesinde intihar edilmezdi. Hayır, Manuel Paul'ün her yaptığını yapmayacaktı. Belki bir kazaya kurban gidebilirdi. Bunu düşünür düşünmez de yaralanmaktan, sakat kalmaktan duyduğu korku düştü içine. O sıkıcı yeniden hayata dönme faslı ve başkalarına bağımlı kalma korkusu... Bacaklarını kullanamaz durumda, yaşlı bir kadının ittiği terkerlekli sandalyede oturduğunu hayal etti... Aslında burdan ayrılmak, yeni maceralara atılmak, mücadele edip tehlikeler atlattıktan sonra zafere kavuşmak, kısacası yaşamak için çok geç sayılmazdı hala. İnsan hiçbir zaman yaşamaktan vazgeçecek kadar yaşlı olamazdı. Ama bütün bunları da kendi olarak yapmalıydı. O ise bir başkası oluvermişti bile. Daha doğrusu o bir başkasının da hayaleti sayılırdı. Çıkış noktasını asla bulamayacaktı. Asla. Orda birbiri üstüne çöken günlerin ve pazarların taş kesilmiş tanığı olarak ve üstüne üstlük bu bekleyişin sonuna dair duyduğu büyük korkunun utancıyla kalacaktı olduğu yerde. Gösteri dünyasına adım atmıştı bir kez. Oynaması gereken bir rol vardı. Onu izleyicileri yaratmıştı.

Bütün bunlar iki yıl önce kütüphanenin kuruluşu sırasında çakan küçücük bir kıvılcımdan doğmuştu. Ya da bu olay sonrasında Jabaud'nun yerini aldığı vakit. Evet, Jabaud'nun makamına kuruluşunu takip eden Pazar günü olmuştu her şey. Juliette'e, onu güldürmek için, diğerinin boy göstermekten başka bir şey yapmadığı o müthiş masaya oturmaktan duyduğu hazzı anlatıyordu. O zaman hissettiği iktidar duyugusunun nasıl bir şey olduğuna dair Juliette'in de bir fikri olsun istiyordu. Öğle yemeğini yiyorlardı. Masanın kenarlarına tutunmuş, yüzü kafasının içinde çok

önemli projeler varmış gibi tavana dönük, kendini sandalyesinde geriye doğru itmişti. Juliette o an çılgınlık atmamak için zor tutmuştu kendini. Manuel kadına baktı ve betinin benzinin atmış olduğunu gördü.

-Biraz önce yaptığınız bir saniyelik o hareket...Tıpkı Paul gibiydiniz. O da yemek sonlarında o pozisyonu alırdı. Başını eğip, tek söz etmezdi. Kliniğe dönmeden hemen önce yapardı bunları. Gücünü toplamak için tıpkı sizin biraz önce yaptığınız hareketleri yapardı.

-Hay Allah, kusura bakmayın.

-Sakin özür dilemeyin. Bir saniye de sürmüş olsa gerçek bir mutluluktan bana yaşattığınız.

Ve ikisi de en ufak bir korku belirtisi göstermeksizin girdikleri bu tünelde yol almaya başladılar. Manuel sanki dalgınlıkla yaptığı o hareketi tekrar ediyor, Juliette ise hiç sesini çıkarmadan onu izliyordu. Biraz zaman geçince Juliette ona kocasının diğer mimiklerini hakkında da bilgi verdi. Manuel'e Paul'ün saçını nasıl taradığını, ne tip kıyafetler giydiğini, kullandığı parfümün markasını söyledi. Manuel yeni bir çift gözlük satın aldı. Sarı sigaralar içmeye, içerken de bir yandan konuşup, bir yandan bunları dudağının kenarında tutmaya alıştırdı kendini.

Tırnak ucuyla sigara izmaritlerinin kağıdını yırtıyor, kalan tütünü dalgın dalgın kül tablasının içinde ufalıyordu. İkisi de aralarında gizli bir anlaşmayla artık okulun adını anmıyor, oradan sadece "orası" diye bahsediyorlardı. Çünkü Paul Argaud çalıştığı klinikten o şekilde bahsedirdi. İkinci Noellerinde Juliette kendisine sözde yeni bir saat hediye etti. Fakat saatin camında zamanla silinmeye yüz tutmuş ufak bir çizik olduğu Manuel'in gözünden kaçmadı.

Bu ufak benzetme oyunları zamanla kadının gittikçe heyecanlanıp sevinçten pespembe olduğu mutluluk oyunlarına dönmüştü. Kadın tutkuyla oynuyor, erkekse onun isteklerine boyun eğiyordu. Manuel randevu evinde olduğu düşüncesiyle iğrendi kendinden.

Bazen Manuel'e Paul diye sesleniyor, o da bu ismi hükümdar ağzından çıkmış bir ferman gibi kabul ediyordu. Kadın bütün benliğini kaybettiği bu rüya dolu oyunlardan gözlerinde gemi kazasına uğramış insanların gibi mahzun bakışlarıyla uyanıyordu. Geri kalan saatleri biraz bitkin, bekleyerek geçiriyordu. O zaman Manuel'in ilk karşılaşmalarında, daireyi gezerken farketmişti o ifade çöküyordu

kadının üstüne. Varlığı silikleşiyordu kadının. Sanki Manuel orda yokmuş gibi davranıyordu. Öyle ki artık yorumcudan sıkılmış, karakterin kendini ister duruma gelmişti. Yavaş yavaş bu oyunlar Pazar günlerinin tamamını almaya başladı. Manuel'in kişiliği parçalanmaya, çözülmeye başlamıştı. Bu yeniden canlandırma oyununda her şeyini feda etmesi gerekmişti. Yaşamı bir göz aldatmacası halini almıştı. Madame Argaud'nun karanlık yatağında, selam veren bir oyuncu gibi, utançla bu sahtekarlığının mükafatını görüyordu.

Bakışlarını odanın içinde gezdirmeye devam etti. Bu karanlık, yabancı mekana alışıyor gibiydi. Dışarda gün doğmak üzereydi belki. Doktor Argaud uyanır uyanmaz bunları görüyordu demek. İlk önce nereye doğrultuyordu bakışlarını? Evi ona nasıl düşünceler ilham ediyordu? Acaba bu çatı altında can vereceği fikri ara sıra da olsa doğar mıydı içine? Ya da bu ölümün kendi elinden olacağı? Esasen Manuel'in kafasında ona ilişkin kimi tavır, zevk ve haylazlıklardan başka bir fikir yoktu. Juliette'in onunla paylaştığı şeyler sadece buz dağının görünen kısmıydı . Geri kalan kısım için doğaçlama yapması gerekiyordu. Çok iyi becerdiği bir işti bu da. Hayatı boyunca yaşadığı gelip geçici birçok durumda başvurduğu bir taktikti. Başkalarının izinden gidip, varsayımlar önesürüyor, türlü dolaplar çevrildiğini kuruyordu kafasında. Duvardaki bir çatlağın ya da bir zamanlar asılı duran bir tablonun bıraktığı beyaz izden, gelip geçenin el izleriyle kararmış kapı kenarlarından hareketle hayatlar düşler, bu hayatların romanını yazabilirdi Manuel. Bekar hayatını heba ettiği o ucuz otel odalarında birbiri peşisıra geçen her biri diğerini andıran ve buna rağmen de bir eşi benzeri bulunmayan hayatların romanı.

Aynı şekilde geçen iki yıl boyunca Juliette'in vücudunu yine onun yaktığı lambanın beyaz ışığı içinde karış karış tahkik etmeyi, zihninde hepsini Bézieux'nün sıfatında gördüğü Paul'ün ve tanımadığı diğerlerinin öpüşlerinin izine rastlayabilmeyi ne çok isterdi. O zaman sonsuza dek silinip gitmiş bu öpücüklerin üstüne kendi öpücüklerini kondurabilirdi. Fakat o ana kadar lambanın yakılmasını isteme cesaretini gösterememiş, kadını sadece elleriyle, dudaklarıyla görmüştü. Orda karanlıkta, içinde pazardan pazara büyüyen bir tutkunun varlığını hissediyordu. Kadının kokusunu dairesine götürüp orda yatağının çarşafına yorganına sürünüyordu şöyle bir. Onsuz geçecek gecelerde bu kokuyu içine çekerek uyuyacaktı.

Şimdiyse onu gözleriyle de görebilme, o uyurken kendisini seyretme imkanına sahipti. Fakat bu hareketin bir nevi hırsızlık olduğunu düşünür,böyle bir şeyi asla yakıştırmazdı kendine.

Başını kadından yana çevirdi. Sırt üstü yatmış, yana düşmüş başıyla uyuyordu kadın. Kapalı göz kapakları öylesine narin, gözler üstünde öylesine sıkı bir şekilde kapanmış görünüyordu ki onların bir daha açılacağına inanası gelmiyordu insanın. Teni gümüşü bir koyulukla gölgelenmişti, yastığın üstüne düşen saçları bir maske gibi pürüzsüz alını görünür hale getiriyordu. O zaman aklından bu kadının kendinden önce ölebileceği, zaten bunun da gayet doğal bir şey olduğu düşüncesi geçti. Kollarıyla sardı onu. Başını yumuşacık omzunun üzerine koydu. Tanrım, nasıl bir zayıflıktı bu. Bu kadar narin bir vücudun içinden uçup gitmek yaşam için hiç de zor bir şey olmasa gerekti. Vücudunun sıcaklığından birazını bu kadına aktarmak için iyicene dibine girdi onun. Kadın gözlerini açtı. Neler olup bittiğini anlamıyormuş gibi baktı Manuel'e.

-Paul? diye seslendi tedirginlik dolu bir sesle.

-Burdayım, uyu, dedi Manuel fısıldarcasına.

Kadın ağzının üstünde donakalmış bir gülüşle tekrar uykuya daldı. Manuel yine kadının yanında sırt üstü döndü. Ve bakışları tekrar tavana dönüp orda kayboldu. Demek iki yıl boyunca bir kör bakışıyla görmüştü kendini bu kadın. O ise kendini bir sevgilisi olduğuna inandırmıştı. Şimdi ne büyük bir gaflet içinde olduğunu görüyordu ya, artık çok geçti. Kadının gün gelip de kendisini sevebilme ihtimalini büsbütün ortadan kaldıran aşılmaz uzaklıklar katetmişlerdi beraber. Eğer onu elinden kaçırmak istemiyorsa oynadıkları bu oyunun hiç bitmemecesine, sonsuza dek sürüp gitmesi lazımdı. Bu maskaralıkla yetinmeyip daha da ileri gitmeliydi. Yani tamamıyla, baştan aşağı Paul olmalıydı. Bu kadın gibi de delirmeliydi. Buna gücü yetebilecek mi bilmiyordu.

Gürültü yapmadan kalktı, pencereye gidip perdeleri hafifçe araladı. Griye bürünmüş bir gün daha doğmaktaydı. Sis gölün yarısını yutmuştu. Yine de güneş işini bitirir bitirmez pırıl pırıl olacaktı her yer.

Her sabah gördüğü manzaranın aynısı duruyordu gözleri önünde. Yalnız biraz daha alçaktan bakıyordu bu manzaraya. Juliette'in yatak odası kendisinininkinin tam

altındaydı demek. Onca gece bilmeden de olsa onun üstünde uyumuş olduğunu öğrenmekten sevinçli bir heyecan duydu.

O ilk akşam Madame Argaud “İşte burdan da gölü görebilirsiniz” demişti.

Burdan da görünüyordu işte göl. Durup bakılan yerin dışında bir şeyin değiştiği yoktu gerçekte. Varoluşu, toprak kaymasına maruz kalan tepeler gibi biraz aşınmıştı o kadar. Önceden bulunduğu yerden bir kat düşmüş, gördüğü manzaranın bir parçası olmuştu. Aşağıda bir yerde, belli belirsiz bir nokta olarak kendi de bu tabloda boy gösteriyordu artık.

Alnını buz gibi cama dayayıp ardarda, ölmüş bir arkadaşını yadeder gibi Manuel” diye mırıldandı birçok kez. Nice’de kemerlerin altından güneşin kavurduğu meydana çıkan, babasının koca eline sımsıkı yapışmış bir çocuk geldi gözlerinin önüne. Sonra da geçmeleri gereken o kiremit rengi meydan, sahil şeridindeki, gölgesiz yürüyüş yolu, ve sonunda indikleri o beyaz çakıllı kumsal. Oraya vardıklarında denize ve onun sonu gelmez uzaklıklarına bakarlardı. Orda, uzakta denizin nerede bitip göğün nerede başladığını söylemek imkansızdı. Birbiri içinde kaybolup eriyordu adeta ikisinin de mavisi. Manuel’in aklı dünyanın nasıl olup da bir yerlerde bitebileceğini almazdı bir türlü.

Pazartesi gününün ilk ışıkları ortalığı aydınlatmaya başlıyorken o Madame Argaud’nun odasında ayakta, bakışlarını çok uzaklarda, gölün gri suları üzerinde gezdirerek gördüklerinden sıyrılmaya çalışıyordu. Ne var ki karşı kıyının ağaçları sis perdesini delmeye başlamışlardı bile.

3. SONUÇ: ÇEVİRİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kimi kuramcıların çeviriden bahsederken söze çevirinin gerçekten mümkün olup olmadığını sorarak başladığını görüyoruz. Bu soru çeviri metinleri okuyup, üzerine kafa yormanın da ötesinde gerçekten de çeviri işine girildiğinde daha da anlamlı geliyor insana. Çevirmen o zaman çevrilecek metnin aslında nasıl da çeviriye kapalı olduğunu, her türlü imkanıyla adeta çevrilmemek için direndiğini daha yakından görüyor. Çeşitli anlam düzeylerinde ortaya çıkıyor bu direnç. Atasözlerinden sözcük oyunlarına kadar her şey yapıtın belli bir dili konuşan belli bir insan kitlesine hitaben yazıldığını gösteriyor. Ve çevirmen olarak siz kendinizi bu kısıtlamaları ortadan kaldırmak, yapıtı daha geniş bir perspektiften bakılabilecek hale getirmekle yükümlü hissediyorsunuz.

Bu güçlüklerin aşılmasında çevirmenin bir takım normlar benimseyip o normlar dahilinde hareket etmesinin büyük yararı olacağı görüşündeyim. Kuramcılar içinde normlardan en açık biçimde bahseden Gideon Toury norm kavramına ilişkin şunları söylemektedir: “Sosyologlar ve psikologlar normları öteden beri bir toplumun paylaştığı (neyin yanlış, neyin doğru, yeterli ya da yetersiz olduğuna dair) genel değerlerin ve düşüncelerin belirli durumlar için uygun ve geçerli olan davranış talimatlarına tercümesi olarak görmektedir)”¹. Çevirmen tarafından benimsenen bu normlar çevirinin alelade , keyfî bir edim olmadığını belirli kararlar çerçevesinde gerçekleştiğini gösterir. Çevirmen bu sayede yaptığı çevirinin arkasında durabilecektir.

Toury çeviri söz konusu olduğunda iki farklı normdan bahsedilebileceğini söyler. Bunlardan biri çeviri öncesi diğeri çeviri süreci normlarıdır. Süreç öncesi normların başında hangi metnin çevrilebileceği, çevirinin doğrudan mı yoksa kaynak metnin yazıldığı dilden başka bir dilden mi yapılacağı, ya da kaynak mı yoksa erek dilin mi hedef alınacağı gibi normlar gelir. Bir de çeviri süreci normları vardır. Toury bu normları şu şekilde açıklar:

¹ Gideon Toury, “Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü”, **Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı, Çeviri Seçkisi 2**, ed. Mehmet Rifat, çev. Arzu Eker, (İstanbul:Dünya Yayınları,2004):235

“Çeviri süreci normları ise çeviri edimi sırasında verilen kararları yönlendiren normlar olarak düşünülebilir. Bu normlar hem metnin “matriks”ini, yani dilsel malzemenin metin içinde hangi biçimde dağıtılacağını, hem de metnin nasıl oluşacağını, dilsel olarak nasıl ifade bulacağını etkiler. Bu nedenle, çeviri süreci normları (dolaylı ya da dolaysız yoldan) erek ve kaynak metinler arasında kurulacak ilişkileri, yani değişim sırasında nelerin değişmez olarak kalacağını, nelerin değişeceğini yönlendirir.”²

Bense çevireceğim kitabı seçerken her şeyden önce kitapta anlatılan öyküye kendimi kaptırıp kaptıramadığımı, yazarın anlatım biçiminin beni ne derece etkilediğini göz önünde bulundurdum. Bu iki faktör benim çeviri öncesi normlarımı belirlemiş oldu. Anlatım biçimi ve öykünün niteliği gibi temel öğelerin benim gibi çevirecekleri kitabı seçebilme şansına sahip çevirmenler üstünde, seçim yapma aşamasında büyük etkisi olduğunu gördüm.

Çeviri sürecini belirleyen başlıca norm ise metni hedef dilin imkanlarına göre çevirerek mümkün olduğunca “kabul edilebilir” bir çeviri üretmek oldu. Türkçe’de yadırganmadan okunabilecek dolayısıyla biçim bakımından yazarın metniyle karşılaştırıldığında ufak tefek sapmalar gösteren bir metin ortaya çıkardım. Türkçe’de sağlıklı bir söyleyiş yaratmak için yazarın çok uzun kimi cümlelerini ise tek cümle haline getirdim.

3.1.Dilsel - Ekinse Sorunlar

3.1.1 Dipnotlar

a) Romanın ilk dipnotunu üçüncü bölüm elli dokuzuncu sayfadaki “la canadienne” tabiri için düştüm.:

“...Il pensa alors qu’il faudrait désormais se méfier du léger strabisme de ce Monsieur Dublot, le professeur de philosophie habillé à la manière des années cinquante et qui devait regretter que son infirmité ne fût pas pire encore tant il semblait vouloir se donner le dégaine du Jean Paul Sartre d’avant *la canadienne*”

“...Jean Paul Sartre’in *o Kanadalı Hanımla* tanışmadan önceki tuhaf halini takınmaya çalıştığına bakılırsa şaşılığının daha da ileri olmamasına esef ediyor olması gereken, giyim kuşamıyla hala ellili yıllarda yaşıyormuş izlenimi veren Monsieur Boulot adındaki bu adamın gözlerindeki bozukluktan sakınmak lazımdı”

² Mehmet Rifat, *age*, 240

Bu tümce uzunluğu ve karmaşık yapısıyla çevirmenin çeviri kabiliyetini sıyanan tümcelerden. Karmaşıklık büyük ölçüde Türkçe ve Fransızca'daki öge dizilişlerinin birbirinin tam zıttı oluşundan kaynaklanmakta. Tümcede roman boyunca karşımıza bir daha çıkmayacak ve daha önce de çıkmamış olan bir karakterin tasviri yapılıyor. Okurdan zaten belli bir yorumsal çaba sarfetmesini isteyen böyle bir tümcede bir de "la canadienne" gibi öyküyle hiçbir alakası olmayan bir kişilikten bahsedilmesi okurun kendini hikayeye tamamen yabancılaşmış hissetmesine neden olmakta. Bunu önlemek için "la canadienne" ifadesi için açıklayıcı bir not düşmenin yerinde olacağını düşündüm. Düşüğüm dipnotla bahsi geçen kanadalının Simone de Beauvoir, Jean Paul Sartre çiftinin altmışlarda tanıştığı ve sıkı dost olduğu kanadalı gazeteci Madelaine Gobeil- Noël olduğunu açıkladım. Bu notun düşülmesi Jean Paul Sartre'in önemli bir kişilik olması dolayısıyla da yapılması gereken bir şeymiş gibi gözüküyor. Çünkü yazın meraklısı okur burdaki "Kanadalı Hanım" ifadesinin neler ifade edebileceği konusunda kendini sorgulamaya başlayacak. Örneğin ben, bir okur gözüyle kitabı ilk okuyuşumda bu "Kanadalı Hanım" tabirine takılmışım. Bu kadının kim olduğunu öğrenmenin Sartre ile arasındaki ilişki, belki de uzaktan uzağa ima edilen ama bizim emin olamadığımız bir aşk ilişkisi üzerine merakımızı tam olarak gideremese de bu kadarlık olsun bir açıklamanın meraklı okuru tatmin edeceğini düşünüyorum.

b) İkinci dipnotumuz kitabın yüz yirminci sayfasındaki "La Tour de Nesle" ifadesini açıklamak için verildi:

"*La tour de Nesle!* Manuel frémit à la pensée qu'il pouvait se trouver en présence d'une sorte de Marguerite de Bourgogne du XX. ème siècle dont on lirait un jour ou l'autre les méfaits à la première page des journaux."

"*Nesle Kulesi* gibi bir yerdi burası. Manuel birden Bourgogne'lu Marguerite'in 20. yüzyıl versiyonuyla karşı karşıya olduğu düşüncesiyle ürperdi. Bir gün gazeteler bu kadının yaptığı kötülükleri birinci sayfa haberi olarak vereceklerdi." (çeviri metin, sayfa 45)

Burda hikayenin ve bilhassa da Manuel'in içinde bulunduğu durumun anlam kazanması için Nesle Kulesi'nin tarihte nasıl bir yere sahip olduğu, Fransız okurunun zihninde ne gibi anlamlar uyandırdığının bilinmesi şart. Türk okurundan ise Fransa ortaçağ tarihinin detay denebilecek olaylarından haberdar olmasını bekleyemeyiz.

Nesle Kulesi 14.yy Fransa krallarından Philippe Le Bel'in gelinlerine hediye ettiği, vaktiyle Seine kıyısında bulunan bir şato. Kralın gelinlerinden Marguerite de Bourgogne burda iki genç şövalyeyle yasak aşk yaşar. Olayın kralın kulağına gitmesi üzerine iki genç Paris'te Bastille Meydanında halkın gözleri önünde işkence edilerek öldürülür. Marguerite de Bourgogne ise ceza olarak kapatıldığı başka bir şatoda hayatını kaybeder. Şato bu olaydan sonra uğursuz bir yer olarak anılmaya başlar. Manuel'in romanda şatonun adını andığı, bulunduğu apartmanı Nesle Kulesine benzettiği anda ise her zamanki gibi aşırı çalışan hayal gücünün esiri olmuş bir durumda, ilerde sevgilisi olacak Madame Argaud'nun aslında acımasız bir dul olduğu, onu kötü emellerine alet ettikten sonra binbir düzenle ortadan kaldıracağını hayal ettiğini görüyoruz. Ev sahibini Marguerite de Bourgogne'a benzeterek kendinin de çok geçmeden zavallı şövalye kardeşlerin kaderini paylaşacağını sanıyor.

3.1.2 Dile Özgü Kullanım Biçimleri

a) La tante Mariette hochait la tête en déposant sur la table des tasses sans soucoupes et la grosse boîte en fer abritant son inépuisable stock *de gateaux trop peu secs*. (özgün metin, sayfa 99)

Burda kurabiyeler için kullanılan "sec" sıfatını ilk okuduğumda sözlük anlamıyla anlayıp öyle çevirdim. Öte yandan yaptığım çevirinin de yanlış olduğundan emindim. "Kuru kurabiye" tümcesi ne bu bağlamda ne de genelde bir şey ifade ediyordu çünkü. Sorunun çözümünü ne tek dilli ne de çift dilli sözcüklerde bulmak mümkündü. Bulduğum karşılıkların hiçbiri bağlama oturmduğundan çareyi ana dili Fransızca olan kişilere danışmakta buldum ve burdaki "sec" sıfatının bambaşka bir anlamı olduğunu gördüm. "Sec" burda taze anlamına geliyordu. "Trop peu secs" gibi dolaylı bir ifadeyiye doğrudan "bayat" olarak çevirmenin mantıklı olacağını düşündüm. Söz konusu tümceyi "bayat kurabiyelerle dolu demir kutu" şeklinde çevirdim.

"Sec" sözcüğünün bu bağlamdaki "taze" anlamı ne Tahsin Saraç ne de *Le Petit Robert*'de yer alıyordu. Çünkü bu tamamen dilin yaşantılanmasıyla ilgili, kullanıma dayalı bir ifadeydi. Bense bir çevirmen olarak Fransızca'yı Fransızların kullandığı biçimde kullanmadığımdan böyle bir noktada anlamı belirleme hususunda güçlük çekmiştim.

b) *Jolie coup de bite* trouva-t-il bon d'ajouter alors....(özgün metin, sayfa 64)

Burda konuşan Bézieux bu ifadeyi elinde tuttuğu bebek resmine bakarken kullanıyor. Bézieux çok istemesine rağmen çocuğu olmamış bir insan. Bu ifadeyi ise gayet hüznünlü bir biçimde dile getiriyor. Bu argo deyişi Türkçe'de de aynı tonlamayı korumak için “analar neler doğuruyor” şeklinde çevirmeyi tercih ettim. Belki kaynak metindeki ifade kadar sert değil, ama aşağı yukarı aynı etkiyi yaptığı kanısındayım.

c) “Manuel pensait à *une maison close* et se sentait un peu sali.” (özgün metin, sayfa 217)

“Manuel kapalı bir evde olduğunu düşünüyor ve kendini biraz kirlenmiş hissediyordu.”

“Maison close” ifadesinin Fransız ekinsel bağlamında neyi ifade ettiğini bilmeyişimden dolayı sonra düzeltmek üzere sözcüksü sözcüksine çevirmek zorunda olduğum bir tümceydi bu. İnternet üzerinde yaptığım araştırmalar sonucunda “Maison close” un tam karşılığının randevu evi olduğunu gördüm. Böylece tümcenin “et” bağlacından sonraki kısmı da anlam kazanmış oluyordu:

“Manuel *randevu evinde* olduğu düşüncesiyle iğrendi kendinden.” (çeviri metin, 62)

d) “...il faisait appel au bon coeur, à la solidarité des gens qui pensent, avec des arguments de brocanteur, de *videur de caves*, et ses suggestions oscillaient toujours entre “donnez” et “débarrassez-vous”. (özgün metin, 174)

Bu aynı zamanda yazarın kimi yerleşmiş ifade biçimlerini nasıl kullanım alanları dışında kullandığına bir örnek olarak da verilebilir. Yazarın aynı şeyi yapıt boyunca birden çok kez yaptığını görüyoruz. Burdaki “videur de caves” ifadesinin ne anlama geldiğini ana dili Fransızca olan iki arkadaşşıma danıştım. Bunlardan biri hayatında ilk defa böyle bir şey duyduğunu söylerken öbürü bağlamla en ufak bir ilgisi olmayan “bar fedaisi” karşılığını önerdi. Manuel’in içinde bulunduğu duruma ise hiç mi hiç uymuyordu bu. Çünkü Manuel insanları okul için kurmakta oldukları kütüphaneye kitap versinler diye ikna etmeye çalışan, bunun için onlarca rica mektubu yazıp, insanların gönlünü okşamaya çalışan biri. Dolayısıyla ne kadar uğraştıysam da kavga çıkarıp, gürültü yapan insanları bardan güç kullanarak atan “bar fedaisi”ni bağlama oturtamadım. Bunun üzerine ben de bağlama çok daha iyi oturan, sözcüksü sözcüksine çeviri sonucunda ortaya çıkan mahzen boşaltıcısını kullanmayı seçtim. Hem bu sözcük kendisinden önceki “brocanteur” sözcüksinin

anlamını pekiştirip, düşüncenin akışını sekteye uğratmayan bir sözcükydi. Sonuç olarak ortaya şu çeviri çıktı:

“Bir tüccar, *bir mahzen boşaltıcısı* ağzıyla konuşup, insanların sağduyularına sesleniyor, kah verin, kah fazlalardan kurtulun diyordu” (çeviri metin, 49)

Fakat çeviriyi kontrol etmek amacıyla yaptığım okumalar sırasında bu “mahzen boşaltıcısı” ifadesinin, ilk bakışta tümcenin anlamını ve bütünlüğünü bozmasa da tamamen yanlış bir ifade olduğunu, tez danışmanımın da uyarısıyla yazarın burada gerçekten de “fedai” anlamını uyandırmaya çalıştığını gördüm. Söz konusu ifadeyi şu şekilde çevirmeyi uygun buldum:

Bir tüccar, bir *fedai* ağzıyla konuşup kah verin, kah fazlalardan kurtulun diyordu.

3.2.Dillerin Farklılığından ve Yazarın Biçeminden Doğan Sorunlar

a) “...et il fut loin d’imaginer qu’en saisisant au vol le premier prétexte venu pour préserver ses amours du septième jour, il plantait là, bien malgré lui, une graine qui allait donner naissance à *un grand arbre sans racines*.” (p. 161)

“Manuel Pazar günleri yaşadığı aşka bir hallel gelmesin diye aklına ilk gelen bahaneyi öne sürmüş, böyle yapmakla da *aslı olmayan söylentilerin yayılmasına/köksüz bir ağacın dallanıp budaklanmasına* meydan verdiğini düşünememişti.”

Burda yukardaki iki Türkçe çeviri arasında bir süre tereddüt ettikten sonra yazarın anlatımına daha sadık olan “dallanıp budaklanan ağaç” ı seçtim. İlk aslı olmayan söylentileri seçişimin nedeni anlam odaklı bir çeviri anlayışıyla Türkçe söyleyiş biçimlerini ön planda tutmak isteyişimdi. Fakat çevirimi kontrol ederken her iki dilin de kesiştiği noktalardan biri olması gerektiğine inandığım “köksüz bir ağaç” imgesi üzerinde yoğunlaştı dikkatim. Bunu Türkçe’de de kullandığımızda pekala aynı anlamı veriyordu. Dahası “aslı olmayan söylentiler” gibi basma kalıp bir ifadeyle karşılaştırıldığında daha edebi bir söyleyiş biçimi olduğu görülüyordu. Sonuç olarak yazarla aynı sözcükleri kullanarak aynı anlamı vermiş oldum:

.....köksüz bir ağacın dallanıp budaklanmasına meydan vermişti.

b) “Il suffisait de marier deux exigences : trouver des livres sans dépenser d’argent et enrober tout cela de *suffisamment d’hypocrisie* pour que l’honneur du directeur ne souffre en rien de l’opération.” (s.172)

“Yapılması gereken iki şey vardı: Tek kuruş harcamadan kitapları tedarik etmek ve bütün bunları yöneticinin forsunan hiçbir şey kaybetmemesini sağlayacak bir *kurnazlıkla* yapmak.”

Burda da kontrol sırasında yaptığım bir değişiklik söz konusu. İlk dalaverecilik olarak çevirdiğim, sözlük anlamıysa “iki yüzlülük” olan “hypocrisie” yi kontrol sırasında kurnazlık olarak çevirmenin hem bağlama hem de Türkçe’ye daha çok uyduğunu düşündüm. Bu örnekte de görüldüğü gibi bir sözcüğün başka dillerde çağrıştırdığı anlamlar sadece sözlük anlamıyla sınırlı kalmaz. Çeviri esnasında sözcüğün sözlük anlamından ziyade bağlam içinde oturduğu yere bakmalı.

Çeviri süreci çevirmenin söz konusu metne son noktayı koymasıyla değil, çeviri metnin dinlendirilmesi ardından gerek çevirmenin gerekse çeviri sürecinde rol oynayan yayınevindeki görevli kişilerin (redaktör gibi) yaptığı okumalar ve bu okumalar sonucunda yapılması öngörülen bir takım düzeltmelerin yapılmasıyla noktalanır. Metnin dinlendirilme süreci çeviri sürecinin olmazsa olmaz bir ögesidir. Çevirmen ortaya koyduğu metinden uzak geçirdiği bu zaman zarfında metne yabancılaşır. Böylece metne biraz olsun herhangi bir okur gözüyle bakma fırsatı bulur ve çevirisini daha nesnel bir biçimde değerlendirebilir. Gerçekleştirilen nesnel okumalar ışığında çevirmenin çeviri esnasında gözünden kaçmış olan noktaların ön plana çıkması sağlanır.

3.3. Çevirinin Çevirmene Kazandırdıkları

Çevirinin en büyük ve en önemli etkisi hiç şüphesiz Fransızcam üstünde oldu. Yabancı dilde kitap okumakla yine o dilden çeviri yapmak arasındaki farkı da böylece görmüş oldum. Okumanın yabancı dil açısından ne kadar yararlı olduğu herkesçe bilinen bir gerçek. Fakat çeviri söz konusu olduğu zaman düz bir okuma eyleminin kişiye sağladığı yararın katlanarak büyümekte olduğunu görüyoruz. Çevirmen okuduğu metindeki anlamı sindirmekle kalmıyor, aynı zamanda yazarın biçimini de (hedef dilde yansıtın yansıtmasın) ve bu biçimle birlikte dili de özümstüyor. Bir tümceye, bir sözcüğe dakikalarca takılıp onu iyice hazmediyorsunuz. Bu yolla öğrenilen kullanım biçimleriye kolay kolay aklınızdan çıkmıyor. Çünkü burda mesaj artık düz bir okumada olduğu gibi gelip geçici, anlık bir ileti olmaktan çıkıp, onu dönüştürmek için harcadığınız çaba sonucunda zihninize kazanmış oluyor. Normal bir okumada zihninizde yer etmeyecek birçok yeni ifade

biçimi öğreniyorsunuz. Siz öğrenmek için fazladan çaba sarfetmeden, adeta farkına bile varmadan oluyor bu iş. Sonra birden kendinizi bir Fransızla konuşurken o ifadeyi kullanırken buluyorsunuz. Benim üstümde ne televizyonun ne de keyif için yaptığım okumaların bu denli esaslı bir etkisi olmadı. Dilin gelişim süreci göz önüne alındığında herhangi bir dilden bir çeviri yapmanın o dilde yazılmış on beş-yirmi kadar kitabı okumaya eşdeğer olduğunu söyleyebilirim.

Yaptığım bu çeviri bana büyük ölçüde yazınsal çevirinin altından kalkabileceğimi ve ilerde de roman çevirisine devam etmek istediğimi gösterdi. Çeviri boyunca yaşadığım ufak tefek sorunlar, tereddüt ettiğim noktalar olmuşsa da bu zorluklar beni çeviriden soğutmak yerine bende ilerde bu işle daha içli dışlı olma isteği uyandırdı.

KAYNAKÇA

- BENJAMİN, Walter, “La Tache du Traducteur”. *Mythe et violence*, trad. M. De Gandillac, Paris: Denoël, 1971: 244-262
- BERMAN, Antoine, “L’analytique de la traduction et la systématique de la déformation”. *La traduction et La Lettre ou L’auberge du lointain*. Paris: Seuil, 1999:49-79
- CHARRAS, Pierre. *On Dokuz Saniye* . çev. Sinem Yenel. İstanbul: Can Yayınları, 2006
- ECO, Umberto. *Mouse or rat? Translation as negociation*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2003
- GÖKTÜRK, Akşit. *Çeviri: Dillerin dili*.3.bs. İstanbul: YKY Yayınları, 2000
- OSEKİ-DEPRE, Ines. *Théories et pratiques de la traduction littéraire*. Paris: Armand Colin,1999
- RICŒUR, Paul. *Sur La Traduction*. Paris: Bayard, 2004
- TOURY, GIDEON. “Çeviri Normlarının Doğası ve Çeviri Sürecindeki Rolü”. *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı, Çeviri Seçkisi 2*. ed. Mehmet Rifat. Çev. Arzu Eker. İstanbul: Dünya Yayınları, 2004: 233-253
- YENEL, Sinem. “Pierre Charras’ın Dix Neuf Secondes İsimli Romanın Çevirisi ve Çeviri Sürecinin Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi. YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

EK 1

Giriş Bölümünde Yabancı Eserlerden Yapılmış Alıntılar

- 1 “Negotiation is a process by virtue of which, in order to get something, each party renounces something else, and at the end everybody feels satisfied since one cannot have everything. In this kind of negotiation there may be many parties: on one side there is the original text, with its own rights, sometimes an author who claims right over the whole process, along with the cultural framework in which the original text is born; on the other side, there is the destination text, the cultural milieu in which it is expected to be read, and even the the publishing industry, which can recommend different translation criteria, according to whether the translated text is to be put in an academic context or in a popular one.”
A translator is the negotiator between those parties, whose explicit assent is not mandatory.”
Umberto Eco, *Mouse or Rat? Translation as Negotiation* (London, Weidenfeld & Nicolson, 2003), 6
- 2 “La solution qui convient à Eco, en effet est de penser que la traduction est un problème interne à la langue de destination. C’est la langue B qui doit répondre pour ainsi dire d’elle-même et retrouver son équilibre en réglant les question sémantique et stylistique posées par l’original. Il s’agit naturellement de comprendre les expressions de la langue d’origine, mais le critère de réussite est donnée seulement par l’excellence du texte produit dans la langue de destination.”
Ines Oseki Depré, *Théories et pratiques de la traduction littéraire*, (Paris, Armand Colin, 1999), 43
- 3 “Il est légendaire que, grace au talent du traducteur, Poe y est apparu comme un très grand poète, plus grand que dans son pays. Il est également notoire que Baudelaire, sans traduire Poe à la lettre, a réussi une transposition “fidèle” du poème anglais. Sans être versifié, en effet, la traduction baudelairienne a une autonomie poétique, un timbre, une facture que l’on retrouvera plus tard dans ses propres poèmes en prose.”
Age, Oseki Depré, 198
- 4 “...quelques uns des exemples les plus convaincants de la chronique de la traduction sont les faits d’écrivains qui ne connaissent pas la langue qu’ils traduisaient”
Age, 119

Pierre Chartras

On était heureux, les dimanches

ROMAN

MAISON DE FRANCE

MCM LXXXVIII

R
CHA

Manuel n'était pas fait pour choisir. Et c'est par hasard qu'il se retrouva dans cette petite ville, près d'un lac, répétiteur dans ce collège, locataire de Madame Argaud.

On était heureux, les dimanches. Les souvenirs affluent à la mémoire de Manuel, lui qui n'a jamais vécu.

Est-ce que le bonheur est possible lorsqu'on n'a pas su parler à ceux qui vous aiment, au père disparu, à la tante Manette, à tous les autres ? Entre le collège et la maison de Madame Argaud, Manuel va, et l'amour transforme sa vie. Mais pourquoi résumer une telle histoire ? On ne peut livrer les secrets de ce récit, bouleversant dans sa sobriété, qui entraîne le lecteur loin, beau, plus loin qu'il ne l'imagine.

95
Pierre Chartras a publié deux romans dont
Louise en 1984, au Merveille de France.

INSTITUT FRANCAIS D'ISTANBUL

012501R531

ON ÉTAIT HEUREUX,
LES DIMANCHES

Du même auteur

DEUX OU TROIS RENDEZ-VOUS

Roman, Garance, 1982.

CHEZ LOUISE

Roman, Mercure de France, 1984.

PIERRE CHARRAS

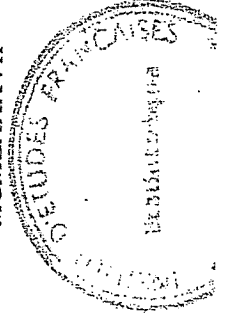
On était heureux, les dimanches

ROMAN

MERCURE DE FRANCE

MCMLXXXVII

*Pour Anaïs
Pour Annick*

ISBN 2-7152-1492-8
© MERCURE DE FRANCE, 1987.
26, rue de Condé, 75006 Paris.
Imprimé en France.

1254,

— Et d'ici, on peut voir le lac, ajouta Madame Argaud en ouvrant la fenêtre de la chambre.

Elle s'était comportée jusque-là en guide plutôt qu'en propriétaire. Elle n'avait pas ce talent des logeuses pour noyer les inconvénients dans un flot d'avantages et elle venait de mentionner le lac sans joie, avec une impartialité de géographe.

Elle ne dit plus rien et Manuel la sentit s'échapper dans une rêverie lointaine. Il jeta vers elle un regard oblique et elle lui parut moins jeune. Un peu plus pâle aussi. Il hésitait encore. L'appartement lui semblait très acceptable, mais on ne

passé pas si facilement de la vie d'hôtel à celle de meublé. Il s'agissait de s'installer, en quelque sorte.

Il aurait tant aimé qu'on essayât de le convaincre, de lui forcer la main. Mais l'esprit de Madame Argaud s'était décidément retiré de son corps resté appuyé au rebord de la fenêtre.

Le soir viendrait bientôt et le lac prenait des teintes métalliques. Manuel eut soudain la certitude qu'un danger encore évitable le menaçait ; que cette maison, cette petite ville frileuse, ces montagnes tout autour, allaient le pousser au fond du grand œil gris ouvert sous le ciel. Il fallait fuir. Le salut restait possible. Il suffisait de passer à l'institution et d'inventer n'importe quoi. On lui rendrait bien son contrat. Après tout, qu'est-ce qu'un surveillant général ? Un caporal de l'école. On en recrute autant qu'on en veut, et avec de bien meilleures références que les siennes.

Manuel pensa à Paris, à son petit hôtel

du XXe arrondissement où il revenait se fixer après chaque suppléance, au métro qu'on dit si dangereux et où il se plongeait comme dans un bain tiède. Il n'aimait que les endroits où l'on passe. Il n'était pas fait pour choisir sa vie. Il ne se sentait pas doué pour les carrières et les plans d'épargne. Recherchant toujours l'ombre, il avait une vocation de second. Comédien il eût été doublure ; par ailleurs, on l'aurait élu suppléant ; comme il avait dérivé sans vraiment s'en rendre compte vers l'enseignement du français, le statut de maître auxiliaire semblait avoir été conçu pour lui. Il parvenait à s'y complaire et éprouvait un lâche soulagement à se glisser derrière le bureau et les décisions d'une femme enceinte, d'un opéré, d'un dépressif, d'un absent temporaire qui lui laissait ses directives, ses orientations. C'était un maître de seconde main, il n'avait aucun talent pour les rodages, il aimait les occasions.

Pourtant, en accostant la quarantaine,

il sentit s'épuiser cette jubilation de réserviste et, sachant bien que l'Éducation nationale croit plus aux concours de recrutement qu'aux désirs secrets de ses membres, il se prit à songer au secteur privé et commença à consulter les petites annonces — oh, pas vraiment pour trouver du travail, non ; mais plutôt pour vérifier qu'il pourrait en dénicher si, hypothèse peu probable, il lui arrivait un jour d'en chercher.

Il jugea tout d'abord cette nouvelle habitude quelque peu malsaine et c'était toujours avec une sorte d'effroi qu'il posait son regard sur les petites cases prometteuses de vies nouvelles. Il lui fallut du temps pour s'acclimater et pour que la satisfaction de ne rien trouver à sa convenance se changeât peu à peu en un vague dépit qui lui faisait douter confusément de l'éclat de son destin. Il se piqua bientôt au jeu et se mit à tout éplucher, comme ces autodidactes pour qui la lecture est un plaisir en soi et qui décryptent

avec une même passion les articles de fond et les encarts publicitaires. Jamais il n'aurait pu croire qu'on cherchât autant de pupitreurs et d'anciens élèves des Grandes Ecoles. Il allait de surprise en déception. Le virus avait commencé ses ravages et il finit par sentir une même petite douleur qui venait le pincer chaque jour au côté lorsqu'il déplaçait son journal. Il connut l'angoisse morne des chômeurs et leur sourde honte de n'être rien.

Quelques faux espoirs, une série de lettres sans réponses, deux ou trois rendez-vous sans lendemain l'avaient poussé dans ces montagnes pour y signer l'engagement de veiller à la discipline des externes pendant au moins deux années > scolaires, et il se retrouvait, sans avoir rien voulu, penché à la fenêtre d'une belle maison de bois et de grosses pierres, aux côtés d'une femme qui se taisait, le regard perdu sur ce lac de plomb qui ne cessait de s'assombrir. Oui, il fallait faire machine arrière. Manuel sentait mainte-

nant s'élargir en lui une grande tache de refus, d'envie de bruit, de mouvement, de pollution, de foule morose. Il allait rentrer chez lui, dans son quartier, dans son hôtel. Qu'avait-il besoin après tout d'un emploi stable quand la paresse des autres l'abreuvait si bien de transitions, d'aux jours le jour ? Il s'était un moment laissé abuser par un leurre mais il allait se reprendre, l'aventure touchait à sa fin. Il se voyait déjà libéré de ces mauvaises fiançailles. Il dirait non.

— Si vous voulez réfléchir un peu, je peux vous garder l'option jusqu'à demain, dit alors Madame Argaud.

— Non, non, je prends l'appartement. Ce sera très bien, répondit aussitôt Manuel dans un réflexe de défense et une brume de fatalité lui obscurcit un instant l'esprit.

Madame Argaud bougea imperceptiblement. Ou plutôt elle changea de densité. Le granit fit place à une substance plus souple et un souffle lui échappa.

Manuel voulut voir là quelque mouvement chaleureux et lorsqu'elle se tourna vers lui, il osa rencontrer son regard.

Elle semblait lui dire merci et lui parut soudain très fragile. Ils restèrent immobiles face à face pendant quelques secondes et il crut découvrir, au-delà d'un infranchissable mur de chagrin, une autre femme prête à revivre, intacte, insouciance et rieuse. Puis cette leur fugitive s'éteignit et le masque d'indifférence retomba sur son beau visage sévère. Elle était vêtue avec soin et portait des bijoux. Une élégance naturelle lui épargnait le ridicule de la coquetterie mais on comprenait que tous les malheurs du monde ne parviendraient jamais à tuer en elle un désir de plaisir qu'elle entretenait sans même s'en rendre compte. Manuel n'aurait pu dire avec certitude si elle avait ou non dépassé la soixantaine mais elle restait dans tous les cas une belle femme. Une « vraie » femme, pensa-t-il avec cette sorte de

gougeaterie constitutionnelle qui n'épargne aucun homme.

Ils signèrent rapidement quelques papiers qui attendaient sur la table de la cuisine, Manuel fit un chèque représentant trois mois de location et Madame Argaud lui rappela qu'elle demeurait au rez-de-chaussée et qu'elle se tenait à sa disposition pour le cas où il aurait besoin d'aide ou de renseignements lors de son installation. Elle semblait maintenant pressée de se réfugier chez elle et lorsque Manuel trouva enfin une formule de politesse susceptible de clore agréablement l'entretien, la porte s'était déjà refermée en silence et les pas de Madame Argaud s'éloignaient dans l'escalier de bois ; Manuel vivait en meublé. Il n'avait vraiment rien compris à ce qui venait de lui arriver.

Il resta un peu au milieu de la vaste chambre dans un mauvais équilibre. Il lui sembla que toute la maison s'était mise à tanguer sournoisement et il eut envie de

s'asseoir par terre en attendant que ça passe, de s'étendre un moment, peut-être. Mais il ne bougea pas. Il savait qu'il ne faisait qu'imaginer ce roulis et que tout irait bien à nouveau dans quelques secondes, dès que sa terreur d'enfant l'aurait lâché.

Il reconnaissait là ce vertige qui l'accablait à chaque fois qu'un imprévu venait se ficher dans les fissures de sa vie. La peur de ces petits malaises avait forgé son goût pour l'immuable et même l'existence itinérante qu'il avait menée jusqu'ici ne se composait que de nouveautés prévisibles, régulières comme les marées. Tout petit déjà, il n'avait jamais voulu admettre que la terre pût tourner et il était parvenu à se persuader qu'on éteignait tout simplement la lune dans la journée pour brancher le soleil, grand plafonnier mobile sur une tringle tendue entre matin et soir.

Justement, celui-ci descendait et Manuel alluma partout. Dans la cham-

bre, dans la grande cuisine de bois clair, dans la salle de bains qui faisait penser à un hall de manoir avec son sol carrelé d'un large damier noir et blanc, et aussi dans la petite pièce du fond qui avait dû servir de chambre d'enfant aux précédents locataires et que Manuel baptisa « bureau » avant même d'imaginer qu'il pourrait un jour y travailler.

Pour la première fois de sa vie, il se trouvait maître d'un vaste territoire, sans rapport avec la modicité du loyer, et une nouvelle inquiétude le traversa. Après tout, c'était peut-être un piège. Une âme diabolique avait pu s'emparer du corps paisible de Madame Argaud et, tout à l'heure, la nuit tombée, la porte s'ouvrait sur une silhouette sombre aux yeux ardents et à la mâchoire de carnassier... Puis il se souvint que ce logement lui avait été conseillé par le secrétariat de l'école et que l'ancien surveillant général l'avait habitée avec sa femme et sa petite fille pendant les trois années précé-

entes. Toujours d'après la secrétaire, il était sorti sain et sauf de l'aventure, et sans perdre une seule goutte de sang, à l'évidence. Au point même de réussir le tour de force d'être admis dans un bon rang à une agrégation de grammaire préparée à ses moments perdus. Manuel n'en espérait pas tant, bien décidé à éviter pareille réussite en ne se présentant à aucun concours. Non, s'il avait vu un bureau en contemplant la petite pièce du fond, c'était plutôt à son livre qu'il pensait. A ce livre jamais commencé et qu'il avait l'impression d'avoir déjà écrit une dizaine de fois au moins depuis la mort de son père. Cinq années d'écriture sans encre et sans papier. Il lui manquait toujours quelque chose pour s'atteler à ce chef-d'œuvre et, sur le seuil de la petite pièce légèrement mansardée, terrée tout au fond de cette solide maison de montagne, à quelques centaines de mètres à peine du lieu où il irait gagner sa vie, une certitude lui souffla qu'il venait d'entrer

en possession de l'élément décisif pour que tout devienne possible et qu'il ait enfin accès à ces espaces mystérieux où l'on n'étouffe plus dans la répétition des jours et l'accumulation des ressemblances.

L'instant d'après il n'y croyait déjà plus aussi fort. Il imagina des délais, des aménagements nécessaires. Il faudrait changer la place des meubles, pousser la table devant la fenêtre, donner au lit étroit des allures de canapé, habiller de quelques livres cette petite niche creusée dans le mur, à droite. Il faudrait surtout oublier qu'un enfant avait dormi là, effacer la trace de son passage, chasser d'ici toute autre mémoire que celle destinée à se muer en livre. La tâche lui parut soudain écrasante et, après avoir éteint la lumière, il referma la porte, remettant à plus tard le chantier de ses rêves.

Revenu au milieu de la grande chambre aux meubles sombres, il se sentit à nouveau perdu, mais la pensée qu'il dor-

mirait encore, la nuit prochaine, à l'hôtel près de la gare où il était descendu la veille le rassura. Demain tout irait sans doute mieux. Il ferait des courses en ville, reviendrait avec des provisions, choisirait une place pour le vinaigre, une autre pour le café, se construirait une géographie qui ne serait qu'à lui, se préparerait minute par minute aux inquiétudes du soir... Pour aujourd'hui, on ne pouvait rien entreprendre. Il sortit pour aller dîner.

Une grosse dame au visage écarlate émergea lourdement de l'escalier étroit au moment où il passait sur le palier. Arrivée en haut, le bras tiré par un cabas chargé de victuailles, elle s'arrêta pour souffler et posa sur l'étranger un regard que Manuel jugea réprobateur. Il espérait s'en tirer avec un bonjour, mais elle ne parut pas se satisfaire de si peu et lui barra résolument la route.

— Vous êtes le nouveau locataire? demanda-t-elle, avec sans doute une

prière muette pour qu'il réponde « non » :

Elle avait une voix très douce qui ne correspondait pas à son physique et Manuel eut une brève pensée nostalgique pour Paris et les films en version originale. Puis il se souvint que la femme, là, attendait une réponse.

— Oui, depuis tout à l'heure...

Et comme son regard semblait signifier : « Et de quel droit ? », il ajouta, très vite, avec une sorte de fierté peu en rapport avec son poste :

— Je suis le nouveau surveillant général de l'institution du Lac.

— Comme Monsieur Gallard, alors ?

— C'est ça, comme Monsieur Gallard... Je le remplace, en fait, répondit-il avec une prudence de négociateur.

Elle sembla hésiter encore un peu entre l'incrédulité et le respect, puis opéra une sorte de glissement sur place qui libéra le passage. Mais Manuel resta épinglé par le regard de la femme. Elle

n'avait pas encore décidé de sa libération et lorsqu'elle parla, il crut déceler une sorte de menace.

— Il était très gentil, monsieur Gallard. Très sérieux. Très travailleur... Et sa femme aussi, vraiment très bien.

Bref, elle les regrettait. Manuel tenta de combler son retard en montrant qu'il n'ignorait rien de son précieux prédécesseur.

— Ils avaient une petite fille...

— Non, un garçon. Toujours malade. Une histoire de sang. Il fallait pas qu'il tombe. Et vous ?

Manuel ne comprit pas tout de suite ce qu'elle voulait savoir. Heureusement, elle revint presque aussitôt à la charge :

— Vous avez des enfants ?

— Oh non... Je suis célibataire.

Et il fut très surpris de constater qu'il venait enfin de marquer un point. L'examinatrice s'adoucit jusqu'à laisser imaginer qu'il lui arrivait de sourire. Pas d'enfants ! C'est-à-dire, pas de cris, pas de

vélo devant la porte, pas de cavalades dans l'escalier, autant de choses inévitables car on ne peut pas avoir deux fois de suite la chance de tomber sur un enfant qui ne joue pas. Elle décida de rompre totalement la glace.

— Moi, j'habite juste en face de vous, l'autre moitié de l'étage. Je m'occupe du ménage de Madame, en dessous... Ça fait des années... Même du temps du Docteur Argaud, on était déjà là avec mon mari... Lui, il faisait tous les petits travaux à la clinique.

Elle avait cet art des gens de la montagne de dire beaucoup plus que les simples mots qu'on prononce et Manuel reçut bien le message caché derrière le ton neutre : elle avait de l'ancienneté, elle bénéficiait de la confiance de la propriétaire et même l'important Docteur, dont son mari était un proche collaborateur, viendrait officialiser ce statut si le besoin devait s'en faire sentir,

dut-il pour cela revenir de l'au-delà. D'ailleurs elle ajouta :

— Si vous avez besoin de quoi que ce soit, je suis toujours là et mon mari aussi. Il est en retraite, maintenant, mais il a gardé ses outils.

Et son regard disait : « N'allez pas déranger Madame Argaud pour un rien, nous sommes là pour ça. Comme les grands immeubles, cette maison a ses concierges et ils sont à l'étage. »

Puis elle traîna les pieds jusqu'à sa porte, ultime station de son calvaire, ajoutant comme un reproche :

— On s'appelle Vazille.

— Et moi Manuel Blanc, souffla-t-il, en pensant qu'il aurait peut-être dû commencer par là, et il essaya de donner des allures, désinvoltés à sa fuite.

II

Il rentra fourbu de sa première journée. Il n'y avait pourtant eu jusqu'ici que des palabres. Les professeurs n'arriveraient que dans une semaine pour les réunions pédagogiques et la rentrée des élèves n'aurait pas lieu avant quinze jours, mais lorsqu'il s'était retrouvé dans la rue en fin d'après-midi, laissant l'institution se donner des airs de grand palais abandonné derrière son portail vert, il avait la tête pleine de bruits.

En réalité, cette fatigue l'avait saisi dès le matin. En entendant la sonnerie de sa pendulette de voyage, il avait tendu la main vers la gauche pour l'éteindre et, n'ayant rencontré que le vide, il avait dû

ouvrir les yeux pour savoir si la table de chevet s'était déplacée pendant la nuit ou s'il s'était tout simplement trompé de chambre en rentrant à l'hôtel. Alors seulement il se souvint qu'il avait accédé au rang de locataire et que l'institution du Lac comptait bien s'honorer de ses services dès aujourd'hui. La pendulette était bien à gauche, mais posée par terre. Il lui fallut commettre l'erreur d'éteindre la sonnerie pour comprendre, mais trop tard, qu'elle représentait la dernière amarre au rêve qu'il n'avait pas eu le temps de terminer, dont il ne se souvenait déjà plus mais qu'il savait quand même bien préférable au réel. Dès que le silence revint dans la chambre, il sentit glisser sur lui un désagréable frisson d'exil. Il eut peur.

Jusqu'ici, tout était demeuré assez absent dans son esprit et, depuis quelque temps, il se laissait un peu guider par les événements, comme si chacune de ses actions résultait d'un coup de dés sans

importance dans une partie entre amis, pour le plaisir de jouer. Mais là, il n'échapperait pas à ce travail auquel il était si peu préparé et dont, en fait, il ignorait tout malgré ses propos rassurants et l'attitude décontractée qu'il avait réussi à arborer lors des entretiens avec le Directeur. Il reconnut le trac des matins d'examens, quand il vous apparaît tout à coup que vous avez fait trop d'impasses dans le programme et qu'il faudrait un miracle pour que le sujet tombe justement sur l'un des trois ou quatre chapitres que vous connaissez un peu. Enfin, que vous connaissiez hier au soir parce que là, en pyjama, une jambe hors du lit pour vous conduire au supplice et l'autre qui s'accroche encore aux draps, tandis que maman s'affaire dans la cuisine, vous ne savez plus rien du tout. Car, bien sûr, c'est l'examen de toute la famille que vous allez passer, et votre échec sera celui de tous : de papa qui est déjà parti au travail se saigner aux quatre veines ;

poussait dans la minuscule pièce sans fenêtre, tout au fond d'un sous-sol d'hôpital. Et maman avait construit jour à jour autour d'elle une inviolable chambre de chagrin où elle se terrait depuis cinq ans sans même se rendre compte qu'on tentait parfois d'y pratiquer des brèches. Il aurait aujourd'hui accepté de bonne grâce qu'elle lui passât autour du cou cette petite chaîne ridicule où pendait quelque saint chargé de lui porter bonheur.

Il se leva, la tête lourde, et entra dans la salle de bains. Le carrelage noir et blanc, la vieille faïence presque chaude dans la lumière un peu jaune du plafonnier, le grand miroir ovale au-dessus du lavabo, lui semblèrent autant de protections et il entreprit avec vaillance de se laver de ses terreurs. Après tout, il était chez lui. Il se dit que, finalement, il avait eu plutôt raison de ne pas profiter de sa nuit déjà payée à l'hôtel et de s'installer ici sans attendre. Il allait pouvoir s'auto-

riser le luxe de ne pas ranger ses affaires, de tout laisser traîner, avec cette arrière-pensée que rien de bien grave ne peut vous arriver quand votre ménage reste à faire. Un lit ouvert, une chemise en boule, une baignoire pas rincée, la vaiselle abandonnée au milieu des miettes de pain sur la table de la cuisine, créent une sorte de projet, comme une vie à poursuivre après l'épreuve. C'était cette certitude intime qui le réchauffait un peu, reléguant dans l'accessoire les possibles mésaventures de l'extérieur. Cette vie à lui qu'il retrouverait le soir comme une famille, quelque chose de tiède et plein d'odeurs comme la tête d'un enfant.

Il trouva le portail vert fermé et appuya sur la sonnette ronde qui n'émit aucun son. Pourtant, au bout de quelques secondes à peine un petit déclic se fit entendre et la porte étroite pratiquée dans le battant de gauche se déverrouilla. Dès qu'il l'eut poussée, il se retrouva sur les gravillons de la cour où apparut

presque aussitôt un inconnu qui sortait du pavillon du gardien, sur la droite.

— Bonjour, je parie que vous êtes Blanc, le nouveau surgé ? dit l'homme en tendant la main.

Comme devant toute situation inattendue, Manuel ne trouva rien à dire et se contenta de hocher la tête en s'essayant sans grand succès à sourire. Il se décida quand même à prendre dans la sienne cette main un peu rouge qu'il avait imaginée brûlante et qui, pourtant, lui glaça la paume.

— Moi, c'est Bézieux, poursuivait l'autre avec entrain. Surgé aussi, mais pour l'internat. Ici, on ne fait pas les trois-huit mais les deux-douze... Vous êtes le premier, Jabaud n'est pas encore arrivé.

— Jabaud ?

— Le Directeur. Vous ne l'avez pas encore rencontré ?

— Si, mais j'avais compris qu'il s'ap-
pelait Billon.

Bézieux éclata d'un bon rire qui mit immédiatement Manuel mal à l'aise.

— Non, Billon c'est le patron. Il ne vient ici que pour faire les fiches de paye avec la secrétaire qui n'est autre que Madame Billon. Vous l'avez vue, elle aussi, sans doute. Beau cul mais oeil de lynx, attention elle voit tout.

Il avait l'attitude relâchée d'un représentant de commerce en produits indispensables et quelque chose de goguenard dans le regard que Manuel trouva un peu forcé, comme si une détresse cherchait à se dissimuler. On aurait dit qu'il s'efforçait de brouiller une piste en agitant sans cesse les mains, en interdisant à ses yeux de se fixer et en sautant imperceptiblement d'un pied sur l'autre comme un coureur qui s'échauffe avant le départ. Manuel aurait voulu qu'il reste immobile quelques instants pour saisir une image nette et vérifier ce qu'il avait cru percevoir en lui, mais déjà, l'autre le prenait par le bras et l'entraînait dans la cour.

— Tenez, faisons quelques pas, que je vous explique. Vous savez comme les gens aiment se donner du « Directeur ». Alors, directeur d'école, hein, quand on est riche, quelle aubaine ! Mais en réalité, Billon s'y connaît en enseignement comme moi en liturgie ambrosienne. Seulement il ne résiste pas à la tentation de se parer du titre. Remarquez que chez lui, la vanité a ses limites, il n'a jamais essayé de s'en mêler. Il a acheté le pas-de-porte il y a une dizaine d'années... C'était une clinique, une sorte de maison de repos, chirurgie esthétique, avortements discrets, pour gens chics... Il en a fait une école pour les enfants du même milieu comme il aurait pu en faire une boulangerie industrielle ou une auberge pour célibataires esseulés... Et tout de suite, il en a confié le fonctionnement à un autre... Une sorte de gérance, si vous voulez. Seulement, comme il n'y connaissait vraiment rien, il s'est fait avoir par notre Jabaud qui passait par là et qui s'est

retrouvé directeur après une brillante carrière comme adjutant ou moniteur d'auto-école, enfin un truc dans ce genre. Voilà ! Et il s'accroche, le bougre, vous pouvez me croire.

Ils faisaient les cent pas, côte à côte, au milieu de la cour, comme pour surveiller une récréation sans élèves.

— D'ailleurs ici, tout le monde s'accroche, poursuivait Bézieux. Ça doit tenir au climat.

Il avait tourné la tête vers Manuel et cherchait à croiser son regard, peut-être pour tenter de deviner s'il s'accrocherait lui aussi. Puis il porta les yeux au loin, vers les montagnes qui surplombaient les grands arbres du parc comme l'enceinte d'une prison pour géants, et il dit, mais cette fois sans sourire :

— Ou au décor, plutôt. C'est l'effet de terrier. On a l'impression qu'il n'y a pas moyen de s'échapper alors on a tendance à aménager son trou et à le défendre contre les envahisseurs.

Manuel eut soudain le sentiment que Bézieux savait tout de lui. Sinon il parlerait moins, il ne lui ferait pas toutes ces confidences. Puis il pensa très sérieusement qu'il avait peut-être tout simplement affaire à un fou. Mais il comprit mieux la situation quand l'autre se pencha vers lui avec une fausse mine de conspirateur et lui souffla, presque contre la joue :

— Si vous le voulez, je vous aiderai à mieux connaître tous les crabes de ce panier.

Bézieux était ivre. Enfin pas vraiment, parce que dans un petit moment on ne verrait sans doute plus rien. Manuel était arrivé un peu trop tôt, voilà tout. Avec son horreur de faire attendre, il attendait toujours, partout. Il se serait volontiers passé de cette fausse manœuvre, aujourd'hui. Un ivrogne ! Voilà l'évidence qui lui échappait depuis sa rencontre avec Bézieux. Car il n'y avait aucun hasard dans ce flottement bavard où il se canton-

nait. Il s'agissait seulement d'une crête de vague. Au-dessous, il y avait la mer. Une profonde habitude, de celles qui font boire tout seul, chez soi, une fois la porte refermée, avec des bouteilles d'avance par peur de manquer et le perpétuel souci de ne plus jamais redescendre, là où tout est problème, où la vie fait mal et où il vient parfois à l'esprit, comme une facile certitude, qu'on aurait les moyens d'en finir une fois pour toutes. Manuel reconnaissait maintenant chacun de ces gestes pour les avoir tant observés à côté de son propre reflet dans les miroirs des bistrots, et ce besoin de parler, de tout dire, et ce mélange incompréhensible de deux attitudes contradictoires, une sorte de pression, de tension, d'urgence, sur un fond de sérénité, celle des grands malades, de ceux qui savent.

Manuel avait toujours été impressionné par les gens qui suivent une ligne, qui s'y tiennent, lui qui se laissait dériver sur la vie depuis toujours, et Bézieux

semblait bien être de cette race-là. Il le regarda. Comment n'avait-il pas noté tout de suite ces cheveux cassants, cette peau brigue du cou, ce léger tremblement dans les doigts dès que les mains s'arrêtaient quelques secondes, et ce regard de chien qui tire sur sa chaîne et qui veut bien mourir pourvu que ce soit en courant. Il avait entrepris de se détruire tout à fait. Manuel y voyait un courage qu'on ne pouvait qu'admirer et l'effroi le prit de tomber un jour sous la coupe de cet inconnu. Chez lui, il le savait bien, l'engouement faisait vite place au culte et il se mit à craindre de ne plus avoir désormais une seule pensée qui n'ait d'abord été exprimée par cette bouche aux dents jaunies. Ce ne serait certes pas la première fois qu'il sombrerait dans ce genre de fascination et il ne comptait plus les fanfarons, les beaux parleurs et les âmes fortes qui avaient réduit à néant par leur seule présence le peu de personnalité que la nature avait

bien voulu lui accorder. Il était même resté à une époque presque muet à cause du brillant étudiant qui partageait sa chambre à la Cité Universitaire. D'abord irrité par tant de bagout, il avait bientôt pris conscience de la pauvreté de son vocabulaire et, honteux de ne savoir parler qu'en confection devant ce grand couturier du verbe, il avait fini par ne plus prononcer un seul mot.

— Ça n'a pas l'air de vous intéresser beaucoup, disait Bézieux.

— Quoi donc ?

— Les crabes.

Avec la pensée assez stupide que le silence aurait la vertu de dégriser l'adversaire, Manuel coupa court à ses commérages.

— Oh moi, dit-il d'une voix qu'il voulait insouciant, j'aurai surtout affaire aux élèves, je suppose.

Mais lé stratagème échoua car, aussitôt, Bézieux lui toucha le coude et se

III

Le repas se désagrégait. Il avait commencé comme une cérémonie et semblait vouloir sombrer dans la sym-~~X~~-pathie laborieuse des fins de banquets. Manuel pensa qu'on avait peut-être prévu trop large pour le peu qu'on avait à se dire. Il ne manquait pourtant personne et la plupart des convives se connaissent déjà des années précédentes, mais leurs vies étaient ailleurs. Presque tous enseignaient à temps complet dans les lycées des environs et ne venaient ici que pour donner quelques heures de cours et boucler leur budget avec sans doute plus de honte que de cynisme. Une sorte de méfiance les séparait les uns des autres et

ils ouvraient l'année scolaire comme on prépare un mauvais coup, chaque malfaiteur enfermé dans sa spécialité et cherchant du coin de l'œil à dénicher le possible traître qui les enverrait tous au baigne.

Manuel aurait aimé pouvoir se reposer sur Bézieux mais la distribution des petits cartons disposés devant les assiettes en avait décidé autrement et il se retrouvait entre Madame Beauvais, l'institutrice de la classe primaire unique, jolie brune aux pommettes saillantes et aux doigts maigres chargés de bagues, et Monsieur Daurant, pilote de guerre à la retraite qui ne devait pas aborder les mathématiques par le biais de la cocasserie.

On avait pris l'apéritif debout, sans doute par crainte de se voir rivos à la longue table dressée au beau milieu du vaste réfectoire des élèves dont les murs laqués donnaient aux conversations la sinistre sonorité des spectacles joués devant des fauteuils vides. Mais au bout

d'un moment, il avait bien fallu prendre sa place et le directeur — celui que Bézieux appelait le Patron — avait tenu à porter un toast à l'année scolaire qui s'ouvrait. Lorsqu'il employa l'expression « équipe pédagogique », Bézieux fut pris d'une quinte de toux qui lui fit perler des larmes aux coins des yeux et déclencha un soupçon d'amusement chez certains et des lueurs haineuses chez d'autres. Manuel en conclut qu'il devait exister deux camps et, lâchement, se sentit obligé d'avoir été placé assez loin de la pomme de discorde.

Les sujets de conversation s'épuisaient très vite et, au café, privés de l'alibi de la bouche pleine, tous comprirent qu'il fallait trouver un thème plus ventru. On essaya de parler des vacances et Manuel eut peur qu'on en vienne bientôt à produire des photographies. Mais non, on restait dans le vague, dans le beau temps, la plage...

Manuel n'écoutait presque plus. Des

images qu'il croyait perdues renaissaient parmi les miettes semées sur la table, les taches de vin, de sauce... La nappe blanche brillait sous les lumières comme un ciel d'août. Il eut envie de revoir Nice d'où, pourtant, trente ans plus tôt, il ne rapportait chaque été que la sourde déception d'avoir gâché des jours entiers à attendre quelque chose qui ne viendrait jamais. Il se souvint des matins encore frais, quand il descendait à la plage avec son père, toujours silencieux, sombre, mais si rassurant que Manuel aurait voulu être un peu plus petit pour pouvoir glisser cette année encore la main dans la sienne et se faire tirer doucement en trottant. Parce que c'était surtout papa, les vacances. Tout un mois de trente dimanches à l'avoir avec soi. Et on était si heureux, les dimanches. Ils allaient tous les deux à la plage, chaque matin, pendant que maman achetait la viande ou le poisson pour midi. Eux s'occuperaient du reste au retour. Ils feraient la fermeture du

marché, à l'heure où tout se vend moins cher de peur de ne pas se vendre du tout. En réalité, ils étaient trois à emprunter la longue avenue qui conduisait aux arcades, mais la mémoire de Manuel se refusait toujours à lui rendre son frère. Il ne voyait plus qu'un enfant et un adulte passer, sur le trottoir, d'une tache humide à la suivante, des taches de plus en plus petites, de plus en plus espacées, au fur et à mesure qu'ils avançaient, vestiges de l'arrosage municipal, et qui auraient complètement disparu lorsqu'ils remonteraient, tout à l'heure. Jacquot aussi s'était évaporé. Manuel ne le situait presque nulle part alors qu'à cette époque, bien sûr, il se trouvait toujours là, dans le cercle. L'accord tacite des survivants pour enfouir leur chagrin en eux devait avoir aidé ce fantôme à s'effacer. A force de garder le silence sur les morts, on risque bien de laisser le néant s'emparer d'eux tout à fait. On avait bravé ce danger et on s'obstinait à le défier depuis

plus de vingt ans. On n'avait plus parlé de Jacquot, jamais. On allait au cimetière tout seul. On feignait de ne pas voir pleurer l'un des deux autres. On faisait diversion. Et puis, le soir, dans son lit, on essayait de couper les branches à la douleur qui vous déchirait de partout, comme un grand arbre. Pendant vingt ans. Et encore aujourd'hui, à chaque fois que Manuel allait rendre visite à sa mère. Mais maintenant, il ne restait plus qu'un seul des deux autres, et il avait fallu ajouter un nouveau sujet de mutisme.

Manuel se dit qu'après tout, l'enfant qu'il voyait marcher vers les arcades pouvait aussi bien être Jacquot, lui-même restant invisible, hors du cadre, courant un peu devant, ou traînant en arrière, mais il n'y croyait pas vraiment. Surtout, il ne voulait pas y croire, il voulait être avec papa.

En passant devant le grand magasin de tissus, sur la gauche, le petit Manuel ne manquait jamais de jeter un regard sur

les deux mannequins miniatures drapés dans des étoffes avec tant d'habileté qu'on eût dit qu'elles portaient des petites robes coupées à leur taille par un grand couturier. Elles se tenaient là, chaque jour dans une nouvelle toilette, fières, un pied un peu en avant, comme en marche, la tête haute, les reins cambrés, les épaules souvent nues, ou une seule, parfois. Et cette troublante impression que leurs seins de plâtre allaient se soulever dans une respiration, que leurs mains allaient se tendre vers lui et qu'elles se jetteraient dans ses bras. Il connaissait pourtant leur état de captives. Un jour où il accompagnait maman dans ses courses, il l'avait suivie à l'intérieur du magasin et, en passant, il avait vu ses petites amies par le côté. Elles étaient reliées au lourd coupon étendu derrière elles par le tissu de la robe qu'elles tiraient comme une laisse cruellement fixée au creux de leurs reins par des dizaines d'épingles scintillantes. Il avait

aussi pu voir un peu de crasse dans la courbe du cou et un petit éclat de plâtre gris sale dans les cheveux de la brune, celle de gauche, la plus jolie. Les matins qui suivirent, se sentant dépossédé de quelque chose, il détourna les yeux. Il ne pouvait plus vraiment les considérer comme des passantes adultes à qui le ciel eût donné la taille idéale pour se fiancer avec un petit garçon et il n'envisageait pas de les regarder comme des objets. Il eut un chagrin d'amour et se crut condamné pour toujours au célibat. Il souffrait. Puis l'idée lui vint d'en faire des martyres et il se découvrit tous les courages. Sa décision fut vite prise : il les sauverait. Il se voyait bien se précipiter à l'intérieur du magasin et, sous le regard médusé des vendeuses, se saisir de l'une de ces immenses paires de ciseaux qui traînaient sur les tables. Il trancherait les liens et emporterait les prisonnières sur son dos. Il rêvait déjà de leurs murmures reconnaissants à son oreille, de leur sou-

fle chaud dans ses cheveux et de leurs seins, leurs seins enfin nus contre ses épaules. Ces seins qu'il regrettait tant de ne pas voir, jamais, et où se cachait pour lui, à cette époque, l'énigme entière de la féminité. Il remettait quand même son équipement à demain, qui restait toujours demain.

Sous les arcades il faisait bon. Les odeurs avaient déserté la place écrasée de soleil qu'ils devraient traverser tout à l'heure, pour se réfugier ici et essayer de se fondre en un seul parfum qui serait celui de Nice, celui qu'on emporterait chez soi, là-bas, dans la poussière de la mine qui rongerait les façades et donnait à l'air du jour un goût terrible de maison abandonnée, de misère. Là-bas, il fallait toujours laver, toujours recommencer à blanchir et on sortait des journées comme on descend d'un train à vapeur, la peau fardée de tristesse.

Manuel passait sous ces voûtes avec un petit pincement d'effroi. C'est qu'elles

portaient des noms de suppliciés. Deux jeunes hommes avaient agonisé là. Un de chaque côté de l'avenue. Pendus par les envahisseurs, ils étaient restés exposés pendant plusieurs jours. L'effrayant tableau ne datait alors que de dix ou douze ans et presque tous les passants les avaient vus et avaient dû passer près d'eux, la tête basse, en s'efforçant de ne pas se laisser trahir par ce qu'on aurait pu considérer comme de la colère. Seule la terreur était permise. On en parlait encore. On levait toujours les yeux vers les plaques vissées au mur, comme pour un salut chargé de honte.

Manuel craignait confusément de voir, un beau matin, le pendu à la place de l'inscription, sans d'ailleurs bien comprendre les raisons de ses craintes car il l'imaginait beau et serein comme une statue d'église, comme un saint. Peut-être faisait-il un destin du sinistre hasard qui avait fait prénommer Ange l'un des deux hommes assassinés. Il se rappo-

chait un peu plus de son père dont le regard voletait autour des jambes des femmes et lorsqu'il débouchait enfin dans le soleil de la place, c'était avec le sentiment de gêne qu'on peut avoir quand on s'aperçoit, à la fin d'un bon film, alors que la salle vient déjà de se rallumer, qu'on n'a pas eu le temps de se recomposer une mine tout à fait désinvolte.

L'enfer des matins s'ouvrait là, sur cette place orange qui, malgré le jardin, lui semblait une grande dalle brûlante encadrée de courts de tennis verticaux. Il fallait la traverser de part en part, puis il y aurait la Promenade et on descendrait sur la plage. On ne ressortirait de la chaleur que vers midi, pour s'enfoncer dans les petites rues sombres de la vieille ville qui conduisaient au Marché. On attendrait que le nombre vingt soit remplacé par quinze ou dix sur l'ardoise avant d'acheter des petits melons qu'on rapporterait à maman avec une fierté de pêcheurs à la ligne.

Entre les arcades et le Marché, il n'y avait que la lumière aveuglante, la meurtrissure des galèts et le gant de crin du soleil. Là, Manuel passait du blanc au rouge et perdait de longues lanières de peau morte sans jamais accéder au bronze des élus qui se lançaient des ballons avec de grands éclats de rire. C'était des heures d'attente douloureuse, un temps tout blanc, semé de miettes de mots échangés distraitemment avec papa.

Manuel regardait toujours la nappe si blanche où surnageaient mille petits déchets laissés par le repas et il eut l'impression que les conversations qui venaient y mourir en multipliaient les souillures. Il craignit d'avoir été interrogé et releva vivement les yeux, comme pris en faute. Mais aucun regard n'était posé sur lui. Des noms de plages circulaient qu'il connaissait pour les avoir vus en grosses lettres sur les affiches du métro. On assenait des certitudes et on mentionnait quelques inconvenients mineurs

pour donner du poids aux mérites qu'on avait su déceler çà ou là.

— Vous avez sans doute eu des vacances bien étranges, vous? dit quelqu'un en regardant vers lui.

La panique de Manuel dura peu. Déjà, sa voisine répondait. Il pensa alors qu'il faudrait désormais se méfier du léger strabisme de ce Monsieur Dublot, le professeur de philosophie habillé à la mode des années cinquante et qui devait regretter que son infirmité ne fût pas pire encore tant il semblait vouloir se donner la dégaine du Jean-Paul Sartre d'avant la canadienne.

— En effet... Mais je vous assure que je ne regrette vraiment rien, dit Madame Beauvais.

Manuel tourna la tête vers la jolie institutrice et entreprit d'échafauder des hypothèses : avait-elle descendu quelque rapide en radeau? Ou passé ses vacances à préparer un examen ou un concours qu'elle aurait réussi? Peut-être avait-elle

doute fait la prestation la plus médiocre. Il en souffrit un peu pour Madame Beauvais dont il aurait bien aimé connaître le prénom.

— Comment s'appelle-t-elle ? demanda-t-il, faute de mieux, et pour se racherer tout de même un peu.

Madame Beauvais tourna la tête vers lui et le brûla d'un sourire.

— Marie, annonça-t-elle avec l'air triomphant de quelqu'un qui ne se sent pas mécontent de sortir des sentiers battus.

— C'est rare qu'ils soient si paisibles, juste après la naissance, commenta le détendeur provisoire des documents, de l'autre côté de la table. Elle est parfaite.

— On a dû me faire une césarienne. Les enfants souffrent moins, paraît-il, répondit Madame Beauvais avec une sorte de regret dans la voix.

Manuel imagina des chairs vives, ouvertes, qu'on écarte, une plaie qu'on recoud, une cicatrice à fils noirs, et une

douleur lui tordit le ventre, lançant des ondes désagréables jusque dans ses talons. Il regarda l'institutrice et vit une mère. Son désir s'évanouit.

— Votre mari a assisté à l'accouchement ? demanda quelqu'un d'autre.

— Oui, bien sûr, mais ils l'ont fait sortir à la fin puisqu'il fallait opérer, dit-elle avec la même petite brisure.

Manuel comprit qu'au milieu de son bonheur, elle devait ressentir qu'on lui avait tout de même volé quelque chose, à la toute dernière seconde, et qui était, justement, de mettre son enfant au monde. Il se dit qu'elle ne tarderait pas à en vouloir un autre. « Un vrai », pensa-t-il plutôt stupidement.

Mais déjà, l'institutrice affichait à nouveau la tendre sérénité des accouchées de fraîche date et les autres s'émerveillaient à tour de rôle dans des formules interchangeables malgré les louables efforts qu'ils déployaient pour les varier.

Bientôt, les photographies arrivèrent

dans les mains de Bézieux. Il se mit à les contempler en hochant la tête. Il les garda longtemps, avec un air grave, semblant vouloir interroger la petite fille. Manuel remarqua que ses mains tremblaient légèrement et que ses lèvres bougeaient, comme s'il allait dire quelque chose de très intime et de très douloureux. Mais ça ne dura que quelques instants et il releva bientôt la tête, tenant d'un geste souple les photographies à son voisin. Il semblait bouleversé et on crut qu'il ne dirait rien.

— Très bien... lança-t-il pourtant.

Et en une seconde, sans que personne n'ait eu le temps de séparer ses gestes les uns des autres, il pêcha une cigarette dans son paquet, la porta à ses lèvres, l'alluma et en tira une bouffée. Il cligna un peu des yeux, comme aveuglé par la fumée.

— Joli coup de bite, trouva-t-il bon d'ajouter alors, et un voile de consternation se déposa sur toute chose.

IV

Malgré la chaleur d'orage, il avait laissé la fenêtre de son bureau fermée et, le visage près de la vitre, fixait la cour déserte des dimanches. Aucun bruit ne lui parvenait et la sonnerie électrique resterait silencieuse jusqu'à demain matin. L'été qui n'en finissait pas semblait frapper de stupeur jusqu'aux oiseaux perchés dans les arbres du parc, le bec tendu vers les nuages noirs qui, bientôt, masqueraient le soleil.

Presque blanc dans la lumière, le gravier de la cour paraissait inaccessible à toute vie, comme une plage irradiée, impropre à la baignade pour encore cinq cents ans.

L'instant d'après, elle franchissait le

portail. Il voyait d'abord la tache jaune de son tailleur, celui qu'elle portait au repas de rentrée. Et le noir de sa chevelure, de ses lunettes de soleil, de ses escarpins vernis. Elle traversait la plaque dangereuse de la cour d'un pas mesuré, tranquille. Les fines chaussures ne bousculaient aucune petite pierre, ne soulevaient aucune poussière. Elle glissait. Il voyait encore un peu de lumière se réfléchir sur ses cheveux avant qu'elle ne disparaisse dans la bâtisse. Maintenant il entendait résonner ses pas sur les marches de marbre. Toujours le même son régulier, paisible, obstiné. Elle arrivait sur le palier et le martèlement prenait fin. Sa trace se perdait sur le buvard de la moquette. Puis elle poussait la porte du bureau, la refermait doucement derrière elle, faisait encore un pas ou deux avant de s'arrêter. C'était à ce moment-là seulement qu'il se décidait à lui faire face. Ils gardaient tous deux le silence, longuement.

Elle enlevait alors ses lunettes et se tenait là, immobile, comme prise d'un léger vertige. Il n'aurait pu dire si ce qu'il découvrirait dans son regard appartenait au bonheur ou à l'effroi. Il y reconnaissait pourtant cette résolution qui anime les femmes devant les événements majeurs. Lui se sentait plus hésitant, presque maladroit. Il baissait même les yeux. Les escarpins noirs luisaient comme des couteaux.

Elle avait ouvert son sac, celui d'où elle avait sorti les photographies de l'enfant, le premier jour, et y rangeait ses lunettes dans un geste tout à fait identique. La fermeture claquait. Les nuages avaient dû progresser car il faisait maintenant plus sombre. Ni l'un ni l'autre ne parlait encore. Lui n'avait pas bougé depuis qu'il s'était retourné. Il se sentait comme absent de la pièce, observateur tapi derrière quelque miroir sans tain. Et, d'ailleurs, quand elle relevait la tête et plantait son regard dans le sien, on aurait

dit qu'elle ne le voyait pas. Elle avait des yeux bleu foncé, presque violets.

Elle passait devant lui, le frôlant presque, pour aller près du bureau et y déposer son sac. Elle se tenait alors de dos. A nouveau la masse noire des cheveux, la longue tache jaune du tailleur, les pieds minuscules perchés sur des aiguilles. Et, en plus, maintenant, les jambes où la lumière jouait avec le grain des bas pour y faire perler de minuscules cristaux, comme une transpiration.

La tache jaune se coupait en deux. La plus haute moitié devenait blanche. Elle venait d'enlever sa veste et se penchait en avant pour la déposer sur le fauteuil. Manuel regardait le tissu de sa jupe se tendre sur ses hanches. Il aurait voulu se coller à elle mais il ne bougeait pas.

Quand elle pivotait enfin vers lui, elle avait déjà presque entièrement ouvert son chemisier et il apercevait ses seins, sans les voir pourtant, car les lisières d'étoffe jouaient à les cacher encore. Elle

s'appuyait sur le bureau et le regardait à nouveau. Elle était devenue plus pâle et une ombre un peu mauve naissait lentement sous ses yeux, leur donnant plus d'éclat. Toute la vie avait déserté son visage pour se réfugier dans ses yeux. Lui se sentait en danger mais ne pouvait déjà plus échapper à ce qui se préparait, fasciné comme un animal qui, la nuit, au milieu de la route, regarde rouler vers lui les deux boules de lumière qui le tueront.

Elle remontait sa jupe sur ses hanches. Le mouvement semblait ne jamais devoir finir. Les bas s'arrêtaient à mi-cuisse. Au bout des élastiques blancs, de petites griffes métalliques étincelaient. Entre eux, la nudité de la chair paraissait si totale, si violente, qu'il en éprouvait des douleurs. Sous les plis de la jupe enfin parvenue à la taille, un triangle de dentelle blanche voilait une ombre. Une minuscule boucle noire dépassait à peine, au creux de l'aîne.

Là, tout allait très vite. Le slip glissait

tout seul vers le bas. Elle relevait une jambe. Un escarpin brillait sous la dentelle qui roulait bientôt le long de la seconde jambe avant de se poser doucement sur l'autre chaussure, entourant encore la cheville, pour s'y endormir, abandonnée comme un très-jeune chat.

Elle le regardait toujours, exposée. Il ne voyait que des morceaux d'elle, il voulait en même temps venir plus près pour la toucher et reculer pour la voir tout entière. Elle s'offrait. Elle n'avait pas encore reposé le pied qu'elle avait levé tout à l'heure. Il saisissait la jambe encore fléchié sans avoir eu conscience de s'être approché et d'avoir ouvert ses propres vêtements. Elle disait quelque chose qu'il ne parvenait pas à entendre mais qu'il savait être un appel. Dans son dos, un grondement roulait contre la fenêtre. De grosses gouttes frappaient les vitres. Le ciel s'ouvrait, comme elle. Il se vidait tout entier, comme lui...

... Le mouchoir de papier qu'il avait

préparé recueillit la preuve de sa solitude. Lorsqu'il rouvrit les yeux, son regard se posa sur la moulture du plafond de la chambre et y resta perché un moment. Le rêve s'effaçait, cédant la place à cette amertume douloureuse que laissent toujours les caresses solitaires. Ne lui accordant aucun sursis, la réalité venait de reprendre brutalement ses droits. La chambre déserte se substituait au bureau de ses chimères et aucune visiteuse ne s'y tenait. Il était là, adossé à son oreiller, au centre de son lit défait, la main refermée sur la base de son sexe qui s'affaissait déjà. Il le regarda comme une chose étrangère. Comme un objet qu'il aurait ramassé et dont il ne saurait que faire. Il pensa à un petit bouquet fané. L'image lui vint aussi d'une paire de gants de cérémonie, pour quelque demande en mariage des temps anciens; et ce fut cette idée, dont le grotesque lui fit honte, qui le décida à lâcher son étreinte et à rabattre le drap sur lui.

Les dimanches, il s'éveillait tard. Le soleil dessinait des dentelles au plafond. Il ressentait presque aussitôt la petite inquiétude des jours sans contraintes où il n'y a que le soir à attendre, comme une sourde menace. Il remontait la couverture jusqu'au bord des lèvres et refermait les yeux. Bien étendu sur le dos, il sentait le drap peser faiblement sur son corps. Il rêvait un peu d'une main de femme qui viendrait s'y poser, d'un corps chaud, encore tout-endormi, qui roulerait contre lui... Mais l'imagination est paresseuse devant les choses naturelles. Son désir réclamait plus de cérémonie. Il fallait inventer un autre lieu, une rencontre exceptionnelle, des vêtements, des postures, un climat, une mise en scène. C'était à ce moment-là que, soudain, il remontait son oreiller pour pouvoir s'adosser au mur et prenait dans le petit tiroir de la table de nuit le mouchoir de papier où viendrait se dissoudre son mirage....

Mais il restait insatisfait. En réalité, une faim plus complexe s'emparait de lui avec violence à n'importe quel moment de la journée ou de la nuit. Parfois, il se réveillait en sursaut, victime d'une de ces bouffées de désir, de besoin, dont il ne parvenait pas à découvrir la vraie nature. Il essayait bien de boire, de manger ; sa main glissait vers son ventre, mais il ne trouvait pas là non plus le chemin de la paix. Alors il allait à la fenêtre de la chambre, regardait longtemps le lac où la lune contemplant son double avec indifférence, et des larmes insensées lui montaient parfois aux yeux.

Il demeura encore un instant sans bouger. Il crut même qu'il parviendrait à se rendormir et gagner ainsi une heure ou deux sur la traversée aride du dimanche. Mais non, il avait laissé trop de conscience s'insinuer en lui et il distinguait déjà tous les petits bruits du dehors. Comme toujours, il savait évoquer un tableau précis pour chacun d'eux. Il ne

pouvait s'empêcher de tout traduire en images. Même lorsqu'il parlait, il voyait les mots qu'il prononçait et, toujours comme au temps de l'école primaire, écrits sur une feuille quadrillée de cahier, avec la marge verticale en rouge, de son écriture appliquée à l'encre violette ; la belle encre violette qui, en séchant, prend des teintes de veil or sur la faïence blanche de l'encrier, tout en haut du pupitre de bois sombre labouré de cicatrices crasseuses, témoins ineffaçables d'enfances révolues. Il s'était souvent demandé comment il réussissait à parler, dans les premières années quand il ne savait pas encore écrire.

Toute sa vie, il avait aimé les images. Très tôt, il avait su se couler dans les illustrations des livres. Il y pénétrait physiquement. Il se mêlait aux traits, aux couleurs, et se campait au milieu du dessin, invisible et tout-puissant, après avoir reconstruit en volume tout l'espace. Il lui semblait capter l'autre côté des

choses. Il se sentait de taille à diriger le destin des personnages, à imaginer des rebondissements imprévus de l'action, mais il n'en faisait rien. Il restait observateur stupéfait, victime heureuse de quelque enlèvement sans violence, captif soumis à la rêverie des autres.

A Nice aussi, il avait connu de ces joies. Papa avait acheté un stéréoscope. C'était une sorte de petite jumelle marine noire, carrée, avec un compartiment translucide à l'arrière pour y glisser des vues doubles. A proximité des lieux touristiques, on vendait ces merveilles par boîtes de dix. Les angles choisis par le photographe rivalisaient d'audace avec les plus consternantes cartes postales, mais Manuel jetait dans la lunette des regards brûlants d'explorateur. A quelques mètres de lui se dressaient les originaux, en vraie grandeur, mais il ne s'y attardait pas. Il savait bien que l'âme des choses s'était réfugiée là, derrière ces deux lentilles rondes. Et au milieu des

transparences, il croyait percevoir le vrai discours du temps.

Des coups réguliers frappés quelque part dans la maison vinrent le rejoindre au fond de sa somnolence. Légers comme ceux d'un marteau sur une paroi fragile, ils lui parvenaient pourtant nettement. Manuel pensa que Monsieur Vazille profitait du dimanche pour faire un peu de bricolage. Puis il se dit que les retraités n'ont pas à profiter des dimanches. En outre, ses voisins devaient plutôt se préparer pour la dernière messe de la matinée. Ils ne la manquaient jamais. Au retour, bras dessus-bras dessous, ils croiraient Manuel, en route vers le petit restaurant près de la gare où il prenait ses repas quand il ne mangeait pas à l'école. On se saluerait avec un sourire silencieux et un petit mouvement de fête, comme on le fait sur le Ring, à Vienne, dans les films à ombrelles et à rédingotes.

Pourtant, les coups continuaient. Si proches que Manuel avait l'impression

qu'ils venaient de chez lui. Il voulut croire que, pour lui faire plaisir, quelque lutin était en train d'installer les rayonnages qu'il avait achetés pour sa petite pièce aux écritures et qui, appuyés contre un mur, attendaient depuis trop longtemps de quitter leur position verticale.

Tout à coup, il comprit qu'on frappait à la porte de son appartement. Il bondit de surprise et d'excitation. C'était bien la première fois qu'un tel événement se produisait. Jamais il n'avait reçu la moindre visite et même dans ses rêves, il n'aurait pas eu l'idée d'attirer ici la pensionnaire de ses désirs. En réalité, ce lieu n'existait pas encore. Au bout de toutes ces semaines, Manuel semblait n'avoir touché à rien. Il tournait autour des choses, les replaçait à l'endroit exact où il les avait prises, comme dans un magasin d'antiquités. C'est peut-être pour cela qu'il n'avait jamais pu se résoudre à faire la cuisine et que, sa toilette finie, il recouvrait vite son lit avec une fébrilité

de passer clandestin. Il se réservait encore la possibilité de quitter la boutique sans rien acheter et, le soir, la porte refermée sur lui, il se surprenait parfois à marcher autour des meubles, à bouger sans cesse, à sauter d'un pied sur l'autre, comme si la moindre seconde d'immobilité risquait de faire apparaître des racines. Il vérifiait sans cesse la vigueur d'une liberté dont il ne savait pourtant pas jouir.

Après avoir enfilé en hâte sa robe de chambre, Manuel se pressa d'aller ouvrir la porte. Madame Vazille se tenait là, en chapeau, prête pour la messe, et le regardait d'un oeil furieux.

— Il est tombé ! dit-elle.

Manuel se sentit pris la main dans le sac. Il ne savait pas du tout ce qui s'était passé, mais il ne lui vint pas à l'esprit qu'un autre que lui pût être le coupable. Aussi fut-ce plus par curiosité que dans un mouvement de révolte qu'il réussit à prononcer d'une voix blanche :

— Quoi ?

— Venez vite, il est tombé ! répéta sans l'entendre la grosse femme, avec dans l'intonation une fêlure qui donnait à sa phrase des sonorités enfantines. Ce qu'il avait pris pour de la fureur n'était peut-être après tout que de l'effarement, et l'apparition de l'enfance fit émerger chez lui des réflexes de pédagogie.

— Mais qu'est-ce qui est tombé ? interrogea-t-il avec des inflexions apaisantes.

— Mon mari, il est tombé !

Elle s'impatientait, au bord des larmes. Mais Manuel ne la voyait plus. L'image intolérable d'un corps qui bascule dans le vide lui traversa l'esprit et il voulut la chasser à toute force.

— Non !

— Mais si ! Venez vite. Il est dans la cuisine. J'ai essayé de le soulever pour l'asseoir, mais il est trop lourd.

Un soulagement indécent rendit à Manuel toute sa vigueur.

— C'est dans la cuisine ? demanda-t-il encore avec une soudaine insouciance que Madame Vazille dut prendre pour du courage et qui sembla la rassurer.

Elle lui avait déjà pris la main et l'entraînait sur le palier, vers la porte grande ouverte de l'autre appartement, avec la détermination qui motive les enfants les plus timides sur le seuil des confiseries.

Dans le vestibule où flottait une odeur de dimanche, mystérieux dosage d'eau de Cologne et de pâte à gâteau, il croisa sainte Thérèse de Lizieux qui, les bras chargés de fleurs, contemplant depuis son cadre doré le petit plafonnier. Il pensa que la valeur esthétique du luminaire, simple coupelle renversée décorée de motifs géométriques verts et roses, ne justifiait nullement une extase aussi profonde.

Sans l'homme en complet sombre étendu à plat ventre aux pieds de la table, la cuisine se serait montrée sous un jour

accueillant. A la fois encombrée et claire, elle tenait du laboratoire et de la ferme des gravures anciennes et réussissait le prodige, malgré la profusion d'émail et de formica, de laisser imaginer qu'on pourrait y passer des heures entières auprès d'un âtre dont elle était cependant dépourvue.

Manuel s'agenouilla auprès de Monsieur Vazille et, le saisissant par les épaules, le fit rouler sur le dos puis, presque dans le même mouvement, il passa les avant-bras sous ses aisselles et parvint à le plaquer, assis, contre un pied de la table. Pendant quelques secondes, il ne vit plus rien, étourdi par la violence de l'effort qu'il venait de produire, étonné d'avoir réussi une sorte d'exploit. Il souffla. Puis il voulut faire quelque chose pour aider le vieil homme toujours immobile, dont la tête venait de replonger en avant.

— Il faudrait appeler un docteur, dit-il.

— Non, ça lui est déjà arrivé. Ça va aller, maintenant qu'il est assis, affirma Madame Vazille qui semblait avoir retrouvé son calme.

Manuel prit tout de même l'initiative de desserrer la cravate du pauvre voisin pour l'aider à reprendre sa respiration et, lui saisissant le visage à deux mains, il fit basculer avec une grande douceur la tête vers l'arrière. Là, il resta tout à fait immobile, stupéfait.

— Oh, il s'est fait mal au front ! disait la voisine. Il faudrait une compresse d'eau froide.

Et elle précipita son imposante masse vers l'évier pour y humecter une serviette.

Manuel voyait bien lui aussi qu'une plaque sombre surmontait le sourcil gauche de l'homme dont il soutenait toujours le visage, mais son souci était ailleurs. Il chercha désespérément une façon subtile de présenter les choses et, ne trouvant rien, se contenta de répéter :

— Il faudrait bien appeler un médecin, vous savez.

Madame Vazille se retourna, la serviette humide à la main.

— Mais non, mais non, je vous dis qu'il va revenir tout seul !

Elle avait dans la voix l'impatience maîtrisée qu'on affiche le plus souvent en présence des imbéciles et, fouetté par cette condescendance, Manuel renonça à toute stratégie avant de déclarer :

— Mais il est mort, Madame.

Il lâcha enfin le visage glacé qu'il tenait jusque-là à pleines mains et fut traversé d'un long frisson à la pensée qu'il venait d'étreindre un cadavre. Comme pour apporter un argument décisif à sa thèse, la tête retomba aussitôt en avant.

Madame Vazille s'était arrêtée, le linge tendu devant elle. Un moment passa où ils furent morts tous les trois, frappés par un mal invisible qui aurait miraculeusement laissé deux des cadavres debout,

comme on voit encore marcher les atomisés contre les murs d'Hiroshima.

Puis les yeux de la femme cillèrent plusieurs fois, très vite, et sa bouche s'ouvrit. Manuel sentit son propre organisme se remettre en marche lui aussi, pour charrier aussitôt une peur nouvelle : celle de se voir accuser de meurtre par cette femme qu'il imaginait capable de toutes les violences. Il voulut fuir. Il se leva si vite qu'un étourdissement le prit et il dut aller s'adosser au mur, près de la porte. Il fut alors certain qu'elle allait se jeter sur lui.

Mais elle eut des gestes très doux. En réalité, elle avait totalement oublié sa présence. C'était l'affaire d'un couple. Manuel se trouvait très loin, pour elle, de l'autre côté de l'intimité.

Elle vint d'abord s'agenouiller lourdement auprès du corps toujours assis de son mari. Elle ne pleurait pas. Elle ne disait rien. Elle serrait encore la serviette humide et la lui passa sur le front, quand

même, comme pour apaiser la dernière meurtrissure de cette vie évaporée. Puis elle prit les mains, l'une après l'autre, comme on cueille des fleurs fragiles, et les réunit ensemble dans le giron du mort qui, assis, la tête inclinée, sembla entamer une terrible prière.

Alors elle se releva en prenant appui sur le bord de la table et, dégageant une des chaises bien rangées tout autour, s'y laissa tomber avec toute la lassitude du monde.

Ce fut beaucoup plus tard qu'elle se souvint de la présence de Manuel qui, toujours debout près de la porte, n'avait pas bougé. Elle le regarda longuement, comme s'il détenait la solution de quelque énigme. Elle n'adressait de reproche à personne. Elle ne montrait aucune révolte. Elle semblait surtout étonnée.

— Alors, c'est fini, lui dit-elle seulement.

Elle avait cru d'abord qu'elle ne ferait

que trébucher sur un petit obstacle et que le couple repartirait, comme les autres fois. Maintenant, elle venait de comprendre qu'il s'agissait en réalité du bord extrême de la falaise. Elle tombait déjà. Elle tomberait ainsi pendant tout le temps qu'il lui restait à vivre, amputée de la moitié d'elle-même. Ce ne serait plus la vie, seulement la chute. Oui, c'était bien fini. Manuel ne douta pas un seul instant qu'elle parlait bien de sa propre vie en disant cela.

V

Dans les heures qui suivirent, la maison de Madame Argaud se transforma. Il avait suffi qu'on oublât de refermer les portes derrière soi pour que les trois appartements, d'ordinaire si bien isolés les uns des autres, comme dans un immeuble, n'en fassent plus qu'un seul. Le palier prenait des façons de corridor, la cage d'escalier s'effaçait au profit d'un bel ouvrage d'ébénisterie qui conduisait à l'étage; on occupait une villa.

Toute la journée, les trois survivants divaguèrent d'une pièce à l'autre, sans but, comme des visiteurs affolés, comme des enfants tristes lâchés dans une demeure inconnue. Ils savaient qu'ils ne

pouvaient compter que sur eux. D'autres étaient passés, mais qu'ils n'avaient pas su retenir : un curé, un médecin et un homme encore, très poli, vêtu de noir et porteur d'un curieux volume couvert de cuir et rempli d'échantillons de soie. Ces visites si furtives avaient laissé aussi peu de traces que des rêves et tous trois revenaient sans cesse les uns vers les autres, pour se prouver leur réalité. S'ils avaient osé aller au bout de leur terreur, peut-être se seraient-ils serrés tous ensemble dans un coin de mur, pour sentir leur chaleur, cette vie qu'ils s'appliquaient à faire circuler partout, en suivant des itinéraires qui ne les conduisaient nulle part et ne semblaient servir qu'à les faire se croiser, se toucher du regard, de la voix, d'un pan de vêtement qui vole.

Mais la mort elle aussi sait bien se glisser par les portes entrouvertes et quand, vers le soir, ils vinrent s'échouer dans le vaste salon du rez-de-chaussée, il

était déjà trop tard et le deuil avait pris possession de tout.

Madame Vazille avait sombré dans une vieillesse extrême. Elle ne pleurait plus mais paraissait décidée à ne plus jamais rien voir, ni rien entendre. D'ailleurs, on parlait peu. Tous trois restaient assis sur le bord des fauteuils, tendus, comme aux aguets. Il y avait une atmosphère d'attente, d'impatience pourtant dénuée d'espoir, de cette urgence résignée qui s'empare des familles, au fond des hôpitaux, tout à côté des petites chambres de réanimation. La mort y est si proche qu'on ne la reconnaît plus. Et quand l'homme à la blouse verte vient vous dire qu'on ne peut plus rien faire, qu'on va débrancher les appareils, avec dans le regard ce chagrin vrai qu'éprouvent tous jours les soignants dans ces instants d'échec, on n'en croit rien. Un besoin vous prend d'être témoin de tout, de voir s'arrêter la pompe, de regarder sur l'écran s'aplatir cette ligne verte qui signi-

fait la vie, d'assister au moment incompréhensible où, sur un geste si simple, cet adulte en couveuse va cesser de renaître. Mais on ne verra rien. Il faut partir. Ils font cela après votre départ, bien sûr. Puis ils vous téléphonent, toujours avec cette compassion si peu feinte, pour vous dire que tout est fini. Mais le doute persiste. Il faut encore la preuve. Alors on se précipite à l'hôpital et c'est seulement devant le cadavre qu'on n'espère plus ; on reste là, stupéfait, comme en face d'un suicide, d'un meurtre ; et on se sent tellement coupable d'avoir privé d'agonie ce pauvre mort.

Madame Vazille devait ressentir quelque chose d'assez proche de ces regrets. N'avait-elle pas dit :

— Il est parti comme ça, sans même me dire adieu.

Peut-être était-ce cet adieu qu'elle attendait maintenant, et les deux autres aussi. Ils auraient même accepté de voir entrer le défunt, dans son costume des

dimanches, pour venir embrasser sa veuve avant de retourner s'étendre là-haut, tout près du crucifix, de la bougie allumée et de la petite branche de buis debout dans l'eau du verre à moutarde décoré d'oiseaux de toutes les couleurs.

— Il ne buvait que dans ce verre, avait dit Madame Vazille, et Manuel n'avait pas très bien su discerner si l'hommage s'adressait à l'amateur d'oiseaux ou au solide buveur.

Quoi qu'il en soit, la présence guillette de cet objet de cuisine dans la chambre mortuaire enlevait toute solennité au tableau et, après tout, sans doute fallait-il s'en féliciter.

Manuel remarqua en une autre occasion que jeu et religiosité faisaient bon ménage chez les Vazille. Dès qu'il avait pu s'extraire de la stupeur où l'événement l'avait plongé, et ne trouvant pas le moindre mot de consolation, il était descendu prévenir Madame Argaud.

En repassant dans le vestibule, il vou-

lut croiser à nouveau le regard de sainte Thérèse dans son cadre, comme pour lui reprocher brièvement de n'avoir pas su empêcher le drame. La jeune fille en extase n'était plus là. A sa place se dressait la Sainte Vierge en robe bleue et blanche, les bras ouverts, le regard également rivé sur le plafonnier vert et rose. Manuel ne comprit ce qu'il avait vu qu'après avoir fait un ou deux pas et il dut se retourner pour vérifier s'il n'avait pas été victime de quelque hallucination : sainte Thérèse de Lisieux avait repris la pose, les bras toujours chargés de fleurs et ses yeux adorateurs toujours aussi soigneusement maquillés. Manuel s'arrêta et vint résolument se planter devant le cadre doré, les pieds bien écartés, prêt à toutes les magies ; puis il leva les yeux dans une attitude farouche d'exorciste. Il n'avait pas eu tort de se préparer de la sorte car c'était maintenant un Christ portant sa croix qui le fixait douloureusement tandis que quelques gouttes écar-

lates tombaient sur son front depuis la couronne d'épines assez bizarrement parsemée de paillettes argentées. Manuel joua un moment à passer de droite à gauche puis de gauche à droite pour voir les personnages se céder la place les uns aux autres par un jeu très simple de lamelles verticales comme en utilisent les artistes-décorateurs. Il pensa aux Marchands du Temple. Il se souvint aussi de ces pèlerinages qu'affectionnaient tant ses parents et où l'on s'épuisaient à graver dans le soleil des sentiers caillouteux qui conduisaient à quelque source dérisoire ou à une relique terrifiante derrière une vitre cernée d'or. Il revit toutes ces boutiques débordantes d'objets astucieux à l'effigie du Saint, où les murs disparaissaient derrière les images et où, devant le trou sombre qui devait être une porte, des aboyeurs proposaient des cierges à tue-tête en renversant avec des gestes de prestidigitateur

des boules de verre abritant des rochers de mica qui se couvraient de neige.

Madame Argaud se leva pour allumer une lampe de porcelaine posée sur un guéridon d'acajou. Des teintes chaudes apparurent partout. Manuel ressentit une possibilité de bien-être que les circonstances rendaient improbable.

— Bon, je vais remonter, dit Madame Vazille.

Mais elle ne bougea pas et n'aurait pas bougé même si, au lieu de la retenir, Madame Argaud avait essayé de la chasser.

Assis juste en face d'elle, dans l'un des deux grands fauteuils du salon, Manuel ne l'avait pas vu faire le moindre geste depuis si longtemps qu'il pensa qu'elle n'en ferait peut-être plus jamais. Elle ne restait pas pour autant passive. Il la voyait tendue, à l'écoute de quelque chose, et il crut deviner qu'elle surveillait, au fond d'elle-même, l'éclosion de son état de veuve qui déjà la rongait.

Et tout à coup elle fut debout. Ça ne prit qu'une seconde. Manuel l'avait si peu vue se lever qu'il eut l'impression qu'un habile monteur de cinéma avait fait un collage et jeté à la corbeille les images inutiles où la femme assise se penchait en avant, les mains appuyées sur les genoux pour se lancer lourdement vers le plafond et s'arracher à son hébétude dans un effort du corps entier. On avait coupé l'action pour ne conserver que deux séquences discontinues mises bout à bout.

— Il faut que je remonte, reprit-elle dans un murmure, presque pour elle seule, avec dans le regard la stupeur d'un enfant pris en faute. On eût dit qu'elle avait entendu un appel, un reproche, une plainte sourde venue de l'étage.

Au lieu de se sentir soulagé devant cette sorte de dénouement, Manuel éprouva un peu d'appréhension. La lenteur sied si bien au chagrin que les mouvements brusques y prennent des allures d'agitation et peuvent passer pour

les prémices de la folie. Et si une démente venait à naître si près de lui, Manuel ne doutait pas qu'il y basculerait lui aussi tant il se savait vulnérable en présence des maux de l'esprit.

Il avait eu des crises nerveuses dans sa très petite enfance. On lui avait raconté tout cela beaucoup plus tard, une fois le danger passé, et sur le ton de l'amusement, sans comprendre que ces récits émaillés de termes épouvantables le meurtrissaient pour toujours. Il avait suffi qu'on parlât de « convulsions » pour qu'il se crût épileptique. Et ces « punctions lombaires » ? Ne lui avait-on pas arraché en même temps d'irremplaçables parcelles d'intelligence ou de raison ? Guérit-on jamais de ces choses-là qui vous conduisaient droit au bûcher à l'époque des cathédrales ? Manuel vivait sa vie comme une longue rémission et le spectre de la rechute marchait à ses côtés partout où il allait, lui faisant contourner la moindre extravagance.

Il pensait souvent aussi aux quelques cas de neurasthénie que la famille évoquait parfois, sur le ton neutre des prières du soir, comme on conjure un maléfice en le nommant.

Il y avait ce cousin Jacques, le boulanger, qu'on avait retrouvé étouffé dans son fournil, la tête enfoncée dans un sac de farine. C'était un dimanche de janvier où il s'était levé plus tôt encore que d'habitude pour confectionner des galettes. Dans un demi-sommeil, la cousine Marthe, sa femme, l'avait entendu chanter à pleine voix pendant plus d'une heure. Beaucoup plus tard, ne le voyant pas remonter, elle s'était inquiétée. Faut-il d'avoir été alimenté, le four à bois avait fini par s'éteindre et on en avait sorti une plaque complète de galettes à moitié cuites où le cousin avait gravé ses derniers messages, comme des plaies entrouvertes : *Pardon, Assez, Adieu*, dans une belle écriture ronde tracée à la pointe d'un couteau.

Lui, Manuel ne l'avait pas connu, mais la tante Mariette, en revanche, il l'avait bien vue chavirer dans la nuit pendant des années. On allait lui rendre visite une fois par semaine. Elle habitait un rez-de-chaussée sur rue, dans les vieux quartiers, et ne quittait pas le coin de sa fenêtre. On passait devant elle avant d'aller frapper à sa porte. On croisait son regard mais elle ne répondait pas aux gestes de la main qu'on lui lançait, ni aux sourires. On aurait pu la croire aveugle. Elle ouvrait sa porte avec méfiance et hésitait longtemps avant de vous reconnaître et de vous laisser entrer dans cette unique pièce prolongée d'une alcôve où la cuisinière à charbon allumée en permanence faisait luire le bois de l'armoire et du gros buffet à colonnes, et donnait au vieux papier peint des nuances si brunes qu'on eût dit les murs tendus de cuir.

Manuel et son frère suivaient leurs parents dans cette étouffante crypte avec toujours un peu de crainte et se tenaient

le plus souvent tout près de la fenêtre, avec le projet confus de briser une vitre afin de sauter sur le trottoir dès que la pièce ferait mine de vouloir s'enfoncer dans la terre. Car l'immobilité de cette sombre embarcation ne pouvait être qu'apparente et on basculait ici dans un monde offert à toutes les dérives.

Assis dans la chaise-longue en rotin coincée entre l'armoire et la machine à coudre au coffre marqueté, véritable objet d'art, incongru, comme placé là par quelque accessoiriste distrait, papa avait déjà ramené ses deux mains derrière la nuque et semblait dormir les yeux ouverts. Seule maman parlait. N'espérant aucune réponse, elle enchaînait de pauvres anecdotes de la voix enjouée qu'on adopte au chevet des grands malades. La tante Mariette hochait la tête en déposant sur la table des tasses sans soucoupes et la grosse boîte en fer abritant son inépuisable stock de gâteaux trop peu secs. Elle ne laissait rien de

ses pensées et prenait un soin infini à rectifier la position des tasses devant ses invités, puis celle de la boîte à gâteaux ou de la cafetière sur le fourneau. Elle bougeait sans arrêt, avec des petits gestes superstitieux, et on ne pouvait dire si elle cherchait à construire une image idéale, parfaite, définitive, afin de la léguer à ses visiteurs avant de disparaître ou si, à l'inverse, elle craignait, en restant inactive, de constituer une proie trop facile pour la folie, la mort ou quelque autre ennemi qui viendrait à passer. A moins que ce ne fût de l'agacement. Manuel crut plusieurs fois déceler chez la vieille femme une sorte de soulagement à les voir s'en aller. Peut-être souffrait-elle, au fond, sans le montrer, de les sentir impuissants à lui donner ce pour quoi ils étaient venus. Il y a, bien sûr, comme ça, des démarches inutiles, des rendez-vous manqués qui ne font que vider un peu plus certaines existences de leur reste de vie. Peut-être aspirait-elle aussi à retour-

ner auprès de la fenêtre où l'attendaient ses rêveries? Qui d'autre qu'elle-même pouvait percevoir le murmure intérieur qui la berçait là? Manuel jetait un coup d'œil à travers la vitre grise, vers la rue où personne ne passait, sur les pavés sombres où le soleil ne descendait pas. Mais c'était une rue quand même. Là pouvaient s'ébaucher toutes les aventures. On pouvait concevoir des départs pour la Chine, certes lointaine, mais plus proche après tout, plus facile à décrire que la mort qui pourtant arriverait bien jus-qu'ici. La tante Mariette s'inventait un destin, le front tout près de son carreau, encore chez elle mais déjà aux confins de l'ailleurs. Un jour, des hommes en blanc viendraient pour l'emporter. A ce moment-là, les visites en famille auraient pris fin depuis longtemps. Après avoir multiplié les excuses pour échapper à cette corvée sans oser pour autant y renoncer tout à fait, on avait établi une sorte de roulement qui, dans l'esprit de

conscients d'avoir sauvé une vie, peut-être, dans le bruit des sabots qu'ils imitaient si bien en faisant claquer leur langue derrière leurs dents serrées.

VI

La vieille femme se décida enfin à remonter chez elle. Ils l'entendirent se hisser jusqu'à l'étage, de marche en marche. Puis une porte se referma et, après un moment de silence, un meuble fut tiré longuement. Ils pensèrent qu'elle devait approcher un fauteuil au bord du lit et, sans rien dire, ils imaginèrent en même temps qu'un terrible dialogue à une voix allait bientôt s'engager là-haut, que l'aube seule, ou peut-être la fatigue, parviendrait à tarir.

Puis ils eurent conscience de leur propre mutisme, ici, face à face, et du fait aussi qu'après avoir partagé des moments si intenses, ils restaient de parfaits incon-

nus l'un pour l'autre. Manuel éprouva le besoin de s'en aller sans tarder mais Madame Argaud devança son premier mouvement.

— Oh non, je vous en prie, restez encore un peu, dit-elle très vite en lui prenant le bras.

Puis elle retira vivement sa main et ajouta, comme pour s'excuser :

— J'ai si peur.

Il la regarda sans bien comprendre. Elle avait baissé les yeux et restait immobile, les mains croisées sur ses genoux serrés et la tête inclinée légèrement de côté. Manuel vit l'attache un peu maigre de son cou pâle où brillait une très fine chaîne en or et il pensa à sa mère avec tant de violence que les larmes lui vinrent aux yeux et qu'il craignit de ne pouvoir éviter l'impolitesse de la laisser là sans un mot. Mais déjà elle relevait la tête et tentait de s'expliquer.

— J'ai moi-même depuis dix ans un chagrin que je supporte à peine. Il me

semble toujours que je suis assise au bord d'un toit et que cet équilibre douloureux va se rompre. Au début, je n'arrivais pas du tout à dormir, à cause de ça. Dès que je fermais les yeux, je tombais. Alors je restais les yeux grands ouverts dans le noir, comme une folle. Comment vous dire, j'ai eu cette impression-là, tout à l'heure, que si je me retrouvais seule, j'allais tomber. C'est pourquoi je vous ai retenu. Mais vous pouvez vous en aller, bien sûr. C'était très stupide, en fait.

Elle n'en pensait rien et Manuel reprit lentement sa place en face d'elle. Un moment passa encore avant qu'elle ne reprenne, d'une voix douce et calme, libérée de toute trace d'urgence :

— J'ai sérieusement essayé d'en finir avec ce deuil. D'oublier mon mari. Je veux dire : oublier sa mort. D'imaginer qu'il m'a quittée pour une autre femme, par exemple, vous comprenez ? Et qu'il vit quelque part, heureux, qui sait ? Pour, de mon côté, commencer autre chose.

Pas avec un homme, non. Je crois qu'il est trop tard pour cela, maintenant. Mais toute seule. Une autre vie. Pourquoi pas ? Mais il y avait toutes ces images à chasser, à enfouir ; et cette impossibilité que j'ai de jeter les objets. Toutes les affaires de mon mari sont encore là, après dix ans. Vous vous rendez compte ?... Et puis je faisais ce rêve, toutes les nuits. Oui, chaque nuit, l'une après l'autre. Toujours le même. En m'éveillant je l'avais déjà oublié, bien sûr, mais je savais que c'était le même que la veille, exactement le même ; et qu'il avait un rapport avec cette peur de tomber. Je me disais que si je parvenais à m'en souvenir, un matin, j'arriverais bien à le tuer, à l'anéantir, mais je l'oubliais toujours... Et puis un soir, je l'ai vu. Je ne me le suis pas rappelé, non, je l'ai vu, là.

Elle fit un geste un peu vague qui pouvait désigner le mur, le tableau accroché, ou encore le récepteur de télévision.

Manuel dut laisser paraître une expression indécise puisqu'elle précisa aussitôt : — Oui, là, à la télévision. C'était un film. La fin d'un film. J'avais suivi l'intrigue de loin en loin. Il s'agissait d'une sorte d'histoire policière avec aussi un amour violent, très sensuel, je crois. Enfin, ce qui est certain, c'est que l'héroïne se retrouvait vraiment toute seule dans la vie... Comme moi, si vous voulez.

Mais je n'ai pas pensé à cela, sur le moment. Non, je n'y ai pas pensé. J'ai seulement regardé le visage infiniment triste de cette femme, et c'est tout. Je n'y découvrais ni l'image d'une sœur, ni un reflet de moi-même, je ne voyais que la fin d'un film. Je ne ressentais rien de particulier. Même pas de sympathie pour ce personnage qu'on voyait, immobile, recroquevillé au fond du grand canapé blanc du salon. Elle semblait très digne et très malheureuse, comme on sait rester digne au cinéma, dans le malheur. C'était fini... Et puis, tout d'un coup, la femme

resta de nouveau immobile, le regard vague. Puis un frisson la ramena au présent et elle ajouta, très vite :

— Pour moi, cette femme ne sortait pas dans la nuit, sur une quelconque terrasse, non, elle tombait. Ce noir ne représentait pas l'obscurité mais le vide. Et je la voyais tomber et je tombais avec elle, sans fin... Oh, comme tout cela doit vous paraître stupide...

— Mais non, je comprends, au contraire, se défendit Manuel avec toute la douceur qu'il put alors mobiliser.

— Peut-être l'avez-vous vu, ce film ?

— Non, je ne crois pas, s'empressa-t-il de mentir, tant il avait honte de l'avoir, en le voyant, si mal regardé.

— Eh bien c'était mon rêve... Là, à la télévision ! Vous vous rendez compte ?... Et, à partir de ce jour-là, je ne l'ai plus jamais fait, ce rêve... Plus jamais.

Elle hocha tristement la tête avant de lever sur lui un regard perdu.

— Et je le regrette... Moi qui voulais

tant l'extirper de moi lorsque je le faisais encore, je le regrette... Une chose de plus s'est éteinte en moi. Mon deuil s'est encore approfondi... Vous savez, la petite lumière blanche, en haut à droite... Je voudrais tant qu'elle clignote encore... Je me sens morte.

Elle semblait si désespérée qu'il se pencha pour lui toucher la main. Il ne voulait qu'en effleurer le dos, comme on flatte la joue d'un enfant triste, et peut-être avec la même tranquille indifférence. Mais elle le retint.

Ils étaient penchés l'un vers l'autre, les doigts entrelacés. Leurs visages se frôlaient presque. Ils se regardèrent, troublés. Elle avait dans les yeux plusieurs nuances de bleu, en cercles concentriques. Il pouvait voir aussi une mèche de cheveux, très soyeuse, qui courait le long de la joue, contre l'oreille. Et puis il sentit son parfum, il comprit qu'elle était la source de cette odeur presque imperceptible et pourtant si captivante qui se

mariait si bien à la beauté des choses pour faire de ce salon, et sans doute de l'appartement tout entier, un lieu qui vous séduisit. Pendant quelques secondes Manuel fut amoureux de cette femme qui, pourtant, tout à l'heure, lui rappelait sa mère, et une sorte d'enthousiasme le prit. L'instant d'après ses lèvres se posèrent sur le coin d'une bouche entrouverte et très tendre. Il ferma les yeux et s'abandonna au plaisir de l'image romantique qu'ils formaient tous les deux. Mais cette songerie ne dura qu'un instant. Déjà Madame Argaud répondait à son baiser. L'exaltation lyrique de Manuel ne résista pas très longtemps au commerce des muqueuses et il pensa bientôt avec effroi :

— Mon Dieu, elle va vouloir que je la baise.

Et il eut mal dans tout le corps. Elle l'assaillait une nouvelle fois, cette grande peur qui le paralysait toujours au contact des femmes et qui lui procurait tant de

honte qu'il se limitait maintenant, dans ses aventures amoureuses, aux partenaïres imaginaires, actrices de son théâtre intime, ou aux prostituées, ces femmes absentes de tout. A plus de quarante ans, il restait puceau des vraies femmes. Et voilà qu'il s'autorisait des initiatives avec sa propriétaire, de plus de vingt ans son aînée, et qui appartenait à un milieu social tellement différent du sien.

Saisi par cet étonnement, il suspendit tout mouvement et se demanda pourquoi Madame Argaud éprouvait le besoin de louer cet appartement de l'étage alors qu'elle semblait n'avoir aucun souci d'argent. Bien au contraire, même, s'il en jugeait par le luxe qui l'entourait. Et d'autre part, elle aurait pu de toute façon le louer bien plus cher. Pour les Vazille, il comprenait : lui devait s'occuper du jardin, du bricolage ; elle des courses et du ménage, et même de la cuisine, à l'occasion, lorsque Madame Argaud recevait

des amis. Des domestiques, en somme... Mais lui, le sien, pourquoi? Elle se servait peut-être de ce moyen pour attirer les hommes, puis, après les avoir pris pour amants, elle les faisait disparaître. Elle les enterrait dans la cave ou dans le jardin, où encore les noyait dans le lac par des matins brumeux, les pieds enchâssés dans un bloc de ciment... La Tour de Nesle! Manuel frémait à la pensée qu'il pouvait se trouver en présence d'une sorte de Marguerite de Bourgogne du xxe siècle dont on lirait un jour ou l'autre les méfaits à la première page des journaux. La police fouillerait partout et découvrirait les restes des victimes. On publierait sa photographie avec celles des autres. On irait interviewer sa mère... La mort du père Vazille n'était qu'une mascarade, destinée à le jeter dans les bras de cette goule. Il devait bien rire, là-haut, avec sa femme, en ce moment... Tout concordait... Manuel se voyait déjà dans le rôle du seul rescapé du massacre, celui

dont la perspicacité avait démasqué les odieux assassins... Puis il se souvint une fois de plus que son prédécesseur était marié, père de famille, et qu'il était reparti d'ici sain et sauf pour se lancer dans une belle carrière universitaire... Il se mit à croire un peu moins à cette explication des choses, puis presque plus. Il se sentit déçu d'être passé si près d'une véritable aventure qui, maintenant qu'elle devenait peu réaliste, ne lui faisait plus peur du tout... Mais son interrogation de départ s'accrochait à lui avec tant d'insistance qu'il en oublia presque la situation présente et dut se faire violence pour ne pas poser sur-le-champ la question de cette location.

Puis il se dit qu'il fallait agir, dans un sens ou dans un autre, car déjà ils ne s'embrassaient plus. Leurs visages demeuraient pourtant très proches et il fut surpris de lire dans les yeux de Madame Argaud non pas quelque trouble mais une expression très calme et très

chaleureuse, une sorte de tendresse qui acheva de détruire en lui ce qu'il lui restait de désir.

Il réussit malgré tout à placer la main sur sa taille et fut heureux de ne rencontrer encore que le cuir de la large ceinture, ultime sursis avant de plus périlleux contacts. Mais rien bien sûr n'était pour autant résolu. Il se donna l'ordre d'accentuer sa pression, mais déjà Madame Argaud prenait sa main dans la sienne, l'éloignait de son corps et la ramenait entre eux avant de la porter à ses lèvres. Elle y déposa un baiser très doux, comme on fait pour calmer les enfants lorsqu'ils sont trop désespérés pour expliquer leur désespoir. Un baiser de paix. Puis elle dit, très bas, avec une irrésistible gentillesse :

— Je voudrais que nous n'allions pas plus loin pour le moment, s'il vous plaît.

Ces mots destinés à désarmer un séducteur s'engouffrèrent dans le cœur

de Manuel et le suffoquèrent d'allégresse.

— Oui, je comprends, répondit-il, sans bien comprendre et il déposa à son tour sur le bout de ses doigts un baiser de reconnaissance où elle ne vit sans doute que les regrets amers d'un homme bien élevé.

Ils se séparèrent. Chacun regagna le dossier de son siège. Elle était un peu rouge et il la trouva très jolie.

— Je m'appelle Juliette, dit-elle alors très simplement dans un sourire, peut-être pour lui faire entendre que son refus d'aller plus loin ne cachait pas quelque désir de revenir en arrière.

— Et moi..., commença-t-il.

— Vous, c'est Manuel, je sais... C'est un prénom assez peu répandu, non ?

La conversation reprenait, presque normale. Une intimité nouvelle augmentait encore le bien-être de Manuel à se tenir dans cette pièce. S'il avait eu des confidences à lui livrer, sans doute se

serait-il laissé aller, comme elle l'avait fait tout à l'heure. Mais que pouvait-il dire sur sa vie? Comment décrire un paysage aride? Il se contenta de répondre :

— Ma mère est espagnole.

Puis, comme s'il s'agissait de la suite logique de cette information, il demanda :

— Pourquoi m'avez-vous loué l'appartement?

Elle posa sur lui un regard amusé.

— Eh bien, je suppose que vous m'avez fait l'impression d'être une personne tout à fait honorable.

Puis elle le taquina :

— Je me suis trompée?

— Non, je veux dire : pourquoi le louez-vous, cet appartement?... Mais je suis peut-être indiscret...

Le sérieux revint sur son visage et, avec lui, un peu de la tristesse songeuse qui la quittait si rarement.

— Je vais vous dire la vérité... Vous la

jugerez sans doute bien puérite... C'est pour garder un lien avec la clinique de mon mari... Enfin, votre école y est installée, maintenant, mais pour moi, ces bâtiments restent la clinique de mon mari... C'est stupide mais je refuse de perdre totalement contact avec les lieux où il a vécu... C'est aussi pourquoi je n'ai pas voulu que la clinique continue après lui, que quelqu'un prenne sa place... J'ai préféré qu'on y fasse tout autre chose et j'ai loué les murs à votre patron, Monsieur Billon... Voyez-vous, c'était un étonnement très important et des médecins venaient du monde entier pour étudier les méthodes de travail de mon mari. Nous les logions dans votre appartement... Voilà.

Elle s'interrompit. Peut-être attendait-elle une réponse, mais Manuel n'en trouva aucune et elle crut qu'il espérait davantage d'explications.

— Je l'ai toujours loué à des employés de l'école... Comment vous dire cela...

C'est ridicule... De savoir, de sentir que quelqu'un sort de cette maison pour aller travailler là-bas et rentrer ici le soir... Je ne sais pas, c'est un peu comme si... Comme si tout ne s'était pas arrêté complètement, vous comprenez ?

Elle s'animait. Manuel aimait la voir s'échauffer de la sorte et il l'encouragea d'un regard muet mais sans doute chargé de cette tendresse infinie qui le bouleversait maintenant et qu'il ne se souvenait pas avoir déjà éprouvée. Elle parlait encore :

— J'en viens à rêver, parfois, quand j'entends des pas au-dessus de ma tête, que Paul a un invité et que, retenu à la clinique pour quelques minutes, il va rentrer... Je... Je rêve ma vie, depuis dix ans... La plupart du temps, je n'arrive pas à vivre... Je n'arrive pas non plus à devenir folle... Je flotte entre les deux... Je rêve, c'est ça... Oui, c'est bien ça, je rêve ma vie.

Elle s'interrompit à nouveau et le regarda directement dans les yeux.

— Je vis dans le malheur, dit-elle. Un malheur absolu. Il n'y a pas de degrés, vous savez, pas d'amélioration. C'est infini. C'est comme s'il mourait à chaque seconde.

Une sorte de révolte lui rosissait les joues et Manuel eut envie de l'embrasser encore. Elle dut sentir cet élan car elle se pencha brièvement en avant pour lui caresser la main et, se redressant très lentement, elle dit avec beaucoup de douceur :

— Mais cela me fait tellement de bien de vous dire ces choses, vous savez. Cette nuit est si exceptionnelle. Nous sommes si près de la mort, ce soir... Si vous n'étiez pas là, je crois qu'il me serait facile de me tuer, que je me tuerais. Et c'est justement ce que Paul ne voulait pas, il me semble.

Elle pleurait. Manuel ne voyait aucune larme couler sur son visage. Elle n'avait

pas les yeux humides non plus. Peut-être ne brillèrent-ils même pas plus que tout à l'heure. Mais elle pleurait, Manuel en était certain.

— Je crois qu'il a imaginé que si j'avais dû l'accompagner au bout de sa maladie, je me serais tuée, après... Je pense souvent qu'il s'est suicidé à cause de ça, pour que moi je ne puisse plus le faire... S'il avait souhaité que je meure aussi, il me l'aurait dit. Nous nous disions tout. Mais il n'a laissé aucune lettre, rien. Il est mort comme il serait parti quelque part pour un court moment, sans éprouver le besoin de me dire au revoir parce qu'il aurait eu l'intention de revenir. C'est cette impression que j'ai souvent aussi, très souvent : qu'il va revenir... Je l'attends...

Manuel se rappela sa surprise, le premier jour, devant le soin obstiné qu'elle semblait accorder à son image. Il avait alors soupçonné quelque coquetterie, croyant qu'elle faisait partie de ces

femmes à l'abri des soucis d'argent qui, aux alentours de la cinquantaine, décident d'arrêter de vieillir et y parviennent parfois jusqu'à un âge si avancé que, lorsqu'elles renoncent, elles basculent en quelques mois dans une autre existence, celle de l'extrême vieillesse, et s'y sentent perdues comme au sortir d'un long coma. En réalité, Madame Argaud devait bien se moquer de son âge, et de son apparence. Elle voulait simplement se tenir prête pour reprendre son histoire d'amour là où son mari l'avait un jour interrompue.

Elle parla longtemps. Elle parla de cet homme aimé qui l'aimait. Sans l'avoir jamais vu, Manuel aurait presque pu décrire chacun des traits de Paul Argaud. Ne l'avait-il pas même aperçu tout à l'heure, traversant le salon en silence pour se rendre de son bureau à la cuisine. Dans cette cuisine de bois où ils mangeaient maintenant, sans beaucoup d'appétit, de très fines tranches de viande

séchée et du pain de campagne qui mitraillait la table de grosses miettes grises.

Elle parlait de son amour. D'un amour au présent, comme un décor disposé autour d'elle où elle interprétait sa vie. Manuel s'appliquait à bouger le moins possible, à respirer sans bruit. Elle ne voulait certainement pas d'un dialogue. Souhaitait-elle seulement qu'il retienne ce qu'elle disait, qu'il s'en souvienne plus tard ? Il acceptait volontiers le rôle de confident muet et se laissait bercer par le chant de cette voix sombre qui vient souvent aux femmes avec les années. Il se neutralisait, devenait une chose vivante, molle, tendre, une éponge qu'elle pourrait faire glisser sur sa mémoire. L'amour de Madame Argaud s'envolait de ses lèvres presque souriantes, flottait un instant dans la lumière ocre de la petite pièce et enveloppait doucement Manuel avant d'aller se poser sur les bois et les cuivres, se fondre dans les lueurs des

objets, dans la présence chaleureuse de ces témoins de trente années d'une vie à deux souffles.

Puis elle ne parla plus, baissa la tête sur le côté comme elle savait faire et entreprit de tracer du bout de l'index un mystérieux itinéraire parmi les miettes, sur la table. Manuel comprit qu'il devait s'en aller. Elle le accompagna jusqu'à la porte en lui tenant le bras, comme pour une promenade.

Lorsqu'ils s'arrêtèrent et qu'elle lui tendit sa joue pour un baiser, son parfum le troubla à nouveau et, sans l'avoir vraiment décidé, il la prit tendrement aux épaules. Un corps mince, fragile, comme sans muscles, s'appuya contre le sien avec la légèreté d'un voile. Il retrouva la douceur de ses lèvres et un désir violent le fit trembler tout entier.

Après un moment qu'il jugea trop court, elle se détacha de lui et le regarda bien en face avec dans les yeux une expression soupçonneuse. Puis, alors

qu'il ne pensait à rien, vraiment à rien du tout, elle parut rassurée par ce qu'elle pouvait lire dans ses pensées et elle dit, d'une voix murmurée, tout près de son oreille :

— Maintenant, oui... Si vous voulez... En entendant ces mots, qui pourtant le soulageaient, Manuel sentit une obscurité totale accabler tout son cerveau. Elle se mêla bientôt à celle de la chambre où ils s'étaient réfugiés et un peu de sa lucidité lui fut alors rendue. Ils s'étaient rejoints dans le lit en se cherchant du bout des doigts, comme des aveugles, nus tous les deux bien que Manuel ne se rappelât pas avoir ôté ses vêtements. Brusquement, cette femme lui avait paru tout à fait inconnue et un large trou de mémoire s'était ouvert en lui quant aux gestes qu'il était censé faire. Il avait eu envie de s'éloigner d'elle pour retrouver un peu mieux ses esprits et avait lentement roulé sur le dos. Presque aussitôt, l'accompagnant dans sa fuite, Mada-

me Argaud était venue s'étendre sur lui et y demeurait, maintenant, immobile. Ou plutôt elle bougeait imperceptiblement. Ils ne s'embrassaient plus. Elle avait enfoui son visage dans le creux de son cou. Il percevait son souffle régulier contre sa peau, à la racine des cheveux, sur sa nuque. Ils auraient pu dormir, ainsi. Manuel ne pensait à rien. Elle pesait si peu sur lui et ce mouvement qu'elle imprimait à tout son corps pressait son sexe avec la délicatesse d'une main familière. Il sentit que, sans rien faire, que promener distraitemment ses paumes sur son dos maigre, il saurait arriver sans peine jusqu'au plaisir. Déjà des images se formaient dans sa tête qui l'y conduiraient plus sûrement encore. Il feuilleta avec volupté le catalogue des femmes entrevues qu'il avait désirées un jour, dans la rue, dans des films. L'institutrice y figurait, bien sûr, mais il ne s'attarda pas sur elle. Elle avait déjà servi ce matin et l'amour en solitaire ne va

jamais sans un brin de don juanisme. Il remonta très loin, jusqu'aux effeuilleuses roses et bleues des journaux clandestins de son adolescence qui baissaient leurs culottes de dentelle sur des pubis de baigneurs en celluloid, legs vertigineux de retoucheurs impitoyables. Dans cette revue des corps inaccessibles, Juliette Argaud ne jouait aucun rôle. Manuel se demanda un moment comment elle prendrait la chose s'il venait à jouer là, entre eux, sans même avoir échangé les premiers gestes de l'amour.

154

Le doux massage se poursuivait longtemps, avec la régularité d'une respiration profonde, comme le souffle qui taquinait toujours son cou. Il semblait n'être le produit d'aucune volonté mais avoir sa vie propre et Manuel crut que Madame Argaud s'était endormie. Il perdit la notion du temps. Il était bien. Puis elle bougea le bras. Il sentit qu'elle glissait sa main entre eux et, l'ayant saisi doucement, le guidait sans hâte vers elle.

134

A cet instant précis survint la défaillance. Madame Argaud redevint présente, partenaire amoureuse et, aux portes de ce corps de femme, le désir de Manuel s'effondra. L'angoisse envahit tout, prit en lui ses quartiers d'hiver. Il appela à la rescousse les images de l'institutrice au tailleur jaune. Il fit défiler à toute vitesse le cortège des filles dévêtues des magazines dont les regards indifférents l'enflammaient parfois avec tant de violence. Il évoqua aussi le souvenir de quelques putains si froides, si immobiles qu'il parvenait le plus souvent à oublier qu'elles étaient vivantes, sous lui, et qu'il était en elles, enchâssé dans ce mystère herbeux, humide comme la terre, et dont la seule évocation l'épouvantait et le ramenait toujours à ce soir d'enfance où il courait dans la rue pavée de la tante Mariette, après qu'elle eut, chez elle, dans les rougeurs du fourneau à charbon, au seuil de la folie, relevé ses jupes devant lui et éclaté de ce rire abominable

135

en lui montrant son ventre fripé, ses cuisses décharnées et cette blessure boursouflée rose et grise qui, en une même seconde, résolvait l'énigme des effeuilleuses retouchées et lui plantait au fond du crâne une terreur chronique des femmes qui venait encore de se réveiller, là, maintenant, et qu'il essayait vainement de chasser en rameutant ses solitudes.

Tandis que son corps tout entier se couvrait d'une sueur d'épuisement, Manuel pensa avec tristesse que Madame Argaud allait peut-être croire que son âge justifiait à lui seul cet échec. Il éprouva pour elle, pendant quelques secondes, une pitié qui lui fit honte. Il regretta que la lumière ne soit pas allumée pour qu'elle puisse lire dans ses yeux sa détresse et qu'elle comprenne qu'une magnifique femme de vingt ans n'aurait pas eu auprès de lui plus de succès. De toute façon, il la touchait à peine, son corps ne comptait vraiment pas. Il ne la

voyait pas du tout dans cette chambre obscurcie où les rideaux tirés cachaient la lune. Et puis il se dit que la lumière n'aurait rien arrangé, bien au contraire, parce que, lui aussi, il aurait vu ses yeux à elle, et il savait bien que les femmes ont toujours, au moment de se donner, tant d'innocence dans le regard et, surtout, cette attente, cet abandon, cette confiance dans l'initiative de l'homme; une initiative que, justement, il n'avait jamais su prendre.

Mais rien ne se passa de ce qu'il avait pu imaginer. Aucun des scénarios qu'il redoutait ne fut même esquissé. En réalité, rien ne changea. Madame Argaud ne relâcha pas son étreinte, ne l'accentua pas non plus. Elle continua seulement de le tenir, très doucement, comme s'ils avaient encore devant eux une éternité de caresses. Comme si elle n'attendait rien de plus de sa part que de rester, spongieux, entre ses doigts. Elle le tenait avec patience, avec précaution aussi,

comme on se saisirait d'une fleur par ses pétales pour l'extraire d'un bouquet. Elle n'avait rien d'un carnassier... Il fut surpris de constater qu'il s'enflait à nouveau... Là non plus, Juliette ne changea rien à son attouchement. Tout semblait si normal. Il ne percevait chez elle ni soulagement ni hâte ranimée. Le temps reprit son cours. Le désir renaissait, un désir qu'il souhaita très fort ne consacrer qu'à elle. Les fantômes de ses rêves solitaires lui parurent soudain importuns.

Elle l'avait maintenant amené jusqu'à la toucher. Il referma ses bras sur son dos, sa taille. Déjà la main l'avait lâché, il glissait en elle. La tête de Manuel se vida instantanément de tous les lambeaux d'images qui s'accrochaient encore à sa mémoire. Il ne voulait plus qu'elle. Le corps de Juliette, le corps inconnu de Juliette, se constituait autour de lui. Il en suivait le dessin du bout des doigts. Pour la première fois de sa vie il faisait l'amour

avec une femme en ne pensant qu'à elle. Il en aurait pleuré. Il avait une maîtresse !

Le plaisir vint presque tout de suite, longuement, dans le corps entier. C'était un orgasme comme on en prête aux femmes dans les publications destinées aux lecteurs masculins, un plaisir d'abandon, d'adolescent, un plaisir stupéfiant de première fois.

Il ne prit conscience qu'un peu plus tard que lui seul avait joui. Elle l'avait reçu sans rien dire, en lui embrassant les paupières.

dimanches d'enfant; qu'il avait si souvent tenté de traquer, installé dans la petite pièce mansardée où il se réfugiait pour lire et pour, espérait-il toujours, écrire, dans ces moments que l'on dit perdus parce qu'ils n'appartiennent qu'à soi et que l'on devrait, pour cette raison même, considérer comme gagnés.

Il aurait tellement voulu écrire à propos de son père, produire un livre, un objet que l'on pourrait toucher, quelque chose de solide comme une tombe, un monument, où il coucherait son amour pour cet homme dont il avait si fort redouté les colères, les jugements, et à qui, il s'en était aperçu bien trop tard, il n'avait presque jamais parlé. Mais il ne souhaitait pas que ce fût un texte de deuil, ni même de simple regret. Il désirait au contraire faire revivre un bonheur, un plaisir d'être ensemble, cette joie des dimanches.

Les autres jours, il le voyait si peu, papa. Parfois, très tôt le matin, il l'enten-

dait, dans un demi-sommeil, tousser longtemps dans la cuisine. Puis, un peu plus tard, lui parvenaient les grincements du tisonnier sur les scories du charbon de la cuisinière et le bruit du tiroir des cendres qu'il devait vider sur un journal déployé dont le froissement ne tardait pas. Papa toussait encore. Manuel se rendormait. Il aurait chaud à son réveil.

Le père rentrerait tard, le soir. L'hiver, on avait déjà allumé la lumière électrique. On abandonnait les jeux pour venir l'embrasser près de la porte. Il se baissait et tendait la joue. On ne décelait dans ses yeux qu'une sorte de distraction, de bienveillance neutre. On n'imaginait pas alors que les adultes aussi connaissent la fatigue. Puis il enlevait ses chaussures, sa veste, son manteau, l'hiver, et il prenait maman contre lui. Ils murmuraient à peine, tout là-haut, des choses incompréhensibles qui la faisaient rire. Manuel et Jacquot attendaient, le regard à hauteur des genoux, la fin de ces salamalecs pour

suivre enfin papa jusqu'à l'évier où il se laverait les mains. C'était une longue cérémonie qu'ils n'auraient manquée pour rien au monde. Les deux garçons ne se lassaient pas de regarder le savon rouler entre les mains de leur père et disparaître des secondes entières sous la mousse d'abord d'un gris sombre et qui s'éclaircissait à chaque rinçage. C'était un spectacle, un ballet. Les mains dansaient, s'enroulaient autour des poignets, et elles semblaient rajeunir, retrouver les teintes roses de leurs mains à eux, de leurs mains maladroites qui, avant le goûter, se frottaient presque à plat l'une contre l'autre, privées de grâce. Cette agilité leur apparaissait comme un prodige et les exaltait au point qu'ils avaient envie d'applaudir. Et lorsque papa, après s'être essuyé, revenait au centre de la grande cuisine où l'on vivait toute la vie du jour, pour aller s'installer à table, ils auraient tant aimé qu'il les embrasse encore, même brièvement comme il le faisait justement à

maman en passant près d'elle. Mais il n'y pensait pas, à peine leur effleurait-il les cheveux, du bout des doigts, pour les ébouriffer. Ils en éprouvaient des chagrins d'amour.

Le repas se déroulait en silence. Le reste de la soirée aussi. Les garçons jouaient par terre sans faire trop de bruit, pour laisser papa lire son journal. On n'entendait que le tintement des assiettes contre l'égouttoir de l'évier et maman qui, parfois, chantait tout bas. On allait se coucher tôt. Papa tendait encore la joue, on ne savait rien de ses lèvres qui, pourtant, s'attardaient sur celles de maman et qui, donc, savaient embrasser.

Non, vraiment, Manuel avait beau chercher, il n'y avait rien, dans la semaine, qu'il pût écrire à propos de son père. Mais dans les dimanches, peut-être... On était si heureux, alors... Dès le samedi soir, maman demandait, à table :

— Qu'est-ce qu'on va faire, demain ?
C'était bien là un aveu, s'il en fallait.

un, qu'on ne faisait rien les autres jours. Papa avait le talent d'énoncer sous forme de suggestion une décision déjà prise d'aller au cinéma à la séance de deux heures et les garçons se gonflaient d'importance à se voir ainsi consultés. On lisait à haute voix le résumé du film programmé pour le lendemain dans la petite salle de quartier où ils avaient leurs habitudes et où l'on se rendait une première fois tous les trois, en fin de matinée pendant que maman préparait le déjeuner, pour y louer des places numérotées, bien au milieu du dernier rang, tout contre le mur du fond, pour que les garçons puissent s'asseoir en hauteur sur les banquettes relevées et dominer toutes les têtes des spectateurs moins prévoyants.

Il y avait aussi la promenade en forêt, l'été, et la friture qu'on mangeait auprès de la cascade, sur des nappes en papier, et au retour, cette fausse fatigue que jouait si bien Manuel. Il courait devant

papa, pivotait, tendait les bras et se mettait à miner l'agonie.

— A cou ! suppliait-il d'une voix mourante.

Avec un soupir un peu las, papa se baissait pour le prendre. Manuel se faisait léger. Il aurait pu s'envoler jusqu'au ciel comme un ballon de couleur. Il venait se caler en douceur à cheval sur la hanche de son père, les bras autour du cou, le visage près de la nuque, sur le côté, dans un endroit très chaud où battait une veine. Il s'endormait parfois. C'était le bonheur du dimanche.

Terré dans sa petite pièce de travail, au premier étage de la maison Argaud, Manuel s'était souvent senti tout près de retrouver dans cette chaleur de son père un geste d'amour qu'il aurait fait, une parole qu'il aurait dite, une preuve qu'ils s'étaient aimés. Mais cet éclair ne s'était pas produit qui aurait rendu l'écriture possible. Et puis, un besoin de logique l'incitait à se poser trop de questions.

« Voyons, se disait-il, la cascade, c'était bien avant le cinéma, des années au moins. Je n'allais même pas encore à l'école. On ne peut pas tout mélanger. Il faudrait d'abord faire un plan. » Il essayait de classer ses embryons de souvenirs, de comprendre comment s'articulaient les choses et, une fois sa mémoire mise en friche, il ne la reconnaissait pas et ne savait plus qu'en penser. Il détruisit ses maigres dossiers. Il n'arriverait jamais à démêler les fils de la pelote biographique qu'il poussait devant lui à furieux coups de patte, alors, devant les réticences de son talent, il se tourna vers son génie et prit un cahier d'écolier pour y laisser couler sa plume, sans retenue, dans une fièvre inexplicable d'enfant prodige. Il écrivit presque aussitôt une première phrase : « On était heureux, les dimanches. » Puis il s'arrêta. Il se trouvait au pied d'un mur immense qui n'était pas là, il pouvait le jurer, avant qu'il commence à écrire. Il eut la certitude

qu'il n'irait pas plus loin. Il rangea le cahier, réussit à en détourner son regard quand il venait dans la pièce et finit même par y poser les yeux sans éprouver de sentiment particulier. Le cahier n'allongea qu'un peu le cortège d'échecs qui suivait Manuel partout et décourageait toute envie de se retourner sur son passé.

Et voici que, par la grâce de la mort d'un vieil homme, par le hasard d'un deuil où ni lui ni Madame Argaud n'avaient pourtant de part à prendre, le bonheur du dimanche semblait vouloir renaître.

L'amour de Manuel n'avait pas survécu à son premier sommeil, mais le désir de revoir Juliette, son impatience à lui parler et la curiosité inquiète de savoir si elle accepterait d'être à nouveau sa maîtresse, tout cela le plongea pendant toute la semaine dans une agitation rêveuse qui, après tout, se disait-il, n'était peut-être rien d'autre que de l'amour.

Le soir, en rentrant chez lui dans

l'obscurité froide des premiers mois d'hiver, il levait toujours les yeux vers la maison dès qu'il abordait le bas de la côte qui y conduisait et il recevait comme un cadeau la lumière derrière les fenêtres de Madame Argaud. Plusieurs fois par jour, aussi, une légère crainte lui traversait l'esprit : si elle avait disparu, démenagé ; si elle n'avait jamais vraiment existé et qu'il ait rêvé tout cela. Au cours de la soirée, chez lui, il entendait parfois sous ses pieds un bruit discret venant de chez elle : une porte qu'elle refermait, la télévision qu'elle allumait et dont le son était toujours très fort avant qu'elle ait le temps de faire le réglage... Cette présence prouvée le réchauffait... Il la sentait vivre tout près. Il la verrait dimanche. Elle lui manquait un peu, mais il n'avait plus mal. C'est ce qui le faisait douter de son amour.

Les dimanches se succédèrent. Manuel apprenait peu à peu à parler. Il lui arriva même quelquefois de la faire rire et ils en

restaient tous deux stupéfaits, comme lorsqu'on débouche tout à coup en forêt sur une clairière, une cabane, sur la trace d'un feu.

Elle l'autorisait chaque fois, vers le soir, à la suivre dans sa chambre et redevenait sa maîtresse sans qu'il soit jamais son amant. Dans la profonde obscurité de ce refuge, elle le guidait doucement vers la jouissance et l'acceptait en elle avec tendresse mais n'avait jamais de plaisir.

— Vous n'êtes responsable de rien, lui avait-elle murmuré dès la première fois. C'est comme ça. Depuis la mort de mon mari, c'est comme ça. J'ai connu des hommes, bien sûr. J'aime les gestes que nous veïons de faire, mais Paul a emporté avec lui mon aptitude à suivre quiconque dans des régions où je risquerais de l'oublier, même pendant quelques secondes.

Elle lui avait dit encore que jamais non plus elle n'avait dormi avec un autre que

son mari. Le sommeil, les mouvements des corps qui parfois s'effleurent et font naître des rêves, les étrointes enfantines de l'aube, tout cela lui paraissait si intime qu'elle aurait eu l'impression de commettre un adultère. Elle ne souhaitait pas franchir avec un autre le seuil de la conscience et c'était sans doute pourquoi son corps, par quelque pacte secret avec son esprit, avait oublié les chemins du plaisir.

— Pour le reste, ce sont des douceurs de la vie. Comme le vin, les pâtisseries... J'espère que vous me comprenez, que je ne vous blesse pas.

Elle devait bien deviner pourtant qu'elle lui dépeçait le cœur et c'est alors qu'il avait fui. Maintenant, il connaissait exactement l'instant où elle désirait le voir se détacher d'elle et partir. Elle le accompagnait, comme le premier soir, calme, sereine, et il remontait en courant pour éteindre dans l'eau du sommeil

cette flambée d'amour déçu qui le torturait tant à chaque fois.

Il ne savait que faire de ses autres journées. Son poste, qui l'occupait à peine, lui parut bientôt funambulesque. En quoi consistait-il, au fond ? Quelques paperasses à remplir. Un hypothétique sermon pour appuyer un surveillant dans un différend avec un élève. La manifestation de sa présence et d'une autorité qu'il ressentait si mal pendant les brèves périodes de récréation. D'insipides réunions de travail avec Bézieux et Jabaud pour décréter que la machine tournait bien...

Il avait eu tout le loisir de constater l'incompétence du directeur que Bézieux lui avait signalée dès leur première rencontre, mais il n'arrivait pas à s'amuser comme il aurait dû des entreprises destructrices que menait son collègue de l'internat, contre leur supérieur lors des entrevues mensuelles dans le bureau de Billon, le grand patron. Même dans le

rôle de la victime, Jabaud ne faisait pas le poids, et les sourires lâches qu'il se croyait obligé d'afficher face aux brillantes perfidies de l'autre le rendaient parfois pathétique mais le plus souvent, hélas, tout à fait odieux. Surtout, Manuel ne se sentait pas concerné par ces joutes, il attendait seulement que Billon, lui-même moins préoccupé par les problèmes des élèves que par la satisfaction de leurs parents, sa clientèle, lève enfin la séance et s'en aille quérir un jeton de présence dans l'un des nombreux conseils d'administration de la région où il figurait en bonne place.

Le vide des heures, dont il s'accommodait si bien avant que des dimanches existent, commença à le dévorer, comme un vilain bouton qui creuse. Il se tenait bien trop longtemps debout à la fenêtre, à contempler la cour déserte et le coin du parc, derrière, où les saisons élaboraient leurs patientes transformations. Noël était passé. Manuel avait pris le train

pour rendre visite à sa mère pendant les quelques jours des vacances d'hiver. Ils ne s'étaient pas dit grand-chose. Un soir, sans lui demander son avis, elle avait sorti de l'armoire de sa chambre un petit coffret renfermant des photos. Ils avaient tous les deux épluché leur douleur. C'était une sorte d'inventaire de ce qui restait des deux morts. On y voyait Jacquot en culottes courtes à Monaco, au moment de la relève de la Garde. On le retrouvait aussi jeune homme, avec une grande fille en robe vichy presque horizontale à force d'abriter des jupons. Ils étaient appuyés sur une voiture toute neuve et riaient aux éclats, comme s'ils préparaient une bonne farce. Après des heures de chalumeaux, les pompiers avaient réussi à extraire de là leurs cadavres, un soir de pluie... Après celle-ci, il y avait des années entières sans photos. Puis ça reprenait : Maman par papa, assise sur un banc, qui regardait ailleurs. Papa par maman, qui souriait, peut-être,

ou qui fronçait le nez dans le soleil, comment savoir?... Ils avaient tout regardé, en silence, jusqu'à la dernière : c'était un agrandissement d'un portrait de papa qu'elle avait fait tirer d'après la photo de sa carte d'identité. Malgré les retouches, on distinguait les traces du cachet de la préfecture sur son front et on lisait nettement « ISE ». C'était la fin de « RÉPUBLIQUE FRANÇAISE », mais ça aurait pu être bien autre chose, finalement. Pourquoi ne pas imaginer que papa s'était fait photographier derrière une vitre, par exemple ? Celle d'un car de tourisme ? D'un bistrot ? D'un endroit où on se sent bien ? Il souriait, amaigri. On apercevait, en bas, l'amorce de sa chemise trop grande fermée sur son cou décharné. Il était beau, pourtant. Si beau encore. C'était une image palpitante de lui. La vie tremblait dans son regard. Maman lui avait dit qu'elle ne le voyait plus que comme cela. Elle se souvenait de sa voix, elle conservait certains de ses

gestes, mais pour les traits, il ne lui restait que cette reproduction. Parfois elle se réveillait en sursaut parce qu'elle avait oublié son visage. Elle se levait très vite et allait ouvrir l'armoire pour y prendre la boîte... Et elle prononça à ce moment des paroles insensées :

— Tu vois, si je perdais cette photo, j'aurais l'impression qu'il est mort.

Manuel n'avait rien répondu. Elle avait été remettre en place son trésor et, de retour près de lui, elle avait entrepris de ranger les fruits dans la coupe posée au milieu de la table. Elle avait rectifié plusieurs fois la position de chacun d'eux. Ça avait duré très longtemps et elle semblait y attacher une extrême importance. Manuel avait supposé qu'elle se sentait glisser et qu'elle espérait, par ces gestes, parvenir à un rétablissement. Et, de fait, elle avait mis un terme à son manège et n'avait plus bougé.

Puis, sans prévenir, elle lui avait serré le bras, très fort.

— Tu fais bien attention à toi, là-bas ?
Manuel avait mal supporté ce regard de mère et il s'était dégagé avec plus de brusquerie qu'il n'aurait voulu.

— Mais oui.

Elle l'avait accompagné à la gare. Le train n'en finissait pas de partir. Ils étaient l'un et l'autre si pressés d'échapper à l'ornière des sentiments qu'ils ne cessaient de contourner depuis la soirée des photos...

La rentrée des classes de janvier lui était apparue comme une délivrance. Maintenant le printemps avançait feuille à feuille. Les jours, en s'allongeant, rendaient les soirées supportables. Mais les journées restaient bien là, elles, avec leurs monceaux de secondes.

VIII

A Bézieux qui s'étonnait de ne plus le rencontrer en ville le dimanche, Manuel répondit avec une hâte confuse qui lui conféra peut-être des airs un peu mystérieux :

— J'écris.

Bézieux le regarda sans plus rien ajouter, comme devant l'aveu d'une maladie mortelle, puis ils parlèrent d'autre chose. Manuel supposa le sujet enterré et il fut loim d'imaginer qu'en saisissant au vol le premier prétexte venu pour préserver ses amours du septième jour, il plantait là, bien malgré lui, une graine qui allait donner naissance à un grand arbre sans racines.

Il se passa bien peu de temps avant qu'il sentît que le climat se modifiait chaque jour un peu plus autour de lui. On ne se contentait plus de le croiser distraitement dans les couloirs, on piétinait un peu, comme pour permettre à quelque fructueuse conversation d'éclorre, puis on s'en allait, à regret, avec dans les yeux une sorte de complicité qui le laissait toujours songeur. Il fallut que l'institutrice lui rende visite dans son bureau, un après-midi de printemps, et qu'il entende de sa bouche jadis tant convoitée la justification de sa démarche pour qu'il comprenne enfin que son collègue de l'internat avait été gagné par le virus du commérage.

— ... puisque vous écrivez, vous-même ! avait-elle avancé en matière d'argument.

Elle n'exerçait plus sur lui le pouvoir des débuts. Au plus fort de sa passion des premiers mois pour son impossible maîtresse au tailleur jaune, il avait osé un

commentaire devant Bézieux alors qu'ils rôdaient dans la cour et qu'elle traversait, au loin, dans le soleil, les quelques mètres qui séparaient la salle des professeurs de sa classe du rez-de-chaussée.

— Elle est bien belle, notre institutrice ! avait-il murmuré presque entre les dents, avec autant de gêne que s'il avait proféré une grossièreté de garnison.

C'est à cet instant-là que l'autre avait sectionné son désir, et, lui semblait-il, à jamais :

— Ah bon ? Elle a pourtant un sacré grand pif, non ?

Dès lors, Manuel n'avait pu détacher son regard de ce nez, très long en effet, mince comme une lame, pointu, tout droit, interminable, avec des narines si ouvertes, si relevées, qu'elles faisaient mine de vouloir se mettre à la verticale, se plaquer aux parois, comme des hublots. Une réaction en chaîne s'était alors produite. Une fois déboulonnée, la statue entière se changea en pacotille. Il

lui avait trouvé la démarche un peu lourde, la voix trop affectée, et il sentit se dégager de toute sa personne comme une impression de sottise. Il finit par se demander comment il avait pu se laisser aveugler à ce point. Il eut le sentiment de l'avoir possédée dans un moment d'égalité et de n'en retirer que de la honte. Il éprouvait maintenant en la voyant la répulsion qui vient aux séducteurs, dès que le moteur de la conquête n'a plus de raison de rugir, pour celles qui ont cédé si vite ; et aussi le mépris qu'ils affichent avec tant de cruauté dans les conversations entre hommes en révélant leurs abandons, leurs manies, leurs rituels par ticuliers, et les petites misères intimes qu'avouent toujours les corps lorsqu'ils se défont de leurs parures ; ce mépris ricanant pour le plaisir de l'autre, pour ce qu'il peut avoir d'obsène sous le scalpel d'un regard sans tendresse, et que Manuel avait entendu si souvent exhiber dans les bars, avec des mots imprononça-

bles, avec cette jubilation du partage, cet appétit à donner en pâture, à tous, le plus profond secret des êtres. Manuel ressentait lui-même un peu de ce besoin de salir lorsqu'il voyait l'institutrice. Elle l'écœura.

Il se força pourtant à l'écouter et il comprit bientôt qu'elle venait lui parler de lecture, et des élèves aussi, ce qui ne constituait pas un sujet de conversation très courant dans l'école. Elle attendait de Manuel qu'il réussisse là où tout le monde avait jusque-là échoué : obtenir de Billon, le grand patron, des crédits pour la création d'une bibliothèque.

— Monsieur Blanc, les enfants doivent avoir sous les yeux la preuve que nous attachons de l'importance à la lecture. C'est indispensable. Il faut qu'ils aient la possibilité immédiate de mettre nos conseils en pratique. Quand ils arrivent chez eux, c'est trop tard ; il y a la famille, les sorties, la télévision... Alors

que s'ils commencent à lire ici, ils prendront goût à la lecture... Au moins quelques-uns d'entre eux... Et même s'il n'y en avait qu'un seul, au bout du compte... On a l'impression, de nos jours, qu'on s'acharne à en finir une fois pour toutes avec les livres et si nous, nous ne réagissons pas, alors qui réagira ?

Ses efforts pour le convaincre la faisaient rougir un peu. Elle aurait été si jolie, sans ce nez. Il eut envie de la chasser, et avec elle ce trouble irrépressible qu'elle ne lui avait pourtant plus inspiré depuis si longtemps. Elle avait croisé les jambes, de l'autre côté du bureau. En se penchant un peu en avant, en se levant peut-être, il aurait pu voir ses genoux, ses chevilles, la cambrure de son pied dans l'escarpin...

— Mais vous ne pensez pas que c'est plutôt du ressort de Jabaud, ce type de démarches auprès de Monsieur Billon ?

Elle eut un sourire. De ceux dont savent se parer les institutrices indul-

gentes pour parler des élèves qui ne rattraperont jamais leur retard.

— Oh, Monsieur Jabaud..., souffla-t-elle.

Et elle avait regardé Manuel avec une sorte de ferveur, comme un converti peut regarder un prêtre.

— Vous saurez tellement mieux trouver les arguments, puisque vous écrivez, vous-même.

Il y avait alors eu un flottement. Quelques secondes d'un vide intense où il se perdit. Puis il devina la cause du malentendu et il sut en même temps qu'il ne pourrait rien démentir. Il murmura :

— D'accord, j'essaierai.

Tout le visage de l'institutrice s'éclaira. Il sembla même à Manuel que le nez s'épatait un peu, prenait une tournure admissible. Elle se leva et lui tendit la main. Il serra doucement un peu de ce corps tiède. Elle s'en allait. Il regarda partir cette femme qu'il abusait et dont il abusait, en quelque sorte, puisqu'il se

servait d'un mensonge pour se donner des séductions. Il l'aurait volontiers accompagnée jusqu'à la porte mais il voyait si bien d'ici le balancement de ses hanches. Il bandait.

Ce jour-là commença « l'affaire de la bibliothèque ». Tout le monde avait l'air au courant de la mission qu'il avait acceptée et il se sentait redevable de la chaleur injustifiée que lui avait témoignée Madame Beauvais dans son bureau. Il découvrit l'obstination. Certain que sa démarche auprès du patron se solderait par un échec — et elle échoua en effet — il chercha avant même le jour fixé pour l'entrevue s'il n'existait pas quelque providentielle solution de remplacement. Elle s'imposa bientôt à lui et il la trouva vraiment simple, comme le sont toujours les solutions de remplacement après qu'on les a découvertes. Le reste appartenait à la psychologie et Manuel, puisant si peu de satisfaction à se retourner vers lui-même, avait consacré tant de temps à

observer les autres qu'il se classait parmi les experts sur le chapitre de la nature humaine. Ce qui lui manquait d'habitude, c'était l'envie, ou l'occasion, d'utiliser ce précieux capital. Et voici qu'une envie prenait le bras d'une occasion pour se présenter à lui... En saluant la belle Madame Billon qui servait d'ultime rempart au Saint-des-Saints, il savait au mot près ce qui se dirait tout à l'heure de l'autre côté de cette porte.

Il fut enfin reçu. Après avoir exposé sa requête, il considéra comme un préambule les réfutations que le gestionnaire jugeait sans appel. Il admit de bonne grâce les reproches d'idéalisme. Il reconnut muettement qu'il ignorait particulièrement tout des équilibres budgétaires. Il écouta égrener des chiffres en attendant avec patience qu'on lui donnât congé pour effectuer la fausse sortie qu'il avait si bien préméditée.

Arrivé vers la porte il se retourna et l'autre, sûr de sa victoire, put croire un

instant que Manuel s'apprêtait à s'en aller à reculons comme un serviteur de grand style. Puis, le voyant s'arrêter, l'air songeur de celui qui a oublié un menu détail, il leva un sourcil :

— Il y a autre chose, Monsieur Blanc ?

— Oui, c'est toujours au sujet de ce projet...

— Mais, Monsieur Blanc, il ne s'agit plus d'un projet. Je croyais m'être fait clairement comprendre là-dessus.

Il se voulait impitoyable. Mais Manuel le voyait déstabilisé, pris à contre-pied, contraint à des prolongations auxquelles il n'était pas préparé. Il contempla un instant cet homme ridicule, tout gonflé d'argent, la peau tannée par quelque séjour à Djerba ou ailleurs et qui devait employer une si grande part de ses revenus d'épicier à se donner des airs de haut fonctionnaire.

— Bien sûr, Monsieur le Directeur, j'ai très bien compris que l'école ne peut engager les sommes nécessaires à la

constitution d'un fonds de livres... Mais, si je faisais mon affaire de l'acquisition de ces livres, accepteriez-vous au moins d'aménager une salle de lecture ? Les frais en seraient vraiment dérisoires, à mon avis...

Il avait alourdi chacun de ses mots de tout le mépris du monde et Billon, expert en ce domaine, ne pouvait s'y tromper. Il reçut cela comme un paquet de boue et fit aussitôt monter jusqu'à ses lèvres un fin sourire de diplomate.

— Cela me paraît réalisable, en effet. Si toutefois votre projet personnel ne vous entraîne pas au-delà de vos compétences.

Il voulait l'abaisser et Manuel s'amusa de savoir combien de telles entreprises couraient à l'échec avec lui tant il avait placé bas le seuil de tolérance, étranger comme il se sentait sur la planète hiérarchique.

Billon l'invita à revenir s'asseoir et la conversation reprit. Tout se passa comme

Manuel l'avait prévu. Il suffisait de marier deux exigences : trouver des livres sans dépenser d'argent et enrober tout cela de suffisamment d'hypocrisie pour que l'honneur du Directeur ne souffre en rien de l'opération.

En regagnant son bureau pour y amorcer sa campagne, Manuel emporta comme un trésor l'expression de satisfaction si vulgaire qu'avait laissé transpirer Billon lorsque, l'ayant raccompagné jusqu'à la porte, il avait eu le culot de dire, presque avec un clin d'œil, tandis qu'ils échangeaient une poignée de main de maquignons :

— Je m'en remets à vous pour mener à bien cette affaire.

Et l'affaire fut menée à bien. Manuel travailla longtemps, avec l'enthousiasme que mettent toujours les amateurs à s'acquitter des tâches qui répugnent tant aux professionnels. Il lui fallut tout un jour pour confectionner une lettre, savant pâté de sentiments qu'il épiça de ses

frustrations littéraires et qu'il s'appliqua, après mille corrections, à recopier d'une écriture faussement nerveuse et qui devait donner, du moins l'espérait-il, comme une sensation de fièvre, d'urgence, en une vingtaine d'exemplaires assez personnalisés quant au titre et à la formule de politesse pour que les destinataires ne voient pas en la recevant une sorte de circulaire de plus, de celles que l'on froisse sans les lire vraiment. Manuel voulait des lecteurs. Peut-être même, à ce moment, aurait-il préféré recevoir en retour un refus agrémenté d'un « Mais votre lettre était très bien ! » plutôt qu'une acceptation sans commentaires. Il y ménageait tout le monde, n'oubliant pas d'insister sur la compréhension de Billon, son « empressement » à créer une salle de lecture, ses regrets de ne pouvoir faire plus « dans l'immédiat », ce qui laissait entendre que des engagements avaient été pris pour plus tard... Puis il lançait enfin son appel : « Dans ces

conditions, pouvons-nous nous contenter d'attendre ? Qui d'entre nous n'a pas chez lui quelques livres — un seul, pour-quoi pas ? — un peu usagés, ou dans une édition de poche, qu'il n'ouvre plus depuis longtemps, qu'il pourrait remplacer si facilement en cas de besoin, ou venir consulter dans notre bibliothèque qui sera aussi la sienne, etc. » Il faisait appel au bon cœur, à la solidarité des gens qui pensent, avec des arguments de brocanteur, de videur de caves, et ses suggestions oscillaient toujours entre « donnez » et « débarrassez-vous ». Il s'adressait également aux généreux et aux cyniques et il parlait longtemps de la lecture, de cette marche silencieuse, de cette visite émerveillée tout au fond de l'âme des autres, de cette humanité où l'on se trempe, de l'illusion délicate qu'on éprouve à entrevoir des solutions en voyant écrites ses terreurs, comme sorties de soi, identifiées, prononcées là, endossées par un personnage. Il termi-

nait en insistant aussi sur le nombre, sur la variété ; il n'y avait pas de genre noble : « L'apprenti-lecteur y reconnaîtra les siens ! », disait-il, car son souci principal était de faire masse, d'ouvrir les portes de la salle de lecture sur une bibliothèque véritable, toute pleine de secrets, et déclencher cet appétit, cette curiosité que soulèvent toujours les livres serrés les uns contre les autres, qui ne concèdent encore que leur titre. Manuel rêvait d'une caverne féérique, d'un temple des mots où des vocations pourraient naître. Se jetant pour la première fois de sa vie dans une action facultative, il l'entrevoyait colossale. Il se prenait au sérieux.

Ce fut seulement après être allé déli-vrer ses lettres dans les casiers des professeurs qu'un doute diffus vint l'obséder. Et surtout quant à la méthode : malgré la carte blanche accordée par Billon, tout cela entraînait bel et bien dans le domaine de responsabilité de Jabaud. Manuel

savait que le pauvre fantoche n'irait se plaindre à personne, trop content de rester douillettement à l'abri de cette agitation. Mais les professeurs, eux, qu'allaient-ils en dire ? Finalement, Madame Beauvais n'était pas venue en délégation, elle ne l'avait sollicité que de sa propre initiative. Peut-être était-elle même la seule à désirer à ce point la création d'un tel service. Et en admettant que tout marche au mieux, il faudrait la faire surveiller, cette salle de lecture, reconsidérer le planning des surveillants. Et des vols, il y en aurait. Et des livres abîmés, déchirés, perdus. Comment assurer l'entretien ? Décidément, il n'avait que des ennuis avec cette stupide fausse-belle à grand nez. Ce qu'il pouvait la détester.

Ce soir-là, il rentra chez lui d'humeur morose et ne s'endormit que très tard, avec pour seule consolation la découverte stupéfaite qu'il n'avait pas eu le temps de penser une seule seconde à Juliette. Si le

travail réussissait si bien à dissoudre les jours qu'il avait à passer sans elle, sa décision était prise : il travaillerait.

Le lendemain il arriva à l'institution avec un grand sac plein de livres, pour bien montrer à tous qu'il n'avait eu aucun mal à se convaincre lui-même. Il y avait un peu de tout car il lisait n'importe quoi et, d'ailleurs, ne retenait rien. Cette incapacité à se concentrer sur un texte lui avait joué plus d'un tour à l'époque de ses études où, ne sachant vraiment que penser des œuvres, il avait dû, pour réussir ses examens, s'abreuver de préfaces, ces jugements préfabriqués. Pour le reste, il se laissait toujours glisser au fond des phrases, s'émerveillait longtemps devant le choix d'un mot, une tournure. Ouvrait-il une pièce de théâtre, il oubliait bientôt de lire le nom des personnages et, très vite, ignorait qui parlait et qui répondait. Dans les romans, c'était l'intrigue qui s'évaporait, il ne savait que des instants discontinus, il contemplait une à

une les perles et finissait par perdre de vue la forme du collier. Il aurait fait un piètre scénariste.

Aussi put-il sans grande souffrance se séparer de nombreux livres qu'il n'avait achetés que pour capituler devant les épanchements de la critique littéraire ou les injonctions de la publicité. Il ne conserva que quelques précieux coffrets dont il savait toutes les richesses.

Plusieurs professeurs attendaient déjà devant son bureau avec des mines complices. Ils portaient aussi des grands sacs. Manuel comprit qu'un deuxième assaut ne serait pas nécessaire pour gagner la bataille de la bibliothèque. Il y eut des visiteurs tout le jour et personne ne manqua à l'appel. Les livres s'empilaient contre le mur de son bureau, en si grand nombre et en si bon état que Manuel soupçonna presque certains donateurs d'avoir tout simplement fait des achats pour l'occasion. A moins qu'ils n'aient répugné à laisser croire qu'ils

possédaient des livres sans valeur. Manuel pensa à la femme de l'avocat, lorsqu'il était tout petit. En se penchant à la fenêtre, il pouvait voir tout ce qui se passait à l'étage inférieur de la maison d'en face. C'était un appartement bourgeois avec des meubles sombres et beaucoup d'objets inutiles posés sur des nappes. Plusieurs fois par semaine, une voisine venait y faire le ménage. Avant son arrivée, on voyait toujours l'épouse de l'avocat, une serviette sur les cheveux, qui s'affairait pendant plus d'une heure à tout nettoyer. Aujourd'hui c'était un peu la même chose, on sacrifiait des merveilles en jurant que c'était là le pire qu'on puisse trouver chez soi. Manuel s'amusa à des gestes de joailliers qu'ils avaient pour déposer un à un les volumes sur le bureau, et qui démentaient si fort l'insouciance de leurs propos.

Bézieux, bien sûr, mit un point d'honneur à arriver le dernier, une fois la victoire scellée.

— Je vous ai apporté ce que j'avais de mieux. De toute façon, j'habite ici. Alors, si je veux en relire un, je traverse la cour, et voilà... Quand même, c'est moche d'avoir à donner nos livres, vous ne trouvez pas?... Certains appartiennent à ma femme et je m'étais bien juré de les garder... Et vous voyez, ils sont là...

Il était resté un peu silencieux, renfrogné. Manuel pensa même un moment qu'il allait changer d'avis et en reprendre quelques-uns. Il songea aussi que Bézieux ne lui avait encore jamais parlé de cette femme. On l'imaginait si peu marié. Peut-être l'avait-elle quitté parce qu'il buvait trop et lui rendait la vie impossible. Encore que, lorsqu'on quitte les gens, on emporte ses livres, la plupart du temps, se dit Manuel. Alors elle était morte, qui sait ? Et Bézieux s'était mis à boire pour trouver la force de continuer tout seul. Manuel sentit chaque cellule de son corps se changer en petite boule de

curiosité et il dut lutter jusqu'à la douleur pour ne pas poser de questions au sujet de cette femme. Heureusement Bézieux s'était ressaisi et avait retrouvé son petit sourire en coin, un rien vulgaire, qui le paraît de toutes les séductions.

— Bah, dit-il, si on gardait tout, hein... Il y aurait à stocker. Vous imaginez ! Des grands ballots de cheveux, de poils de barbe, de larmes, de vieilles lunettes, d'ongles des mains, des pieds... Sans parler des bidons de sperme, des citernes d'urine... Et la merde, dites. Ah, la merde ! Des montagnes !... Non, on ne peut pas tout garder, quand même.

Et il éclata de rire à grand bruit. Manuel se dit qu'il avait dû boire un verre de trop, aujourd'hui encore. Le soir tombait déjà un peu. Il aurait fallu allumer la lumière électrique dans le bureau, mais il ne trouvait pas la force de bouger. Toute la gloire de cette journée avait tant travaillé ses nerfs qu'il aurait voulu boire aussi. Il n'aurait pas alors

jugé ce rire sinistre. C'était un rire d'ivrogne. Un rire de fou. Ce rire aussi qu'une femme avait eu un jour, penchée au bord d'un toit. Une femme inconnue que la foule guettait en espérant du spectacle. Elle avait eu un rire dans ces couleurs-là. C'était juste avant de sauter.

Pourtant Bézieux ne se donna la mort d'aucune façon, il s'assit simplement en face de Manuel, de l'autre côté du bureau, sur la chaise des visiteurs, et il poursuivit, détendu :

— Joli succès, votre affaire. Je vous parie que Billon ne pourra pas faire autrement que de lâcher une petite subvention d'entretien, genre atelier de reliure pour les internes, vous verrez. Il aurait un peu mauvaise conscience, sinon... Vous allez être le héros de la maison. Un vrai Maréchal!

Manuel se demanda s'il ne devait pas chercher dans ces félicitations une pointe de sarcasme. C'était si inhabituel de voir

Bézieux s'animer pour quelque chose qui, finalement, ne le concernait pas directement. Mais non, l'autre le regardait avec une sorte de bonheur dans les yeux.

— Vous avez l'air vraiment content que cette histoire tourne bien, questionna-t-il quand même pour être sûr.

— Oh oui, plus encore que vous ne croyez.

Et il se pencha, comme pour une confidence :

— Voyez-vous, j'en suis maintenant certain, après ce que vous venez de réussir là...

Et il approcha encore de Manuel, par-dessus le bureau. La nuit avait encore avancé, maquillant tout de teintes charbonneuses. Le silence était une eau sombre. Manuel se sentit prêt à entendre l'aveu d'une amitié qu'il n'aurait jusqu'ici pas clairement perçue et qui, là, pourrait s'exprimer. Il se pencha à son tour et se

ON ÉTAIT HEUREUX

retrouva tout près de Bézieux qui parlait enfin :

— Cette fois-ci, Jabaud est vraiment foutu, disait-il.

IX

Les jours de Manuel prirent des couleurs plus vives. Il reconnut, en posant les yeux sur les choses, cette impression de quelques secondes qu'il avait eue un soir dans le métro. En entrant dans la rame, il s'était assis près d'une fenêtre qui donnait sur le quai opposé. Il avait tout de suite constaté un changement. C'était un trajet familial qu'il avait encore emprunté le matin même dans l'autre sens. Et pourtant tout paraissait si différent. Au sortir du premier tunnel, la lumière brillait plus fort et les affiches publicitaires qu'il voyait ralentir puis s'immobiliser dans un chuintement de portes semblaient avoir bénéficié d'un

tirage spécial, plus contrasté, plus gai. Les voyageurs eux-mêmes, qui attendaient leur train sous la voûte carrelée avaient l'air en meilleure santé, avec des vêtements plus neufs. Manuel avait regardé longtemps tout cela, sans peut-être vraiment essayer de comprendre, car il ne s'agissait finalement que d'une impression et il aurait fallu un véritable événement pour le faire sortir de sa léthargie des soirs, de sa fatigue des retours à son hôtel, de cette torpeur qui l'aidait tant à aborder sans trop d'appréhension l'approche de la nuit. Il avait tout de même fini par détacher son regard de la vitre et le diriger vers ceux qui l'entouraient. Il les avait trouvés aussi ternes que d'habitude, gris, résignés, figurants de la vie, encore couverts de la cendre du jour; mais les parois, les chromes, les banquettes, tout cela avait l'éclat de l'extérieur. Alors il s'était rendu compte qu'on venait de laver la rame, que la vitre à travers laquelle il

s'émerveillait tout à l'heure était un peu plus propre, voilà tout.

Il chercha longtemps de quel effet d'optique il pouvait bien être victime maintenant, puis il admit que c'était le quotidien lui-même qui s'éclaircissait, se parait de nuances pastel. « En restant dans les gris, quand même », aurait dit Bézieux qui affirmait toujours qu'on a tort de penser que les choses peuvent changer; que c'est plutôt l'opinion qu'on s'en fait qui, le plus souvent, dérive. Et il se croyait obligé d'apporter la preuve par l'exemple :

— Prenez un chaud manteau beige et demandez-vous ce qui le caractérise. Si vous êtes pauvre, vous le trouverez chaud, mais si vous venez de gagner à la loterie, vous direz qu'il est beige. Pendant ce temps, le manteau, lui, n'aura changé ni de tissu ni de couleur. Tout est là.

Il parlait sans arrêt, comme s'il avait craint, en se taisant un seul instant de ne

de ce livre qu'il était censé écrire que Manuel se demanda plus d'une fois s'il avait vraiment mordu à son histoire d'écriture, les dimanches. Il lui posait avec le plus grand sérieux des questions d'une telle naïveté : combien de chapitres ? nombre de pages mises au net jusqu'ici ? nom du personnage principal ?... Manuel crut comprendre pourquoi ce sujet lui tenait tant à cœur le jour où Bézieux lui avoua, un peu gêné, avec des précautions dont on l'aurait cru incapable, qu'il s'était mis lui aussi à écrire.

— Si vous voulez, je vais vous raconter, lui dit-il.

Manuel sentit immédiatement le piège : il devrait raconter à son tour.

— Mais non, mais non, protesta-t-il.
— Si, si, j'y tiens, vous allez voir. J'ai besoin de votre avis : c'est l'histoire d'un Africain qui arrive en France, il s'appelle Mada'Mbo et il ne sait que faire, alors il essaie un peu tout, il change sans arrêt.

— Ah oui... répondit distraitem-

Manuel, tout occupé à mettre au point ce qu'il devrait inventer tout à l'heure.

— Jusque-là, je n'ai écrit que le titre, mais je crois qu'il est bon, ce sera : « Mada'Mbo varie »...

Et il avait une fois de plus rugi de son rire énorme, ravi de sa plaisanterie, ou peut-être d'avoir réussi à mettre Manuel dans l'embarras pendant quelques minutes. Et, d'ailleurs, n'avait-il pas monté toute cette fable conduisant à un piètre calembour uniquement pour lui démontrer qu'il n'était pas dupe ? Malgré tout, Manuel avait cédé. Il avait ri. C'était un rire qui lui fit honte, et le soulagea tant aussi, comme un furoncle qu'on incise.

Une seule fois, Bézieux avait laissé craquer son vernis d'amuseur facile, dont la vulgarité ricanante savait si bien paralyser la volonté de Manuel, avec la force d'un venin. C'était un samedi, au portail, à l'heure où le ballet des voitures touchait à sa fin. Les derniers élèves claquaient les

portières de leurs parents ou des correspondants qui les hébergeraient jusqu'à lundi car personne ne restait dans l'école pendant les week-end. Comme chaque semaine, Bézieux, dont le service se terminait le matin au début des classes, était ressorti de chez lui pour assister à cet embarquement. Et cette fois-là, il avait bu encore un peu plus que de coutume. Il restait appuyé au crépi du mur, près du portail ouvert, le regard injecté de sang à la recherche d'un point où s'accrocher.

— Vous habitez toujours chez la veuve poignante, avait-il dit tout à coup. Manuel ne comprit pas tout de suite qu'il était question de Juliette. Jamais encore ils n'avaient parlé d'elle.

— Heuh... Oui, à la maison Argaud, oui.

— Elle est toujours inconsolable ? Que pouvait-on répondre à pareille question ? Il y avait dans le ton de Bézieux une telle agressivité. Et s'enga-

ger sur ce sujet semblait si dangereux aussi. Mais l'autre n'attendait pas qu'on lui donne la réplique. Il continuait déjà à bougonner.

— Il y a des gens comme ça... On dirait vraiment qu'ils sont seuls à avoir des petits cercueils dans la tête. Ils vous portent ça en bandoulière, c'en est indécemment. Maintenant, avec la mère Vazille qui a rallié le club des veuves, vous devez entendre des sanglots derrière chaque mur, avant de vous endormir.

Il avait émis une sorte de gloussement puis s'était enfermé dans le silence, les mains enfoncées dans les poches, les poings serrés, peut-être. Il ne bougea plus du tout, mais Manuel le vit s'éloigner très lentement, tout seul, debout sur la barque de l'ivresse et glisser sur des souvenirs.

— Elle ne pesait pas plus de trente-cinq kilos quand elle est morte.

Manuel sentit que la terre entière se mettait à tourner à toute vitesse sous ses

pieds. Il lui sembla que Bézieux venait de lui apprendre que Madame Argaud était morte. Il eut envie de le planter là et de courir jusqu'à la maison, frapper à la porte de Juliette et la prendre contre lui. Et, qui sait, lui dire aussi ce qu'il ne lui avait encore jamais dit.

— Qui est morte ? réussit-il à demander quand même.

— Ma femme... Dix ans déjà... Elle ne pesait pas plus de trente-cinq kilos... Elle était grande, pourtant... Elle avait été si belle... Elle gémissait doucement... Je ne comprenais pas tout ce qu'elle disait... Mais je lui répondais de temps en temps : « Calme-toi, ça va aller mieux. Tu verras, ça va aller bientôt »... Elle me regardait et elle disait : « Tu crois ? » avec tant d'espoir... Tout ce qu'un être humain peut abriter d'espoirs, quand on y pense... A certains moments, elle parlait même encore de cet enfant qu'on s'était promis... Elle avait fini par me convaincre. Je rêvais d'une petite fille qui

lui aurait ressemblé... Des enfants, elle en avait toujours voulu. « Au moins un, vers trente ans », disait-elle. Elle n'en a jamais eu... Elle n'a jamais eu trente ans non plus... Elle en parlait encore, là, tout près de la fin... Puis elle recommençait à gémir, avec une sorte de colère, aussi, parfois : « Laissez-moi mourir »... Elle disait : « Laissez-moi mourir »... Elle avait vingt-six ans et on aurait dit une vieille femme avec ses yeux enfoncés et cette peau toute jaune... Elle avait la peau toute jaune... Moi, je restais là, à côté d'elle, sans bouger. Parfois, je m'en dormais... Elle continuait à parler...

Manuel lui laissa le temps de revenir de l'endroit très lointain où il était allé se perdre. Il le vit peu à peu se détendre, ses traits changèrent à peine, ses paupières battirent deux fois, il donna une sorte de bourrade dans le mur pour se mettre bien >> droit sur ses pieds, puis il leva les yeux, l'air éberlué. Il était bien là, à nouveau.

— Vous la connaissez ? demanda Manuel comme il aurait tendu la main.

— Qui ça ? demanda Bézieux, encore un peu distrait.

— Madame Argaud, vous la connaissez ?

— Tout le monde la connaît, ici. C'est la propriétaire. Elle vient dans son fief une fois par an, pour la distribution des prix.

— Une lueur goguenarde réchauffait un peu les yeux que Manuel avait vus morts.

— C'est vrai que vous n'êtes pas encore au courant... Il y a des siècles qu'on ne fait plus de cérémonie de distribution des prix, nulle part. Eh bien, mon vieux, ici, c'est Cro-magnon, ça existe encore. Et tout le monde est là, avec ses habits du dimanche : les parents, les élèves, les profs, vous, moi, et même la veuve poignante, justement. Elle représente l'Histoire, avec un grand H, la féodalité ; c'est un peu le Seigneur, si vous voulez. On la reçoit comme tel, en

tout cas. Vous verrez, elle trône... Il ne lui manque que le droit de cuissage.

L'inquiétude qui avait fini par quitter Manuel fit brusquement demi-tour et s'engouffra dans son cerveau. N'était-ce pas là une amorce, une insinuation ? L'autre n'allait-il pas tout bonnement lui révéler que personne n'ignorait ses relations avec Madame Argaud ?

— Vous me direz qu'un droit de cuissage comme celui-ci, on s'en accommoderait facilement. Elle est encore bien belle, non ? continuait Bézieux avec un drôle de sourire méchant, lui sembla-t-il.

A nouveau, Manuel eut envie de fuir au plus vite. Mais ce n'était peut-être qu'une fausse alerte car déjà Bézieux refermait le portail doucement puis lui tendait la main comme s'il ne pensait plus du tout à ce qu'il venait de dire et Manuel vit dans ses yeux qu'il n'avait plus qu'une idée en tête : boire encore. C'était un besoin de tout le corps et qui le rendait brusquement si fragile. Manuel songea

un instant qu'il pourrait le retenir ici, sous n'importe quel prétexte, pour le seul plaisir de le voir s'agiter, s'affoler, se défaire devant lui. N'avait-il pas un peu le droit de se venger de cette fascination que Bézieux exerçait sur lui et qui le poussait à se vautrer dans une haine des autres qu'il n'éprouvait pas vraiment, qui n'était pas la sienne, mais qu'il se surprénait à partager avec tant de lâcheté en présence de cet homme qui glissait. Peut-être était-ce justement cette descente qu'il admirait, lui pour qui la vie restait si étale malgré les heures que lui concédait Juliette et le petit frémissement qu'il avait constaté pendant l'épopée de la bibliothèque et qui subsistait, encore vivace, surtout maintenant que Jabaud avait annoncé qu'il quitterait son poste à la fin de l'année « pour convenances personnelles » et que Billon s'était mis en tête de ne nommer personne à sa place mais de « refondre l'organigramme » comme il disait comiquement. Il s'agissait

en fait de confier à Bézieux et à Manuel le travail de trois personnes moyennant des augmentations de salaires qui le laissaient encore gagnant et des titres ronflants de Directeurs qui les faisaient sourire tous les deux.

Il eut pitié de lui pourtant et lui permit de retourner à son vice. Lui-même se sentait déjà tendu tout entier vers demain où il verrait Juliette, encore. Mais ce fut Bézieux qui le rappela.

— Un petit conseil, tout de même, disait-il. Ne rêvez pas trop sur la veuve. Elle est belle, bien sûr. Chic et tout. Pas bête non plus, ce qui ne gêne rien, mais voilà, elle ne jouit pas.

Et il disparut derrière le coin du mur.

A cet instant, Manuel crut qu'il cessait de vivre. Il voyait bien encore l'angle crépi où Bézieux s'était éclipsé et, au-delà, la cour, et plus loin encore les premiers grands arbres du parc. Il entendait rouler des voitures de l'autre côté du portail qu'il n'avait pas encore franchi, et

bavarder aussi des gens en promenade. Son cœur battait dans sa poitrine. Il tenait bien debout, sans même tituber un peu. Mais il était mort, ça il l'aurait juré. Il allait rester là pendant des siècles, statue désespérante de réalisme. On finirait par ne plus le remarquer, même. Des amoureux s'appuieraient contre lui pour s'embrasser. Il deviendrait brûlant, planté sous le soleil. Il essuierait tous les orages. Des pigeons par milliers lui chieraient sur la tête en passant...

Puis il se mit en marche. Du fin fond de la mort, sa main saisit la poignée du portail. Un de ses pieds avança. Il enjamba la barre de fer. Il longea la rue, escalada la côte qui le ramenait chez lui. Il monta l'escalier, alla s'étendre sur son lit et là, dans la demi-obscurité que préservaient les rideaux tirés, il comprit enfin que la vie lui était rendue puisqu'il pleurerait comme un enfant.

Alors il se leva et les yeux tout rougis encore, il alla s'enfermer dans sa petite

pièce et y dénicha son cahier. Rien ne s'était écrit sans lui. Il n'y avait toujours que cette seule phrase : « On était heureux, les dimanches. » Il y attacha longtemps son regard et des choses très brèves lui vinrent, qu'il ne pouvait écrire pourtant. C'était moins d'une seconde, comme dans les films ce qu'on n'est pas sûr d'avoir perçu. De ces images si belles qu'on essayait imprudemment de retenir, dans les débuts du cinéma : on arrêtait la projection et, alors qu'on allait enfin la capturer, cette image, la regarder tout à son aise, une petite tache brune apparaissait au centre et dévorait le cadre entier. Tout brûlait. On n'avait rien vu. Les souvenirs d'amour de son père semblaient à Manuel inscrits sur copie-flamme. C'était un sourire. Un regard. Une main posée sur l'épaule. Et tant de silences. Si peu de paroles, au fond. Que des gestes. Même à la fin.

Et c'est sur ce jour-là qu'il se mit à écrire. Les mots s'enchaînaient facile-

ment. Les phrases. Il revoyait tout, vraiment tout. C'était bien un dimanche encore. Maman avait téléphoné. Il fallait qu'il vienne tout de suite, une semaine de plus et ce serait trop tard.

Elle l'attendait à l'entrée de l'hôpital. Il l'avait trouvée rétrécie. Ils s'étaient à peine embrassés.

— C'est très impressionnant, tu sais. Tu vas peut-être avoir peur, lui avait-elle dit, et il avait bien vu qu'elle parlait de sa peur à elle.

Ils traversèrent de grands espaces, entre des casernes, avec des pelouses et des fleurs pourtant, puis ils s'engagèrent dans un des bâtiments et elle l'entraîna dans l'escalier qui conduisait au sous-sol.

— On dirait qu'ils veulent les cacher, souffla-t-elle.

Ils suivirent un couloir où couraient des tuyaux multicolores. C'était tout froid. Et si propre, si net. Presque beau. Manuel pensa à une Maison de la Culture. Maman déjà poussait la porte

N° 10, sans hésiter, comme un acteur pénètre dans sa loge. Et d'ailleurs, c'était un peu ça. Il y avait deux chaises et une armoire de bois sans porte où pendaient des blouses vertes qu'il fallut enfiler. Une petite pendule ronde marquerait bientôt trois heures. On entendait, quelque part tout près, un bruit de pompe.

— On doit attendre encore un peu, dit maman en s'asseyant.

Elle restait très droite. Le temps n'avait plus d'importance. Elle songeait à sa solitude. Elle en doutait encore un peu, peut-être. Elle avait parlé à l'interne :

— Vous croyez qu'il reste un espoir ?
Et il avait dit, avec une brutalité involontaire :

— S'il n'en restait aucun, il ne serait déjà plus ici, Madame.

Elle surveillait cette petite flamme qui brûlerait trois jours encore.

Puis une seconde porte que Manuel n'avait pas remarquée, tout à côté de

l'armoire, s'ouvrit et une infirmière les fit entrer avant de disparaître. Manuel crut d'abord que la pièce était vide. Il ne vit que les cadrans, les tubes, les bouteilles et l'accordéon noir qui s'élevait et s'abaissait en faisant pour toute musique le bruit renouvelé d'un pneu d'auto qui crève.

Le lit qui occupait le centre était si étroit et le drap blanc si bien tiré qu'on ne découvrirait pas tout de suite qu'un mourant gisait là.

Papa dormait sur le côté. Son visage seréin rassura Manuel. Au fond il semblait aller bien. Lui qu'on trouvait tous jours trop pâle avait maintenant les joues plutôt roses. Manuel fut seulement navré qu'on l'ait bien mal rasé, tout de même. Il se souvint du soin que papa mettait à sa toilette, les dimanches. Aujourd'hui il restait deux petites zones grises vers l'oreille et à la pointe du menton. Il y avait plusieurs fines coupures aussi, qui séchaient. Ses cheveux blancs, trop longs

sur la nuque, lui donnaient un air artiste. Un boyau translucide était attaché à son nez par un bout de sparadrap. Un autre sortait de sa bouche, encore. Une troisième, plus gros, s'échappait du grand pansement qui lui couvrait le haut de la poitrine. On l'avait rasé à cet endroit aussi et on aurait dit le torse d'un enfant. Manuel regarda cette épaule très blanche, si maigre, qui retenait le bord du drap.

— Il ne peut pas parler à cause des tubes, mais il entend, expliquait maman.

Et elle s'était penchée vers papa avant d'articuler d'une voix où Manuel fut troublé de déceler des intonations presque joyeuses :

— C'est Manuel qui est venu te voir. Tu entends bien qu'il est là, n'est-ce pas ?

Papa avait battu des paupières, sans pour autant ouvrir les yeux. Il avait soupiré aussi et Manuel crut un instant qu'il s'agissait d'un soupir d'impatience.

— Tu vois, il t'entend, dit maman de

La petite pièce de la maison Argaud avait dérivé très loin, pendant des heures, tout au bout du silence. Manuel avait noirci de signes son cahier tout entier. Les minuscules lettres se balançaient doucement sous la lampe. Il posa son stylo.

Il revint dans sa chambre. C'était le milieu de la nuit. Il s'installa au centre de son lit et relut lentement ce qu'il venait d'écrire. Arrivé à la fin, il le relut encore puis, très soigneusement, il déchira les pages une à une en tous petits morceaux. C'était tellement plus fort, ce qu'il avait au fond du cœur.

X

Il lui fallut deux ans pour devenir un autre. Se vider de lui-même ne lui aurait pris qu'une seconde, mais pour construire le rôle qu'il accepta de jouer, il dut montrer de la patience, et du courage aussi, peut-être, tant le rêve de Madame Argaud côtoyait parfois la folie. Une nuit, enfin, il sut que c'était accompli.

Ils avaient fait les gestes de l'amour et quelque chose était arrivé. Juste avant qu'il ne parvienne au bout de la course lente qu'ils partageaient chaque dimanche soir, comme une valse silencieuse, dans le lit cerné d'ombre, il avait senti Juliette tressaillir et laisser échapper une mélodie sourde, tout près de son

oreille. Manuel ignorait tout du plaisir d'une femme mais il lui sembla bien que là, sans le vouloir, il l'avait procuré. Et elle l'avait étreint si fort pendant qu'il s'abandonnait lui aussi.

Puis elle s'était détachée de lui dans le noir et avait allumé, pour la première fois, dans cette chambre qu'il n'avait encore jamais vue tout au long de leurs cent dimanches. Alors elle avait demandé cette chose insensée et il avait répondu « oui » sans hésiter. Le corps à demi relevé de Juliette masquait la lampe et il distinguait à peine son visage dans le contre-jour. Une auréole de cheveux de lumière entourait sa tête. Sa voix un peu rauque sortait d'un disque obscur, mais il comprit qu'elle souriait.

— Alors restez, ce soir, si vous voulez, avait-elle dit encore.

Et elle avait éteint avant de venir s'appuyer de tout son corps contre lui. Elle tremblait. Pourtant, elle n'avait mis que quelques secondes à s'endormir. Il

avait écouté un moment son souffle contre son cou, puis un engourdissement l'avait gagné qui ressemblait trop au sommeil pour facilement lui céder la place. C'était une sorte d'asphyxie qui s'emparait de ses organes, l'un après l'autre et l'accablait d'une fatigue douloureuse. Il aurait voulu la supporter longtemps, jusqu'à un point situé de l'autre côté de la vie, et qu'elle prenne aussi son cerveau. Mais non, il avait fini par se dégager doucement. Sans s'éveiller, Juliette avait chaviré sur le flanc, en lui tournant le dos dans un soupir qu'on aurait pu croire excédé mais qui n'était en réalité qu'une émanation d'insouciance de tout l'être, comme en produisent en dormant les petits enfants dont le sommeil, peuplé d'absolu, ne connaît que la peur des monstres et ne sait rien encore des menues inquiétudes qui rongent les jours et les nuits des adultes en les traquant partout, jusqu'au plus loin des rêves.

Il dut dormir, pourtant, puisque à l'aube il se réveilla. Le jour trempait le rideau tiré et s'écoulait, affaibli, dans la chambre. Il contempla la moulure du plafond, il y chercha le regard de Paul Argaud qui devait bien se poser là, chaque matin, douze ans plus tôt.

— Vous avez tellement de choses de lui, maintenant, avait dit Juliette cette nuit. Je voudrais ne plus vous appeler que « Paul » quand nous serons seuls tous les deux. Voulez-vous ?

Et il avait répondu « oui », comme une femme cède enfin, dans les vieux livres. La lumière de la lampe qu'elle venait d'allumer lui baignait le visage, comme pour un interrogatoire. Il se sentait si faible, nu, avec sous la peau encore un peu de plaisir qui s'attardait, et cette stupéfaction d'en avoir donné lui aussi, peut-être... Et puis il savait bien, au fond, et depuis longtemps, que quelque chose comme cela finirait par arriver. Il avait à peine hésité. Il n'avait trouvé

nulle part la force de s'accrocher à lui-même. D'ailleurs lui-même, c'était quoi ? Juliette ne pouvait douter que son « oui » fût sincère. Et il l'était. Elle s'était contentée de sourire avant d'éteindre.

A partir d'aujourd'hui, il ne serait plus que « Paul » pour elle. Pour lui, sans doute, il ne serait plus rien. Il regarda encore la chambre, la masse de l'armoire cirée, la coiffeuse de bois sombre jonchée de quelques secrets de femme, les petits fauteuils arrondis qu'on affuble pour mieux les vendre, du nom d'un animal hideux... Une certitude lui vint qu'il ne repartirait plus jamais d'ici. Que tout pour lui se terminerait dans ce décor. Là seule inconnue résidait dans la manière. Y aurait-il un arrêt brusque ou une de ces longues maladies qui vous font assister à vos propres obsèques, interminablement ? Il n'y aurait pas de suicide, non. Comme disait maman : « On ne se suicide pas, chez nous. » Manuel ne copie-rait pas Paul jusqu'au bout... Un acci-

dent, peut-être... Et il fut assailli par la terreur des blessures, des infirmités, des vaines rééducations, de la dépendance... Il s'imagina en légume, effondré dans un fauteuil que promenait une très vieille dame... Il n'était pas trop tard pourtant, pour partir, avoir des aventures, vaincre des dangers, frôler la gloire, surmonter les échecs, se battre... Vivre, quoi... On n'est jamais trop vieux pour vivre... Mais encore faut-il être soi. Lui n'était déjà plus qu'un autre. Et encore ! Son fantôme, plutôt... Jamais il ne trouverait la sortie. Jamais... Alors, il faudrait bien qu'il reste là, témoin pétrifié de l'empilement des jours sur les jours, des dimanches sur les dimanches, avec en plus la honte d'en redouter si fort la fin. Il venait de faire son entrée dans le monde du spectacle. Il avait un rôle à tenir. Il se devait à son public.

Ça avait commencé par une toute petite chose, deux ans auparavant, au moment de la bibliothèque. Ou un peu

plus tard, peut-être, quand il avait remplacé Jabaud. Oui, c'était ça, le dimanche après qu'il eut remplacé Jabaud. Il racontait à Juliette, pour l'amuser, la satisfaction qu'il avait quand même éprouvée à s'asseoir dans ce bureau splendide où l'autre n'avait jamais que figuré. Il essayait de lui faire partager cette impression de puissance qu'il avait ressentie. Ils étaient en train de déjeuner, alors. Il avait saisi les bords de la table et s'était laissé aller en arrière sur sa chaise, le visage relevé, comme habité par d'importants projets. Et Juliette avait étouffé un petit cri. Il l'avait regardée : elle était toute pâle.

— Pendant une seconde, là, vous avez eu un geste... On aurait dit Paul... Il se tenait souvent comme cela, à la fin des repas. Il basculait la tête et ne disait plus rien. C'était juste avant de retourner à la clinique. Pour se donner la force, il faisait exactement ce que vous venez de faire...

— Oh, je suis désolé.

— Mais non, au contraire... Vous m'avez procuré une seconde de vrai bonheur, je vous assure.

Et ils s'étaient engagés dans ce tunnel sans la moindre terreur. Manuel avait commencé par reproduire ce geste, comme par inadvertance et Juliette l'avait observé sans jamais rien dire. Un peu plus tard, elle lui en avait indiqué un autre, puis un autre encore, le dimanche suivant. Et elle avait évoqué la coiffure de Paul, ses vêtements, le parfum qu'il utilisait. Manuel avait acheté de nouvelles lunettes. Il s'était habitué à fumer des cigarettes blondes et à les garder au coin de la bouche, en conversant. Il n'oubliait jamais d'inciser du bout de l'ongle le papier de ses mégots et de répandre rêveusement le reste de tabac dans le cendrier. Sans se consulter, ils avaient cessé de mentionner l'école et ne parlaient plus que de « là-bas » : c'était l'expression qu'employait Paul Argaud pour désigner sa clinique. Pour le second

Noël, Juliette lui avait fait cadeau d'une montre qu'elle avait prétendue neuve, mais il avait bien noté que le verre présentait un petit défaut, comme une rayure émoussée par le temps... Ces courts instants de ressemblance étaient peu à peu devenus des séances où il la voyait s'animer, rose de plaisir. Elle jouait avec passion, lui se pliait à ses caprices. Manuel pensait à une maison close et se sentait un peu sali. Parfois elle l'appelait « Paul » et il recevait ce prénom comme un brevet. Elle se plongeait dans ces moments de rêve jusqu'à s'y perdre et en sortait avec des yeux de naufragée. Le reste des heures elle attendait, un peu lasse. Elle retrouvait alors l'expression qu'il avait remarquée dès leur première rencontre, lorsqu'il visitait l'appartement de l'étage. Elle s'absentait totalement. Manuel ne comptait pas. L'interprète ne l'intéressait plus du tout, elle ne voulait que le personnage. Peu à peu, les séances dévorèrent les

dimanches tout entiers. Manuel se désagrégait. L'incarnation lui volait tout. Il ne vivait plus qu'en trompe-l'œil et, dans l'ombre du lit de Madame Argaud, comme un comédien qui salue, il recevait, honteux, le prix de l'imposture.

Il laissa encore errer son regard dans la chambre. Il s'habitua à la pénombre et se familiarisa déjà avec cette terre étrangère. Peut-être le jour montait-il aussi un peu, dehors. C'était donc là ce que voyait le Docteur Argaud douze ans plus tôt, en s'éveillant. Que regardait-il d'abord? Quelles pensées lui inspirait sa maison? L'idée lui venait-elle parfois qu'il mourrait sous ce toit? Et qu'il choisirait cette mort? Au fond, Manuel ne savait rien de lui, sinon des attitudes, des goûts, des coquetteries. Juliette ne lui confiait que l'écume des choses. Pour le reste, il improvisait. C'était un exercice qu'il pratiquait si bien. Il s'y était livré dans tous les endroits de passage où il avait vécu par tranches de provisoire. Il

cherchait les traces des autres, il avançait des suppositions, il imaginait des intrigues. Il aurait pu écrire des romans avec toutes ces vies entrevues à partir d'une cicatrice sur un mur, de la tache plus claire laissée par un tableau parti se pendre ailleurs, des empreintes de mains qui ternissaient le bord des portes. Toutes ces vies si semblables, et chacune unique, pourtant, qui se succédaient dans ces hôtels de peu de prix où il avait rogné sa vie d'adulte.

Il aurait tant voulu, pendant ces deux années, explorer de la même façon le corps de Juliette dans la lumière blanche de la lampe qu'elle aurait allumée, y chercher les baisers de Paul, de tous les autres aussi, qu'il ne connaissait pas et qui avaient tous, dans son esprit, le visage de Bézieux. Comme il les aurait alors recouverts des siens, ces baisers, effacés pour toujours. Mais il n'avait jamais osé demander qu'on allumât et ne l'avait regardée qu'avec ses mains, ses

lèvres et là, dans l'obscurité, il avait senti naître et grandir en lui, dimanche après dimanche, une passion. Il emportait tous les jours son odeur à l'étage et tentait de la communiquer à ses draps, en y semant des restes d'effluves à respirer les soirs sans elle.

Maintenant, il aurait pu la découvrir et profiter de son sommeil pour la connaître avec ses yeux aussi, mais il se sentait si peu l'âme d'un voleur.

Il tourna la tête vers elle. Elle dormait sur le dos, le visage un peu renversé. Les paupières closes semblaient si fines, si collées aux globes, qu'il paraissait impossible qu'elles se rouvrissent un jour. La pénombre teignait d'argile grise sa peau et la chevelure écroulée sur l'oreiller dégageait tout le front, lisse comme celui d'un masque. L'idée le traversa qu'elle pourrait mourir bien avant lui, que c'était même la logique des choses, et il l'entoura de son bras, posant sa tête sur son épaule douce. Mon Dieu, cette maigreur.

Comme il serait facile à la vie de s'évader d'un corps aussi fragile... Il se serra contre elle pour lui donner de sa chaleur et elle ouvrit les yeux. Elle jeta sur lui un regard d'incompréhension.

— Paul ? questionna-t-elle, inquiète.
— Oui, oui. Dors..., répondit-il dans un souffle.

Et elle se rendormit. Un sourire restait sur sa bouche.

Manuel roula sur le dos, à côté d'elle, et ses yeux retournèrent se perdre dans le plafond. C'était donc ce regard aveugle qu'elle avait posé sur lui pendant deux ans. Et il croyait avoir une maîtresse. Il comprenait maintenant toute l'étendue de son erreur, et c'était trop tard. Il l'avait accompagnée trop loin pour espérer qu'elle pût l'aimer un jour. Il faudrait que cette comédie se poursuive encore et encore s'il tenait à la garder. Il faudrait qu'il s'engage bien au-delà de la mascarade. Qu'il se change en Paul tout à fait.

Qu'il devienne fou comme elle. Il ignorait s'il aurait tant de force.

Il se leva sans faire de bruit, alla jusqu'à la fenêtre et écarta à peine un côté du rideau. Un jour un peu gris naissait et la brume mangeait encore près de la moitié du lac. Ce serait pourtant une belle journée dès que le soleil aurait fini son nettoyage.

Il avait sous les yeux le spectacle des autres matins, à peine un peu tordu, surélevé, on aurait dit. Il découvrit que la chambre de Juliette se trouvait juste au-dessous de la sienne et s'émut de penser qu'il avait dormi tant de nuits au-dessus d'elle, sans rien savoir.

— Et d'ici, on peut voir le lac, avait dit Madame Argaud le premier soir.

D'ici aussi, finalement. Rien n'avait vraiment changé, sinon la place du regard. Son existence avait un peu glissé, comme glisse un terrain. Il s'était enfoncé de la hauteur d'un étage, intégré dans le paysage. Il faisait partie du tableau, petite

tache presque indistincte, tout en bas.

Il appuya son front contre la vitre froide et murmura plusieurs fois « Manuel », comme on évoque les amis disparus. Il revit un petit garçon qui marchait, à Nice, dans le soleil, au sortir des arcades, et qui tenait très fort la grande main de papa. Il y avait alors la place orange à traverser, puis la Promenade des Anglais, sans une ombre, avant la plage aux galets blancs. Arrivé là, il regardait toujours la mer, le lointain de la mer. Il ne trouvait jamais très bien l'endroit exact où commençait le ciel tant les deux bleus se ressemblaient. Il ne parvenait pas à concevoir qu'il pût y avoir un bout du monde, quelque part.

Planté au bord de la chambre de Madame Argaud, alors que lundi commençait, il essaya de perdre son regard très loin, au ras de l'eau grise du lac, mais l'autre rive déchirait déjà le rideau de brume, à grands coups d'arbres.

ÖZGEÇMİŞ

Adı: Hüseyin Can
Soyadı: Akyıldız
Doğum tarihi: 14.12.1982
Doğum yeri: İstanbul
Lise: 1997-2000 Mef Lisesi
Lisans: 2000-2004 İstanbul Bilgi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü
Yüksek Lisans: 2005-2007 Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Fransızca
Mütercim
Tercümanlık Bilim Dalı Programı